

RP 116/2025 rd

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om utkomststöd, 64 § i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården och 10 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att lagen om utkomststöd, lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården och lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte ändras.

I enlighet med föresatserna i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering ska regeringen genomföra en totalreform av utkomststödet vilken stärker individens förmåga att klara sig självständigt, minskar det långvariga beroendet av utkomststöd och klargör utkomststödet roll som en förmån som beviljas i sista hand och som kräver prövning. Enligt propositionen stärks skyldigheten för den som ansöker om utkomststöd att anmäla sig som arbetslös arbetssökande som söker heltidsarbete och situationer där skyldigheten att anmäla sig inte föreligger minskas. Om en person som ansöker om grundläggande utkomststöd inte anmäler sig som arbetslös arbetssökande som söker heltidsarbete eller inte ansöker om primära förmåner, kan personens grunddel sänkas med 50 procent. Det ska göras smidigare att sänka utkomststödet grunddel med 20 och 40 procent på grund av sanktioner som berör utbetalningen av en arbetslöshetsförmån som den som ansöker om utkomststöd får och det ska säkerställas att sänkningen gäller alla de situationer där utbetalningen av arbetslöshetsförmån avbryts på grund av förmånstagarens arbetskraftspolitiskt klandervärda förfarande. I alla situationer där grunddelen sänks, kan sänkningen endast göras om den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig.

Enligt regeringsprogrammet eftersträvas också en besparing inom statsfinanserna genom reformen av utkomststödet. I propositionen föreslås det att nivån på utkomststödet grunddel sänks med tre procent för ensamstående personer som fyllt 18 år och för personer som fyllt 18 år som bor tillsammans med sina föräldrar samt med cirka två procent för andra personer som fyllt 18 år. Förvärvsinkomstavrdraget på 150 euro i samband med utkomststödet slopas för personer som fyllt 18 år. Dessutom slopas för deras del också prioritet för andra inkomster och understöd som anses ringa. Hälso- och sjukvårdsutgifter som beaktas som övriga grundutgifter ska begränsas till nödvändiga hälso- och sjukvårdsutgifter.

Kommunernas finansieringsandel av det grundläggande utkomststödet höjs enligt förslaget till hundra procent i fråga om de mottagare av utkomststöd som är mellan 18 och 24 år och i vars familj det inte bor personer i annan ålder. Detta ersätts till kommunerna genom statsandelssystemet för kommunal basservice. Propositionen innehåller också andra förslag vars syfte är att stärka stödtagarens skyldighet att använda sin inkomst för sitt eget uppehälle eller hyran till bostaden eller för att göra behandlingen av det grundläggande utkomststödet snabbare, smidigare, tydligare eller enklare.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2026 och avses bli behandlad i samband med den.

De föreslagna lagarna avses huvudsakligen träda i kraft den 1 februari 2026.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING	5
1 Bakgrund och beredning.....	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Beredning.....	6
1.2.1 Arbetsgrupp som bereder totalreformen av lagen om utkomststöd.....	6
1.2.2 Beredning av regeringspropositionen	7
2 Nuläge och bedömning av nuläget	8
2.1 Lagstiftning och praxis	8
2.1.1 Grundläggande rättigheter och internationella förpliktelser	8
2.1.2 Utkomststöd.....	11
2.1.2.1 Utkomststödet syfte och rätten till stöd.....	11
2.1.2.2 Fastställande av utkomststöd och beaktande av utgifter.....	11
2.1.2.3 Beaktande av inkomster.....	15
2.1.2.4 Skyldighet att anmäla sig som arbetssökande och sänkning av grunddelen	16
2.1.2.5 Hänvisning till tjänster.....	18
2.1.2.6 Folkpensionsanstaltens rätt till information för behandling av utkomststödsärenden.....	20
2.1.2.7 Finansiering av utkomststöd	21
2.1.2.8 Utkomststödet statistiskt sett	22
2.1.3 Påföljdssystemet inom utkomstskyddet för arbetslösa	24
2.1.3.1 Allmänt om påföljdssystemet inom utkomstskyddet för arbetslösa	24
2.1.3.2 Unga utan yrkesutbildning.....	25
2.2 Bedömning av nuläget	25
2.2.1 Utkomststödet förhållande till primära förmåner och anmälan som arbetssökande	25
2.2.2 Sänkning av grunddelen	28
2.2.3 Förfrågningar till penninginstitut.....	29
2.2.4 Beaktande av utgifter i utkomststödet	30
2.2.5 Beaktande av inkomster i utkomststödet	32
2.2.6 Situationer som gäller utbetalning av utkomststöd.....	33
2.2.7 Unga vuxna som mottagare av utkomststöd	34
3 Målsättning	36
4 Förslagen och deras konsekvenser	37
4.1 De viktigaste förslagen	37
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna.....	39
4.2.1 Att observera i konsekvensbedömningen	39
4.2.2 Ekonomiska konsekvenser.....	39
4.2.2.1 De privata hushållens ställning	39
4.2.2.2 Den offentliga ekonomin	47
4.2.2.3 Myndigheternas omkostnader.....	52
4.2.2.4 Den kommunala ekonomin.....	53
4.2.2.5 Finansieringen av välfärdsområdena	54
4.2.3 Andra konsekvenser för enskilda och för samhället.....	57

4.2.3.1	Konsekvenser för grupper av människor	57
4.2.3.2	Konsekvenser för myndigheterna	69
4.2.3.3	Sysselsättningskonsekvenser	71
4.2.3.4	Övriga välbefinnandeeffekter	76
5	Alternativa handlingsvägar	76
5.1	Handlingsalternativen och deras konsekvenser	76
5.2	Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet	79
5.2.1	Sverige	79
5.2.2	Danmark	80
5.2.3	Nederländerna	82
6	Remissvar	84
6.1	Skyldighet att anmäla sig som arbetssökande som söker heltidsarbete	85
6.2	Skyldighet att ansöka om primär förmån	89
6.3	Sänkning av grunddelen och därtill hörande skälighetsprövning	90
6.4	Nivån på grunddelen och nedskärning av den	92
6.5	Rätten till information	93
6.6	Ökning av kommunens finansieringsandel	94
6.7	Förvärvsinkomstavrdrag samt ringa förvärvsinkomster och understöd	95
6.8	Hälso- och sjukvårdsutgifter	96
6.9	Ändringar som hänför sig till boendeutgifter	97
6.10	Precisering av den personkrets som omfattas av tillämpningsområdet (fogande av ordet lagligen)	99
6.11	Konsekvensbedömning	100
6.12	Övrig respons	104
6.13	Den fortsatta beredningen	106
7	Specialmotivering	107
7.1	Lagen om ändring av lagen om utkomststöd	107
7.2	Lagen om ändring av 64 § i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården	125
7.3	Lagen om ändring av 10 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte	125
8	Bestämmelser på lägre nivå än lag	125
9	Ikraftträdande	125
10	Verkställighet och uppföljning	126
11	Förhållande till andra propositioner	126
11.1	Samband med andra propositioner	126
11.2	Förhållande till budgetpropositionen	129
12	Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	130
12.1	Rätt till oundgänglig försörjning och omsorg	130
12.2	Jämlikhet	135
12.3	Näringsfrihet och rätt till arbete	137
12.4	Rätt att få och lämna ut personuppgifter	138
12.5	Kommunal självstyrelse	141
12.6	Rätt att utfärda förordning	141
LAGFÖRSLAG	143
1.	Lag om ändring av lagen om utkomststöd	143

2. Lag om ändring av 64 § i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården	150
3. Lag om ändring av 10 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte	151
BILAGOR	152
PARALLELLTEXT	152
1. Lag om ändring av lagen om utkomststöd.....	152
2. Lag om ändring av 64 § i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården	165
3. Lag om ändring av 10 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte	166
FÖRORDNINGSGUTKAST	167
Statsrådets förordning om ändring av statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd	167

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering:

”Regeringen ska genomföra en totalreform av utkomststödet där större tonvikt läggs på individens förmåga att klara sig självständigt, det långvariga beroendet av utkomststöd minskas och utkomststödet ges tydligare konturer av penningförmån som hör till grundskyddet, beviljas i sista hand och kräver prövning. Detta syfte ska underbyggas genom att uppdraget att utveckla lagstiftningen om utkomststödet överförs till social- och hälsovårdsministeriets avdelning för social trygghet och försäkringar. Nivån på utkomststödet och barnförhöjningarna ska granskas i samband med reformen.

Regeringens totalreform av utkomststödet ska bli klar före halvtidsöverläggningen. Målet är att halvera antalet personer som behöver åtminstone utkomststöd (7 procent av befolkningen) och uppnå en besparing på 100 miljoner euro inom statsfinanserna. Om regeringen lyckas med sitt mål, kan de insparade medlen användas för att förbättra barnfamiljers och studerandes förmåner.

Utkomststödet ska ges en starkare förpliktande karaktär genom lagändringar som utvidgar villkoren för sänkning av utkomststödet och gör sänkingsförfarandet snabbare och enklare. En förutsättning för utkomststöd ska vara att man först ansökt om en primär arbetslöshetsförmån, till exempel arbetsmarknadsstöd. När utkomststöd beräknas ska en utebliven ansökan om arbetsmarknadsstöd och klandervärda förfaranden med avseende på utkomtskyddet dock beaktas på ett sådant sätt att den sökandes situation inte blir oskälig. FPA:s skyldighet att hänvisa klienten till en bedömning av servicebehovet ska slopas i nuvarande form. Bedömningen av servicebehovet slopas från villkoren vid sänkning av grunddelen med högst 40 procent. FPA ska ha möjlighet att självständigt återkräva utkomststödet på samma sätt som andra förmåner.

Som villkor för att få stöd ska en arbetsför sökande av utkomststöd kunna åläggas att ta emot arbetsuppgifter anvisade av en offentlig organisation om sådana uppgifter och tjänster finns att tillgå, i likhet med det som gäller för utkomststödet i Danmark. FPA ska kunna hänvisa sökande till de olika tjänster som står till buds. En ung person under 30 år som saknar yrkesexamen ska söka studier och ta emot den erbjudna studieplatsen som ett villkor för att få stöd. Dessutom ska det utredas om villkoren kan ges en starkare förpliktande karaktär genom en möjlighet att neka den sökande utkomststöd när denne har vägrat ta emot arbete, utbildning eller tjänster eller vägrat fullgöra en skyldighet.

Boendeutgifterna för utkomststödet grunddel ska i fortsättningen regleras på lag- eller förordningsnivå. Lagen om utkomststöd ska ange hyresnormer definierade enligt riksomfattande kommungrupp. FPA:s förmånshandläggare ska kunna godkänna utgifter som överstiger hyresnormen endast om de motiveras av särskilda behov. Bestämmelser om grunderna för särskilda behov ska ges på lagnivå. En sökande vars utgifter överskrider hyresnormen ska ges en frist på tre månader för att hitta en förmånligare bostad inom pendlingsregionen. Efter denna frist ska vägran att ta emot en förmånligare bostad leda till att stödet justeras. Kommunerna och välfärdsområdena åläggs att tillsammans med kommunernas hyreshusbolag och den privata sektorn, och med hjälp av FPA:s faktaunderlag, utveckla förmånliga boendetjänster och boenderådgivning för klienter inom utkomststödet. Alternativet

att söka en förmånligare bostad ska främjas med hjälp av en självriskandel på 5 procent för boendeutgifterna inom det grundläggande utkomststödet.

Personer som har fast egendom beviljas för närvarande utkomststöd. Det ska utredas hur förmögenhet i större utsträckning än för närvarande kan beaktas som inkomst när utkomststöd beviljas.

Utkomststödet har blivit ett parallellt system för läkemedelsersättning, vilket inte är förenligt med principerna i det nuvarande sjukförsäkringssystemet. Systemet att läkemedel både ersätts inom sjukförsäkringen och betalas med utkomststöd ska utvärderas och ses över.

Kunduppgifter ska röra sig elektroniskt och säkert mellan myndigheter. Integritetsskyddet får inte hindra olika myndigheter från att bilda sig den uppfattning de behöver om en persons situation, eller från att samla in statistik för att utveckla verksamheten. En harmonisering av välfärdsområdenas digitala tjänster med FPA:s Kanta-tjänster ska utredas. Informationsutbytet mellan myndigheter såsom FPA och Migrationsverket ska förbättras så att Migrationsverket i sina beslut ska kunna beakta de fall där klientens försörjning vilar på det stöd som beviljas i sista hand, utkomststödet.

Folkpensionsanstalten ska sända transparenta, månatliga meddelanden till kommunerna med uppgift om kostnaderna för det grundläggande utkomststödet. Välfärdsområdenas regionala delegationer för utkomststödsärenden utökas med en ledamot för kommunerna eller den kommun som ordnar regionens arbets- och närings tjänster. Delegationernas uppgifter utökas med uppföljning och rapportering av kostnaderna för utkomststödet. Delegationernas ledamöter ska föra fram utkomststödet karaktär av tillfällig stödform i sista hand, till exempel genom att arbeta för kostnadskontroll och förmånligare boendelösningar inom sitt område.

Anvisningarna om kompletterande och förebyggande utkomststöd från välfärdsområdena ska revideras och förenhetligas. Välfärdsområdena åläggs att regelbundet kontrollera att anvisningarna är enhetliga."

För att delvis genomföra de ovan nämnda skrivningarna som gäller hanteringen av boendekostnaderna för utkomstskyddets grunddel har regeringen hösten 2025 till riksdagen lämnat en regeringsproposition om förslag till lag om ändring av 7 a § i lagen om utkomststöd (RP 58/2023 rd). Den lag om ändring av 7 a § i lagen om utkomststöd (1242/2023) som föreslås i propositionen och som godkänts i ändrad form trädde i kraft den 1 april 2024. Från samma tidpunkt trädde statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd i kraft (144/2024).

I denna proposition ingår inte alla ovannämnda mål för utkomststödet i regeringsprogrammet. Behandlingen av regeringsprogrammets skrivningar har preciserats separat med politiska riktlinjer i samband med lagberedningsprojektet.

1.2 Beredning

1.2.1 Arbetsgrupp som bereder totalreformen av lagen om utkomststöd

Social- och hälsovårdsministern tillsatte genom beslutet av den 11 januari 2024¹ en arbetsgrupp som bereder totalreformen av lagen om utkomststöd för mandatperioden 15.1–31.12.2024. Arbetsgruppens uppgift var att bereda ett utkast till regeringens proposition om förslag till lag om ändring av lagen om utkomststöd och till lagar som har samband med den för att genomföra riksdagens uttalanden och skrivningarna om utkomststödet i regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering. Enligt beslutet om tillsättandet ska ändringsförslagen stärka utkomststödet som en tillfällig förmån som beviljas i sista hand samt som en förmån som förebygger marginalisering. Trots det ursprungliga målet hann arbetsgruppen inte under sin mandatperiod utarbeta utkastet till regeringens proposition utan presenterade sin slutsats i form av en slutrapport².

I slutrapporten sammanställde arbetsgruppen möjliga åtgärder för att stärka utkomststödet som en tillfällig förmån som beviljas i sista hand samt som en förmån som förebygger marginalisering. Arbetsgruppen bedömer också möjligheterna att hitta besparingar på 70 miljoner euro i utgifter för utkomststöd som skrivits in i regeringsprogrammet. Som möjliga åtgärder för att ge utkomststödet en starkare förpliktande karaktär föreslog arbetsgruppen att sänka grunddelen för de som inte har sökt de primära förmånerna, att effektivisera processen för sänkningen av grunddelen och att skärpa kravet om att arbetslösa ska anmäla sig som arbetsökande. Enligt arbetsgruppen ska man kunna kräva att de som ska anmäla sig som arbetslös arbetsökande också ska söka heltidsjobb. Enligt arbetsgruppen kan lagstiftningen ändras så att det blir möjligt att sänka utkomststödet grunddel även om skyldigheterna i praktiken försummas bara en gång. De som ansöker om utkomststöd ska alltid ha möjlighet att undvika en sänkning av grunddelen och sanktioner på grund av arbetslöshetsförmåner genom att ansöka om primära förmåner eller genom att delta i arbetskraftsservicen på det sätt som föreskrivs i lagstiftningen.

När det gäller hushåll som får utkomststöd för unga i åldern 18–25 år bedömer arbetsgruppen att det är möjligt att öka kommunernas finansieringsandel av de utgifter för grundläggande utkomststöd som gäller dem från 50 procent till 100 procent. Finlands Kommunförbund lämnade en avvikande åsikt om denna slutsats i arbetsgruppens slutrapport. Enligt slutrapporten avses en utvidgning av kommunernas finansieringsandel uppmuntra kommunerna att sysselsätta unga så snabbt som möjligt. Kommunerna har den bästa kännedomen om studieplatserna, arbetsplatserna och tjänsterna för unga. Enligt arbetsgruppen bör kommunerna ersättas fullt ut för utvidgningen av kommunernas finansieringsandel.

Arbetsgruppen bedömer att det är möjligt att hitta besparingar utöver de ovan nämnda åtgärderna för att ge utkomststödet en starkare förpliktande karaktär och sänka grunddelen genom att slopa det förvärvsinkomstavgift som används i utkomststödet, beakta understöden i sin helhet med undantag för barns och ungas låga sommarinkomster och gåvor samt genom att minska utkomststödet grunddel lite.

¹ Beslut om tillsättande av en arbetsgrupp som bereder totalreformen av lagen om utkomststöd den 11 januari 2024. Tillgänglig: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/b4334322-9519-4520-9b34-af3a6a81dd19/7b13ef70-29c9-4c59-973a-2d901b6806d2/ASETTAMISPAATOS_20240118113332.PDF.

² Slutrapporten av arbetsgruppen för totalreformen av lagen om utkomststöd. Tillgänglig: [Slutrapporten](#)

1.2.2 Beredning av regeringspropositionen

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid social- och hälsovårdsministeriet. Under beredningen har man samarbetat med Folkpensionsanstalten, arbets- och näringsministeriet, inrikesministeriet, finansministeriet, Migrationsverket och närings-, trafik- och miljöcentralernas utvecklings- och förvaltningscenter (nedan UF-centret).

En remissbehandling om utkastet till proposition ordnades den 16 maj–27 juni 2025. Begäran om utlåtande publicerades på webbplatsen utlatande.fi. Remissvaren kunde också lämnas i form av så kallade traditionella utlåtanden till social- och hälsovårdsministeriets registratorskontor. Paragraferna, motiveringen och konsekvensbedömningen i regeringens proposition kompletterades och preciserades utifrån remissvaren. En närmare redogörelse för remissvaren och de ändringar som gjorts till följd av dem finns i avsnitt 6, Remissvar. Handlingarna i anslutning till beredningen av regeringspropositionen finns i den offentliga webbtjänsten <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM154:00/2024>.

Ett samrådsförfarande enligt 11 § i kommunallagen har hållits om utkastet till proposition och den behandlades i delegationen för kommunal ekonomi och förvaltning den 9 september 2025 och den 12 september 2025.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Lagstiftning och praxis

2.1.1 Grundläggande rättigheter och internationella förpliktelser

Enligt 19 § 1 mom. i grundlagen har alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Bestämmelsen är skriven i form av en subjektiv rättighet. Bestämmelserna i 19 § 3 mom. i grundlagen innehåller ett grundlagsenligt uppdrag, enligt vilket det allmänna, enligt vad som närmare föreskrivs genom lag, ska tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster samt främja befolkningens hälsa. Det allmänna ska också stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att dessa har möjlighet att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt. Enligt 19 § 4 mom. i grundlagen ska det allmänna främja vars och ens rätt till bostad och möjligheter att själv ordna sitt boende. I praktiken behöver 19 § i grundlagen kompletteras med reglering på lägre nivå för att förverkligas fullt ut. Rätten till oundgänglig försörjning och omsorg förverkligas genom lagen om utkomststöd (1412/1997).

Med oundgänglig försörjning och omsorg avses en sådan inkomstnivå och sådana tjänster som säkerställer en miniminivå i fråga om förutsättningarna för ett människovärdigt liv, det vill säga ett så kallat existensminimum. Till sådant stöd hör till exempel ordnande av näring och boende som är nödvändiga för att upprätthålla hälsan och livsförmågan. Bestämmelsen i 19 § 1 mom. i grundlagen har en nära koppling till 7 § 1 mom. om rätten till liv.

Finland har förbundet sig till flera internationella konventioner om mänskliga rättigheter som är betydelsefulla med tanke på tryggheten i sista hand. En av de viktigaste med tanke på utkomststödet är FN:s internationella konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (FördrS 6/1976, nedan ESK-konventionen). Enligt artikel 9 i ESK-konventionen erkänner konventionsstaterna allas rätt till social trygghet, inklusive socialförsäkring. Dessutom erkänner konventionsstaterna enligt artikel 11.1 rätten för var och en till en tillfredsställande levnadsstandard för sig och sin familj, däribland tillräckligt med mat och kläder, och en lämplig bostad samt till ständigt förbättrade levnadsvillkor. Konventionsstaterna ska vidta lämpliga

åtgärder för att säkerställa att denna rätt förverkligas och erkänner att internationellt samarbete på frivillig grund är av väsentlig betydelse i detta sammanhang.

Eftersom bestämmelserna i konventionerna om de mänskliga rättigheterna ofta har en relativt lös formulering, har tolkningarna av bestämmelserna stor betydelse för preciseringen av de skyldigheter som ålagts staterna. En viktig tolkningskälla utgörs av ställningstaganden från de internationella organ som övervakar genomförandet av konventionerna. Genomförandet av ESK-konventionen övervakas av FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (nedan kallad ESK-kommittén), som ger allmänna kommentarer om tolkningen av artiklarna i konventionen. Allmänna kommentarer är inte rättsligt bindande såsom de själva bestämmelserna i konventionen, men som tolkningsställningstaganden från det expertorgan som övervakar efterlevnaden av konventionen har de emellertid en särskild vikt vid fastställandet av konventionsbestämmelsernas bindande innehåll.

ESK-kommittén har utfärdat den allmänna kommentaren nr 19 som preciserar artikel 9 i ESK-konventionen och som definierar vad som avses med social trygghet. Enligt ESK-kommittén behövs det vid sidan av systemen för social trygghet även socialbidragssystem som är stödformer som inte baserar sig på avgifter och där det förutsätts ett behov för att få stöd. Dessa system behövs för att säkerställa tillräcklig social trygghet för alla. Till exempel om arbetslösheten varar längre än utbetalningstiden för arbetslöshetsförmånen ska den arbetslösa arbetssökande även därefter garanteras tillräckligt skydd till exempel med socialbidrag. I kommitténs slutsats rörande Finland (E/C.12/FIN/CO/7) fäste kommittén uppmärksamhet vid tillämpningen av artikel 9 och ansåg att nedskärningarna av den sociala tryggheten och frysningarna av folkpensionsindexet som genomfördes i Finland åren 2015–2019 gjorde förmånerna otillräckliga.

De rättigheter som tryggas genom FN:s konvention om barnets rättigheter (FördrS 59–60/1991) tillhör alla barn som omfattas av en konventionsstats jurisdiktion på lika villkor. I artikel 3.1 i konventionen uttrycks ett av konventionens grundläggande värden. Enligt den ska barnets bästa komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ. Enligt artikel 26 i konventionen som gäller social trygghet ska konventionsstaterna erkänna varje barns rätt att åtnjuta social trygghet, inklusive socialförsäkring, och ska vidta nödvändiga åtgärder för att till fullo förverkliga denna rätt i enlighet med nationell lagstiftning. Förmånerna ska, där så är lämpligt, beviljas med hänsyn till de resurser som barnet och de personer som ansvarar för dess underhåll har och deras omständigheter i övrigt samt med hänsyn till varje annat förhållande som är av betydelse i samband med en ansökan om en sådan förmån från barnet eller för dess räkning. Enligt artikel 27 i konventionen erkänner konventionsstaterna varje barns rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling. Föräldrar eller andra som är ansvariga för barnet har, inom ramen för sin förmåga och sina ekonomiska resurser, huvudansvaret för att säkerställa de levnadsvillkor som är nödvändiga för barnets utveckling. Konventionsstaterna ska i enlighet med nationella förhållanden och inom ramen för sina resurser vidta lämpliga åtgärder för att bistå föräldrar och andra som är ansvariga för barnet att genomföra denna rätt och ska vid behov tillhandahålla materiellt bistånd och stödprogram, särskilt i fråga om mat, kläder och bostad. Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa indrivning av underhåll för barnet från föräldrar eller andra som har ekonomiskt ansvar för barnet, både inom konventionsstaten och från utlandet. Särskilt i de fall då den person som har det ekonomiska ansvaret för barnet bor i en annan stat än barnet ska konventionsstaterna främja såväl anslutning till internationella överenskommelser eller ingående av sådana överenskommelser som upprättande av andra lämpliga arrangemang.

Även FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (FördrS 26–27/2016) innehåller en bestämmelse om rätten till tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet. Enligt artikel 28 i konventionen erkänner parterna rätten för personer med funktionsnedsättning till en tillfredsställande levnadsstandard för sig och sin familj, däribland tillräckligt med mat, kläder och en lämplig bostad samt till ständigt förbättrade levnadsvillkor, och ska vidta ändamålsenliga åtgärder för att trygga och främja att denna rätt förverkligas utan diskriminering på grund av funktionsnedsättning. Konventionsstaterna erkänner rätten för personer med funktionsnedsättning att åtnjuta social trygghet utan diskriminering på grund av funktionsnedsättning och ska vidta ändamålsenliga åtgärder för att trygga och främja att denna rätt förverkligas, däribland genom att a) för personer med funktionsnedsättning säkerställa lika tillgång till rent vatten och säkerställa tillgång till ändamålsenlig och överkomlig service, anordningar och annat stöd för behov som är relaterade till funktionsnedsättning, b) för personer med funktionsnedsättning, särskilt kvinnor och flickor, och för äldre personer med funktionsnedsättning säkerställa tillgång till sociala trygghetsprogram och fattigdomsbekämpningsprogram, c) för personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga som lever under fattiga förhållanden säkerställa tillgång till stöd från staten med utgifter som är relaterade till funktionsnedsättningen, däribland för adekvat utbildning, rådgivning, ekonomiskt stöd och avlastningsvård, d) för personer med funktionsnedsättning säkerställa tillgång till offentliga bostadsprogram, e) för personer med funktionsnedsättning säkerställa lika tillgång till pensionsförmåner och pensionsprogram.

Den reviderade Europeiska sociala stadgan (FördrS 80/2002) är en konvention om mänskliga rättigheter som utarbetats av Europarådet och som tryggar ekonomiska och sociala rättigheter i Europa. Artikel 12 gäller rätten till social trygghet. Artikeln förutsätter att konventionsstaterna har ett system för social trygghet som upprätthålls på en tillfredsställande nivå, åtminstone på den nivå som förutsätts för ratificering av Europeiska koden för social trygghet. Dessutom måste man sträva efter att gradvis höja nivån på systemet för social trygghet. Artikeln innehåller dessutom närmare bestämmelser om tryggande av de sociala rättigheterna för personer som rör sig mellan konventionsstater.

Artikel 13 i den reviderade sociala stadgan gäller rätten till socialbidrag och medicinsk hjälp. Den förutsätter att konventionsstaterna 1) säkerställer att alla som inte har tillräckliga inkomster eller tillgångar och som inte kan få sådana inkomster eller tillgångar, vare sig med egen hjälp eller från andra källor, särskilt från förmåner som erbjuds av systemet för social trygghet, får tillräcklig hjälp och, i händelse av sjukdom, den vård som krävs för tillståndet i fråga, 2) säkerställer att de politiska eller sociala rättigheterna för personer som får sådan hjälp inte begränsas på grund av detta, 3) fastställer att var och en kan få den rådgivning och personliga hjälp som han eller hon behöver genom lämpliga offentliga eller privata tjänster för att förebygga, avhjälpa eller lindra nöden hos den berörda personen eller hans eller hennes familj, och 4) tillämpar bestämmelserna i punkterna 1, 2 och 3 i denna artikel jämlikt på sina medborgare och medborgare i andra konventionsstater som lagligen vistas på deras område.

Europeiska kommittén för sociala rättigheter övervakar efterlevnaden av den reviderade stadgan genom rapporteringsförfaranden och förfaranden för kollektiva klagomål. Kommittén för sociala rättigheter har konstaterat att artikel 13.1 förutsätter att konventionsstaterna tryggar rätten till socialbidrag som en subjektiv rättighet i sin nationella lagstiftning. Kommittén för sociala rättigheter har förutsatt att konventionsstaterna har ett system som grundar sig på universalprincipen och som tryggar en (finansiell) utkomst för alla som behöver stöd, som inte har tillräckliga inkomster och tillgångar och som inte kan skaffa dem själva på annat sätt. För ett sådant socialbidrag kan det inte ställas krav på boendetid och ännu mindre på oförvitlighet, och dess varaktighet kan inte begränsas. Rimliga och ändamålsenliga villkor för jobbsökning eller yrkesutbildning kan däremot ställas, och försummelse av villkoren kan leda till sanktion.

Nödvändig hjälp måste ändå alltid säkerställas. Stödet ska möjliggöra ett anständigt liv och vara tillräckligt för de grundläggande behoven, och dess nivå ska vara minst 50 procent av den ekvivalenta medianinkomsten. Europeiska kommittén för sociala rättigheter har ansett att Finlands grundläggande utkomststöd inte till sin nivå motsvarar minimikravet i den sociala stadgan. Europarådets ministerkommitté har därför rekommenderat en höjning av nivån³.

2.1.2 Utkomststöd

2.1.2.1 Utkomststödet syfte och rätten till stöd

Utkomststöd är en stödform inom socialvården som är avsedd att vara tillfällig och att bli beviljad i sista hand, och vars beviljande grundar sig på behovsprövning. Enligt 1 § 1 mom. i lagen om utkomststöd är syftet med utkomststödet att trygga en persons och familjs utkomst och främja möjligheterna att klara sig på egen hand. Med hjälp av utkomststödet tryggas minst den oundgängliga utkomst som en person och familj behöver för ett människovärdigt liv.

Rätt till utkomststöd har enligt 2 § i lagen om utkomststöd var och en som är i behov av stöd och inte kan få sin utkomst genom förvärvsarbete, verksamhet som företagare, med hjälp av andra förmåner som tryggar utkomsten, genom andra inkomster eller tillgångar, genom omvårdnad från en sådan persons sida som är försörjningspliktig gentemot honom eller på något annat sätt. Var och en är skyldig att enligt bästa förmåga dra försorg om sig själv och sitt eget uppehälle samt i den omfattning som bestäms i annan lagstiftning om sin makes samt sina minderåriga barns och adoptivbarns uppehälle.

Med hjälp av utkomststödet förverkligas rätten till oundgänglig försörjning och omsorg enligt 19 § 1 mom. i grundlagen. Utkomststödssystemet syftar emellertid till att trygga en socialt acceptabel levnadsstandard som är högre än den oundgängliga försörjning som krävs enligt grundlagen. Utkomststödet svarar för de nödvändiga kostnader som samhället godkänner för ersättning i enskilda situationer och när personen inte kan få sin utkomst från annat håll. Genom utkomststöd kan individers utkomst tryggas i överraskande och avvikande situationer, varför utkomststödssystemet skapar nödvändig flexibilitet i systemet med social trygghet.

Det att utkomststödet är ett stöd som beviljas i sista hand innebär att andra inkomstkällor ska användas först. För att bedöma detta har klienten en omfattande skyldighet att utreda sina inkomster och utgifter. Rätten till stöd grundar sig på skillnaden mellan de disponibla inkomsterna och medlen och de utgifter som anses vara godkända i lagen om utkomststöd samt på andra kriterier som anges i lagen.

2.1.2.2 Fastställande av utkomststöd och beaktande av utgifter

Utkomststödet delas in i grundläggande utkomststöd som verkställs av Folkpensionsanstalten och kompletterande och förebyggande utkomststöd som verkställs av välfärdsområdena. Utkomststöd ansöks hos Folkpensionsanstalten, som först bedömer den sökandes rätt till grundläggande utkomststöd. Folkpensionsanstalten ska på den sökandes begäran lämna in ansökan till välfärdsområdet till den del som den sökande i sin ansökan lägger fram andra utgifter än de som hör till det grundläggande utkomststödet. Om den sökande redan har fått ett

³ Saikkonen Paula – Mukkila Susanna (red.). Toimeentulotuki 2020-luvulla. Tavoitteena parempi viimesijainen turva. THL:s rapport 2/2025. s. 48. Tillgänglig: <https://URN.fi/URN:ISBN:978-952-408-450-5>. Hämtad 5.2.2025.

beslut om grundläggande utkomststöd för den tid som ansökan gäller, lämnas ansökan om kompletterande och förebyggande utkomststöd in till välfärdsområdet.

Den personkrets som omfattas av tillämpningsområdet för utkomststöd anger rätten till utkomststöd så att en person och familj som vistas stadigvarande i Finland har rätt till stöd. Vistelsens faktiska karaktär ska utredas individuellt för varje sökande. Till exempel sådana faktorer som uppehållstillstånd enligt utlänningslagen, hemkommun, familjeband, band som uppkommit genom anställningsförhållandet, boendeform, rätt till Finlands sociala trygghet eller sökandens faktiska totala vistelsetid i Finland motiverar att vistelsen tolkas som stadigvarande. När det gäller familjen ska man beakta enhetliga beslut.

Centrala kriterier vid bedömningen av vistelsens karaktär är syftet med vistelsen i Finland och den avsedda längden på vistelsen. Till exempel ett giltigt uppehållstillstånd eller en registrering av uppehållsrätt för medborgare i Europeiska unionen talar för att vistelsen är permanent. Personer som beviljats asyl och kvotflyktingar får flyktingstatus i Finland och deras vistelse anses vara stadigvarande i Finland. Utgångspunkten för bedömningen är att ingen enskild omständighet, såsom uppehållstillstånd, typ av uppehållstillstånd eller avsaknad av uppehållstillstånd, ändå i sig definierar vistelsens faktiska karaktär som stadigvarande eller tillfällig, utan det ska alltid göras en helhetsbedömning av sökandens individuella förhållanden. Om sökanden efter att uppehållstillståndet gått ut eller upphör att gälla har en ansökan om fortsatt uppehållstillstånd anhängig och det redan tidigare har ansetts att personens vistelse är stadigvarande, kan vistelsen i regel anses stadigvarande trots att uppehållstillstånd saknas. Medan ansökan om fortsatt uppehållstillstånd är anhängig fattas besluten om utkomststöd i allmänhet för en månad åt gången och situationen i fråga om fortsatt uppehållstillstånd följs upp. En medborgare i ett EU-land som är i arbetstagares ställning har rätt till egentligt utkomststöd då villkoren enligt lagen om utkomststöd uppfylls.

Dessutom har varje person som vistas i landet dock rätt att i en brådskande situation få stöd för att trygga nödvändig hjälp så att personens rätt till oundgänglig utkomst och omsorg inte äventyras. Till exempel vistelse i Finland med visum talar för att vistelsen ska tolkas som tillfällig. Om uppehållstillstånd har avslagits genom ett beslut som vunnit laga kraft eller ett verkställbart beslut om avlägsnande ur landet har fattats, kan personen i regel inte anses ha förutsättningar för att vistas i landet en längre tid. Dessutom talar flyttning till Finland enbart i studiesyfte för att vistelsen är tillfällig. I fråga om EU-medborgare talar en vistelse utan registrering av uppehållsrätt för att vistelsen är tillfällig. Bedömningen av vistelsens faktiska karaktär baserar sig dock alltid på en helhetsbedömning från fall till fall. En turist som anlät till Finland eller en person som annars vistas tillfälligt i landet ska ha med sig medel för vistelsen i Finland och för hemresan. En person som vistas tillfälligt har alltså inte rätt till egentligt utkomststöd i enlighet med 27 § 1 mom. i lagen om utkomststöd, utan endast till brådskande och nödvändigt utkomststöd i enlighet med 27 § 2 mom. i lagen om utkomststöd, om personen är i behov av brådskande utkomststöd och inte kan trygga sin försörjning på annat sätt. Oftast har nödvändighetsartiklar ansetts innefatta kost, nödvändiga läkemedel, kläder och inkvartering.

Försörjningen för en asylsökande som omfattas av mottagningstjänster tryggas genom mottagningstjänster, och personen har därför inte rätt till utkomststöd. Också i fråga om personer som söker och får tillfälligt skydd är utgångspunkten att försörjningen tryggas med hjälp av mottagningstjänster, som är primära i förhållande till det grundläggande utkomststödet, tills rätten till mottagningssystemets tjänster upphör i samband med att personen får en hemkommun.

Folkpensionsanstalten, välfärdsområdena och Helsingfors stad får av Migrationsverket uppgifter om den dag då sökandens eventuella ansökan om uppehållstillstånd blev anhängig,

om beviljande eller avslag på ansökan om uppehållstillstånd samt om start- och slutdatum för det beviljade tillståndet, om beslut om avlägsnande ur landet och om huruvida besluten har vunnit laga kraft.

Utkomststödets belopp är skillnaden mellan utgifter och disponibla inkomster och tillgångar. En beräkning görs för att fastställa det belopp som ska betalas vid varje tillfälle. Utkomststödet fastställs för en månad. Utkomststöd kan emellertid vid behov beviljas och betalas för en kortare eller längre tid än en månad. Utgifter beaktas inte som berättigande till utkomststöd till den del de ersätts eller motsvarande förmån erhålls på någon annan grund.

De utgifter som beaktas som grundläggande utkomststöd består av grunddelen och övriga grundutgifter. Grunddelen täcker utgifter som hör till den dagliga konsumtionen, vars belopp regleras för olika familjetyper. Ingen separat utredning behöver lämnas för dem. Enligt lagen om utkomststöd omfattar de utgifter som täcks med grunddelen utgifter för kost och kläder, smärre hälso- och sjukvårdsutgifter samt utgifter som beror på personlig hygien och hemmets hygien, användning av lokaltrafik, prenumeration på dagstidning, användning av telefon och datakommunikation och hobby- och rekreationsverksamhet samt andra motsvarande utgifter som hänför sig till en persons och familjs dagliga uppehälle. Smärre hälso- och sjukvårdsutgifter som ingår i grunddelen av utkomststödet är till exempel läkemedel som köps utan läkares ordination, baskrämer, vitaminer och plåster. Beloppen för det grundläggande utkomststödet justeras årligen i enlighet med lagen om folkpensionsindex (456/2001).

Tabell 1. Utkomststödet grunddel år 2025:

	Belopp euro/månad
Ensamstående, barnlös	593,55
Person över 18 år som bor i gemensamt hushåll	504,52
Ensamförsörjare	676,65
Person över 18 år som bor hos sin förälder eller sina föräldrar	433,29
Barn i åldern 10–17 år som är 1:a barnet i syskonskaran	415,49
Barn i åldern 10–17 år som är 2:a barnet i syskonskaran	385,81
Barn i åldern 10–17 år som är 3:e barnet i syskonskaran och varje ytterligare barn	356,13
Barn under 10 år som är 1:a barnet i syskonskaran	373,94
Barn under 10 år som är 2:a barnet i syskonskaran	344,26
Barn under 10 år som är 3:e barnet i syskonskaran och varje ytterligare barn	314,58

Som övriga grundutgifter beaktas boende- och hälsovårdsrelaterade utgifter samt andra utgifter som anges i lagen. Bedömningen av behovet förutsätter prövning när det gäller de övriga grundutgifterna. Behovsprövningen omfattar en bedömning av behovet i fråga om både utgiften och dess storlek.

Som övriga grundutgifter kan hälso- och sjukvårdsutgifter beaktas till verkligt belopp, om de inte ersätts av andra primära system, såsom sjukförsäkring. Utgifter som beaktas är enligt etablerad tillämpningspraxis till exempel klientavgifter inom hälso- och sjukvården, läkemedel och sårvårdsprodukter som anskaffats på ordination av en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården och som behövs för behandlingen av en sjukdom eller ett hälsoproblem samt utgifter för anskaffning av glasögon. Vad gäller hälso- och sjukvårdsavgifter som beaktas i utkomststödet förutsätts i första hand att den offentliga hälso- och sjukvården själv producerar

eller köper tjänsterna. Dessutom beaktas vissa utgifter som inte beror på behandling av en sjukdom, såsom kostnader för fertilitetsbehandlingar, preventivmedel och tobaksavvänjningspreparat.

Som övriga grundutgifter beaktas även extra kostutgifter på grund av bland annat celiaki med ett fast belopp på 38 euro per månad. Beaktandet av celiaki i det grundläggande utkomststödet trädde i kraft genom lagen om ändring av lagen om utkomststöd (847/2024) från och med den 1 februari 2025 så att nämnda 38 euro beaktas i det grundläggande utkomststödet tidigast för grundläggande utkomststöd som gäller mars 2025.

Enligt 7 a § 1 mom. i lagen om utkomststöd som gäller boendeutgifter beaktas följande boendeutgifter till behövt belopp: 1) hyra för hyresbostad och i fråga om ägarbostad skötselvederlag, extra vederlag, vederlag för tomtlega och den andel av kapital- eller finansieringsvederlaget som används för att täcka ränteutgifterna för bolagslåneandelen, samt månatliga räntor på personliga lån för anskaffning av ägarbostad eller bostadsrätt och i fråga om alla boendeformer bastuavgifter, 2) nödvändiga underhållsutgifter för andra ägarbostäder än ägarbostäder i bolagsform, 3) uppvärmningskostnader, 4) utgifter för hushålls elektricitet, 5) hemförsäkringspremier, 6) separat betalda vattenavgifter, 7) nödvändiga utgifter som hänför sig till inflyttning i en bostad och avgift för parkeringsplats för personer med nedsatt rörlighet. Enligt 2 mom. i samma paragraf ska bestämmelser om det behövt beloppet av sökandens boendeutgifter som avses i 1 mom. 1–3 punkten utfärdas genom förordning av statsrådet, som justeras minst en gång per år på ett sätt som motsvarar förändringen i de genomsnittliga bostadsutgifterna för mottagarna av utkomststöd och mottagarna av allmänt bostadsbidrag. Boendeutgifterna grundar sig på de genomsnittliga boendeutgifterna för mottagarna av utkomststöd och mottagarna av allmänt bostadsbidrag enligt lagen om allmänt bostadsbidrag (938/2014) och de fastställs på grundval av den ort där bostaden är belägen och familjens storlek.

I 7 a § 3 mom. i lagen om utkomststöd föreskrivs om särskilda grunder, varvid boendeutgifterna för den sökande kan beaktas fullt ut under den tid som grunden i fråga är i kraft. Sådana särskilda grunder är 1) barnets bästa, om det bor ett barn i samma hushåll som sökanden, 2) behov av extrautrymme som föranleds av särskild vård av sökanden eller sökandens familjemedlem eller av sökandens eller familjemedlemmens funktionsnedsättning, eller ändringar som gjorts i bostaden i enlighet med lagen om service och stöd på grund av handikapp (380/1987), 3) behov av bostadsutrymme som föranleds av tillgodoseendet av ett barns umgängesrätt enligt ett avtal som fastställts av ett kommunalt organ eller ett välfärdsområde, eller genom ett domstolsbeslut samt behov av bostadsutrymme som föranleds av ordnandet av umgänge med ett barn som placerats utom hemmet eller omhändertagits med stöd av barnskyddslagen (417/2007), 4) sökandens eller dennes familjemedlems svaga hälsotillstånd, av någon annan orsak nedsatta funktionsförmåga eller höga ålder, 5) det att sökanden bor i en bostad som omfattas av boendeservice som ordnas av välfärdsområdet, eller 6) någon annan med 1–5 punkten jämförbar grundad anledning.

Om boendeutgifterna för den som ansöker om utkomststöd överskrider det behövt belopp som fastställts för sökandens boendekommun i förordningen och sökanden inte har en i lagen angiven särskild grund för att bo i en dyrare bostad ska Folkpensionsanstalten anvisa sökanden att skaffa en förmånligare bostad. Dessutom ska Folkpensionsanstalten vid behov hänvisa sökanden till att kontakta kommunen för att utreda bostadsärendet. Sökanden ska ges tre månader på sig att skaffa en billigare bostad. Folkpensionsanstalten ska beakta stödmottagarens boendeutgifter fullt ut under denna tidsfrist. Tidsfristen ska förlängas om den sökande är i en allvarlig övergående krissituation eller trots aktivt sökande har särskilda svårigheter att hitta en förmånligare bostad eller om det föreligger någon annan grundad anledning. Efter denna

tidsfrist godkänns den boendenorm som föreskrivs i förordningen som boendeutgifter för den sökande.

Det kompletterande utkomststödet som välfärdsområdena verkställer omfattar behövt stora utgifter som på grund av en persons eller familjs särskilda behov eller förhållanden ansetts behövliga för trygghet av försörjningen eller främjande av förmågan att klara sig på egen hand. I beslutsfattandet om kompletterande utkomststöd behövs oftast en mer omfattande bedömning av klientens helhetsituation i fråga om klientens särskilda situation jämfört med grundläggande utkomststöd.

Det förebyggande utkomststödet är avsett att främja personens och familjens sociala trygghet och förmåga att klara sig på egen hand. Målet är att förebygga marginalisering och långvarigt beroende av utkomststöd. Välfärdsområdet beviljar förebyggande stöd enligt de grunder det har beslutat om. Det kan beviljas bland annat för åtgärder som stöder aktivering, för att trygga boendet och för situationer med överskuldssättning. Beviljande av förebyggande utkomststöd förutsätter nästan utan undantag att en yrkesutbildad person inom socialvården gör en bedömning av om stödet behövs.

2.1.2.3 Beaktande av inkomster

Till utkomststödet karaktär som en förmån som beviljas i sista hand hör att i princip alla disponibla inkomster och all förmögenhet är prioriterade i förhållande till utkomststödet. Det har emellertid gjorts några undantag från huvudregeln, som föreskrivs i 11 § i lagen om utkomststöd. Som inkomster beaktas dock inte förvärvsinkomster som ska anses ringa och understöd, regelbundna inkomster för ett barn under 18 år, till den del dessa inkomster är större än de utgifter som ska beaktas för barnets del, inkomster till den del dessa motsvarar utgifter för arbetsresor och övriga av arbetet förorsakade utgifter. Dessutom tas 150 euro i månaden inte med i beräkningen av förvärvsinkomsterna. Dessutom beaktas inte moderskapsunderstöd, förmåner enligt lagen om handikappförmåner, understöd som beviljats med stöd av barnskyddslagen, läromedelstillägg samt ersättning för uppehälle relaterade till utkomstskydd för arbetslösa eller rehabiliteringsförmåner.

Ringa förvärvsinkomster och understöd har i Folkpensionsanstaltens verkställighet tolkats på följande sätt. På förvärvsinkomsten beaktas inte det personliga förvärvsinkomstavrdraget, som är högst 150 euro. Av privatpersoners understöd, skatteåterbäringar, skadeersättningar, försäkringsersättningar och brottsrelaterade ersättningar beaktas som inkomst den andel som överstiger 50 euro för en ensamstående och 100 euro för en familj med utkomststöd. Ett minderårigt barns regelbundna inkomster kan beaktas till den del de motsvarar kostnaderna för barnets grunddel och andra grundutgifter, dock i regel inte familjens andel av boendeutgifterna. Barnets inkomster beaktas inte till de delar som överstiger detta, eftersom barnet inte har någon skyldighet att svara för familjens underhåll.

I enlighet med den etablerade tillämpningspraxisen för lagen om utkomststöd har inkomsterna från barns sommar- och veckoslutararbete i familjer med utkomststöd kunnat lämnas obeaktade som inkomster, även om de hade överskridit eurogränserna för förvärvsinkomstavrdraget. Folkpensionsanstalten har dessutom gett anvisningar om tolkningen så att barns förvärvsinkomster från sommararbete eller annat kortvarigt arbete inte beaktas om arbetet varar mindre än 3 månader.

Enligt 12 § i lagen om utkomststöd beaktas även personens och familjens förmögenhet vid bedömningen av familjens rätt till utkomststöd. Som tillgångar beaktas de tillgångar som är disponibla vid beviljandet av utkomststöd för personen och familjemedlemmarna. Det har

föreskrivits vissa undantag även när det gäller denna huvudregel. Som tillgångar beaktas dock inte den stadigvarande bostad som är i personens eller familjens bruk och behövt bostadslösöre, nödvändiga arbets- och studieredskap, tillgångar som tillhör ett barn under 18 år, till den del dessa tillgångar är större än de utgifter som ska beaktas för barnets del, samt andra tillgångar som anses nödvändiga för tryggnad av fortsatt utkomst.

När det gäller kontomedel är det etablerad praxis att inkomsterna blir förmögenhet som beaktas i beräkningen den månad som följer efter att de erhållits, om det inte är fråga om en inkomst som betalats ut den sista dagen i månaden. Om klienten har ett beslut om utkomststöd för föregående månad, beaktas det att de inkomster som kontomedlen har uppkommit av ofta redan har beaktats i beräkningen för föregående månad. Därför beaktas kontomedel som syns på kontoutdraget endast om kontomedel eller besparingar har ackumulerats. I dessa situationer görs en bedömning från fall till fall och uppmärksamhet fås till exempel vid vad kontosaldot består av och när inkomsterna har betalats ut. Om den sökande inte ackumulerar besparingar och den ekonomiska situationen förblir i stort sett densamma månad efter månad, beaktas inte kontomedlen som tillgångar i beräkningen för den månad som behandlas.

2.1.2.4 Skyldighet att anmäla sig som arbetssökande och sänkning av grunddelen

Lagen om utkomststöd förpliktar en person att ta hand om sig själv och sitt eget underhåll enligt sin förmåga, varför det i 2 a § i lagen om utkomststöd föreskrivs om skyldigheten för personer i åldern 17–64 år att anmäla sig som arbetslösa arbetssökande, med undantag för vissa situationer som anges i bestämmelsen. Skyldigheten gäller inte personer som arbetar som löntagare eller företagare eller studerar på heltid, eller personer som är förhindrade att ta emot arbete på grund av anstaltsvård eller sjukdom som konstaterats av läkare. I enlighet med lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002) gäller skyldigheten inte heller arbetsoförmögna personer eller personer som får en förmån som hindrar utbetalning av utkomstskydd för arbetslösa eller personer som på grund av någon annan godtagbar och med ovannämnda orsaker jämförbar orsak är förhindrad att ta emot arbete.

I en regeringsproposition som ledde till ändringar i lagen om utkomststöd (regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte och vissa lagar som har samband med den, RP 184/2000), konstateras om annan godtagbar orsak att inte anmäla sig annan godtagbar orsak att inte anmäla sig som arbetssökande följande: ”Sådan annan godtagbar orsak att inte anmäla sig vid Arbetskraftsbyrån som avses i lagrummet är t.ex. att personen i fråga är sådan familjevårdare som avses i familjevårdarlagen (312/1992) eller sköter en åldring, handikappad eller sjuk person med stöd av ett avtal om stöd för närståendevård enligt 27 b § socialvårdslagen minst fyra timmar per dag. Då det bedöms om en orsak är godtagbar kan också beaktas att personen i fråga sköter sitt barn under skolåldern hemma eller har rätt till stöd för hemvård av barn enligt 3 § i lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn (1128/1996). Andra godtagbara orsaker är t.ex. fullgörande av värnplikt eller civiltjänst.” Social- och hälsovårdsministeriet har i sina tidigare anvisningar framhållit att förhinder att ta emot arbete enligt 2 a § 1 mom. 5 punkten i lagen om utkomststöd (dvs. annan godtagbar orsak) ska tolkas restriktivt. En prövning från fall till fall är emellertid möjlig, vilket ingår i den individuella prövningen av utkomststöd. Möjligheten till en primär förmån ska alltid utredas först i alla situationer⁴.

⁴ Social- och hälsovårdsministeriets kommuninformation 9/2018, 29.5.2018. Tillgänglig: [Kommuninfo](#): Hänvisad 17.1.2025.

Enligt 2 a § 2 mom. i lagen om utkomststöd kan utkomststödets grunddel sänkas för den sökande, om denne inte anmäler sig som arbetssökande vid Arbetskraftsmyndigheten, i enlighet med vad som föreskrivs i 10 §. Enligt 10 § i lagen om utkomststöd kan grunddelens belopp sänkas med högst 20 procent (eller högst 40 procent om försummelserna upprepas) på grund av försummelser av vissa skyldigheter som förtecknas i lagen och som gäller åtgärder som främjar personens sysselsättning. Personen ska emellertid alltid garanteras den oundgängliga försörjning som krävs för ett människovärdigt liv enligt 19 § 1 mom. i grundlagen.

Grunderna för sänkning av grunddelen anges i 10 § 1 mom. i lagen om utkomststöd. Grunddelen kan sänkas om personen utan grundad anledning har vägrat att ta emot ett arbete som erbjudits honom eller henne eller att delta i sådan offentlig Arbetskraftsservice som under en skälig tid skulle trygga hans eller hennes försörjning eller om han eller hon genom sin försummelse har föranlett att arbete eller offentlig Arbetskraftsservice inte har kunnat erbjudas. Förfarandet är samma om en person som uppnått myndighetsåldern men inte fyllt 25 år och som saknar yrkesutbildning har avbrutit eller vägrat delta i utbildning så att han eller hon inte är berättigad till arbetslöshetsförmån. Om en invandrare utan grundad anledning har vägrat delta i utarbetandet av en integrationsplan eller i sysselsättningsfrämjande åtgärder som avtalats specificerat i integrationsplanen eller om han eller hon genom sin försummelse har föranlett att ingen integrationsplan har kunnat utarbetas uppfylls även grunderna för att sänka grunddelen. På samma sätt uppfylls grunderna för sänkning genom vägran att delta i utarbetandet av den aktiveringsplan som avses i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (189/2001) eller i utarbetandet av den sektorsövergripande sysselsättningsplan som avses i lagen om sektorsövergripande främjande av sysselsättningen (381/2023). Att avbryta eller neka till arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte utan giltig orsak är också en grund för sänkning.

Grunddelen kan med stöd av rättspraxis eller dess tolkning sänkas genom att jämställa verksamheten med att personen genom försummelse har orsakat att arbete eller offentlig Arbetskraftsservice inte har kunnat erbjudas. Sådana situationer är långvarig olönsam företagsverksamhet som förhindrar att man får primära förmåner som tryggar utkomsten; studier till en annan examen utan rätt till studieförmåner eller andra förmåner som tryggar den primära utkomsten eller i övrigt utdragna studier som förhindrar att man får de primära förmånerna samt heltidsstudier då studeranden trots anvisning inte har utrett sina möjligheter att få studiestöd för sina studier för att trygga sin utkomst under studierna.

När beloppet av grunddelen redan har sänkts med högst 20 procent kan sänkningen med stöd av 10 § 2 mom. i lagen om utkomststöd ökas till högst 40 procent, om personen fortsätter att förfara på det sätt som nämns i grunderna för sänkningen av grunddelen och utan grundad anledning vägrar att delta i bedömningen av servicebehovet. När man överväger att sänka grunddelen med 40 procent ska Folkpensionsanstalten hänvisa klienten till socialvården inom välfärdsområdet för bedömning av servicebehovet i enlighet med 36 § i socialvårdslagen (1301/2014). Folkpensionsanstalten ska då på förhand informera den sökande om att denne kan undvika att grunddelen sänks med 40 procent genom att delta i bedömningen av servicebehovet. Folkpensionsanstalten ska ge den sökande skälig tid att delta i bedömningen av servicebehovet innan grunddelen sänks.

Enligt 10 § 3 mom. i lagen om utkomststöd kan en sänkning göras endast om den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig. Sänkningen kan göras för högst två månader åt gången räknat från vägran eller försummelsen. Enligt Högsta förvaltningsdomstolens avgörande (HFD 2000:452) kunde utkomststödets grunddel sänkas med 40 procent i två månader omedelbart efter att den varit sänkt en lika lång period under de två föregående månaderna, när stödmottagaren inte heller hade följt en ny uppmaning att anmäla sig som arbetslös

arbetssökande och när sänkningen av grunddelen inte var oskälig och inte äventyrade den sökandes försörjning som var oundgänglig för ett människovärdigt liv.

Enligt tillämpningspraxisen för lagen om utkomststöd sänks grunddelen för arbetslösa personer endast om personen inte har anmält sig stå till arbetsmarknadens förfogande som arbetssökande på heltid. Det är fråga om situationer där en person inte alls har anmält sig som arbetssökande och därför inte har rätt till arbetslöshetsförmån. Därtill är det fråga om situationer där personen har meddelat att han eller hon endast söker deltidsarbete. Arbetssökning som enbart gäller deltidsarbete utgör ett hinder för utbetalning av arbetslöshetsförmån. I praktiken kan man inte sänka grunddelen på grund av att en mottagare av utkomstskydd för arbetslösa förfar klandervärt på något annat sätt, eftersom Folkpensionsanstalten får information om vägran eller försummelse genom arbetskraftspolitiska utlåtanden, som vanligtvis inkommer till Folkpensionsanstalten 1–2 månader efter att klienten har agerat klandervärt med tanke på en sänkning av grunddelen. I detta skede kommer en sänkning av grunddelen inte längre i fråga, eftersom tidsfristen på två månader enligt 10 § 3 mom. i lagen om utkomststöd för en enskild vägran eller försummelse håller på att löpa ut.

2.1.2.5 Hänvisning till tjänster

Klienter inom utkomststödet hänvisas till tjänster genom överföring av ansökan från Folkpensionsanstalten till välfärdsområdet, via ett personligt samtal med en tjänsteman vid Folkpensionsanstalten, via hänvisning i samband med en sänkning av utkomststödet grunddel, via processen vid arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte, vid hänvisning till integrationstjänster och vid hänvisning till service enligt lagen om sektorsövergripande främjande av sysselsättningen samt i samband med uppsökande ungdomsarbete. När en utkomststöds klient är arbetslös arbetssökande hos arbetskraftsmyndigheten omfattas personen av arbetskraftsservice och de tjänster som ingår i den.

Den vanligaste hänvisningen i samband med behandlingen av ett utkomststödsärende från Folkpensionsanstalten till välfärdsområdet sker genom överföring av ansökan. Folkpensionsanstalten ska på den sökandes begäran utan dröjsmål lämna ansökan till det behöriga välfärdsområdet, efter att beslut fattats om grundläggande utkomststöd på basis av ansökan, om den sökande i sin ansökan lägger fram andra utgifter än de som hör till det grundläggande utkomststödet. När välfärdsområdet tar emot en ansökan om kompletterande eller förebyggande utkomststöd börjar även klientrelationen inom socialvården i välfärdsområdet. I samband med handläggningen av ansökan kan man upptäcka och därmed även erbjuda andra socialvårdstjänster som anknyter till klientens servicebehov.

När det är fråga om grundläggande utkomststöd ska klienten enligt 14 d § 2 mom. i lagen om utkomststöd ges tillfälle till ett personligt samtal med en tjänsteman vid Folkpensionsanstalten senast den sjunde vardagen efter det att klienten har begärt detta av Folkpensionsanstalten. I fråga om kompletterande eller förebyggande utkomststöd ska klienten inom motsvarande tid ges tillfälle till ett personligt samtal med en yrkesutbildad person inom socialvården vid välfärdsområdet. Information om rätten till personligt samtal ska ges i tydlig form i samband med anvisningarna för ansökan, och klienten ska vid behov ges handledning i hur rätten utövas. Enligt 3 mom. i samma paragraf kan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet också ha en gemensam träff med klienten. Klienten har också rätt att begära möjlighet till ett gemensamt möte. Ett gemensamt möte ska ordnas i enlighet med 2 mom., om begäran inte är uppenbart ogrundad.

Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet ska samarbeta. Folkpensionsanstalten har skyldighet att vid behov hänvisa klienten till socialservicen och i vissa situationer kontakta

socialvården även utan klientens samtycke. Bestämmelser om kontakt med socialvården för att bedöma behovet av stöd finns i 35 § i socialvårdslagen.

I processen för sänkning av grunddelen ska Folkpensionsanstalten vid behov, när sänkning av grunddelen övervägs, hänvisa klienten till socialvården inom välfärdsområdet för bedömning av servicebehovet enligt 36 § i socialvårdslagen. När grunddelen redan har sänkts med 20 procent och förutsättningarna för sänkning av grunddelen fortfarande uppfylls ska Folkpensionsanstalten alltid hänvisa klienten till socialvården i välfärdsområdet för bedömning av servicebehovet enligt 36 § i socialvårdslagen innan grunddelen sänks med 40 procent. Folkpensionsanstalten ska då på förhand informera den sökande om att denne kan undvika att grunddelen sänks med 40 procent genom att delta i bedömningen av servicebehovet eller i annat fall kan sökandens grunddel sänkas med 40 procent. Folkpensionsanstalten ska ge den sökande skälig tid att delta i bedömningen av servicebehovet innan grunddelen sänks. Välfärdsområdets socialvårdsmyndighet beslutar utifrån bedömningen av servicebehovet vilken tjänst som erbjuds klienten och upprättar vid behov en klientplan tillsammans med klienten och andra myndigheter.

Arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte är en socialvårdstjänst vars målgrupp är personer som är långtidsarbetslösa eller som får utkomststöd på grund av arbetslöshet. Den är avsedd för personer som på grund av begränsningar i sin arbets- och funktionsförmåga inte kan anställas på den öppna arbetsmarknaden eller delta i arbetskraftstjänster. I lagen om arbetsverksamhet i rehabiliterande syfte ingår bestämmelser om åtgärder som förbättrar förutsättningarna för en person som på grund av långvarig arbetslöshet får arbetsmarknadsstöd eller utkomststöd att få arbete på den öppna arbetsmarknaden samt främjar hans eller hennes möjligheter att delta i utbildning och i den offentliga arbetskraftsservice som arbetskraftsmyndigheten erbjuder. I lagen föreskrivs om upprättande av en aktiveringsplan och om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte. Aktiveringsplanen kan också innehålla social-, hälso-, rehabiliterings- och utbildningstjänster som förbättrar sysselsättningsmöjligheterna.

Lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte förutsätter att välfärdsområdet och arbetskraftsmyndigheten utarbetar en aktiveringsplan för klienten när klienten har fått utkomststöd på grund av arbetslöshet under en lång tid. Om personen får utkomstskydd för arbetslösa har arbetskraftsmyndigheten skyldighet att inleda en aktiveringsplan. Folkpensionsanstalten ska enligt 27 § 2 mom. i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte till välfärdsområdet trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller utlämnande av uppgifter lämna uppgifter om arbetslösa personer under 25 år vars huvudsakliga utkomst under de senaste fyra månaderna har grundat sig på utkomststöd som betalats på grund av arbetslöshet samt uppgifter om personer som har fyllt 25 år och vars huvudsakliga utkomst under de senaste 12 månaderna har grundat sig på utkomststöd som betalats på grund av arbetslöshet. Uppgifterna lämnas till det välfärdsområde inom vars område personen har sin hemkommun enligt lagen om hemkommun.

Enligt 84 § 3 mom. i lagen om främjande av integration (681/2023, nedan integrationslagen) ska Folkpensionsanstalten för genomförandet av en sektorsövergripande bedömning av kompetens och behovet av integrationstjänster lämna nödvändig information till kommunen om en invandrare som får utkomststöd enligt lagen om utkomststöd annat än tillfälligt (över 2 månader).

Enligt lagen om sektorsövergripande främjande av sysselsättningen hänvisar arbetskraftsmyndigheten, välfärdsområdet eller Folkpensionsanstalten en arbetslös person, vars sysselsättning bedöms förutsätta samordning av arbetskraftstjänsterna samt social-, hälso- och rehabiliteringstjänsterna, till sektorsövergripande samservice.

Kommunerna har skyldighet att ordna uppsökande ungdomsarbete som en del av det ungdomsarbete som hör till kommunernas ansvar. Det uppsökande ungdomsarbetet har till uppgift att nå unga personer i behov av stöd och hjälpa dessa att få tillgång till sådana tjänster och annat stöd som främjar deras uppväxt, självständighet, delaktighet i samhället och annan livshantering samt tillgång till utbildning och arbetsmarknaden. Det uppsökande ungdomsarbetet baserar sig på den ungas frivillighet och samarbete med den unga. Enligt 11 § 4 mom. i ungdomslagen (1285/2016) får Folkpensionsanstalten oberoende av sekretessbestämmelserna lämna ut en ungs persons identifierings- och kontaktuppgifter till den ungs hemkommun för det uppsökande ungdomsarbetet, om myndigheten eller Folkpensionsanstalten med stöd av information som den fått i sitt uppdrag samt med beaktande av den ungs situation och stödbehov som helhet bedömer att han eller hon utan dröjsmål är i behov av tjänster och annat stöd. Enligt 5 mom. i samma paragraf ska uppgiftslämnaren på förhand på lämpligt sätt underrätta den unge och vårdnadshavaren för en minderårig om att uppgifter om den unge kan lämnas ut för det uppsökande ungdomsarbetet i situationer som avses i 2 och 4 mom.

År 2024 har Folkpensionsanstalten lämnat följande antal anmälningar om servicebehov till välfärdsområdena för personer som fått utkomststöd: 62 311 anmälningar om att klienten (även) har ansökt om andra utgifter än de som godkänns för grundläggande utkomststöd, 13 289 anmälningar om behov av socialt arbete, 46 090 anmälningar om sänkning av grunddelen, 7 302 anmälningar om att en arbetslös under 25 år har fått utkomststöd i 4 månader och 9 536 anmälningar om att en arbetslös under 25 år har fått utkomststöd i 12 månader. Dessutom har Folkpensionsanstalten samma år lämnat 7 961 anmälningar till kommunerna om invandrare som fått utkomststöd i mer än 2 månader⁵.

När det är fråga om en utkomststödmottagare som anmält sig som arbetssökande omfattas personen också av serviceprocessen för arbetssökande och annan arbetskraftsservice. Enligt 34 § i lagen om ordnande av arbetskraftsservice (380/2023) ska arbetskraftsmyndigheten när en person anmält sig som arbetssökande i samband med en inledande intervju bedöma den arbetssökandes förutsättningar att söka och få arbete samt den arbetssökandes behov av service till stöd för jobsökning och sysselsättning. Utifrån bedömningen upprättas en sysselsättningsplan, såvida den arbetssökande inte har fått en plan som ersätter en sådan plan (en aktiveringsplan enligt lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte, en integrationsplan enligt lagen om främjande av integration eller en sektorsövergripande sysselsättningsplan enligt lagen om sektorsövergripande främjande av sysselsättningen).

Vid den inledande intervjun vägleder arbetskraftsmyndigheten den arbetssökande inte bara till att söka lämpliga arbetsmöjligheter och till behövlig service, utan presenterar också den service som den arbetssökande kan få. Även i samband med samtal om jobsökning (35 §) och vid kompletterande samtal om jobsökning (36 §) stöds den arbetssökandes jobsökning. En del av detta stöd är att bedömningen av servicebehovet kontrolleras vid behov. Dessutom hänvisas den arbetssökande i samband med diskussionerna till behövlig service.

Vid bedömningen av en arbetssökandes servicebehov beaktas åtminstone följande:

⁵ Anmälningar och ansökningar om utkomststöd som FPA skickat till kommunerna 2017–. FPA:s faktaportal, uppdaterad 4.2.2025. Tillgänglig: <https://tietotarjotin.fi/sv/statistikdata/2703053/anmalningar-fran-fpa-till-kommuner-och-ansokningar-om-utkomststod-2021>. Hänvisad 26.3.2025.

- 1) personens kompetens, yrkesskicklighet och egna mål för att utveckla kompetensen och yrkesskickligheten,
- 2) personens arbets- och funktionsförmåga med avseende på hur den påverkar jobsökningen och förutsättningarna att få arbete,
- 3) personens jobsökningsfärdigheter samt övriga omständigheter som inverkar på personens möjligheter att få arbete,
- 4) hur sannolikt de är att personen blir arbetslös och att arbetslösheten förlängs.

För att klarlägga servicebehovet kan den arbets sökande hänvisas till undersökningar och bedömningar av arbetsförmågan samt till andra sakkunnigbedömningar. Frågor som gäller den arbets sökandes kompetensutveckling kan bedömas i samarbete med utbildningsproducenter, och den arbets sökandes arbets- och funktionsförmåga kan bedömas i samarbete med producenter av social- och hälsovårdstjänster.

2.1.2.6 Folkpensionsanstaltens rätt till information för behandling av utkomststödsärenden

Folkpensionsanstalten har enligt 18 a § i lagen om utkomststöd och 64 § i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården (703/2023, nedan kunduppgiftslagen) rätt att trots sekretessbestämmelserna avgiftsfritt få uppgifter som är nödvändiga för behandlingen och avgörandet av ett utkomststödsärende av ett flertal aktörer som anges i paragraferna. Sådana aktörer som nämns i paragraferna är bland annat socialvården inom välfärdsområdet, statliga och kommunala myndigheter, andra offentlighetsrättsliga samfund, försäkrings- och pensionsanstalter, skattemyndigheter och hälso- och sjukvårdsmyndigheter. För vissa aktörers del har det särskilt föreskrivits att Folkpensionsanstalten ska meddela klienten på förhand om begäran om uppgifter eller möjligheten att begära uppgifter. Myndigheterna inom socialvården har motsvarande rätt att få information enligt 64 § i kunduppgiftslagen.

Att få information från penninginstitut skiljer sig från att få information från andra aktörer genom att det i lagen föreskrivs strängare förutsättningar för begäran om information för penninginstitut. Enligt 64 § 2 mom. i kunduppgiftslagen har ett finansinstitut skyldighet att lämna uppgifter för behandlingen av ärendet om utkomststöd, om det finns grundad anledning att misstänka att de uppgifter som klienten eller dennes lagliga företrädare har lämnat är otillräckliga eller otillförlitliga. Begäran ska framställas skriftligen till penninginstitutet av en tjänsteinnehavare inom socialvården. Innan begäran framställs till penninginstitutet ska klienten underrättas om den. I tillämpningspraxisen för utkomststöd har det ansetts att med det beslut som ska fattas om begäran från ett penninginstitut avses ett överklagbart beslut som har getts klienten och som ska ha vunnit laga kraft innan begäran lämnades in.

Enligt 18 b § 1 mom. i lagen om utkomststöd ska välfärdsområdet i de situationer som avses i 10 § 1 mom. 2–4 punkten och 2 mom. samt 10 a § 1 och 3 mom. trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller utlämnande av uppgifter på eget initiativ lämna Folkpensionsanstalten de uppgifter som behövs för prövningen av om utkomststödet ska sänkas. Välfärdsområdet ska överväga hur behövt det är att lämna ut uppgifter med beaktande av stödtagarens situation som helhet och med beaktande av att sänkningen inte får äventyra den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och inte heller i övrigt får anses oskälig. I 2 och 3 mom. i samma paragraf föreskrivs om vilka uppgifter välfärdsområdet dessutom kan lämna till Folkpensionsanstalten, bland annat de uppgifter som ingår i socialvårdens utlåtande samt i vissa situationer beslut om kompletterande och förebyggande utkomststöd.

I lagen om utkomststöd finns också andra bestämmelser om utlämnande och användning av uppgifter, såsom bestämmelser om utlämnande av uppgifter mellan Folkpensionsanstalten och apotek och leverantörer av medicinskt syre samt mellan Folkpensionsanstalten och hyresvärdar.

2.1.2.7 Finansiering av utkomststöd

Bestämmelser om finansiering av utkomststöd finns i lagen om utkomststöd. Finansieringen av grundläggande utkomststöd genomförs enligt 27 b § i lagen om utkomststöd genom att staten betalar förskott till Folkpensionsanstaltens allmänna fond för social trygghet för att trygga Folkpensionsanstaltens betalningsförmåga. Bestämmelser om fonden finns i 12 d § i lagen om Folkpensionsanstalten (731/2001).

Kommunernas andel av utgifterna för grundläggande utkomststöd är 50 procent enligt 27 f § i lagen om utkomststöd. Folkpensionsanstalten ska vid utbetalningen av grundläggande utkomststöd rikta kostnaderna till den kommun inom vilken sökanden eller familjen stadigvarande vistas. Kommunens finansieringsandel genomförs i efterhand genom att beakta en motsvarande minskning av den statsandel för basservice som ska betalas till kommunen. Bestämmelser om förfarandet för minskning av statsandelen finns i 29 § i lagen om statsandel för kommunal basservice (618/2021).

Bestämmelser om finansiering av välfärdsområdet finns i lagen om välfärdsområdenas finansiering (617/2021). Till välfärdsområdenas uppgifter hör att ordna social- och hälsovård. Som en del av detta ansvarar välfärdsområdet för finansieringen av kompletterande och förebyggande utkomststöd.

2.1.2.8 Utkomststödet statistiskt sett

År 2024 beviljades utkomststöd till 256 000 hushåll och 377 000 personer. Detta motsvarade 7 procent av hela befolkningen. Av dem som fick utkomststöd var 24,1 procent under 18 år, 15,4 procent 18–24 år, 55,7 procent 25–64 år och 4,7 procent över 65 år. I genomsnitt fick 126 028 hushåll utkomststöd per månad. Av alla hushåll som fick utkomststöd fick 40 procent av hushållen utkomststöd i 1–3 månader, 31 procent i 4–9 månader och 29 procent i 10–12 månader. År 2023 uppgick bruttoutgifterna för utkomststöd till 804 miljoner euro. Grundläggande utkomststöd beviljades för 757 miljoner euro, kompletterande utkomststöd för 26 miljoner euro och förebyggande utkomststöd för 21 miljoner euro⁶.

År 2024 utgjorde nettoutgifterna för grundläggande utkomststöd (825 miljoner euro) 395 miljoner euro för utgifter som hör till grunddelen, 357 miljoner euro för boendeutgifter och 60 miljoner euro⁷ för hälso- och sjukvårdsutgifter, varav 36,5 miljoner euro för läkemedel, 17,9 miljoner euro för klientavgifter och hjälpmedel, 4 miljoner euro för tandvårdskostnader, 0,8 miljoner euro för optikerkostnader, 0,8 miljoner euro för terapiavgifter och 0,05 miljoner euro för läkararvoden, såsom ögonläkaravgifter.

⁶ Toimeentulotuki 2024. THL tilastoraportti 28/2025, 13.5.2025. Tillgänglig (på finska):

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/151498/Toimeentulotuki%202024.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Hänvisad 14.5.2025.

⁷ FPA:s statistik över grundläggande utkomststöd 2024. Tillgänglig:

https://tilastojulkaisut.tietotarjotin.fi/perustoimeentulotuki/2024/grundlaggande_utkomststod.html. Hänvisad 26.3.2025.

Ensamstående har störst behov av grundläggande utkomststöd. Mer än tre av fyra hushåll som får grundläggande utkomststöd är enmanshushåll. Dessa hushåll är huvudsakligen ensamstående personer. Andra enmanshushåll är till exempel personer som delar bostad med syskon eller kamrater samt vuxna som bor hos sina föräldrar. Ungefär en femtedel av hushållen som får grundläggande utkomststöd är barnfamiljer. De flesta av dem är barnfamiljer med en vuxen⁸.

Som ovan konstateras är behovet av grundläggande utkomststöd störst hos de unga åldersgrupperna. Särskilt 18–24-åringar är överrepresenterade bland stödmottagarna. Institutet för hälsa och välfärd har granskat så kallade NEET-ungas, det vill säga unga och unga vuxna som varken arbetar eller studerar, användning av förmåner under åren 1995–2020⁹. Enligt utredningen fanns det 2020 cirka 77 500 NEET-unga i åldern 18–25 år i Finland. Detta motsvarar cirka 16 procent av hela åldersklassen. År 2020 var män (60 procent) och unga med invandrarbakgrund (13 procent) överrepresenterade i NEET-gruppen. Av NEET-ungdomarna hade 25 procent varit i NEET-situation i minst tre år.

Enligt utredningen får NEET-unga klart mer arbetslöshetsförmåner och utkomststöd samt sjukdagpenningar än kontrollgruppen, det vill säga unga i arbete och utbildning. Arbetslöshetsförmånernas relativa andel av NEET-ungdomarnas förmåner och arbetsinkomster är störst, vilket enligt utredningen tyder på att en stor del av NEET-ungdomarna befinner sig i ett övergångsskede på arbetsmarknaden. Skillnaden mellan NEET-unga och kontrollgruppen växte ändå enligt utredningen när det gäller utkomststöden och sjukdagpenningarna under hela uppföljningsperioden. Dessutom hade de relativa andelarna av utkomststödet och bostadsbidragen enligt utredningen vuxit under uppföljningsperioden, vilket enligt utredningen kan tyda på att de NEET-ungas sårbarare ställning i samhället kan ha ökat under granskningsperioden. Enligt utredningen ökar de bakgrundsfaktorer som tyder på sårbarhet sannolikheten för att utkomststödet används. Enligt utredningen var användningen av utkomststöd vanligare bland sådana NEET-unga som hade utländsk bakgrund eller var från lågutbildade familjer eller enföräldersfamiljer, som hade varit placerade medan de var under 18 år eller som hade minst en diagnos på psykisk störning före 25 års ålder.

Samtidigt får unga i allmänhet stöd endast under en kort tid, medan behovet av stöd bland äldre i arbetsför ålder kan vara längre. Behovet av stöd förlängs ofta särskilt hos arbetslösa, men även hos mottagare av utkomststöd som är ensamstående, barnfamiljer och föräldra- eller vårdlediga¹⁰. Av de 18–24-åringar som får grundläggande utkomststöd har 22 procent 13 eller fler på varandra följande stödmånader och 4 procent (887 personer) har 37 eller fler på varandra följande stödmånader. Av de 25–64-åringar som får stöd har 34 procent 13 eller fler månader i följd och 14 procent (12 446 personer) har 37 månader eller mer. Pensionärer får mer sällan utkomststöd än andra åldersgrupper.

⁸ Informationspaket om utkomststödet. FPA:s faktaportal 26.4.2024. Tillgänglig: <https://tietotarjotin.fi/sv/informationspaket/2699589/informationspaket-on-utkomststodet>. Hänvisad 17.1.2025.

⁹ Jernström Laura – Sirniö Outi. Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten ja nuorten aikuisten etuuksien käyttö vuosina 1995–2020. Institutet för hälsa och välfärd, Tutkimuksesta tiiviisti 37/2023. Tillgänglig: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146799/URN_ISBN_978-952-408-128-3.pdf?sequence=1. Hänvisad 31.7.2025.

¹⁰ Informationspaket om utkomststödet. FPA:s faktaportal 26.4.2024. Tillgänglig: <https://tietotarjotin.fi/sv/informationspaket/2699589/informationspaket-on-utkomststodet>. Hänvisad 17.1.2025.

Ungefär hälften av hushållen som får grundläggande utkomststöd har arbetslöshetsförmåner och i allmänhet även allmänt bostadsbidrag som primär inkomstkälla. Nästan 40 procent av dem som får arbetsmarknadsstöd får dessutom grundläggande utkomststöd. Även mottagare av minimidagpenningar, såsom grunddagpenning inom utkomstskyddet för arbetslösa och sjukdagpenningförmåner, får ofta dessutom grundläggande utkomststöd. Ungefär i en tredjedel av hushållen som får grundläggande utkomststöd saknar antingen stödsökanden eller dennes make/maka primära förmåner och förvärvsinkomster. De får till exempel inte utkomstskydd för arbetslösa, men de får dock vanligtvis andra skattefria stöd, till exempel allmänt bostadsbidrag eller underhållsstöd. Särskilt i huvudstadsregionen behövs grundläggande utkomststöd för att täcka höga boendekostnader. Totalt fyra av fem hushåll som får grundläggande utkomststöd får också allmänt bostadsbidrag. År 2022 fick nio procent av hushållen som fick grundläggande utkomststöd förvärvsinkomster, dvs. löne- eller företagarkomster. Pensionärer har ofta inte alls rätt till utkomststöd, eftersom nivån på folkpensionen, garantipensionen och pensionstagarnas bostadsbidrag är bättre än andra grundtrygghetsförmåner¹¹.

Det är ganska ovanligt att utkomststödet grunddel sänks och det gäller oftast ensamstående män. På månadsnivå är männens andel av utkomststödmottagarna cirka 55 procent, men bland mottagare med sänkt grunddel utgör männen 75 procent. Ensamstående utgör 55–57 procent av utkomststödmottagarna och 70 procent av mottagarna med sänkt grunddel. Grunddelens sänkning varierar även enligt ålder. Det är betydligt vanligare med en sänkt grunddel bland personer under 35 år som får grundläggande utkomststöd jämfört med äldre åldersgrupper. Ju yngre åldersgrupp det är fråga om, desto vanligare är det att grunddelen sänks hos myndiga stödmottagare. Hur vanligt det är med sänkningen är också kopplat till inkomstlöshet, och majoriteten av dem som har en sänkt grunddel är utan inkomster, det vill säga personer som varken får förvärvsinkomster eller någon primär förmån, såsom arbetslöshetsförmån. I denna granskning har även personer som får allmänt bostadsbidrag räknats som inkomstlösa¹².

2.1.3 Påföljdssystemet inom utkomstskyddet för arbetslösa

2.1.3.1 Allmänt om påföljdssystemet inom utkomstskyddet för arbetslösa

En princip i systemet med arbetslöshetsskydd är att en arbetssökande som själv orsakat sin arbetslöshet eller att arbetslösheten blivit utdragen förlorar sin rätt till arbetslöshetsförmåner för en viss tid eller tills vidare. En arbetssökande anses ha orsakat att arbetslösheten blivit utdragen exempelvis om han eller hon vägrar delta i arbeidskraftsmyndighetens service på det sätt som avtalats i sysselsättningsplanen¹³ eller den plan som ersätter den.

Syftet med påföljdssystemet inom utkomstskyddet för arbetslösa är att styra arbetssökande att aktivt söka jobb och att delta i service som förbättrar förutsättningarna att få arbete. I

¹¹ Informationspaket om utkomststödet. FPA:s faktaportal 26.4.2024. Tillgänglig: <https://tietotarjotin.fi/sv/informationspaket/2699589/informationspaket-on-utkomststodet>. Hänvisad 17.1.2025.

¹² Det är ganska ovanligt att utkomststödet grunddel sänks och det gäller oftast ensamstående män. FPA:s faktaportal, Forskningsblogg. Publicerad 19.11.2024. Uppdaterad 22.1.2025. Tillgänglig (på finska): <https://tietotarjotin.fi/tutkimusblogi/1126749/toimeentulotuen-perusosan-alentaminen-on-melko-harvinaista-ja-kohdistuu-useimmin-yksin-asuviin-miehiin>. Hänvisad 12.2.2025.

¹³ Med en plan som ersätter sysselsättningsplanen avses en aktiveringsplan enligt lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte, en integrationsplan enligt lagen om främjande av integration (681/2023) eller en sektorsövergripande sysselsättningsplan enligt lagen om sektorsövergripande främjande av sysselsättningen (381/2023).

påföljdssystemet kan en arbetssökande till följd av arbetskraftspolitiskt klandervärt förfarande föreläggas tid utan ersättning, det vill säga så kallade karenstider och skyldigheter att vara i arbete.

Tid utan ersättning innebär förlust av arbetslöshetsförmåner för 7, 14, 30 eller 45 kalenderdagar på grund av arbetskraftspolitiskt klandervärt förfarande. Skyldighet att vara i arbete innebär att man förlorar arbetslöshetsförmånen tills vidare. Efter arbetskyldigheten återfås rätten till förmånen när personen har varit i arbete som räknas in i arbetsvillkoret och krävs för arbetslöshetsdagpenning, studerat på heltid, varit sysselsatt i företagsverksamhet eller eget arbete på heltid eller deltagit i sysselsättningsfrämjande service i enlighet med lagen om utkomstskydd för arbetslösa under en viss tid. Arbetslöshetsförmån kan också betalas ut under tiden för dessa tjänster utan hinder av karenstid och skyldighet att vara i arbete.

Bestämmelser om påföljdssystemet för utkomstskydd för arbetslösa finns i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Påföljderna är desamma oavsett vilken arbetslöshetsförmån (inkomstrelaterad dagpenning, grunddagpenning, arbetsmarknadsstöd) den arbetssökande får eller hur länge han eller hon har varit arbetslös eller arbetssökande.

För förfarande som ska anses vara arbetskraftspolitiskt klandervärt i samband med jobsökning och arbetskraftsservice föreläggs tider utan ersättning och skyldigheter att vara i arbete stegvis. Det första klandervärda förfarandet under en ettårig granskningsperiod medför inga påföljder. Om det finns två klandervärda förfaranden förlorar den arbetssökande sin rätt till arbetslöshetsförmån för sju kalenderdagar. För det tredje klandervärda förfarandet förloras arbetslöshetsförmånen för 14 kalenderdagar. Om arbetssökanden ännu en fjärde gång förfar klandervärt, åläggs han eller hon skyldighet att vara i arbete i 12 kalenderveckor.

Till alla ovan nämnda påföljder för utkomstskyddet för arbetslösa hör att påföljden inte åläggs om den arbetssökande har en arbetskraftspolitiskt bedömd giltig orsak till sitt förfarande.

2.1.3.2 Unga utan yrkesutbildning

Målet med systemet för utkomstskydd för arbetslösa är bland annat att styra unga som är beroende av grundläggande utbildning att söka sig till utbildning som ger yrkesfärdigheter. Därför föreskrivs det i lagen om utkomstskydd för arbetslösa att en ung person under 25 år som saknar utbildning årligen ska söka minst två studieplatser i det ansökningsförfarande som gäller studier som inleds under höstterminen. En ung person anses sakna utbildning om han eller hon inte har genomgått en utbildning efter grundskolan eller gymnasiet som leder till examen och ger yrkesfärdigheter.

Den unga ska söka till sådana studieplatser vars antagningsgrunder han eller hon uppfyller. Studierna kan omfatta utbildning som leder till examen och ger yrkesfärdigheter, eller gymnasiestudier avsedda för unga som endast slutfört grundskolans lärokurs. Med studier som ger yrkesfärdigheter avses i lagen om utkomstskydd för arbetslösa studier som avläggs vid såväl yrkesläroanstalter som högskolor. Till ansökningsskyldigheten hör bland annat skyldigheten att delta i inträdesprov och även i övrigt medverka till att få en studieplats.

Om en ung person försummar att ansöka om en studieplats eller avbryter sina studier utan en sådan giltig orsak som avses i lagen om utkomstskydd för arbetslösa, förlorar han eller hon sin rätt till arbetslöshetsförmån tills vidare. Detta sker också om en ung person som saknar utbildning försummar att fullfölja sysselsättningsplanen eller en ersättande plan till den del som det i planen har avtalats om skyldighet att söka arbete eller ersättande åtgärder. Förmånen betalas emellertid medan vissa sysselsättningsfrämjande tjänster pågår. Den övriga

förmånsrätten återställs när den unga fyller 25 år eller när han eller hon har avlagt en examen som ger yrkesfärdigheter. Förmånsrätten återställs också till exempel när den unga har arbetat i ett arbete som uppfyller vissa förutsättningar i minst 21 kalenderveckor eller när han eller hon under motsvarande tid har deltagit i vissa sysselsättningsfrämjande tjänster.

2.2 Bedömning av nuläget

2.2.1 Utkomststödets förhållande till primära förmåner och anmälan som arbetssökande

Arbetsgruppen som arbetade år 2024 och som beredde totalreformen av lagen om utkomststöd ansåg i sin slutrapport att utkomststödets karaktär som en förmån som beviljas i sista hand innebär att personer som ansöker om utkomststöd i första hand bör sträva efter att trygga sin utkomst med de primära förmåner som avses i 19 § 2 mom. i grundlagen. I lagen om utkomststöd föreskrivs det emellertid inte att det att en person inte ansöker om en primär förmån, även om han eller hon sannolikt har rätt till en primär förmån, kan utgöra en grund för sänkning av grunddelen. Arbetsgruppen bedömer att ansökan om primära förmåner är en omständighet som, om den försummas, kan föreskrivas som grund för en sänkning av grunddelen med 50 procent. Genom övergång till en primär förmån strävar man samtidigt efter att till exempel en arbetslös person samtidigt ska omfattas av tjänster som främjar sysselsättningen¹⁴.

I 2 a § i lagen om utkomststöd föreskrivs att en person i åldern 17–64 år som ansöker om utkomststöd är skyldig att anmäla sig som arbetssökande hos arbetskraftsmyndigheten, om denne inte har en i paragrafen avsedd godtagbar orsak att inte göra så. Arbetsgruppen som beredde den ovan nämnda totalreformen av lagen om utkomststöd ansåg i sin slutrapport att de godtagbara orsaker som nämns i paragrafen till flera delar bör preciseras eller skärpas.

En godtagbar orsak till att inte anmäla sig som arbetssökande är i nuläget arbete som löntagare även om det nuvarande arbetet är deltid och personen skulle ha arbetsförmåga att utföra mer arbete. Idag är det också möjligt att en person anmäler sig som arbetslös arbetssökande, men samtidigt meddelar arbetskraftsmyndigheten att han eller hon endast söker deltidsarbete. I detta fall har personen inte rätt till arbetslöshetsförmåner, eftersom en förutsättning för att få arbetslöshetsförmåner i lagen om utkomstskydd för arbetslösa är ansökan om heltidsarbete. I dessa situationer kan en helt arbetsför person få utkomststöd utöver den lön som han eller hon får för ett fåtal arbetstimmar utan att det krävs ansökan om heltidsarbete för att få utkomststöd. Arbetsgruppen som beredde totalreformen av lagen om utkomststöd bedömde i sin slutrapport att det är i enlighet med 19 § 1 mom. i grundlagen att man i första hand själv ska sträva efter att säkerställa den trygghet som krävs för ett människovärdigt liv och att utkomststödet ska vara en förmån som beviljas i sista hand åt dem som inte klarar av det. Ur detta perspektiv är det viktigt att deltidsanställda anmäler sig som sökande av heltidsarbete och ansöker om utkomstskydd för arbetslösa, varvid deras rätt till jämkad arbetslöshetsförmån avgörs. Dessutom ska de som inte är arbetsoförmögna i princip anmäla sig som sökande av heltidsarbete, om de inte redan har ett sådant¹⁵.

¹⁴ Slutrapporten av arbetsgruppen för totalreformen av lagen om utkomststöd. Tillgänglig (på finska): https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/b4334322-9519-4520-9b34-af3a6a81dd19/352d5cf3-c870-4e50-ab25-153454dc7ad8/MUISTIO_20250110081448.PDF.

¹⁵ Slutrapporten av arbetsgruppen för totalreformen av lagen om utkomststöd Tillgänglig (på finska): https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/b4334322-9519-4520-9b34-af3a6a81dd19/352d5cf3-c870-4e50-ab25-153454dc7ad8/MUISTIO_20250110081448.PDF.

Tillämpningspraxisen för lagen om utkomststöd är striktare för företagare än för deltidsarbetande i den mån att grunddelen av den sökandes utkomststöd kan sänkas på grund av företagsverksamhet som är olönsam på lång sikt och förhindrar beviljande av den primära förmånen. I slutrapporten av arbetsgruppen som förbereder totalreformen av lagen om utkomststöd har det bedömts att det skulle vara bra med tanke på tydligheten om det i själva lagen tydligare framgick att även företagare har en skyldighet att i princip sköta om sin egen försörjning. Utgångspunkten för företagare bör vara densamma som för löntagare, dvs. det bör krävas att en arbetsför persons satsning på sin försörjning motsvarar heltidsarbete. Dessutom bedömer arbetsgruppen att även om företagarens arbetsinsats motsvarar heltidsarbete, ska långsiktigt olönsam företagsverksamhet inte stödjas med utkomststöd.

Vid bedömningen av nuläget är det dessutom skäl att fästa uppmärksamhet vid hur jobsökningsskyldigheten för den som anmält sig som arbetslös arbetssökande som söker heltidsarbete uppkommer. Ovan beskrivs redan serviceprocessen för arbetssökande och den bedömning av servicebehovet och hänvisning till tjänster som ingår i den. För att få arbetslöshetsförmån ska den arbetssökande söka heltidsarbete på det sätt som förutsätts i 2 kap. 1 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Bestämmelser om den jobsökningsskyldighet som föreläggs en arbetssökande och som ska ingå i sysselsättningsplanen finns i 45 § i lagen om ordnande av arbetskraftsservice. Om arbetskraftsmyndigheten bedömer att det inte är möjligt att söka fyra arbetsmöjligheter inom en granskningsperiod på en månad, som huvudregeln anger, minskas antalet arbetsmöjligheter som ska sökas; om det inte finns några som helst arbetsmöjligheter att söka ska det inte ingå någon jobsökningsskyldighet i sysselsättningsplanen.

Vid bedömningen av eventuell vägran att ta emot arbete beaktas dessutom med stöd av 2 a kap. 5 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa om arbetet kan anses lämpligt med beaktande av personens arbetsförmåga. Till den del det är fråga om familjesituationer beaktas dessutom om den som ansöker om arbetslöshetsförmån har reserverats en skälig tid att ordna vård för barn eller vård av någon annan närstående person som är beroende av honom eller henne. Dessutom beaktas om det getts skälig tid för den sökande att undanröja svårigheter som beror på arbetsväg och andra motsvarande begränsningar.

Enligt 2 a § i lagen om utkomststöd krävs det att studier utförs på heltid. Om en person studerar på heltid är han eller hon inte skyldig att anmäla sig som arbetssökande för att få utkomststöd. I tillämpningspraxisen sänks grunddelen av utkomststödet som betalas till studerande i vissa situationer, även om studeranden har uppgett sig vara heltidsstuderande. I slutrapporten från arbetsgruppen som beredde totalreformen av lagen om utkomststöd har man bedömt att det med tanke på lagens tydlighet vore motiverat att i lagen begränsa huruvida studeranden kan studera på heltid och samtidigt få utkomststöd. Enligt arbetsgruppen ska en arbetsför person alltid i möjligaste mån i första hand försörja sig med sitt förvärsarbete och därmed kan skyldigheten att anmäla sig som arbetssökande eventuellt utvidgas till att även gälla sådana heltidsstuderande som redan tidigare har avlagt studier på andra eller tredje stadiet. De som redan har avlagt examen har i vissa situationer möjlighet att fortsätta studera med rehabiliterings- eller arbetslöshetsförmån. Arbetsgruppen bedömer att det är en principiell fråga om man i välfärdssamhället dessutom vill trygga alla möjligheten till fortsatta studier med utkomststöd

som sistahandsförmån eller om man vill att skyldigheten att trygga sin egen försörjning enligt lagen om utkomststöd även ska gälla dem som redan har avlagt en examen.¹⁶

Enligt 2 a § i lagen om utkomststöd är en person inte skyldig att anmäla sig som arbetslös arbetsökande om han eller hon på grund av sjukdom som en läkare konstaterat är förhindrad att ta emot arbete. I motiveringarna till lagpunkten anges det inte närmare vad som avses med att vara förhindrad att ta emot arbete på grund av sjukdom som konstaterats av läkare. Social- och hälsovårdsministeriet har i Kommuninfo¹⁷ 2018 ansett att den arbetsförmåga som avses i lagpunkten uttryckligen avser arbetsförmåga som definieras enligt 3 kap. 3 § 1 mom. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. I det aktuella momentet i lagen om utkomstskydd för arbetslösa anses den vara arbetsförmögen som får sjukdagpenning eller partiell sjukdagpenning enligt sjukförsäkringslagen eller sjukpension eller rehabiliteringsstöd enligt folkpensionslagen eller en förmån som med stöd av någon annan lag betalas på grundval av full arbetsförmåga. Som arbetsförmögen betraktas även den som konstaterats vara arbetsförmögen i enlighet med sjukförsäkringslagen eller folkpensionslagen, trots att ingen förmån beviljats honom eller henne. Biträdande justitiekanslern har emellertid i sitt beslut OKV/3065/10/2021 ansett att tolkningen av lagen om utkomststöd enligt ordalydelsen inte gör det möjligt att endast de fall som faller inom definitionen av arbetsförmåga enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa godkänns som sjukdom konstaterad av läkare vid tillämpningen av lagen. Enligt biträdande justitiekanslern är lagens ordalydelse i detta avseende entydig. Biträdande justitiekanslern konstaterar i beslutet att det lagstiftningen i frågan behöver förtydligas.

2.2.2 Sänkning av grunddelen

Om förutsättningarna i 10 § 1 och 2 mom. i lagen om utkomststöd uppfylls kan grunddelen av utkomststödet sänkas med högst 20 eller högst 40 procent. Enligt 3 mom. i samma paragraf kan sänkningen göras för högst två månader åt gången räknat från vägran eller försummelsen. I verkställigheten och rättspraxisen har den sistnämnda punkten tolkats i enlighet med ordalydelsen så att sänkningen kan vara högst två månader åt gången räknat från den senaste vägran eller försummelsen. I praktiken, om den arbetslösa har försummat de skyldigheter som fastställts inom arbetskraftsservicen framkommer försummelsen i det arbetskraftspolitiska utlåtandet och i utbetalningen av arbetslöshetsförmånen först i efterhand. Efter att Folkpensionsanstalten fått kännedom om utkomststödsökandens försummelse inom arbetskraftsservicen ska Folkpensionsanstalten enligt lagen höra klienten för att göra det möjligt för den sökande att lämna sin utredning om orsakerna till varför grunddelen inte borde sänkas eller varför sänkningen skulle vara orimlig. Vid övervägande om att sänka grunddelen med 40 procent ska Folkpensionsanstalten dessutom hänvisa sökanden till socialvården inom välfärdsområdet för bedömning av servicebehovet och ge sökanden skälig tid att delta i bedömningen av servicebehovet. Om förutsättningarna uppfylls kan grunddelen sänkas med 40 procent endast om klienten utan grundad anledning vägrar delta i bedömningen av servicebehovet som utförs av socialvården inom välfärdsområdet. I praktiken tar det så lång tid för Folkpensionsanstalten att få kännedom om en försummelse inom arbetskraftsservicen, höra sökanden om försummelsen och dessutom hänvisa till en eventuell bedömning av servicebehovet hos socialvården och boka tid för bedömningen samt konstatera att klienten utan godtagbar orsak vägrar att delta i bedömningen av servicebehovet att Folkpensionsanstalten i

¹⁶ Slutrapporten av arbetsgruppen för totalreformen av lagen om utkomststöd Tillgänglig (på finska): https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/b4334322-9519-4520-9b34-af3a6a81dd19/352d5cf3-c870-4e50-ab25-153454dc7ad8/MUISTIO_20250110081448.PDF.

¹⁷ SHM Kommuninfo 29.5.2018 9/2018.

praktiken inte har möjlighet att sänka grunddelen i situationer med försummelse av engångskaraktär som skett inom arbetskraftsservicen. För ovannämnda går det i praktiken alltid åt mer än två månader från sökandens senaste vägran eller försummelse, och en sänkning av grunddelen är enligt lag inte längre möjlig efter två månader. Arbetsgruppen som beredde totalreformen av lagen om utkomststöd bedömde i sin slutrapport att lagstiftningen bör ändras så att det blir möjligt att sänka grunddelen av utkomststödet även i situationer med försummelse av engångskaraktär. Arbetsgruppen betonade att sökanden alltid ska ha möjlighet att undvika en sänkning av grunddelen och sanktioner på grund av arbetslöshetsförmåner genom att delta i arbetskraftsservicen på det sätt som föreskrivs i lagstiftningen.¹⁸

Enligt den information som erhållits från Folkpensionsanstalten kan grunddelen av utkomststödet i praktiken vanligtvis inte sänkas i de situationer som avses i 10 § 1 mom. 2–4 punkten i lagen om utkomststöd, eftersom Folkpensionsanstalten inte systematiskt får information från kommunerna om de situationer som avses i 2 punkten eller från välfärdsområdena om de situationer som avses i 3 och 4 punkten. Bestämmelsen i 2 punkten gäller att grunddelen kan sänkas för en invandrare som utan grundad anledning har vägrat delta i utarbetandet av en integrationsplan eller i sysselsättningsfrämjande åtgärder som avtalats specificerat i integrationsplanen eller som genom sin försummelse har föranlett att ingen integrationsplan har kunnat utarbetas. Bestämmelsen i 3 punkten gäller att grunddelen kan sänkas om en person har vägrat delta i utarbetandet av en aktiveringsplan enligt lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eller en sektorsövergripande sysselsättningsplan enligt lagen om sektorsövergripande främjande av sysselsättning. Bestämmelsen i 4 punkten gäller att en person utan giltig orsak har vägrat delta i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eller avbrutit eller av eget förvållande varit tvungen att avbryta arbetsverksamheten i rehabiliteringssyfte. Folkpensionsanstalten har i sig rätt att enligt gällande lagstiftning få uppgifterna i fråga, men de ska i praktiken begäras separat för varje sökande av utkomststöd, vilket är dyrt och tidskrävande i verkställigheten. Enligt Folkpensionsanstalten är det inte möjligt att i verkställigheten identifiera de sökande som kan tillhöra dessa persongrupper.

I slutrapporten av arbetsgruppen som beredde totalreformen av lagen om utkomststöd bedömdes det att det i vissa situationer ska vara möjligt att sänka grunddelen av utkomststödet med mer än 40 procent, vilket för närvarande är den maximala sänkningen. Arbetsgruppen har bedömt att sådana situationer kan vara om sökanden trots uppmaning inte ansöker om en primär förmån som bedöms lämplig för honom eller henne, samt om sökanden trots uppmaning inte anmäler sig som arbetslös sökande av heltidsarbete. Enligt arbetsgruppen bör Folkpensionsanstalten först ge den sökande en frist på en månad för att uppfylla dessa skyldigheter. Om sökanden inte följer uppmaningen inom en månad ska hans eller hennes grunddel kunna sänkas direkt med 50 procent tills han eller hon har fullgjort sina skyldigheter. Enligt arbetsgruppens uppfattning kan en grunddel som sänkts med 50 procent ännu betraktas som ett belopp som räcker till för att trygga den oundgängliga försörjningen och omsorgen som förutsätts i 19 § 1 mom. i grundlagen. Grunden för en sänkning med 50 procent föreslås då vara att den som söker stöd inte har fullgjort skyldigheten att söka sig till tjänster och inte har tryggt sin egen försörjning i enlighet med sina möjligheter. Arbetsgruppen konstaterar också att en skälighetsbedömning alltid ska göras i samband med att man överväger en sänkning. Sänkningen avses dock inte kunna göras om den

¹⁸ Slutrapporten av arbetsgruppen för totalreformen av lagen om utkomststöd Tillgänglig (på finska): https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/b4334322-9519-4520-9b34-af3a6a81dd19/352d5cf3-c870-4e50-ab25-153454dc7ad8/MUISTIO_20250110081448.PDF.

äventyrar den oundgängliga försörjningen för tryggheten av ett människovärdigt liv eller om det annars kan anses oskäligt med en sänkning.¹⁹

2.2.3 Förfrågningar till penninginstitut

Den parlamentariska arbetsgruppen som utreder behoven av ändringar i lagstiftningen om Folkpensionsanstalten har i sin slutrapport²⁰ av den 22 februari 2022 bedömt bland annat regleringen av Folkpensionsanstaltens tillgång till information från penninginstitut. Enligt slutrapporten är regleringen otydlig i fråga om huruvida lagstiftningen också kräver att Folkpensionsanstalten fattar ett separat beslut i fråga om förfrågningar till penninginstitut samt hur man i detta fall ansöker om ändring. Eftersom Folkpensionsanstaltens förmånshandläggning inte utförs i tjänsteförhållande, kan förutsättningen enligt kunduppgiftslagen om att endast en separat tillförordnad tjänsteinnehavare inom socialvården kan göra en begäran inte heller tillämpas för Folkpensionsanstaltens del. Enligt slutrapporten är det också flertydigt vad gäller den tidsmässiga dimensionen av förfrågningar till penninginstitut, rätten att få information om alla familjemedlemmar och sökandens kontoutdrag för företagsverksamhet samt vad gäller om begäran vid behov kan omfatta alla finska penninginstitut, om det uppstår misstanke om att det kan finnas flera oanmälda konton.

Den parlamentariska arbetsgruppen som utreder behoven av ändringar i lagstiftningen om Folkpensionsanstalten kom i sin ovannämnda slutrapport fram till att det på grundval av de expertutlåtanden som de begärt inte verkar finnas något konstitutionellt hinder för att regleringen av det grundläggande utkomststödet harmoniseras på ett sätt som motsvarar andra förmånslagar när det gäller förfrågningar till penninginstitut. Arbetsgruppen ansåg att bestämmelsen om förfrågningar till penninginstitut bör behandlas i samband med lagstiftningsarbetet som gäller reformen av lagen om utkomststöd, som en del av en mer omfattande beredning och utredning. I flera andra sociala förmåner som Folkpensionsanstalten verkställer, såsom allmänt bostadsbidrag, bostadsbidrag för pensionstagare eller arbetsmarknadsstöd, förutsätter lagstiftningen som gäller dem inte ett lagakraftvunnet beslut om begäran om information innan begäran om information görs. Till exempel enligt lagen om allmänt bostadsbidrag förutsätts det att begäran till penninginstitut har skriftlig form och att sökanden eller mottagaren av bostadsbidraget före begäran har informerats om att begäran har lämnats in. En förutsättning för begäran om information är dessutom att tillräckliga uppgifter eller utredningar inte kan erhållas på annat sätt och att det finns en grundad anledning att misstänka tillförlitligheten hos de uppgifter som sökanden eller mottagaren har lämnat.

2.2.4 Beaktande av utgifter i utkomststödet

Regleringen om boendeutgifter i lagen om utkomststöd ändrades från och med den 1 april 2024. Syftet med ändringen var förutom att uppnå besparingar också att skapa klarhet i godkännandet av boendeutgifter genom att reglera om dem på lag- och förordningsnivå. Boendenormerna som är specifika för orten och beror på familjestorleken och godkänns inom utkomststödet fastställs efter ändringen genom förordning av statsrådet. Tidigare fastställde Folkpensionsanstalten

¹⁹ Slutrapporten av arbetsgruppen för totalreformen av lagen om utkomststöd. Tillgänglig (på finska): https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/b4334322-9519-4520-9b34-af3a6a81dd19/352d5cf3-c870-4e50-ab25-153454dc7ad8/MUISTIO_20250110081448.PDF.

²⁰ Slutrapport av den parlamentariska arbetsgruppen som utreder behovet av ändringar i lagstiftningen om Folkpensionsanstalten. Tillgänglig (på finska): https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/07556375-5d98-4f95-9132-3a6fe87a0bd7/3fe3360e-0658-40f6-b4d6-5458945fcf2a/RAPORTTI_20220302123356.PDF.

boendenormerna i sina tillämpningsanvisningar. De kommunvisa boendenormer som fastställts som riktlinjer för Folkpensionsanstalten grundar sig däremot ursprungligen på de boendenormer som användes i kommunerna år 2016 och på uppgifter om boendeutgifter som erhållits för mottagare av allmänt bostadsbidrag. Folkpensionsanstalten följde i sin verkställighet utvecklingen för kommunernas hyresnivåer och granskade årligen boendenormerna utifrån de genomsnittliga hyror som utkomststödssökandena anmälde. Om man observerade ett höjningstryck på normen för ett hushåll av en viss storlek i en viss kommun höjde Folkpensionsanstalten boendenormen med tre eller fem procent. Vid bedömningen av behovet av förhöjningar bedömer Folkpensionsanstalten också hur många hushåll med utkomststöd som fanns i kommunen med beaktande av antalet personer i hushållet. Om antalet var litet med avseende på hushållstypen höjdes inte boendenormen. På så sätt försökte man undvika slumpmässiga fluktuationer i boendenormerna mellan åren. Dessutom tog Folkpensionsanstalten delvis hänsyn till respons från olika kommuner om normernas nivå samt information om kommunerna och särskilt utvecklingen av hyrorna i kommunala hyreshusbolag.

De boendenormer som fastställts genom statsrådets förordning har höjts genom en liknande granskning som Folkpensionsanstalten tidigare gjorde årligen i sin tillämpningspraxis. I fråga om den bilaga till förordningen som gällde under tiden 1.4–31.12.2024 höjdes boendenormerna med tre procent jämfört med de boendenormer som gällde fram till 31.3.2024 och som fastställts i Folkpensionsanstaltens tillämpningspraxis, om de sökandes genomsnittliga boendeutgifter för 2022 var 1–19 euro högre än normen, och med fem procent, om de sökandes genomsnittliga boendeutgifter var över 20 euro högre. För tiden 1.1–31.12.2025 höjdes boendenormerna med tre procent jämfört med de normer som gällde fram till slutet av 2024 för sådana normer där den genomsnittliga hyran för mottagare av utkomststöd år 2023 var minst 20 euro högre än den tidigare normen och kommunen hade ett statistiskt sett tillräckligt antal hushåll som fått utkomststöd för hushållstypen i fråga. Som ett statistiskt tillräckligt antal hushåll som fått utkomststöd ansågs 100 hushåll som fått utkomststöd när det gällde enpersonshushåll och 50 hushåll som fått utkomststöd när det gällde två-fyrapersonershushåll. Eftersom antalet mottagare var litet bedömdes medelvärdet variera mer på grund av slumpmässiga förändringar, vilket inte bedömdes motsvara målet att beskriva en relativt stabil nivå av boende till skäligt pris i varje kommun.

Remissvaren som inkom under remissbehandlingen i samband med beredningen av statsrådets förordning om ändring av 2 § i och bilagan till statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd ger inte fullständiga belägg för att regleringen ännu är tillräckligt tydlig. I remissvaren önskade en del av remissinstanserna ännu större öppenhet, transparens och noggrannare motiveringar för fastställandet av boendenormer. I en del remissvar framfördes farhågor om att förändringar i boendeutgifterna i kommuner med få stödmottagare inte beaktas. I remissvaren ansågs förslagen till godtagbara boendeutgifter vara för låga. I remissvaren beskrevs särskilt den svåra situationen för unga, överskuldsatta, ensamstående och barnfamiljer.²¹

Vad gäller de boendenormer som fastställs genom förordningen finns det inget annat fastställt i den gällande regleringen än att det är fråga om de genomsnittliga boendeutgifterna för mottagare av utkomststöd och mottagare av allmänt bostadsbidrag och förändringar i dessa. Vid utfärdandet av statsrådets förordning har det tolkats att med genomsnittliga boendeutgifter avses

²¹ Sammanfattning av remissvaren. Social- och hälsovårdsministeriets promemoria 9.9.2024. Tillgänglig (på finska): https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/784754f2-40b7-45c8-a154-d2710d8a5890/987fab43-8498-4e89-8dea-86053c71cbbd/YHTEENVETO_20241007115013.PDF. Hänvisad 10.2.2025.

inte direkt ett medeltal och att så kallade statistiska avvikelser har kunnat undvikas genom att sträva efter en relativt stabil nivå av boende till skäligt pris i varje kommun. Samtidigt har man dock kunnat hamna i en situation där det för kommunen fastställda beloppet för godtagbara boendeutgifter har börjat avvika mycket från stödmottagarnas genomsnittliga boendeutgifter, om man bedömer att medelvärdet ska vara genomsnittet. Särskilt på orter där det finns få stödmottagare kan de genomsnittliga boendeutgifterna för stödmottagarna enligt statistiken avvika avsevärt från den gällande normen. Vilken typ av avvikelse det är beror å ena sidan också helt på för vilken tid statistiken över stödmottagarnas faktiska boendeutgifter granskas. Å andra sidan finns det ingen annan statistik än stödmottagarnas faktiska boendeutgifter som beskriver stödmottagarnas genomsnittliga boendeutgifter i varje kommun. Utkomststödmottagarens möjligheter att påverka sina egna boendeutgifter är alltid i viss mån begränsade. Möjligheten att till exempel byta till en billigare hyresbostad beror på vilka hyresbostäder som är lediga i kommunen just då, och även på vilken typ av bostäder som faktiskt finns tillgängliga för en enskild sökande. Bland mottagarna av utkomststöd finns det personer med betalningsanmärkningar och andra utmaningar som avsevärt försvårar tillgången till en hyresbostad. De hör inte till de som i första hand väljs till bra och förmånliga bostäder, utan det kan mycket väl sluta med att de tecknar hyresavtal för bostäder som är dyrare än genomsnittet.

Läkemedelsutgifter som ersätts genom utkomststöd har ibland kritiserats för att utkomststödet har blivit ett parallellt eller kompletterande system till läkemedelsersättningssystemet. Överlappningen i detta avseende är förknippad med att läkemedel kan ersättas enligt sjukförsäkringslagen, men även om klienten inte uppfyller kriterierna för ersättning får han eller hon ersättning för läkemedlet via utkomststödet. Eftersom det även finns nödvändiga och ofta använda läkemedel som inte ersätts enligt sjukförsäkringslagen, för vilka det kan anses vara nödvändigt med ersättning i form av utkomststöd, kan ersättning enligt sjukförsäkringslagen inte vara en grund för att begränsa ersättningen av läkemedel i utkomststödet, åtminstone inte när det gäller alla läkemedel.²²

Enligt slutrapporten från arbetsgruppen som beredde totalreformen av lagen om utkomststöd finns det en egenskap i läkemedelsersättningssystemet enligt sjukförsäkringslagen – bedömningen av kostnadsverkningsarna – vars införande i bedömningen av läkemedelsutgifterna för utkomststöd kan begränsa storleken på de läkemedelsutgifter och även andra hälsovårdsutgifter, såsom till exempel sårvårdsprodukter, som ersätts av utkomststödet på ett allmänt godtagbart sätt. Om det finns ett billigare alternativ till läkemedlet eller sårvårdsprodukten som passar lika bra för klientens hälsa, är det mer totalekonomiskt att förutsätta att mottagarna av utkomststöd använder ett mer kostnadseffektivt alternativ. Då kan det bli ett problem för den som söker utkomststöd att det i praktiken inte kan krävas av information av honom eller henne, som mottagare av ett läkemedelsrecept, om vilka läkemedel som ska ersättas med utkomststöd och vilka som inte ska. Problemet återspeglas till denna del i sista hand på praxisen för läkemedelsförskrivning.²³

2.2.5 Beaktande av inkomster i utkomststödet

Av den sökandes och familjemedlemmens förvärvsinkomster lämnas ett belopp på 150 euro i månaden obeaktat. Syftet med detta så kallade skyddade förvärvsinkomstbelopp har varit att uppmuntra mottagare av utkomststöd som omfattas av utkomstskydd för arbetslösa eller som är

²² Slutrapporten av arbetsgruppen för totalreformen av lagen om utkomststöd. Tillgänglig (på finska): [Slutrapporten](#).

²³ Slutrapporten av arbetsgruppen för totalreformen av lagen om utkomststöd. Tillgänglig (på finska): [Slutrapporten](#).

helt utan inkomster att söka sig till arbetslivet, även om deras förvärvsinkomster förblir relativt blygsamma på grund av deltidsarbete eller kortvarigt arbete. Det har dock inte kunnat påvisas att det skyddade beloppet ökar utkomststödmottagarnas sysselsättning²⁴. I slutrapporten av arbetsgruppen som beredde totalreformen av lagen om utkomststöd har man ansett att det är möjligt att avstå från det skyddade beloppet i utkomststödet. Detta uppskattas spara cirka 20 miljoner euro i utgifter för utkomststöd. De skyddade beloppen har avskaffats också för andra förmåner i förmånssystemet.²⁵

Arbetsgruppen som beredde totalreformen av lagen om utkomststöd har i sin slutrapport även bedömt att förvärvsinkomster och understöd som anses vara ringa ska ändras till inkomster som beaktas fullt ut. Utkomststöd är en stödform som beviljas i sista hand, där alla inkomster i princip ska beaktas. Om bestämmelserna ändras så att understöd beaktas som inkomst anser arbetsgruppen att det stärker huvudregeln för beaktande av inkomster, vilket kan underlätta klientens förståelse för utkomststödet karaktär som sistahandsförmån. Samtidigt är det dock möjligt att klienternas upplevelse av oskäligen situationer ökar något. Arbetsgruppen bedömer att minderårigas sommarinkomster och mindre gåvor, såsom födelsedagspresenter, emellertid bör bevaras som en sådan inkomst som inte kan beaktas som inkomst för en familj med utkomststöd.

I 13 § 3 mom. i lagen om utkomststöd föreskrivs att utgifterna, inkomsterna och tillgångarna beaktas för den tidsperiod för vilken utkomststödet fastställs. Enligt etablerad tillämpningspraxis har en sådan inkomst, vars regelbundna betalningsdag är månads sista bankdag, beaktats som inkomst för följande månad. Det har ansetts att inkomsten faktiskt kan användas för följande månads underhåll. En sådan inkomst kan till exempel vara lön för förvärvsarbete eller hemvårdsstöd. I enlighet med tillämpningspraxisen är beaktande av inkomst som betalats ut under den föregående månaden dock endast möjligt om sökanden också ansökt om utkomststöd för inkomstens utbetalningsmånad. Om stöd inte har ansökts för föregående månad kan den inkomst som betalats under föregående månad enligt den gällande lagstiftningen inte beaktas i följande månads utkomststöd, inte ens om den betalats i slutet av månaden, om inkomsten redan har använts. I praktiken kan den regelbundna inkomst som betalas i slutet av månaden dock bedömas vara avsedd att användas för nästa månads försörjning. För att lagstiftningen inte ska utgöra ett incitament för en ny sökande att genast använda den inkomst som erhållits i slutet av månaden så att den därmed inte kan beaktas i det utkomststöd som ansöks från början av följande månad bör lagen ändras i detta avseende.

I 13 § 1 mom. i lagen om utkomststöd föreskrivs att utkomststödet fastställs för en månad och att det vid behov kan beviljas och utbetalas för kortare eller längre tid än en månad. En etablerad tolkning av lagpunkten i verkställighetspraxisen är att utkomststöd inte kan förkastas för en längre tid än en månad. Utkomststödet karaktär har emellertid ändrats från en kortfristig förmån till en som varar längre. Grundläggande utkomststöd söks allt oftare för en längre tid i stället för att ansöka om det varje månad. Om klienten inte har rätt till stöd, kan man enligt den nuvarande lagstiftningen inte fatta beslut för mer än en månad i fråga om en ansökan som gäller en period som är längre än en månad, och för tiden som överskrider en månad lämnas ansökan

²⁴ Palviainen Heikki Incentivizing last-resort social assistance clients: Evidence from a Finnish policy experiment. *Int Tax Public Finance* 30, 1–19 (2023). Tillgänglig: <https://doi.org/10.1007/s10797-022-09739-9>. Hänvisad 31.1.2025.

²⁵ Slutrapporten av arbetsgruppen för totalreformen av lagen om utkomststöd, s. 70–71. Tillgänglig (på finska): https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/b4334322-9519-4520-9b34-af3a6a81dd19/352d5cf3-c870-4e50-ab25-153454dc7ad8/MUISTIO_20250110081448.PDF.

utan prövning. Förfarandet är ofta svårt att förstå ur klientens perspektiv och i vissa situationer kan det vara till klientens fördel om han eller hon får ett beslut som avslår en längre tid. En situation som särskilt talar för ett avvisande beslut för en längre tid ur klientens synvinkel är till exempel om klienten har stödtjänstutgifter för gemenskapsboende, såsom måltidsavgifter, som inte beaktas i grundläggande utkomststöd utan som på klientens begäran överförs till välfärdsområdet för behandling som ansökan om kompletterande utkomststöd. År 2024 var det i genomsnitt 880 pensionärer per månad som fick beslut om avslag på grundläggande utkomststöd, men samtidigt uppstod ett behov av kompletterande utkomststöd. Beslut om utkomststöd som ges för en längre tid än en månad kan i sådana situationer medföra förutsägbarhet i klienternas vardag och fördelar för Folkpensionsanstalten i anknytning till organiseringen av arbetet. Klienten ska alltid ha rätt att ansöka om stöd med en ny ansökan för den tid som beslutet om avslag omfattar och på så sätt få sin rätt till grundläggande utkomststöd omprövad om det sker ens en liten förändring i hans eller hennes situation.

2.2.6 Situationer som gäller utbetalning av utkomststöd

Huvudregeln för utkomststöd är att stödet betalas till den sökande själv. Enligt 16 § 2 mom. i lagen om utkomststöd kan stödet av särskilda skäl betalas till sökandens familjemedlem eller till den som sörjer för understödstagaren för att användas för understödstagarens uppehälle eller annars användas för betalning av utgifter för hans eller hennes uppehälle. Enligt gällande rättspraxis kan Folkpensionsanstalten betala utkomststödet andel av den sökandes boendeutgifter direkt till hyresvärden, förutsatt att den sökande har gett sitt samtycke till detta. I detta fall har sökanden rätt att när som helst återkalla sitt samtycke. Av särskilda skäl kan stödet dock betalas till hyresvärden även utan den sökandes samtycke. En sådan orsak kan enligt rättspraxis vara till exempel underlåtenhet att helt eller delvis betala hyra i en månad för en nuvarande eller tidigare hyresbostad. Folkpensionsanstalten hör den sökande innan avgiften överförs till hyresvärden.

Enligt slutrapporten av den arbetsgrupp som beredde totalreformen av lagen om utkomststöd kan det vara motiverat att betala utkomststödet andel av hyran till hyresvärden genast från början i situationer där hyresgarantin för hyresbostaden har beviljats som utkomststöd. Förfarandet säkerställer att hyran för bostaden inte förblir obetald någon månad och tryggar därmed utkomststödmottagarnas boende.²⁶

I den gällande lagen om utkomststöd finns det ingen paragraf som gör det möjligt att dra in utkomststödet, även om en motsvarande paragraf finns i andra förmånslagar, såsom lagen om allmänt bostadsbidrag. I verkställandet av utkomststöd finns det emellertid situationer där det skulle vara nödvändigt att dra in stödet. Det finns behov av att dra in stödet när det gäller beslut som fattats för en längre tid än en månad och när rätten till utkomststöd upphör helt på grund av en förändring i klientens förhållanden och behov av stöd efter att beslutet har fattats. En sådan förändring i förhållandena kan till exempel vara att personen flyttar utomlands, börjar förvärvsarbeta eller att mottagaren avlider. Enligt 18 § 1 mom. i den gällande lagen om utkomststöd justeras utkomststödet om en persons eller familjs förhållanden eller behov av stöd förändras eller har förändrats. I tillämpningspraxisen för utkomststöd har det emellertid uppstått oklarheter angående om stödet kan avvisas helt genom en justering av stödet för en tid för vilken stöd redan har beviljats på grundval av ett tidigare beslut. Oklarheten är förknippad med att lagen inte tillåter att utkomststöd avvisas för en längre tid än en månad. Å andra sidan, om ett

²⁶ Slutrapporten av arbetsgruppen för totalreformen av lagen om utkomststöd, s. 87–88. Tillgänglig (på finska): https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/b4334322-9519-4520-9b34-af3a6a81dd19/352d5cf3-c870-4e50-ab25-153454dc7ad8/MUISTIO_20250110081448.PDF.

stöd som man redan har beslutat att betala ut för en längre tid inte kan avvisas på grund av en förändring i förhållandena trots att klienten inte längre har rätt till stöd, får klienten en ogrundad förmån. För att klargöra rättsläget är det till denna del nödvändigt att precisera lagstiftningen så att stödet vid behov även kan dras in i situationer med beslut för en längre tid.

2.2.7 Unga vuxna som mottagare av utkomststöd

År 2023 betalades det 273 miljoner euro i grundläggande utkomststöd till ungdomar i åldrarna 16–29 år. Antalet mottagare i denna åldersgrupp var sammanlagt 106 000, dvs. 12 procent av åldersgruppen. Majoriteten av de unga får utkomststöd endast under en kort tid för tillfälliga behov. Livssituationer som förknippas med ett långvarigt behov av utkomststöd är ofta långtidsarbetslöshet, sjukdom eller föräldraskap. Dessa grupper är dock ganska små.²⁷

Behovet av utkomststöd för unga vuxna, dvs. personer i åldern 18–24 år, som är mer allmänt än hos den övriga befolkningen, förklaras delvis av skyldigheten att ansöka till utbildning för unga vuxna som får arbetslöshetsförmån. Ansökningsskyldigheten gäller dem som inte har avlagt en examen som ger yrkesfärdigheter. Försummelse av ansökningsskyldigheten förhindrar beviljande av arbetslöshetsförmån. Att det är vanligt med utkomststöd hos unga vuxna förklaras också av att de ännu inte har hunnit tjäna inkomster som höjer nivån på de primära förmånerna. De har också mer sällan samlat på sig besparingar eller egendom som kan realiseras som försörjning.²⁸

Folkpensionsanstaltens nuvarande skyldigheter att anmäla till socialvården enligt lagen om utkomststöd verkar inte fungera som önskat. Det finns problem med att nå unga vuxna inom socialvården och det är särskilt svårt att nå de ungdomar som är i mest utsatt ställning. Det är ofta lönlöst med hembesök, eftersom dörren inte öppnas. Unga vuxna som inte har nedsatt funktionsförmåga och som inte har allvarliga problem med livshandlingen nås bättre. Konkreta faktorer bakom att vara i den svagaste eller mest sårbara ställningen är till exempel allvarliga missbruksproblem och psykiska problem, bostadslöshet, social fobi, isolering i hemmet och allvarliga neuropsykiatriska svårigheter. Det finns skillnader mellan välfärdsområdena i hur man reagerar på Folkpensionsanstaltens automatiska anmälningar om unga. I vissa områden försöker man nå unga endast per brev. I anslutning till dessa observationer har statens revisionsverk i sin revisionsberättelse 1/2025 bland annat rekommenderat att man i samband med reformen av lagen om utkomststöd och socialvårdslagen bör utveckla lösningar som förbättrar hänvisningen till tjänster för unga som länge fått utkomststöd. Enligt revisionsberättelsen framhävs behovet av missbruks- och mentalvårdstjänster bland servicebehoven. Det finns också många slags servicebehov inom socialvården, till exempel behov av stödperson och behov av social rehabilitering.²⁹

²⁷ Mikkola, Hennamari - Sihvonen, Ella - Korpela, Tuija (red.). Den sociala trygghetens funktion i ungas olika och föränderliga livssituationer. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2024:40 (på finska, med presentationsblad på svenska). Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-160-5>. Hänvisad 12.2.2025.

²⁸ Saikkonen Paula – Mikkola Susanna (red.). Toimeentulotuki 2020-luvulla: Tavoitteena parempi viimesijainen turva. THL Rapport 2/2025. s. 31, på finska, med sammandrag på svenska. Tillgänglig: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-450-5>. Hänvisad 12.2.2025.

²⁹ Unga som står utanför arbete och utbildning – identifiering, nående och rehabilitering. Revisionsverkets ställningstaganden 1/2025. Tillgänglig: www.vtv.fi/app/uploads/2025/01/VTV-Stallningstaganden-1-2025-Unga-som-star-utanfor-arbete-och-utbildning-identifiering-naende-och-rehabilitering.pdf. Hänvisad 12.2.2025.

I rapport 2/2025 av Institutet för hälsa och välfärd ”Utkomststöd på 2020-talet: Mot ett bättre sista skydd”³⁰ presenteras 14 olika förslag för att reformera utkomststödet. Enligt ett av förslagen kan man kräva att unga vuxna under 25 år ska kontaktas genom ett fysiskt möte, på distans eller per telefon efter att de har fått utkomststöd i fyra månader utan avbrott. Syftet med detta är att förbättra den nuvarande situationen där det är svårt att få unga hänvisade till tjänsterna när tiden med utkomststöd förlängs. Enligt förslaget skulle det vara idealiskt att träffa den unga inom de sektorsövergripande tjänsterna för unga, men eftersom de inte är tillgängliga för alla är ett alternativ att träffa den unga vid Folkpensionsanstalten genom tidsbokning, via fjärranslutning eller per telefon. I rapporten har förslagen inte bedömts på en mer detaljerad nivå, till exempel vad gäller kostnaderna för genomförandet.

Arbetsgruppen som beredde totalreformen av lagen om utkomststöd bedömde i sin slutrapport att det kan vara möjligt att utöka kommunernas finansieringsandel av utgifterna för utkomststöd för unga vuxna under förutsättning att kommunerna ersätts fullt ut för det ökade finansieringsansvaret. Idag finansierar kommunerna hälften av utgifterna för det grundläggande utkomststödet medan resten finansieras av staten. Enligt arbetsgruppen kan kommunernas finansieringsandel ökas till hundra procent för unga i åldern 18–25 år i vars familj det inte bor personer i annan ålder. Om familjen även har personer i andra åldrar är det besvärligt att dela upp utgifterna i olika finansieringssegment i det praktiska genomförandet. Målet med utvidgningen av finansieringen är att säkerställa kommunernas satsningar på att så snabbt som möjligt sysselsätta unga som befinner sig i den svåraste situationen, så att stödperioderna med utkomststöd blir så korta som möjligt. Främjandet av sysselsättningen har övergått från staten till kommunerna och de Arbetskraftsmyndigheter som kommunerna bildat i början av 2025. Kommunerna ansvarar för ordnandet av Arbetskraftsservice i egenskap av Arbetskraftsmyndigheter. Dessutom har kommunerna en betydande roll som utbildningsanordnare.³¹

3 Målsättning

Syftet med propositionen är att ge utkomststödet tydligare konturer av en tillfällig förmån som beviljas i sista hand. Den som söker utkomststöd ska i första hand sträva efter att trygga sin utkomst med andra medel, såsom förvärvsarbete eller andra förmåner som är primära i förhållande till utkomststödet. Målet är att arbetslösa personer som är arbetsföra och i arbetsför ålder alltid ska anmäla sig som arbetslösa sökande av heltidsarbete hos Arbetskraftsmyndigheten och att deras rätt till utkomstskydd för arbetslösa ska utredas av en behörig myndighet, dvs. antingen av Folkpensionsanstalten eller en arbetslöshetskassa. Då en arbetslös person anmäler sig som sökande av heltidsarbete hos Arbetskraftsmyndigheten säkerställs det att personen samtidigt omfattas av tjänster som främjar sysselsättning. Genom att ta bort det skyddade beloppet på 150 euro i fråga om förvärvsinkomsterna stärks incitamentet att komma bort från utkomststödet och övergå från deltidsarbete till heltidsarbete.

Ett avbrott i utbetalningen av en persons arbetslöshetsförmån som beror på att personen själv har förfarit Arbetskraftspolitiskt klandervärt orsakar en tillfällig sänkning av utkomststödet grunddel. Målet med förslagen att ändra sänkningen av grunddelen är att sanktionerna för

³⁰ Saikkonen Paula – Mukkila Susanna (red.). Toimeentulotuki 2020-luvulla: Tavoitteena parempi viimesijainen turva. THL Rapport 2/2025, på finska, med sammandrag på svenska. Tillgänglig: <https://URN.fi/URN:ISBN:978-952-408-450-5>. Hämtad 5.2.2025.

³¹ Slutrapporten av arbetsgruppen för totalreformen av lagen om utkomststöd. Tillgänglig (på finska): https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/b4334322-9519-4520-9b34-af3a6a81dd19/352d5cf3-c870-4e50-ab25-153454dc7ad8/MUISTIO_20250110081448.PDF.

utkomstskydd för arbetslösa inte till fullo ska ersättas av utkomststödet. Utkomststödet karaktär som sistahandsförmån innebär dock att en skälighetsbedömning alltid ska ingå i processen för sänkning av grunddelen. Grunddelen avses inte kunna sänkas om det på grundval av individuell prövning konstateras att sänkningen äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv för den sökande eller dennes familj som är föremål för sänkingsprocessen eller om sänkningen i övrigt kan anses vara oskälig.

Syftet med propositionen är även att balansera statsfinanserna och dämpa den kraftiga ökningen av utgifterna för utkomststöd. Vad gäller förslaget om att utvidga kommunernas finansieringsandel för det grundläggande utkomststödet är målet att uppmuntra kommunerna att sysselsätta unga så snabbt som möjligt för att stödmånaderna ska bli så få som möjligt. Kommunerna föreslås få ersättning för utvidgningen av kommunernas finansieringsandel genom statsandelssystemet för kommunal basservice i form av en permanent ökning av statsandelen.

Begäran till penninginstitut om de kontouppgifter som behövs för att handlägga utkomststödsärenden föreslås bli förenklad så att man inte ska behöva fatta ett överklagbart beslut om själva begäran i enlighet med den gällande lagstiftningen. I detta avseende är målet att de informationsbegäranden som handläggare av utkomststöd lämnar till penninginstitut ska förenklas, snabbas upp och harmoniseras så att förutsättningarna blir desamma som för flera andra sociala förmåner, såsom allmänt bostadsbidrag och arbetsmarknadsstöd.

Syftet med förslaget om utbetalning av utkomststöd till hyresvärden i situationer där hyresgarantin för bostaden ska ersättas med grundläggande utkomststöd är att trygga ett bestående boende för utkomststödmottagarna. Vad gäller förslaget om precisering av regleringen av boendeutgifter som godkänns inom utkomststödet är målet att förtydliga regleringen som gäller den årliga justeringen av de kommunvisa gränserna för boendeutgifter enligt statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd.

I propositionen ingår dessutom förslag som avses göra handläggningen av utkomststöd smidigare och enklare samt minska överlappande beslut som saknar betydelse för klientens rättsskydd.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

För den som ansöker om utkomststöd föreskrivs det starkare än tidigare om skyldigheten att ansöka om primära förmåner. Om en myndig sökande av utkomststöd inte har ansökt om någon primär förmån ska Folkpensionsanstalten bedöma om sökanden med beaktande av sin livssituation och sina förhållanden sannolikt kan ha rätt till förmåner som hör till Finlands socialförsäkringssystem. Om en sådan förmån hittas för den sökande, uppmanar Folkpensionsanstalten den sökande att inom en tidsfrist på en månad ansöka om förmånen eller förmånerna i fråga. För en arbetslös, arbetsför person kan nämnda förmåner vara till exempel arbetslöshetsförmån och allmänt bostadsbidrag. För att få arbetslöshetsförmån förutsätts det att den som ansöker om utkomststöd ska anmäla sig som arbetslös arbetssökande hos Arbetskraftsmyndigheten. Om sökanden inte agerar i enlighet med uppmaningen inom den utsatta tiden beaktar Folkpensionsanstalten grunddelen nedsatt med 50 procent i beräkningarna av rätten till utkomststöd för de följande månaderna tills sökanden har ansökt om de erforderliga primära förmånerna. Sänkningen kan göras endast om den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig.

Skyldigheten att anmäla sig som arbetslös arbetssökande vid Arbetskraftsmyndigheten avses gälla ansökan om heltidsarbete och för att grunddelen inte ska sänkas ska alltså detta krav uppfyllas även om en arbetsför person arbetar deltid, företagsverksamheten inte är lönsam eller en studerande inte har möjlighet att få studiestöd. När det gäller en person som borde ha anmält sig som arbetslös sökande av heltidsarbete hos Arbetskraftsmyndigheten, men som inte har gjort det, uppmanar Folkpensionsanstalten personen att göra anmälan i fråga inom en månad. Om sökanden inte agerar i enlighet med uppmaningen inom den utsatta tiden, ska den grunddel som ska beaktas för sökanden sänkas med 50 procent. Sänkningen kan dock även i denna situation göras endast om den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig.

Sänkningen av utkomststödet grunddel görs smidigare genom att tidsgränsen på två månader i enlighet med den gällande lagen slopas i samband med sänkningar av grunddelen som beror på Arbetskraftspolitiskt klandervärda förfaranden. Det föreslås vara möjligt att sänka grunddelen också efter att två månader har gått från ett klandervärd förfarande inom sökandens Arbetskraftsservice. Ett avbrott i utbetalningen av utkomststödmottagarens arbetslöshetsförmån på grund av de sanktioner som föreskrivs i lagen om utkomstskydd för arbetslösa avses i princip leda till en sänkning av utkomststödet grunddel. Grunddelen avses dock endast kunna sänkas om sänkningen inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig. För hur lång tid grunddelen ska sänkas beror på hur länge avbrottet i utkomstskyddet för arbetslösa varar, så att ett avbrott på 7–30 dagar i utkomstskyddet för arbetslösa orsakar en sänkning på en månad. Ett 45 dagars avbrott i utkomstskyddet för arbetslösa innebär en sänkning av grunddelen i två månader. Ett avbrott i utkomstskyddet för arbetslösa som fastställts att gälla tills vidare föreslås i princip leda till en sänkning av grunddelen i sex månader. Enligt förslaget ska sänkningen dock i detta fall vara en kortare tid, dock minst två månader, om personens rätt till arbetslöshetsförmåner återställs eller om personen inte längre ska anses vara arbetslös. I situationer som beror på sanktioner inom utkomstskyddet för arbetslösa ska grunddelen sänkas med 20 procent under den första månaden och därefter med 40 procent.

Enligt förslaget ska grunddelen sänkas med 20 procent under den första månaden och därefter med 40 procent också om en invandrare som inte är skyldig att anmäla sig som arbetslös arbetssökande hos Arbetskraftsmyndigheten utan grundad anledning vägrar delta i utarbetandet av en integrationsplan eller i sysselsättningsfrämjande åtgärder som avtalats specificerat i integrationsplanen eller om han eller hon genom sin försummelse har föranlett att ingen integrationsplan har kunnat utarbetas. I dessa situationer kvarstår den tidsgräns på två månader som anges i den gällande lagen och enligt vilken sänkningen kan göras för högst två månader från vägran eller försummelse.

Det föreslås att Folkpensionsanstalten med tanke på utredningen av rätten till primära förmåner och prövningen om en sänkning av grunddelen ska få rätt till nödvändiga uppgifter från arbetslöshetskassor för att handlägga och avgöra utkomststödsärenden. Dessutom föreslås det bli enklare att göra de förfrågningar till penninginstitut som behövs för handläggningen av utkomststödsärenden. Om nödvändiga uppgifter inte erhålls i tillräcklig omfattning från den sökande eller mottagaren av utkomststöd och det finns skälig anledning att tvivla på tillräckligheten eller tillförlitligheten i de uppgifter som sökanden eller mottagaren lämnat, kan Folkpensionsanstalten eller välfärdsområdet lämna en skriftlig begäran om uppgifter till penninginstitutet. Innan begäran framställs ska sökanden eller mottagaren underrättas om detta.

I situationer där man inte ansökt om utkomststöd för månaden före ansökningsmånaden, beaktas i regel den inkomst som fått den sista bankdagen i föregående månad i beräkningen av utkomststödet för ansökningsmånaden. Inkomst som erhållits den sista bankdagen har i

tillämpningspraxis beaktats som den inkomst som används för följande månads underhåll, om utkomststöd har ansökts även för inkomstens utbetalningsmånad. En person ska även i de situationer där han eller hon ansöker om utkomststöd först för följande månad för sitt underhåll den månaden använda den inkomst som han eller hon fått den sista bankdagen i månaden.

Det föreslås en nedskärning i utkomststödet grunddel. Nedskärningens storlek föreslås vara tre procent för ensamstående och personer som har fyllt 18 år och bor hos ena eller båda föräldrarna, 2,1 procent för ensamförsörjare och 1,9 procent för andra som har fyllt 18 år och bor i ett annat gemensamt hushåll än hos sina föräldrar. De barngruppspecifika grunddelarna uppskattas öka med högst 0,7 procent.

Förvärvsinkomstavrdraget för grundläggande utkomststöd, vars storlek enligt gällande lag är 150 euro i månaden, avskaffas för andra än de personer som är under 18 år. Även andra inkomster och understöd som anses vara ringa beaktas i fortsättningen till fullo för personer som inte är under 18 år.

Utgifter som hänför sig till hälso- och sjukvård och beaktas till behövligt belopp som övriga grundutgifter ska enligt förslaget begränsas till nödvändiga utgifter för hälso- och sjukvård. Vid bedömningen av hälso- och sjukvårdsutgifters behövliga belopp och nödvändighet beaktas allmänt godkänd vårdpraxis och forskningsevidens samt för nya eller särskilt dyra läkemedel även kostnadseffektiviteten.

Det föreslås att kommunernas finansieringsandel av det grundläggande utkomststödet höjs från 50 procent till hundra procent för mottagare av utkomststöd som är 18–24 år och det i familjen endast finns personer i åldern 18–24 år. I övrigt föreslås inga ändringar i kommunernas finansieringsandel på 50 procent av utgifterna för grundläggande utkomststöd. Kommunerna föreslås få ersättning för utvidgningen av kommunernas finansieringsandel genom statsandelssystemet för kommunal basservice i form av en permanent ökning av statsandelen.

I situationer där hyresgarantin för utkomststödssökandens bostad har betalats från det grundläggande utkomststödet betalas utkomststödet andel av bostadshyran direkt till hyresvärden. Det föreslås att bestämmelserna om godtagbara boendeutgifter inom utkomststödet preciseras. I lagen föreskrivs det noggrannare än för närvarande om hur ändringen av de genomsnittliga boendeutgifterna ska bedömas och hur stora förändringar ska beaktas vid granskning av de kommunvisa gränserna för boendeutgifter i bilagan till statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd.

Propositionen innehåller dessutom förslag om smidigare behandling av utkomststöd, såsom att det i vissa situationer ska vara möjligt att meddela beslut om indragning av utkomststöd. Genom att precisera paragrafen om den personkrets som omfattas av tillämpningsområdet strävar man efter att tydliggöra identifieringen av karaktären av stadigvarande vistelse och uppehållstillståndets betydelse vid bedömningen av den personkrets som omfattas av tillämpningsområdet.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Att observera i konsekvensbedömningen

I detta avsnitt bedöms propositionens konsekvenser.

Social- och hälsovårdsministeriet har gjort en bedömning av de sammantagna konsekvenserna av lagändringarna avseende den sociala tryggheten och social- och hälsovårdsservice. Den

promemoria som publicerats av social- och hälsovårdsministeriet innehåller en bedömning av de sammantagna konsekvenserna av ändringarna av utkomstskyddet under regeringsperioden för mottagarna av utkomststöd och inkomstfördelningen samt tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna för olika människogrupper. Bedömningarna är tillgängliga som komplement till konsekvensbedömningarna i regeringens propositioner vid riksdagsbehandlingen. Bedömningspromemorierna har publicerats på Projektportalen: Projektportalen STM062:00/2025.

4.2.2 Ekonomiska konsekvenser

Propositionen bedöms minska förmånsutgifterna med 70 miljoner euro inom den offentliga ekonomin och öka skatteinkomsterna på 2027 års nivå. Besparingarna gäller utgifter för grundläggande utkomststöd, för vilka staten och kommunerna för närvarande svarar till hälften var. Besparingarna bedöms ha konsekvenser för andra utgiftsposter i den offentliga ekonomin, vilka specificeras närmare i följande stycken. Vid bedömningen av reformens ändringar som gäller stödmottagarnas skyldigheter har man inte helt kunnat förutse ändringarnas konsekvenser för personernas faktiska verksamhet. Således är de bedömningar som framställs förknippade med osäkerhet. Det centrala syftet med propositionen är att ge utkomststödet tydligare konturer av ett ekonomiskt stöd som beviljas i sista hand. En del av konsekvenserna är till sin natur sådana att de först på lång sikt kan uppskattas minska utbetalningen av utkomststöd för längre perioder i och med att inverkan på beteendet blir större.

4.2.2.1 De privata hushållens ställning

År 2024 fick 249 600 hushåll grundläggande utkomststöd. En nedskärning av nivån på grunddelen med tre procent för ensamstående och personer som fyllt 18 år och bor hos sina föräldrar samt med cirka två procent för övriga som fyllt 18 år föreslås gälla alla hushåll som får utkomststöd. I grunddelarna för barn föreslås små ändringar på grund av avrundningar (se tabell 2).

Majoriteten av hushållen som får utkomststöd, dvs. 62,2 procent (155 300 år 2024) består av ensamstående. Den ändring enligt förslaget som gäller alla hushåll som består av ensamstående är nedskärningen av grunddelen, som uppskattas minska inkomsten för ett enpersonshushåll med cirka 18 euro i månaden enligt 2025 års nivå. Den näst vanligaste hushållstypen inom utkomststöd är ensamförsörjarehushåll, som år 2024 var sammanlagt 28 002 till antalet. För ensamförsörjare blir minskningen av grunddelen cirka 15 euro i månaden.

År 2024 fanns det sammanlagt 17 914 familjer med två vårdnadshavare. För dessa minskar nedskärningen av grunddelen inkomsterna med cirka 19 euro (motsvarande storleken på grunddelarna för två personer som bor i ett gemensamt hushåll). Små ändringar föreslås i barnens grunddelar beroende på barnens ålder och antalet syskon. Antalet barn i familjen avses emellertid inte ha någon väsentlig inverkan på nedskärningarna i de grunddelar som gäller familjer.

Tabell 2. Utkomststödet grunddelar nu och efter nedskärningen enligt 2025 års nivå:

Mottagare av grunddelen	Ny procentsats	Grunddel 2025	Grunddel 2025, efter nedskärning	Skillnad	Förändring i %
Ensamboende	100 %	593,55	575,75	-17,8	-3,0 %

Mottagare av grunddelen	Ny procentsats	Grunddel 2025	Grunddel 2025, efter nedskärning	Skillnad	Förändring i %
Personer över 18 år som bor i gemensamt hushåll	86 %	504,52	495,14	-9,38	-1,9 %
Ensamförsörjare	115 %	676,65	662,11	-14,54	-2,1 %
Personer över 18 år som bor tillsammans med sina föräldrar/sin förälder	73 %	433,29	420,30	-12,99	-3,0 %
Barn i åldern 10–17 år som är 1:a barnet i syskonskaran	72,2 %	415,49	415,69	0,20	0,0 %
Barn i åldern 10–17 år som är 2:a barnet i syskonskaran	67,2 %	385,81	386,90	1,09	0,3 %
Barn i åldern 10–17 år som är 3:e barnet i syskonskaran och varje ytterligare barn	62,2 %	356,13	358,12	1,99	0,6 %
Barn under 10 år som är 1:a barnet i syskonskaran	65 %	373,94	374,24	0,30	0,1 %
Barn under 10 år som är 2:a barnet i syskonskaran	60 %	344,26	345,45	1,19	0,3 %
Barn under 10 år som är 3:e barnet i syskonskaran och varje ytterligare barn	55 %	314,58	316,66	2,08	0,7 %

I tabellen nedan jämförs grunddelarna i olika hushållstyper och deras förhållande till referensbudgeten för ett människovärdigt liv³². Dessutom har man bedömt effekterna av ändringarna i grunddelen i euro per hushåll och ändringen i förhållande till referensbudgeten.

Tabell 3. Exempel på förhållandet mellan grunddelarna och referensbudgeten för olika familjetyper:

Familjetyp	Referensbudget	Nuvarande grunddel	av referensbudgeten täcker grunddelen	Grunddelen efter reformen	Förändring av grunddelen, e/månad	av referensbudgeten täcker grunddelen
Ensamstående	603	594	98 %	576	-18	95 %

³² Som referensbudgetsiffror har man använt uppgifter från Institutet för hälsa och välfärd. Enligt uppgifterna från Institutet för hälsa och välfärd har siffrorna uppdaterats för 2025 och de baserar sig ursprungligen på följande publikation om referensbudgeten: Vad kostar ett värdigt liv i Finland? Beräkningar baserade på referensbudgetmetoden 2022, som finns tillgänglig på (på finska med sammandrag på svenska): <https://URN.fi/URN:ISBN:978-952-408-011-8>. Hänvisad 9.4.2025.

Ett par	1 149	1 009	88 %	990	-19	86 %
Ensamförsörjare*	1 090	1 092	100 %	1 078	-14	99 %
4 personers familj**	2 171	1 810	83 %	1 793	-17	83 %

*ett barn i åldern 10–17 år

**två barn i åldern 10–17 år

Åtstramningen av skyldigheterna kan påverka en del hushåll, men syftet med ändringarna är att sanktionerna inte ska gälla personer som strävar efter att främja sin sysselsättning och trygga sin utkomst från de primära källor som är möjliga för dem. Man ska alltså ha möjlighet att undvika en sänkning av utkomststödets grunddel genom att agera på ett annat sätt. Det är omöjligt att förutse hur vanligt det kommer att vara att de som berörs av utkomststöd fortsätter att agera i strid med lagens mål. I uppskattningarna presenteras därför vissa antaganden om effekter med olika verksamhetsscenarier.

Skyldigheten att anmäla sig som arbetslös arbetssökande intensifieras. Skyldigheten att ansöka om heltidsarbete föreslås även gälla de mottagare av utkomststöd som arbetar mindre än 30 timmar i veckan eller studerar på heltid utan att få studieförmån. År 2024 var antalet personer som arbetade mindre än 30 timmar och omfattades av utkomststöd cirka 34 000 och de fick utkomststöd för cirka 77 000 månader. Det fanns cirka 3 400 heltidsstuderande och de fick utkomststöd för cirka 12 000 månader. Till den del deltidsarbetande personer ansöker om en jämkad arbetslöshetsförmån vid sidan av sitt arbete eller studerande avbryter sina studier och ansöker om arbetslöshetsförmån kan deras ekonomiska situation förbättras. Om en person vägrar att ansöka om arbetslöshetsförmån kan hans eller hennes grunddel sänkas. Om en studerande avbryter sina studier kan det inverka negativt på den studerandes möjligheter att få arbete och kan således försämra den studerandes utkomst på lång sikt.

Enligt uppgifterna om utbetalning av grundläggande utkomststöd år 2024 hade cirka 33 000 vuxna mottagare av utkomststöd perioder utan inkomster på över två månader (åt personen betalades på sin höjd skattefria förmåner). Från denna grupp har avlägsnats personer med väntetid för arbetsmarknadsstöd, personer som får tillfälligt skydd, personer som tillfälligt vistas i Finland, personer i militärtjänst, anstaltsvård eller öppenvård samt personer i fängelse. Sammanlagt hade dessa personer cirka 126 000 utbetalningsmånader med utkomststöd. Skyldigheten att ansöka om en primär förmån avses gälla denna grupp. Eftersom de primära grundtrygghetsförmånerna (arbetsmarknadsstöd, grunddagpenning, sjukdagpenning, föräldradagpenning, rehabiliteringspenning) är lika stora på månadsnivå har det ingen betydelse för personens ekonomiska situation vilken hans eller hennes primära förmån är. Eftersom grundtrygghetsförmånerna i regel är större än utkomststödets grunddel, kan ansökan om den primära förmånen leda till en förbättring av den ekonomiska situationen och till att behovet av utkomststöd upphör. Om man vägrar ansöka om den primära förmånen och grunddelen blir sänkt försämras hushållets ekonomiska situation med det belopp som grunddelen sänks, dvs. 50 procent (se tabell 4).

År 2024 har cirka 39 000 mottagare av grundläggande utkomststöd fått arbetskraftspolitiska utlåtanden som har förhindrat beviljande av arbetslöshetsförmåner. Totalt har cirka 13 000 karensutlåtanden och cirka 14 000 utlåtanden om skyldigheter getts. Antalet utlåtanden om att jobsökningen inte är i kraft var cirka 21 000, om företagsverksamhet som huvudsyssla var cirka 2700 och om heltidsstudier cirka 7 000. Alla dessa utgör situationer där förutsättningarna för en sänkning av grunddelen kan uppfyllas. Om hotet om sänkning av grunddelen får

mottagaren av utkomststöd att ändra sitt beteende så att ett utlåtande som förhindrar arbetslöshetsförmånen inte ges och rätten till arbetslöshetsförmån bevaras eller uppkommer, kan mottagarens ekonomiska situation förbättras. Till den del de inkomna utlåtandena leder till att grunddelen sänks oftare än hittills försämras hushållets ekonomiska situation.

Enligt de antaganden som använts i beräkningarna (se kapitel 4.2.1.2.) uppskattas antalet mottagare av arbetsmarknadsstöd öka med cirka 16 000 mottagare i genomsnitt per månad. Antalet sänkningar av grunddelen uppskattas öka till cirka 150 000 utbetalningsmånader per år. Bedömningarna är förenade med betydande osäkerhet.

Personer som har haft karens i utkomstskyddet för arbetslösa, men vars grunddel inte tidigare har sänkts, får genom förslaget grunddelen sänkt oftare än tidigare. När det gäller sänkningen av grunddelen föreslås det i propositionen att sänkningen av grunddelen för klandervärda förfaranden ska vara 20 procent under den första månaden och därefter 40 procent. Dessa procentsatser har även tidigare varit maximibelopp i lagstiftningen, som i praktiken har tillämpats med just denna storlek. Den nya sänkingsprocenten på 50 procent föreslås tas i bruk i situationer där en person trots uppmaning inte har anmält sig som arbetslös arbetsökande eller ansökt om de primära förmåner som denne sannolikt har rätt till. I tabellen nedan finns de minskningar som de olika föreslagna sänkingsprocentsatserna orsakar sammanställda i euro för olika hushållstyper med tillämpning av grunddelarna för 2025.

Tabell 4. Effekterna av en sänkning av grunddelen med 20, 40 och 50 procent per hushållstyp enligt 2025 års nivå:

Hushållstyp	Grunddelen sänks med 20 %	Perusosan Grunddelen sänks med 40 %	Grunddelen sänks med 50 %
Ensamstående	118,70 €	237,42 €	296,78 €
Ensamförsörjare	135,33 €	270,66 €	338,36 €
Person över 18 år som bor i gemensamt hushåll	100,90 € (*)	201,81 €	252,26 €
Person över 18 år som bor tillsammans med sina föräldrar	86,66 €	173,32 €	216,65 €

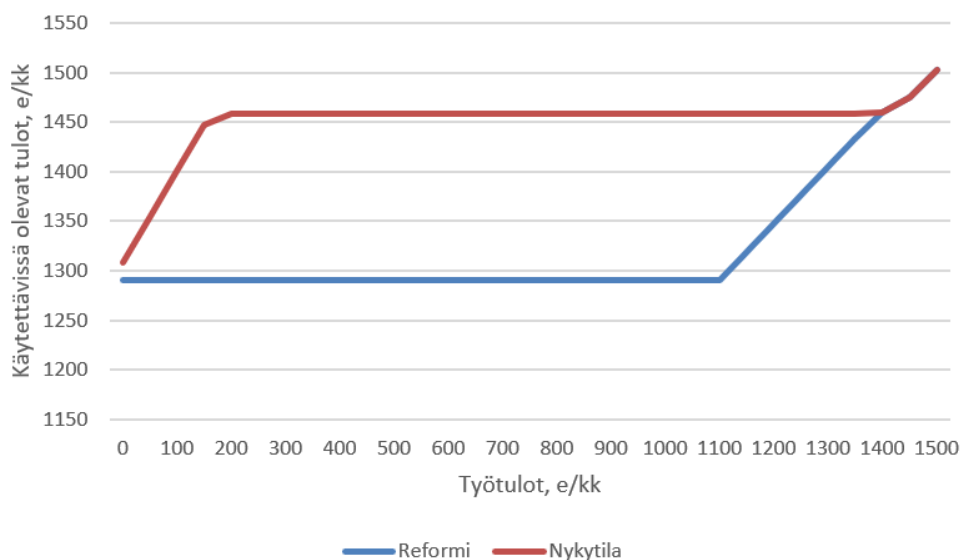
*) sänkningen av grunddelen avser grunddelen för den person som har agerat klandervärt. Om båda vuxna agerar klandervärt föreslås det att eurobeloppet fördubblas.

Längden på tidsfristerna utan utkomstskydd för arbetslösa varierar beroende på det klandervärda förfarandet, men är som kortast sju dagar, vilket innebär fem förmånsdagar. Förlusten av arbetsmarknadsstöd för fem dagar är cirka 186 euro av bruttoförmånen och cirka 149 euro netto efter förskottsinnehållningen på 20 procent. En sänkning av grunddelen av utkomststödet med 20 procent leder till en något mindre minskning av förmånen för mottagaren av utkomststöd.

Bortfallet av den primära inkomsten minskar då hushållets inkomst med 150 euro per person över 18 år och som har motsvarande eller högre förvärvsinkomster. I en familj med två vuxna kan förändringen alltså vara 300 euro i månaden. År 2024 berördes 47 000 hushåll av förvärvsinkomstsvdrag (134 000 utbetalningsmånader med utkomststöd). Barnens låga förvärvsinkomster avses fortsättningsvis inte bli beaktade, så i barnfamiljer gäller ändringen endast familjens vuxna. Om små förvärvsinkomster och understöd i fortsättningen ändras till en inkomst som beaktas fullt ut för personer som fyllt 18 år ändrar det nettoinkomsterna för hushåll med tillfälliga inkomster. Sådana inkomster är till exempel gåvor, skatteåterbäringar, bidrag från föräldrar och lottovinster. När det gäller dessa har man i verkställandet haft den etablerade tolkningen att man inte beaktar 50 euro för ensamstående och 100 euro för familjer. När det gäller dem som fyllt 18 år innebär förändringen för dessa hushåll således att tillfälliga inkomster beaktas fullt ut i fortsättningen, varvid det blir 50 eller 100 euro mindre i handen. År 2024 hade 39 000 sökande inkomster som ska anses vara ringa (cirka 77 000 utbetalningsmånader).

I figur 1 presenteras de disponibla inkomster en ensamstående mottagare av utkomststöd har i nuläget och efter sänkning av nivån på grunddelen samt efter att ha tagit bort det skyddade beloppet. Slopandet av det skyddade beloppet minskar incitamenten att ta emot lågavlönat arbete eller mindre jobb, men ökar också incitamenten att övergå från deltidsarbete till heltidsarbete. De disponibla inkomsterna för en ensamstående mottagare av utkomststöd som har förvärvsinkomster minskar sammanlagt med högst 168 euro per månad (slopande av det skyddade beloppet 150 euro och en sänkning av nivån på grunddelen 18 euro).

Figur 1. Disponibla inkomster för en ensamstående mottagare av utkomststöd i nuläget och efter slopande av det skyddade beloppet samt efter en sänkning av nivån på grunddelen med olika inkomster enligt 2025 års nivå. Personen i exemplet bor på hyra (715 euro) i Helsingfors.

Totalt berör förvärvsinkomstavrdraget, beaktandet av skatteåterbärningar och små understöd cirka 92 000 hushåll och cirka 215 000 utbetalningsmånader enligt uppgifterna för 2024.

Preciseringen av den reglering på lagnivå som gäller statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd i enlighet med propositionen innebär att de kommunvisa gränserna vid behov också sänks, dock med högst fem procent årligen. För sådana personer eller familjer som får utkomststöd för boendeutgifter, vars godtagbara boendeutgifter ändras så att de överskrider den kommunvisa gränsen och som inte har någon särskild grund enligt lagen för att bo i en dyrare bostad, innebär en sänkning av den kommunvisa gränsen att Folkpensionsanstalten i enlighet med den gällande lagstiftningen fastställer en tidsfrist på tre månader för att söka efter en billigare bostad. Boendeutgifter som ersätts med utkomststöd efter den fastställda tidsfristen jämkas till det belopp som anges i förordningen om sökanden inte har en i lagen avsedd grundad anledning till att tidsfristen kan förlängas. Om den sökande under det föregående året har flyttat till en bostad med en lämplig kostnadsnivå med avseende på den kommunvisa gränsen för det året, men utgifterna för bostaden överskrider den kommunvisa gränsen under följande år blir sökanden eventuellt tvungen att söka en ny bostad mycket snabbt efter att ha precis flyttat. För att de nya kommunvisa gränserna dock inte ska träda i kraft som en överraskning för mottagaren av utkomststöd vid ingången av följande år, föreslås det i propositionen att Folkpensionsanstalten årligen ska göra en framställning till social- och hälsovårdsministeriet om de kommunspecifika gränserna för det följande året redan före mitten av februari och inte före utgången av maj i enlighet med den gällande förordningen. På detta sätt hinner social- och hälsovårdsministeriet bereda en ändring av förordningen jämte remissbehandling under våren och statsrådet kan besluta om nya kommunvisa belopp för boendeutgifter som godkänns i utkomststödet redan under sommaren och som träder i kraft vid ingången av följande år. Då har Folkpensionsanstalten möjlighet att informera sina kunder om

gränserna för boendeutgifterna för det följande året redan i god tid. Det är särskilt viktigt att informera i god tid när kunden på hösten ges en tidsfrist för att söka en förmånligare bostad. Då har den som söker ny bostad under hösten möjlighet att redan när han eller hon söker bostad försäkra sig om att hyran för den nya bostaden även efter följande årsskifte överensstämmer med de boendeutgifter som godkänns i utkomststödet.

Folkpensionsanstalten har utifrån registeruppgifter bedömt de sammantagna konsekvenserna av de föreslagna ändringarna i utkomststödet för dem som får utkomststöd. Eftersom förslagets uppskattade beteendekonsekvenser baserar sig på antaganden om beteendet och man utifrån materialet inte kan sluta sig till hurdana förändringar personer som hör till olika hushåll gör, är det inte möjligt att göra en noggrann bedömning av konsekvenserna på individnivå. Uppskattningarna har gjorts genom att i materialet slumpmässigt välja beteendeförändringar på individnivå utifrån samma antaganden som använts vid uppskattningarna av de offentliga ekonomin. Till exempel av de mottagare av utkomststöd som arbetar deltid och som i fortsättningen åläggs att anmäla sig som arbetslösa arbetssökande, har 75 procent slumpmässigt valts att inleda jobbsökning och ansöka om en arbetslöshetsförmån vars nivå har beräknats för personen med beaktande av jämkning. För de återstående 25 procenten har en sänkning av grunddelen beräknats (90 procent) eller skälighetsprövning tillämpats (10 procent), då grunddelen inte sänks. I alla dessa fall inverkar sänkningen av nivån på grunddelen och sloandet av det skyddade beloppet i samband med förvärvsinkomster på de disponibla inkomsterna. Dessutom kan för personer som bor i samma hushåll också andra konsekvenser av propositionen bli utlottade i simuleringen, om de lämpar sig för dessa personers utgångsläge. På grund av simuleringsförfarandet och osäkerheten kring antagandena kan konsekvenserna för enskilda hushåll anses vara riktgivande snarare än exakta konsekvenser enligt familjetyp. Särskilt granskningen av konsekvenserna enligt specialgrupp kan vara vilseledande, eftersom samma antaganden om beteendet har använts på hela materialet.

I tabell 5 presenteras beaktandet av låga inkomster och förekomsten av förvärvsinkomstavrdrag per hushållstyp. Uppgifterna beskriver antalet och andelen av de hushåll där beaktandet av låga inkomster eller sloandet av förvärvsinkomstavrdraget inverkar på stödbeloppet under minst en betalningsmånad. Omkring vart fjärde hushåll har låga inkomster, det gäller sällan par utan barn och andra enmanshushåll. Låga inkomster är vanligast i familjer med två vårdnadshavare. På motsvarande sätt har andra enpersonshushåll och ensamboendemen mer sällan förvärvsinkomster. I familjer med två vårdnadshavare har 46 procent av hushållen förvärvsinkomster under minst en månad under året.

Tabell 5. Förekomsten av låga inkomster och förvärvsinkomster enligt hushållstyp

Hushållstyp	Sammanlagt	Beaktande av låga inkomster		Slopande av förvärvsinkomstavdrag	
		Hushåll, antal	Hushåll, andel (%)	Hushåll, antal	Hushåll, andel (%)
Ensamboende, män	107 370	26 798	25,0	12 886	12,0
Ensamboende, kvinnor	68 001	15 210	22,4	12 290	18,1
Andra enmanshushåll	50 055	9 217	18,4	5 580	11,1
Ensamförsörjarfamiljer	31 580	8 252	26,1	8 213	26,0
Par utan barn	13 582	2 460	18,1	3 886	28,6
Familjer med två vårdnadshavare	19 560	5 614	28,7	8 994	46,0

När man granskar alla hushåll och i simuleringarna beaktar ökningen i de primära förmånerna, är den genomsnittliga förändringen i utkomststödmottagarnas disponibla inkomster på basis av simuleringen cirka 42 euro i månaden medan medianförändringen är cirka 18 euro i månaden. Sänkningen av nivån på grunddelen påverkar i praktiken alla hushåll, vilket förklarar medianförändringen. För en relativt liten del av mottagarna av utkomststöd leder den kommande sänkningen av grunddelen till att mängden disponibla inkomster sjunker betydligt mer än sänkningen av grunddelen och därför är den genomsnittliga minskningen av disponibla inkomster större än medianen.

Tabell 6. Förändringar i disponibla inkomster på månadsnivå år 2027 enligt hushållstyp

Hushållstyp	Hushåll, antal*	Sänkning av grunddelen	Förändring i disponibla inkomster, genomsnitt (€/mån.)	Förändring i disponibla inkomster, median (€/mån.)
Ensamboende, män	107 371	Nej	-17	-18
		Ja	-272	-314
Ensamboende, kvinnor	68 001	Nej	-17	-18
		Ja	-275	-314
Andra enmanshushåll	50 055	Nej	8	-13
		Ja	-228	-229
Ensamförsörjarfamiljer	31 580	Nej	-24	-15
		Ja	-317	-353
Par utan barn	13 582	Nej	-11	-19
		Ja	-238	-273
Familjer med två vårdnadshavare	19 560	Nej	-43	-19
		Ja	-278	-272

*Simulerat antal hushåll år 2027

I tabell 6 presenteras simulerade förändringar i disponibla inkomster på månadsnivå enligt hushållstyp. I tabellen har man enligt hushållstyp separat granskat situationer enligt huruvida man i simuleringen har beslutat sänka grunddelen. Situationer där grunddelen sänks gäller endast hushåll som genom sin egen verksamhet har orsakat sänkningen. I de hushåll där grunddelen för någon av hushållsmedlemmarna sänktes är den genomsnittliga minskningen av disponibla inkomster enligt simuleringen cirka 270 euro i månaden. I bedömningen har man inte beaktat eventuella ändringar i det kompletterande och förebyggande utkomststödet.

I de hushåll där man på basis av simuleringen kommer till att grunddelen inte sänks, uppkommer de största genomsnittliga förändringarna i disponibla inkomster hos familjer med två vårdnadshavare. Det här förklaras delvis av att sloandet av förvärvsinkomstavrdraget påverkar nästan vartannat hushåll med två vårdnadshavare. I de hushåll där grunddelen utifrån simuleringen sänks är förändringen i disponibla inkomster störst hos ensamförsörjare. Nivån på grunddelen för ensamförsörjare är störst, och då har en sänkning av grunddelen en större inverkan mätt i euro än hos andra hushållstyper.

För dem där ansökan om primära förmåner eliminerar behovet av utkomststöd kan de disponibla inkomsterna öka. Enligt simuleringarna upphör utkomststödet i sin helhet för cirka 10 400 hushåll och sammanlagt upphör utkomststödet för cirka 150 000 betalningsmånader. I en del situationer upphör stödet på grund av att grunddelen sänks.

Simulerade förändringar i disponibla inkomster per betalningsmånad enligt hushållstyp presenteras i tabell 7. Det antal som anges i tabellen är antal betalningsmånader av utkomststödet, det vill säga samma hushåll kan höra till flera kategorier under ett år. Situationer där de disponibla inkomsterna minskar med över 200 euro under betalningsmånaden hänför sig nästan alltid till simulerade sänkningar av grunddelen. Eftersom simuleringen baserar sig på antaganden om betendet som gäller hela mottagargruppen, kan uppskattningarna för en enskild hushållstyp närmast betraktas som riktgivande uppgifter om hur allmänna riskerna med att sänka grunddelen är. Enligt simuleringen förblir de disponibla inkomsterna oförändrade eller ökar något i cirka sex procent av betalningsmånaderna. I 73 procent av betalningsmånaderna sjunker de disponibla inkomsterna med högst 50 euro.

Tabell 7. Utkomststödet betalningsmånader enligt den simulerade förändringen i disponibla inkomster och enligt hushållstyp. Samma hushåll kan ha betalningsmånader i flera kategorier.

Hushållstyp	Förändring i disponibel inkomst, €/betalningsmånad			
	Minskar minst 200 €	Minskar 50–200 €	Minskar högst 50 €	Oförändrad eller ökar
Ensamboende, män	45 302	37 052	335 208	22 922
Ensamboende, kvinnor	20 655	23 797	190 516	13 485
Andra enmanshushåll	13 930	13 758	90 993	19 594
Ensamförsörjarfamiljer	9 614	16 494	100 315	4 418
Par utan barn	5 296	5 382	27 256	3 855
Familjer med två vårdnadshavare	10 610	17 970	49 755	3 906

4.2.2.2 Den offentliga ekonomin

Propositionen bedöms ha en direkt stärkande effekt på 70 miljoner euro på den offentliga ekonomin på 2027 års nivå, när man beaktar de kommande ändringarna i förmåner och skatteintäkter. Spareffekten inom den offentliga ekonomin minskas av de ökade

verksamhetskostnaderna för verkställarna (Folkpensionsanstalten och Arbetskraftsmyndigheterna). År 2026 uppskattas besparingen vara mindre, 48 miljoner euro. Ändringar i grunddelens storlek och de inkomster som ska beaktas påverkar de förmåner som betalas ut från och med mars 2026. Övriga ändringar antas påverka halva året 2026. Beloppet gäller statsfinanserna och avdragen från kommunernas statsandelar med två års fördröjning i förhållande till hur man i fortsättningen reglerar fördelningen av kommunernas och statens kostnader.

Dessutom beräknas reformen höja sysselsättningen med 1 200 personer, vilket stärker den offentliga ekonomin med cirka 29 miljoner euro.

De föreslagna ändringarna påverkar förmånskostnaderna för grundläggande utkomststöd och kostnaderna för de förmåner som är primära i förhållande till utkomststöd. I denna proposition har man antagit att ökningen av kostnaderna för primära förmåner särskilt gäller arbetsmarknadsstödet, men det kan också finnas konsekvenser för andra primära förmåner.

Ändringarna medför också mindre konsekvenser för det allmänna bostadsbidraget. I situationer där en person utan inkomster får en primär förmån kan bostadsbidraget minska något. Samtidigt har en liten grupp mottagare av utkomststöd inte ansökt om allmänt bostadsbidrag, vilket innebär att utgifterna för bostadsbidrag kan öka något om även allmänt bostadsbidrag betalas i samband med ansökan om primära förmåner. Nettoeffekten på bostadsbidraget bedöms vara liten.

De föreslagna besparingarna i euro är på samma nivå som år 2027. I uppskattningarna har man beaktat den prognostiserade ökningen av antalet mottagare av utkomststöd och ökningen av stödnivån till följd av indexhöjningen.

De föreslagna ändringarna ökar förekomsten av situationer där en sänkning av grunddelen kan övervägas för mottagaren av utkomststöd. Grunddelen ska enligt förslaget inte sänkas om sänkningen bedöms äventyra den utkomst som oundgängligen behövs för ett människovärdigt liv i hushåll som får utkomststöd eller om sänkningen i övrigt kan anses vara oskälig. Enligt den information som Folkpensionsanstalten fått har skälighetsprövningen i den genomförda beslutspraxisen tämligen sällan förhindrat en sänkning av grunddelen. I de bifogade bedömningarna har man antagit att skälighetsprövningen hindrar en sänkning av grunddelen i tio procent av fallen där de övriga förutsättningarna för sänkning uppfylls.

De åtgärder som föreslås i utkomststödet har inbördes konsekvenser i besparingar som uppkommer. Exempelvis inverkar nivån på grunddelen på den besparing som uppkommer av en ökning av sänkning av grunddelen. De åtgärdsspecifika konsekvenser som presenteras nedan för utgifterna för utkomststödet och utgifterna för utkomstskyddet för arbetslösa baserar sig på en kalkyl där åtgärderna har vidtagits i den angivna ordningen. Om enbart en enskild åtgärd vidtas, kan konsekvenserna i någon mån avvika från de siffror som presenteras här.

Sänkning av nivån på grunddelen

En sänkning av nivån på grunddelen minskar utgifterna för utkomststödet med uppskattningsvis 28 miljoner euro enligt 2027 års nivå.

Inkomster som beaktas i grundläggande utkomststöd

Slopandet av förvärvsinkomstavrdraget minskar utgifterna för utkomststöd med cirka 18 miljoner euro enligt 2027 års nivå. Sysselsättningseffekten av det skyddade beloppet av utkomststödet har bedömts vara ringa³³, och därför antas slopandet av det skyddade beloppet inte medföra några betydande konsekvenser för utkomststödmottagarnas sysselsättning. Om understöden beaktas fullt ut minskar utgifterna för utkomststödet med 6 miljoner euro enligt 2027 års nivå.

Skyldighet att anmäla sig som arbetsökande

Skyldigheten att anmäla sig som arbetsökande som söker heltidsarbete gäller bland annat deltidsarbetande och heltidsstuderande utan studiestöd. Det finns cirka 34 000 mottagare av utkomststöd som är löntagare i arbete där antalet arbetstimmar är mindre än 30 timmar i veckan, och åt denna grupp har man år 2024 betalat grundläggande utkomststöd för cirka 77 000 månader. Om 75 procent av denna målgrupp börjar söka heltidsarbete under sitt deltidsarbete och börjar få jämkad arbetslöshetsförmån för arbetslöshetstiden, ökar kostnaderna för arbetsmarknadsstödet med uppskattningsvis cirka 31 miljoner euro. Detta minskar dessa personers behov av utkomststöd. Om resten av de deltidsanställda omfattas av sänkningen av grunddelen och om grunddelen sänks för 90 procent av dessa minskar kostnaderna för utkomststödet med sammanlagt cirka 20 miljoner euro.

Antalet heltidsstuderande som får utkomststöd och som inte får studieförmån är cirka 3 400, och till denna grupp har man år 2024 betalat utkomststöd för 12 000 månader. Om hälften av denna grupp ansöker om arbetslöshetsförmån och avbryter studierna ökar kostnaderna för arbetsmarknadsstödet med cirka 5 miljoner euro. Ökningen av de studerandes primära förmån minskar utgifterna för utkomststödet. Om den återstående 50 procenten av studerandena inte ansöker om arbetslöshetsförmån och grunddelen för deras del sänks i 90 procent av fallen minskar utgifterna för utkomststöd med sammanlagt cirka 5 miljoner euro.

Skyldighet att ansöka om primär förmån

Skyldigheten att ansöka om en primär förmån gäller alla mottagare av utkomststöd som inte har någon primär förmån. Cirka en tredjedel av utkomststödsåren för mottagare av utkomststöd i arbetsför ålder är sådana under vilka stödmottagaren inte har någon skattepliktig primär förmån. En del av denna grupp är emellertid sådana som snabbt kan få sin primära förmån utbetald eller som nödvändigtvis inte alls har rätt till primära förmåner (till exempel de som har väntetid för arbetsmarknadsstöd).

Från de som saknar inkomster har förberäkningarna avlägsnats personer med väntetid för arbetsmarknadsstöd, personer som får tillfälligt skydd, personer som tillfälligt vistas i Finland, personer i militärtjänst, anstaltsvård eller öppenvård samt personer i fängelse. Dessutom bör man beakta att det finns en tidsfrist på en månad för ansökan om primär förmån och att det vanligtvis tar några veckor att behandla ansökan om primär förmån. På grund av detta har de två första åren tagits bort från perioderna utan inkomster. Då återstår det cirka 33 000 personer som år 2024 totalt haft cirka 126 000 månader med utkomststöd och för vilka det inte har betalats ut någon primär förmån. Om 75 procent av dessa ansöker om en primär förmån (här antas att alla får arbetsmarknadsstöd), ökar kostnaderna för arbetsmarknadsstödet med cirka 81 miljoner euro. Om den återstående 25 procenten av målgruppen omfattas av övervägandet att

³³ Palviainen Heikki. Incentivizing last-resort social assistance clients: Evidence from a Finnish policy experiment. *Int Tax Public Finance* 30, 1–19 (2023). Tillgänglig: <https://doi.org/10.1007/s10797-022-09739-9>. Hänvisad 31.1.2025.

sänka grunddelen med 50 procent och om sänkningen görs i 90 procent av fallen minskar utgifterna för utkomststöd med sammanlagt 65 miljoner euro.

Sänkning av grunddelen på grund av arbetskraftspolitiskt klandervärda förfaranden

Enligt Folkpensionsanstaltens uppgifter fanns det år 2024 cirka 41 000 mottagare av grundläggande utkomststöd som hade ett gällande arbetskraftspolitiskt utlåtande om avsaknad av rätt till utkomstskydd för arbetslösa. Totalt har cirka 58 000 utlåtanden som hindrar arbetslöshetsförmån getts för denna grupp. År 2024 hindrade utlåtanden utbetalningen av arbetslöshetsförmån för denna grupp under sammanlagt cirka 4 miljoner vardagar. Till följd av de föreslagna ändringarna kan ett arbetskraftspolitiskt klandervärdt förfarande leda till att utkomststödet grunddel sänks oftare än tidigare, varvid utkomststödet inte fullt ut kompenserar för sanktionen inom arbetslöshetsförmånen.

Sanktionernas effektivare inverkan även på utkomststödet kan påverka antalet sanktioner. I uppskattningarna har man antagit att de arbetslöshetsdagar som mottagare av utkomststöd nekas arbetslöshetsförmåner minskar med 25 procent (dvs. att vart fjärde klandervärda förfarande uteblir), varvid kostnaderna för arbetsmarknadsstödet beräknas öka med cirka 31 miljoner euro. Enligt antagandet leder 75 procent av de nuvarande arbetskraftspolitiskt klandervärda förfarandena till en sänkning av grunddelen. I uppskattningarna har man antagit att ett utlåtande som hindrar utbetalning av arbetslöshetsförmån och som gäller högst en månad leder till en sänkning av grunddelen med 20 procent och en längre sanktion till en sänkning med 40 procent för de följande månaderna. Sänkningen av grunddelen antas upphöra när rätten till arbetslöshetsförmån har återställts. Minskningen av de arbetslöshetsförmåner som förvägrats med dessa antaganden (ökning av den utbetalda arbetslöshetsförmånen) och sänkningen av grunddelarna minskar kostnaderna för utkomststödet med sammanlagt cirka 46 miljoner euro.

Justering av godtagbara boendenormer

Enligt propositionen föreskrivs i lagen om utkomststöd närmare bestämmelser om hur förändringen i de genomsnittliga boendeutgifterna bedöms.

Det nya beräkningssätt som regleras genom förordningen tillämpas för första gången vid fastställandet av normerna för år 2027. Bedömt enligt 2024 års material varken ökar eller minskar det nya beräkningssättet de totala kostnaderna för grundläggande utkomststöd. För enskilda kommuner kan förändringarna emellertid vara större.³⁴

Hälso- och sjukvårdsutgifter

Den föreslagna ändringen, enligt vilken Folkpensionsanstalten vid bedömningen av utgiftens behövliga belopp och nödvändighet i samband med hälso- och sjukvårdsutgifter som ska ersättas kan ta i beaktande allmänt godkänd vårdpraxis och forskningsresultat samt kostnadseffektiviteten i samband med nya eller särskilt dyra läkemedelspreparat, kan påverka utkomststödet i enstaka fall. Ändringen bedöms endast ha ringa konsekvenser för kostnaderna för grundläggande utkomststöd.

³⁴ Beräkning av boendenormerna för utkomststöd med 60-percentilen samt med skydd på 3 och 5 procent. Tillgänglig (på finska): https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/7d75ea1d-6ba7-4b98-804e-c5bc445a052b/e77ca011-ec51-44c2-8c54-6dc2ea7f6161/LIITE_20250515122327.PDF. Hänvisad 15.5.2025

Sammanfattning av konsekvenserna för den offentliga ekonomin

I tabell 5 presenteras de olika åtgärdernas sammantagna konsekvenser för kostnaderna för utkomststödet och arbetsmarknadsstödet samt beskattningen. Skatteintäkterna har bedömts öka med 20 procent av kostnaderna för arbetsmarknadsstöd.

Sammanlagt medför ändringarna att kostnaderna för grundläggande utkomststöd minskar med cirka 188 miljoner euro. Hälften av besparingen gäller kommunernas finansieringsandel, dvs. cirka 94 miljoner euro. Kommunernas finansieringsandel ökas också genom förslaget om att överföra finansieringsansvaret för utgifter för utkomststöd för 18–24-åringar till kommunerna, men kommunerna föreslås få kompensation för denna ändring genom statsandelar.

Ökningen av kostnaderna för arbetsmarknadsstödet uppgår till 148 miljoner euro, varav en tredjedel, cirka 49 miljoner euro, gäller kommunernas finansieringsandel. Sammanlagt minskar kommunernas andel av förmånerna med cirka 45 miljoner euro.

På motsvarande sätt ökar statens andel av förmånerna med cirka fem miljoner euro.

Skatteintäkterna ökar med cirka 30 miljoner euro, varav cirka 19 miljoner euro berör staten och cirka 11 miljoner euro kommunerna. Reformen av utkomststödet beräknas stärka den offentliga ekonomin med cirka 70 miljoner euro, med beaktande av förmåner och beskattning.

Tabell 8. De olika ändringarnas effekter på kostnaderna för utkomststöd och arbetsmarknadsstöd samt på beskattningen uppskattade i miljoner euro enligt 2027 års nivå:

Förändring	Utkomststöd	Arbetsmarknadsstöd	Beskattning*	Sammanlagt
9 § Grunddelens storlek	-28	0	0	-28
11 § Slopande av förvärvsinkomstavgifter	-18	0	0	-18
11 § Beaktande av understöden till fullt belopp	-6	0	0	-6
2 a § Som löntagare i arbete där antalet arbetstimmar är mindre än 30 timmar i veckan	-20	31	-5	6
2 a § Studerar på heltid utan studieförmån	-5	5	-1	-1
2 b § Skyldighet att ansöka om primär förmån	-65	81	-17	-1
10 § Sänkt grunddel	-46	31	-7	-22
7 b § Hälso- och sjukvårdsutgifter och övriga utgifter	ringa			
Sammanlagt	-188	148	-30	-70

*Ett negativt tal anger en ökning av skatteintäkterna

Bedömningarna ovan grundar sig på gällande lagstiftning. Det har även föreslagits ändringar i påföljdssystemet inom utkomstskyddet för arbetslösa och dessa ändringar föreslås bli genomförda genom en regeringsproposition av arbets- och näringsministeriet. För den första försummelsen föreläggs en sju kalenderdagar lång tid utan ersättning, en s.k. karens. Om försummelserna upprepas förlorar den arbetssökande sin rätt till arbetslöshetsförmån tills vidare och föreläggs alltså en skyldighet att vara i arbete. Antalet skyldigheter som föreläggs beräknas öka jämfört med nuläget. Till den del som det blir fler påföljder för dem som får utkomststöd än för närvarande beräknas också sänkningarna av utkomststödet grunddel öka. I euro minskar denna effekt utgifterna för utkomststödet med cirka 5 miljoner euro på årsnivå, om ändringarna i påföljdssystemet för utkomststödet och utkomstskyddet för arbetslösa är i kraft.

Om man beaktar den ovannämnda effekten som minskar förmånsutgifterna för utkomststödet med cirka fem miljoner euro till följd av de sammantagna konsekvenserna av de förslag som presenteras i denna proposition och i arbets- och näringsministeriets regeringsproposition om påföljdssystemet inom utkomstskyddet för arbetslösa, samt därtill minskningen av förmånsutgifterna för det grundläggande utkomststödet med cirka 188 miljoner euro, ökningen av förmånsutgifterna för arbetsmarknadsstödet med cirka 148 miljoner euro, ökningen av skatteinkomsterna med cirka 30 miljoner euro, ökningen av omkostnaderna för de myndigheter som nämns i punkterna 4.2.1.3 och 4.2.2.2 med sammanlagt cirka 17,6 miljoner euro och på medellång sikt en stärkning av den offentliga ekonomin till följd av den ökade sysselsättningen på 29 miljoner euro, kan man uppskatta att den offentliga ekonomin på medellång sikt stärks med sammanlagt cirka 86 miljoner euro.

4.2.2.3 Myndigheternas omkostnader

Folkpensionsanstalten

Folkpensionsanstalten bedömer att till följd av ändringarna ökar Folkpensionsanstaltens fasta årliga omkostnader med totalt cirka 10 miljoner euro.

Enligt uppskattning sänks grunddelen under 150 000 betalningsmånader per år, vilket medför uppskattningsvis 15 minuter extra arbete (utredningsarbete, hörande av kunder samt prövning) per betalningsmånad. Konsekvenserna för arbetsmängden är då 33 årsverken och kostnadseffekten 2,6 miljoner euro. Som en följd av sänkningen av grunddelen kan enligt propositionen beslut meddelas till kunden för endast en månad, vilket skulle öka antalet beslut med 50 000 beslut per år. Det tar i genomsnitt 60,5 minuter att avgöra ett ärende. Konsekvenserna för arbetsmängden är 45 årsverken och kostnadseffekten 3,4 miljoner euro.

De föreslagna ändringarna beräknas också öka det att nya personer utan inkomster som börjar omfattas av utkomststödet kommer att hänvisas till att ansöka om primära förmåner samt öka arbetsmängden inom kundservicen, men det har dock inte beräknats kostnadseffekter för dessa.

Enligt Folkpensionsanstaltens uppskattning medför ökat beslutsarbete inom arbetslöshetsförmåner att verksamhetsutgifterna ökar med cirka 2 miljoner euro per år. Arbetsmängden bedöms öka med cirka 26 årsverken. Även beslutsarbetet inom andra förmåner, såsom bostadsbidrag, studiestöd, pensioner och förmåner vid arbetsoförmåga, bedöms öka.

Antalet begäranden om omprövning beräknas också öka betydligt, med cirka 15 000 per år. Arbetsmängden ökar då med 26,5 årsverken, vilket beräknas öka Folkpensionsanstaltens omkostnader med cirka 2 miljoner euro.

De kostnadseffekter för Folkpensionsanstalten som nämns ovan har beräknats enligt kostnaderna för avgörandearbete med 78 200 euro/årsverke och enligt kostnaderna för kundservice med 74 750 euro/årsverke. I priserna ingår utöver löne- och bikostnader även allmänna kostnader.

På grund av uppskattningen ovan kommer utvecklingen av arbetsmängden och anslagens tillräcklighet under Folkpensionsanstaltens moment 33.10.60 att följas och vid behov ses över i de årliga processerna för rambesluten och budgetbesluten inom statsfinanserna.

NTM-centralernas utvecklings- och förvaltningscenter (UF-centret)

För UF-centret medför propositionen ändringsbehov av engångskaraktär i fråga om informationssystemet motsvarande cirka 50–70 personarbetsdagar, vilket medför en ökning av verksamhetsutgifterna med cirka 40 000–50 000 euro för år 2026. Detta påverkar UF-centrets genomförande av digitaliseringsutveckling.

Förvaltningsdomstolar

De föreslagna ändringarna uppskattas öka antalet besvär gällande utkomststöd hos förvaltningsdomstolen. Förhållandet mellan förvaltningsdomstolens avgöranden i utkomststödsärenden och de omprövningsbegäranden som Folkpensionsanstalten behandlar är cirka 0,02 (två förvaltningsdomstolsavgöranden per hundra omprövningsbegäranden). Om detta förhållande också gäller konsekvenserna av de föreslagna ändringarna, innebär 15 000 begäranden om omprövning 300 avgöranden i förvaltningsdomstolen per år. Kostnaderna för behandlingen av ett utkomststödsärende vid förvaltningsdomstolarna är cirka 1 900 euro, vilket innebär att kostnaderna för behandlingen av 300 nya avgöranden är cirka 570 000 euro.

Antalet ärenden vid förvaltningsdomstolarna och deras utveckling samt anslagens tillräcklighet under domstolarnas moment 25.10.03 kommer att följas och vid behov ses över i de årliga processerna för rambesluten och budgetbesluten inom statsfinanserna.

4.2.2.4 Den kommunala ekonomin

Idag finansierar kommunerna hälften av utgifterna för det grundläggande utkomststödet medan resten finansieras av staten. Förslagen innebär en besparing på cirka 188 miljoner euro i utgifter för grundläggande utkomststöd år 2027. Hälften av denna besparing gäller den kommunala ekonomin när utgifterna för grundläggande utkomststöd minskar, om man inte beaktar den föreslagna höjningen av kommunernas finansieringsandel. Kommunens i 27 f § i lagen om utkomststöd avsedda finansieringsandel av utgifterna för det grundläggande utkomststödet beaktas genom en minskning av kommunens statsandel med ett belopp som motsvarar kommunens andel av det grundläggande utkomststöd som betalats ut på årsnivå i kommunen. Folkpensionsanstalten lämnar alltid årligen till finansministeriet information om det grundläggande utkomststöd som riktats till respektive kommun under föregående år och enligt detta görs ett avdrag från följande års statsandel. Således syns besparingen i grundläggande utkomststöd i kommunernas ekonomi med två års fördröjning.

Av de ökade kostnaderna för arbetsmarknadsstöd berörs kommunerna av i genomsnitt cirka en tredjedel, dvs. cirka 49 miljoner euro. Kommunerna berörs dessutom av cirka 11 miljoner euro av de ökade skatteintäkterna.

En höjning av kommunernas finansieringsansvar från 50 procent till 100 procent i fråga om utkomststödet för 18–24-åringar ökar kommunernas andel av utkomststödsutgifterna med uppskattningsvis 68 miljoner euro, om det grundläggande utkomststöd som de unga får förblir på den nuvarande nivån. Kommunerna föreslås få ersättning för de ökade utgifterna för utkomststöd genom statsandelssystemet för kommunal basservice i form av en permanent ökning av statsandelen. Förutom en ökning av finansieringsansvaret föreskrivs inga andra nya skyldigheter för kommunerna i anknytning till arbetslivs- eller utbildningstjänster för unga vuxna, men en ökning av finansieringsansvaret medför sannolikt att kommunerna allokerar resurser särskilt till tjänster för denna åldersklass.

En ökning av Arbetskraftsmyndighetens kostnader med cirka 7 miljoner euro (se 4.2.2.2) ökar kommunernas utgifter.

När man beaktar konsekvenserna på förmåner, beskattning och Arbetskraftsmyndigheternas utgifter stärker reformen i sin helhet den kommunala ekonomin.

4.2.2.5 Finansieringen av välfärdsområdena

Konsekvenserna för välfärdsområdenas arbetsmängder samt antalet ansökningar som riktas till dem och deras storlek i euro är svåra att bedöma. Behovet av och efterfrågan på kompletterande och förebyggande utkomststöd som välfärdsområdena ansvarar för bedöms öka på grund av ändringarna, men detta syns inte nödvändigtvis i själva beloppet av det stöd som beviljas. Samtidigt har flera välfärdsområden sparbehov. Enligt en enkät i anknytning till socialbarometern som SOSTE Finlands social och hälsa rf³⁵ har gjort har beviljandet av kompletterande och förebyggande utkomststöd skärpts i välfärdsområdena under det gångna året. Av de socialarbetare som besvarade enkäten berättade sammanlagt 51 procent om antingen skriftliga anvisningar (31 %) eller muntliga uppmaningar (20 %) att skärpa beviljandet av kompletterande eller förebyggande utkomststöd. Dessa faktorer (åtminstone delvis) förklarar att de euron som beviljats i kompletterande och förebyggande stöd har minskat 2024.

I tabell 9 presenteras de föreslagna ändringarnas simulerade konsekvenser enligt välfärdsområde. De största konsekvenserna i euro när det gäller det grundläggande utkomststödet syns hos de stora välfärdsområdena. Också de simulerade förändringarna i genomsnittliga disponibla inkomster är störst i de stora välfärdsområdena, vilket eventuellt beror på den regionala fördelningen av Arbetskraftspolitiska utlåtanden till mottagare av grundläggande utkomststöd eller stödmottagare utan inkomster. Medianen för förändringen i de disponibla inkomsterna är dock samma cirka 18 euro i alla välfärdsområden.

³⁵ Sosiaalibarometri 2025. SOSTE Suomen sosiaali ja terveystyö ry. Helsingfors 2025. Tillgänglig, på finska: <https://www.soste.fi/wp-content/uploads/1970/01/SOSTE-Sosiaalibarometri-2025-06-16.pdf>
Hänvisad 7.8.2025

Tabell 9. Bruttoförändringar i förmånskostnaderna för det grundläggande utkomststödet och utkomstskyddet för arbetslösa, antal hushåll och genomsnittliga förändringar i hushållens disponibla inkomster enligt välfärdsområde enligt nivån 2027.

Välfärdsområde	Förändring i grundläggande utkomststöd (milj. euro)	Förändring i utkomstskydd för arbetslösa (milj. euro)	Hushåll, antal	Förändring i disponibla inkomster (euro/mån./hushåll)
Helsingfors	-34,2	27,0	46 071	-43,80
Birkaland	-19,7	15,7	27 753	-41,60
Västra Nyland	-17,8	13,8	23 843	-45,50
Vanda och Kervo	-17,1	13,0	22 756	-46,60
Egentliga Finland	-14,5	11,6	21 028	-42,30
Mellersta Finland	-10,0	8,2	15 420	-36,00
Norra Österbotten	-9,3	7,4	16 520	-36,80
Päijänne-Tavastland	-8,7	6,8	12 133	-42,20
Norra Savolax	-8,6	7,0	12 695	-40,00
Mellersta Nyland	-5,7	4,3	9 361	-39,80
Kymmenedalen	-5,1	4,1	7 894	-38,60
Egentliga Tavastland	-5,1	3,9	8 123	-39,40
Satakunta	-4,9	4,0	7 897	-39,30
Norra Karelen	-4,4	3,4	8 402	-35,30
Södra Karelen	-4,3	3,6	5 624	-42,90
Lappland	-3,8	3,0	6 663	-39,20
Södra Österbotten	-3,8	3,0	6 640	-37,30
Södra Savolax	-3,4	2,6	6 107	-37,10
Österbotten	-3,2	2,4	5 275	-39,10
Östra Nyland	-2,0	1,5	3 549	-38,30
Kajanaland	-1,6	1,2	2 841	-40,90
Mellersta Österbotten	-1,0	0,8	2 128	-34,40

Den tydligaste förändringen gäller den automatiska hänvisning till välfärdsområdena för bedömning av servicebehovet som föreslås bli slopad i samband med sänkningen av grunddelen. Syftet med hänvisningen har varit att hänvisa personen till socialvårdens tjänster för att hans eller hennes behov av socialvårdshjälp ska kunna bedömas i den omfattning som livssituationen förutsätter. År 2024 lämnades sammanlagt 46 090 anmälningar till välfärdsområdena om sänkning av grunddelen för mottagare av grundläggande utkomststöd. På månadsnivå var anmälningarna i genomsnitt 3 840. De fördelas på olika välfärdsområden i hög grad enligt välfärdsområdets storlek. I januari 2025 lämnade Folkpensionsanstalten först anmälningar till Mellersta Österbottens välfärdsområde, endast 11, och flest till Helsingfors, 642. När minskningen av arbetsmängden bedöms ska man beakta att anmälningarna i fråga till största

delen har fungerat dåligt när det gäller att nå klienterna, eftersom de enligt utredningarna³⁶ ofta inte har lett till den bedömningsituation som avses i lagstiftningen, huvudsakligen på grund av att personen inte har nåtts trots kontaktförsök. Eftersom endast en bråkdel av anmälningarna faktiskt har lett till klientmöten kan man bedöma att de är ett relativt ineffektivt sätt att hänvisa personer som eventuellt behöver hjälp inom socialvården till tjänster. Mottagandet av anmälan har i välfärdsområdet lett till att klienten har fått en tidsbokning per post eller att klienten har kontaktats via sms eller telefonsamtal. I detta avseende kan propositionen anses minska belastningen på det administrativa arbetet i välfärdsområdena. (46 000 anmälningar x 10 min arbetstid är 7 667 arbetstimmar, och arbetstimmar som ingår i ett genomsnittligt årsverke 1 389³⁷ timmar = 5,5 årsverken i hela landet)

Efter avskaffandet av det ovan beskrivna automatiska anmälningsförfarandet ska Folkpensionsanstalten fortfarande verkställa kontakten/anmälningsförfarandet enligt 35 § i socialvårdslagen, om en anställd vid Folkpensionsanstalten i sin uppgift har fått kännedom om en person vars behov av socialvård är uppenbart. Avskaffandet av de ovan nämnda automatiska anmälningarna kan för sin del leda till att anmälningsförfarandet enligt 35 § i socialvårdslagen ökar. Detta är motiverat och ändamålsenligt för att tillgodose klienternas behov av stöd, men kan påverka så att välfärdsområdenas arbete med att nå klienterna de facto inte minskar utan ersätts på andra sätt.

Vid en jämförelse av antalet ansökningar om kompletterande och förebyggande utkomststöd som riktats till välfärdsområdena i april 2023 och 2024³⁸ och i oktober 2023 och 2024 kan man konstatera att antalet ansökningar i april har ökat med cirka 3 000 ansökningar per år. När man däremot granskade skillnaden i antalet ansökningar i oktober var det 1 000 ansökningar färre år 2024. I början av april 2024 trädde ändringen gällande beaktande av boendeutgifter i lagen om utkomststöd i kraft. Detta bedömdes orsaka ett ökat behov av stöd. Hittills har man emellertid inte märkt någon förändring på längre sikt i antalet ansökningar som riktats till

³⁶ Unga som står utanför arbete och utbildning – identifiering, nående och rehabilitering.

Revisionsverkets ställningstaganden 1/2025, s. 21–22: "De automatiska meddelanden från FPA som krävs för långvarigt utkomststöd behandlas i vissa områden med ett brev som skickas till de unga och man försöker inte nå de unga på annat sätt. Förfarandena motiverades till exempel med ett stort antal automatiska anmälningar och att de som nås ofta inte har något behov av socialvårdens tjänster. [- - -] Allra sämst nås de personer för vilka anmälan gäller sänkning av grunddelen till det grundläggande." Tillgänglig (på finska med separat sammandrag på svenska, www.vtv.fi/app/uploads/2025/01/VTV-Stallningstaganden-1-2025-Unga-som-star-utanfor-arbete-och-utbildning-identifiering-naende-och-rehabilitering.pdf): <https://www.vtv.fi/app/uploads/2025/01/VTV-Tarkastus-1-2025-Tyon-ja-koulutuksen-ulkopuolella-olevat-nuoret-tunnistaminen-tavoittaminen-ja-kuntouttaminen.pdf>. Hänvisad 12.2.2025. Dessutom har man i samband med Institutet för hälsa och välfärdens enkät om behandlingstider i oktober 2023 med en öppen fråga utrett välfärdsområdenas process i fråga om sänkning av grunddelen. Svaren stöder Statens revisionsverks granskningsobservationer.

³⁷ Årsarbetstimmar: man har använt antalet arbetsdagar 251 år 2023 (9 söckenhelger avdragna), från vilket antalet semesterdagar motsvarande sex veckors semester har dragits av, 30, varvid antalet arbetsdagar är 221. Arbetstimmar per dag antas vara 7,55. Till den dagliga arbetstiden hör också gemensamma möten, rapportering osv., varför den dagliga direkta effektiva arbetstiden har beräknats enligt 80 procent.

³⁸ Uppföljning av behandlingstiderna för utkomststöd. Uppgifterna uppdaterades den 5 december 2024. Institutet för hälsa och välfärd. Tillgänglig: https://sampo.thl.fi/pivot/prod/sv/toitu/seurantahva/fact_toitu_seurantahva?&row=area-843164&column=time-843166&column=provider-964659. Hänvisad 26.3.2025.

välfrädsområdena. Eftersom förslagen som helhet inte bedöms öka antalet mottagare av grundläggande utkomststöd kan man inte heller av detta härleda något antagande om att antalet ansökningar ökar i samma proportion också i välfrädsområdena. Om antalet ansökningar skulle öka med 1 000 ansökningar på grund av propositionen, skulle välfrädsområdenas personalbehov öka med 0,7 årsverken. (Antagandet är att behandlingen av en ansökan kräver cirka en arbetstimme, vilket arbetstagen har 1 389 per år.)

Antalet ansökningar och beloppen för det sökta utkomststödet kan öka för välfrädsområdena på grund av att en del av mottagarna av grundläggande utkomststöd i fortsättningen får mindre stöd, eftersom de inte får ersättning för alla läkemedel som för närvarande ersätts, deras grunddel kan sänkas mer än för närvarande eller att fullt beaktande av förvärvsinkomster och understöd minskar deras nettoinkomst. Detta kan öka behovet av att ansöka om mer eller oftare ansöka om kompletterande eller förebyggande utkomststöd än tidigare på grundval av individuella behov. Den möjlighet som föreslagits för Folkpensionsanstalten att fatta avslagsbeslut för en längre tid än tidigare kan påverka välfrädsområdets beslutsfattande om kompletterande utkomststöd så att välfrädsområdet därmed själv kan fatta ett längre stödbeslut åt gången när personen har ett identifierat behov av kompletterande utkomststöd under hela beslutstiden. Detta kan för sin del minska välfrädsområdets administrativa arbete, då ärendet kan avgöras med ett utkomststödsbeslut i stället för separata kortsiktiga beslut.

En mer systematisk sänkning av grunddelarna än idag och hotet om detta bedöms sannolikt öka klienternas vilja att få tillgång till sysselsättningsfrämjande tjänster, om det inte finns tillräckligt med sysselsättningsmöjligheter. Om sysselsättningstjänsterna i sig inte är tillräckliga tjänster för deras arbets- och funktionsförmåga kan ändringen öka behovet av social- och hälsovårdstjänster, särskilt i anknytning till bedömningen av personers arbets- och funktionsförmåga samt som stöd för deras sysselsättning. Bedömningen av arbetsförmågan förutsätter ofta en hälso- och sjukvårdsbedömning och läkarutlåtanden. Dessutom kan man bli tvungen att konsultera specialistläkare i situationer där en person till exempel har neurologiska problem med sin funktionsförmåga. När det gäller socialservice kan ändringen främja sökandet till exempel till arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte och annan socialservice som främjar sysselsättning.

En långvarig sänkning av grunddelen kan öka risken för marginalisering, bostadslöshet, psykiska problem och barnfamiljsfattigdom. En ökningen av dessa fenomen kan återspeglas i servicesystemet som ett växande servicebehov till exempel inom barnskyddet, sociala arbetet med vuxna och i mentalvårdstjänsterna.

4.2.3 Andra konsekvenser för enskilda och för samhället

4.2.3.1 Konsekvenser för grupper av människor

De som får utkomststöd under en längre tid är i regel personer i svag ekonomisk och social ställning. De kan i regel inte ha annan egendom än sedvanligt lösöre, nödvändiga arbetsredskap, en bostad för eget boende eller ett billigt fordon, eftersom ansökan om utkomststöd för en längre tid förutsätter att realiserbar egendom i första hand används för att finansiera uppehållet. Deras inkomster och utgifter kontrolleras varje månad och med några få undantag minskar alla inkomster utkomststödet till fullt belopp. Utöver den ekonomiska situationen förenas mottagare av utkomststöd ofta av många andra former av utsatthet. Vid bedömningen av regeringspropositionens konsekvenser är det bra att identifiera denna utgångspunkt vid bedömningen av eventuella andra konsekvenser som står i strid med den.

Prövningen av en sänkning av grunddelen med 40 procent enligt den gällande lagen om utkomststöd förutsätter att Folkpensionsanstalten hänvisar klienten till välfärdsområdet för en bedömning av servicebehovet enligt socialvårdslagen. I propositionen föreslås det att denna hänvisning till bedömning av servicebehovet inom socialvården i samband med prövningen av en sänkning av grunddelen slopas helt och hållet. I synnerhet när det gäller unga vuxna har det observerats att Folkpensionsanstaltens anmälningsskyldighet till socialvården inte fungerar på önskat sätt. Välfärdsområdena når inte en betydande del av de personer som Folkpensionsanstalten har underrättat dem om med stöd av anmälningsskyldigheten enligt lagen om utkomststöd. Allra sämst nås de personer för vilka anmälan gäller sänkning av grunddelen. Bättre än genom de automatiska anmälningarna når välfärdsområdena de personer för vilka en orosanmälan enligt socialvårdslagen har gjorts, och regleringen som gäller dessa föreslås inte ändras i den här propositionen.³⁹ Eftersom hänvisningen till en bedömning av servicebehovet i samband med att man överväger att sänka grunddelen inte har fungerat på önskat sätt, kan slopandet inte bedömas ha någon avsevärd betydelse för hänvisningen till tjänster för dem som får utkomststöd. Det är dock klart att hänvisningen till socialvårdstjänsterna inom välfärdsområdet försämrats åtminstone i någon mån i fråga om de personer för vilka förutsättningarna för en sänkning av grunddelen uppfylls.

När man funderar på jämställdhet mellan könen identifierar man att ensamstående män och ensamförsörjande kvinnor framhävs bland mottagarna av utkomststöd. Ensamståendes hushåll är även i övrigt den vanligaste familjeformen bland mottagarna av utkomststöd. Sänkningarna av grunddelen berör för närvarande betydligt oftare män än kvinnor och de görs oftast i situationer där personen inte anmäler sig som arbetslös arbetssökande trots uppmaningar.⁴⁰ Därför kan en skärpning av sänkningen av grunddelen från nuvarande 40 procent till 50 procent när en person utan godtagbar orsak vägrar att ansöka om primära förmåner i högre grad gälla män än kvinnor. Av förslagen kan man bedöma att i synnerhet skyldigheten att anmäla sig som arbetslös arbetssökande när rätten till föräldrapenning eller hemvårdsstöd har upphört oftare kan gälla kvinnor än män. Av dem som får hemvårdsstöd är 91,5 procent kvinnor. Det grundläggande utkomststödet omfattar i genomsnitt 3 300 sådana personer per månad som inte har någon primär förmån och vars yngsta barn är 3–7 år.

Enligt bedömningen finns det ganska många kvinnor med invandrarbakgrund bland dem som i fortsättningen omfattas av skyldigheten att anmäla sig som arbetslösa arbetssökanden, och de kan inte ta hand om sina barn hemma efter hemvårdsstödsperioden. Det är möjligt att en del av familjerna inte upplever att det är möjligt att placera barnet i dagvård och därför anmäler sig invandrarmammorna inte som arbetslösa arbetssökanden trots att grunddelen sänks, även om det att de anmält sig som arbetslösa arbetssökande i sig inte förutsätter att barnen placeras i dagvård och därigenom till att omfattas av integrationstjänster. I samband med att någon hänvisas till att anmäla sig som arbetslös är det därför nödvändigt att försäkra sig om att i tillräcklig utsträckning förmedla korrekt information om vad som följer av att man anmäler sig

³⁹ Unga som står utanför arbete och utbildning – identifiering, nående och rehabilitering. Revisionsverkets ställningstaganden 1/2025. Tillgänglig (på finska med separat sammandrag på svenska, www.vtv.fi/app/uploads/2025/01/VTV-Stallningstaganden-1-2025-Unga-som-star-utanfor-arbete-och-utbildning-identifiering-naende-och-rehabilitering.pdf): <https://www.vtv.fi/app/uploads/2025/01/VTV-Tarkastus-1-2025-Tyon-ja-koulutuksen-ulkopuolella-olevat-nuoret-tunnistaminen-tavoittaminen-ja-kuntouttaminen.pdf>. Hänvisad 12.2.2025.

⁴⁰ Det är ganska ovanligt att utkomststödet grunddel sänks och det gäller oftast ensamstående män. FPA:s faktaportal, Forskningsblogg. Publicerad 19.11.2024. Uppdaterad 22.1.2025. Tillgänglig (på finska): <https://tietotarjotin.fi/tutkimusblogi/1126749/toimeentulotuen-perusosan-alentaminen-on-melko-harvinaista-ja-kohdistuu-useimmin-yksin-asuuiin-miehiin>. Hänvisad 12.2.2025.

som arbetslös och hur vården av barnet vid behov kan ordnas när man deltar i sådana integrationstjänster som eventuellt erbjuds.

Enligt Folkpensionsanstaltens registeruppgifter uppgick antalet hushåll som får utkomststöd och i vilket det ingår minst en person som inte är finsk medborgare till cirka 57 000 år 2024. Den genomsnittliga förändringen i dessa hushålls disponibla inkomster på basis av simulering motsvarar den simulerade genomsnittliga förändringen i disponibla inkomster för alla hushåll.

I propositionen föreslås det att utkomststödet begränsas till endast nödvändiga utgifter för hälso- och sjukvård, vilket kan minska jämlikheten i fråga om hälsa. Mottagarna av utkomststöd använder offentliga hälsovårdstjänster i större utsträckning och är mer sjuka än genomsnittet.⁴¹ Begränsningen kan på lång sikt öka hälsoskillnaderna och de sociala kostnaderna samt öka behovet av förebyggande och kompletterande utkomststöd och andra tjänster som ordnas av välfärdsområdena.

År 2017 hänförde sig cirka hälften av de läkemedelskostnader som ersattes av det grundläggande utkomststödet till självriskandelarna för de läkemedel som omfattas av grundersättning och som ersätts av sjukförsäkringen, cirka 30 procent till läkemedel som inte ersätts av sjukförsäkringen och åtta procent till läkemedel som omfattas av specialersättning och som ersätts av sjukförsäkringen. De läkemedel som inte ersattes av sjukförsäkringen, men som ersattes i det grundläggande utkomststödet, var till exempel egenvårdsläkemedel, läkemedel för vilka läkemedelsföretaget inte hade ansökt om sjukförsäkringsersättning eller för vilka sjukförsäkringsersättning inte hade fastställts eller läkemedel som inte används för behandling av sjukdom. En del av dessa läkemedel var allmänt använda och nödvändiga för patienterna, såsom antimikrobiella läkemedel, preparat för behandling av parasitangrepp, preparat för mun- och tandvård samt preventivmedel.⁴²

En begränsning av hälso- och sjukvårdsutgifterna till nödvändiga läkemedel kan leda till att läkemedel som en läkare föreskrivit en mottagare av utkomststöd inte ersätts i utkomststödet. Om läkemedlet inte ersätts i utkomststödet har utkomststödmottagaren stora svårigheter att köpa läkemedlet. Det mest sannolika i dessa situationer är att läkemedlet då inte köps och därmed heller inte används. Enligt förslaget ska dock nödvändiga läkemedel fortfarande ersättas, vilket innebär att konsekvenserna för utkomststödmottagarnas hälsotillstånd inte nödvändigtvis är betydande.

I propositionen föreslås preciseringar i 27 § 1 mom. som gäller den personkrets som omfattas av tillämpningsområdet. Avsikten är att de ändringar som görs i momentet ska ta in nuvarande tillämpningspraxis på lagnivå och att tillämpningsområdet i princip inte ändras. Kravet på giltigt uppehållstillstånd accentueras dock starkare än för närvarande och kan eventuellt leda till att också en sådan person som för närvarande utifrån en helhetsbedömning har bedömts vistas stadigvarande i landet och därför är berättigad till utkomststöd enligt 1 mom. inte i fortsättningen är det efter att uppehållstillståndet löpt ut eller den visumfria vistelsen upphört.

⁴¹ Blomgren, Jenni -, Korpela, Tuija., & - Rättö, Hanna. (2023). Toimeentulotuen saajien terveysperusteisten etuuskien ja terveyspalveluiden käyttö: Rekisteritarkastelu Helsingistä ja Oulusta. Kela Työpaperiteita 182/2023 Tillgänglig: <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/0d449039-fad7-4ebf-aa77-a25a6d753686/content>. Hänvisad 15.7.2025.

⁴² Kari, Heini – Martikainen, Jaana E. – Heino, Pekka – Aaltonen Katri. Toimeentulotuesta maksetut lääkemenot. I publikationen: Korpela, Tuija - Heinonen, Hanna-Mari - Laatu, Markku - Raittila, Simo - Ylikännö, Minna (red.). Ojista allikkoon?: Toimeentulotukiuudistuksen ensi metrit, 2020. s, 328 – 359. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020090165981>. Hänvisad 4.8.2025.

Då skulle personen inte ha rätt till utkomststöd enligt 1 mom. innan personen ansöker om uppehållstillstånd eller fortsatt uppehållstillstånd. Personen har dock rätt enligt 27 § 2 mom. i lagen om utkomststöd att i brådskande situationer få stöd för att trygga nödvändig hjälp så att personens rätt till oundgänglig försörjning och omsorg inte äventyras. Den ändring som föreslås i tillämpningsområdet påskyndar sannolikt dem som ansöker om utkomststöd att i tid ansöka om uppehållstillstånd eller fortsatt uppehållstillstånd. Oberoende av om uppehållstillståndet har sökts i tid eller för sent, har personen medan uppehållstillståndet är anhängigt rätt till utkomststöd enligt 27 § 1 mom. i lagen om utkomststöd, förutsatt att uppehållstillstånd har sökts under vistelsen i Finland.

För närvarande ansöker cirka 400 personer per år inte om fortsatt uppehållstillstånd hos Migrationsverket medan uppehållstillståndet är i kraft. Det finns inga uppgifter om hur många av dessa personer som har ansökt om utkomststöd.

Konsekvenser för barn, unga och familjer

De förslag som ingår i förslaget och som gäller utkomststödet grunddel, sänkningen av grunddelen och sloandet av förvärvsinkomstavdraget inverkar på de ekonomiska möjligheterna för vårdnadshavare att ta hand om sina barn och propositionen har sålunda betydelse för barns och ungas välbefinnande (19 § 3 mom. i grundlagen).

FN:s konvention om barnets rättigheter är av betydelse för bedömningen av ändringarnas konsekvenser. Innehållet i konventionen beskrivs i avsnitt 2.1.1 Grundläggande rättigheter och internationella förpliktelser. FN:s kommitté för barnets rättigheter har utfärdat en allmän kommentar nr 14 (2013) om barnets rätt att i första hand få beaktat vad som bedöms vara barnets bästa. I den allmänna kommentaren konstateras följande⁴³: ”Eftersom artikel 3.1 täcker in en lång rad situationer, tillstår kommittén behovet av en viss flexibilitet vid dess tillämpning. Barnets bästa – när det väl bedömts och fastställts – kan tänkas stå i konflikt med andra intressen eller rättigheter (till exempel andra barns, allmänhetens, föräldrars). Eventuella konflikter mellan det bästa för ett enskilt barn och det bästa för en grupp barn eller barn i allmänhet måste lösas från fall till fall genom att alla parter intressen omsorgsfullt vägs mot varandra och en lämplig kompromiss nås. Samma sak gäller om andra personers rättigheter står i konflikt med barnets bästa. Om harmonisering inte är möjlig får myndigheter och beslutsfattare analysera och väga samtliga berörda rättigheter. Att barnets bästa i första hand ska beaktas betyder att barnets intressen har hög prioritet och inte bara är ett bland flera överväganden. Därför måste större vikt fästas vid vad som bäst gagnar barnet.”

Propositionens konsekvenser för barn och unga uppkommer genom de ändringar som påverkar föräldrarnas försörjningsförmåga. Bakgrunden till förslagen är sparmålet för statsfinanserna i en situation där det råder en långvarig strukturell obalans mellan utgifterna och inkomsterna i de offentliga finanserna. Enligt finansministeriet är underskottet i de offentliga finanserna stort och ökar skuldsättningen i Finland, och därför krävs det snabba och betydande åtgärder under de följande åren för att stabilisera skuldkvoten i de offentliga finanserna. Med hänsyn till det internationellt sett höga skattetrycket i Finland och målet att trygga förutsättningarna för ekonomisk tillväxt, kan en balansering enligt finansministeriet inte helt genomföras genom

⁴³ Barnombudsmannens byrå, inofficiell översättning s. 9 punkt 39,
<https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/sv/kallor-och-ytterligare-information> Tillgänglig:
<https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/sv/kallor-och-ytterligare-information>. Hänvisad 15.7.2025.

skärpt beskattning. Regeringens mål om att balansera den offentliga ekonomin förutsätter också direkta sparåtgärder.

I propositionen har man avsiktligt försökt förebygga negativa konsekvenser för barn genom att inte inkludera barnens grunddelar i besparingarna och genom att föreslå att barnens förvärvsinkomster och mindre gåvor fortfarande ska utgöra sådana inkomster som inte beaktas som inkomster i beräkningen av utkomststöd. Barnfamiljer kan emellertid drabbas av negativa konsekvenser genom försämringar i föräldrarnas ekonomi och andra skadliga förändringar som eventuellt följer av dem, och de kan för sin del också medföra ett bristfälligt välbefinnande för barnet och minskade, försämrade eller bristfälliga verksamhetsmöjligheter. Man kan bedöma att konsekvenserna fördubblas i synnerhet när familjen har två vuxna. De konsekvenser som nedskärningen i utkomststödet grunddel har för familjernas möjligheter att klara av sina levnadskostnader kan anses lindras av att det genom det kompletterande utkomststödet är möjligt att stödja kostnader för barns hobbyer och nödvändiga anskaffningar för barn. Nedskärningarna i vårdnadshavarnas grunddel påverkar direkt också barnen. Fattigdom i barndomen ökar risken för utslagning i vuxenlivet och lämnar långvariga spår i välbefinnandet.⁴⁴

I situationer där en förälder agerar klandervärt med avseende på sitt utkomstskydd för arbetslösa och man överväger att sänka hans eller hennes grunddel, ska barnets rätt till tillräcklig försörjning beaktas i helheten. Som helhet är målet med propositionen emellertid att så många som möjligt ska delta fullt ut på arbetsmarknaden eller i tjänster som vägleder mot den och få de primära förmåner som tillhör dem. Om den genomförs kan den minska familjernas behov av den förmån som beviljas i sista hand, vilket är önskvärt med avseende på barnfattigdomen. När en sänkning av grunddelen för familjer genomförs ska familjens situation alltid beaktas i sin helhet och också risken för eventuellt ekonomiskt våld ska bedömas. Om Folkpensionsanstalten upptäcker sådant har de en skyldighet att göra anmälningar enligt socialvårdslagen och barnskyddslagen.

De föreslagna ändringarnas inverkan på disponibla inkomster per hushållstyp har beskrivits i tabell 7. Utifrån de simuleringar som gjort för konsekvensbedömningarna kommer det 2027 att finnas 54 000 barn i ensamförsörjarfamiljer som får utkomststöd och 45 000 barn i familjer med två vårdnadshavare som får utkomststöd. Enligt uppskattningar är förändringen i disponibla inkomster cirka 24 euro i månaden för ensamförsörjare och cirka 43 euro i månaden för familjer med två vårdnadshavare, om en sänkning av grunddelen inte görs för hushållet.

I propositionen är unga vuxna, dvs. 18–24-åringar, en åldersgrupp som förslaget om att öka kommunernas finansieringsandel riktar sig till för att denna grupp ska särbehandlas positivt när kommunernas resurser allokeras. Enligt en bedömning gäller finansieringsändringen cirka 61 000 hushåll 2027. Propositionen avses inte direkt öka kommunernas skyldigheter att erbjuda unga fler tjänster eller direkta arbetsmöjligheter, men finansieringsincitamenten bedöms styra i den riktningen. Andelen unga män som föremål till exempel för en sänkning av grunddelen kan vara ett tecken på att en del unga män har särskilda svårigheter att komma in i arbetslivet eller hitta en studieväg. För deras del ska man sträva efter att hänvisa dem till tjänster och att hålla dem kvar i dem, och en sänkning av grunddelen kan anses vara ett motiverande medel till det i

⁴⁴ Tammelin, Mia - Ojala Satu. Lapsiperheet toimeentulotuen saajina, I verk: Saikkonen Paula – Makkila Susanna (red.). Toimeentulotuki 2020-luvulla: Tavoitteena parempi viimesijainen turva. THL Rapport 2/2025. s. 111–118, på finska, med sammandrag på svenska. Tillgänglig: <https://URN.fi/URN:ISBN:978-952-408-450-5>. Hänvisad 12.2.2025.

sista hand. Det är dock viktigt att se till att den unga personen ges tillräckligt tydlig handledning om de åtgärder som krävs av honom eller henne för att förbättra sin egen situation.

Konsekvenser för heltidsstuderande

De primära stödformerna under studietiden är studiestöd och bostadstillägg eller allmänt bostadsbidrag i stället för bostadstillägg när den studerande bor med ett eget eller en partners barn. Med tanke på utkomststödet förutsätts det också att den studerande ansöker om studielån, med vissa undantag, och lånets andel beaktas som inkomst i beräkningen av det grundläggande utkomststödet även om den inte har lyfts. I vissa situationer kan den studerandes primära förmåner också vara till exempel rehabiliteringspenning, arbetsmarknadsstöd eller sjukdagpenning. En studerande som får en primär förmån som tryggar utkomsten har möjlighet, om förutsättningarna för beviljande av utkomststöd uppfylls, att få utkomststöd för att komplettera den primära förmånen.

Om en person som studerar på heltid inte får primära förmåner, hänvisar Folkpensionsanstalten med stöd av den gällande lagen om utkomststöd den studerande att skaffa sig utkomst på sätt som är primära i förhållande till utkomststödet. Om den studerande inte följer denna anvisning kan grunddelen sänkas om förutsättningarna för en sänkning av grunddelen uppfylls. Utifrån etablerad tillämpningspraxis kan studier med hjälp av utkomststöd i vissa fall jämföras med att en klient på de sätt som avses i 10 § 1 mom. 1 punkten i lagen om utkomststöd genom sin försummelse har föranlett att arbete eller offentlig arbetskraftsservice inte har kunnat erbjudas. I tillämpningspraxis har man till exempel i vissa fall som grund för sänkning av grunddelen ansett avläggande av en andra examen utan primära förmåner eller, om studierna har dragit ut på tiden och erhållandet av en primär förmån därför förhindras. I vissa situationer kan utkomststöd dock betalas utan att grunddelen sänks i cirka ett år, till exempel om det är möjligt att slutföra studierna inom den tiden. Under sommaruppehållet i studierna betalas utkomststödet grunddel utan sänkning.

De ändringar som föreslås i denna proposition minskar antalet situationer där en studerande utan primära förmåner kan få utkomststöd utan att utkomststödet grunddel sänks. Andra studerande än heltidsstuderande som får en förmån avsedd att trygga utkomsten under studietiden, ska anmäla sig som arbetsökande som söker heltidsarbete hos arbetskraftsservicen och ansöka om arbetslöshetsförmån som är avsedd som primär förmån för arbetslösa personer. Propositionen innehåller dock ett undantag som gäller sådana studerande som studerar för sin första examen som ger yrkesfärdigheter. En sådan studerande är inte skyldig att anmäla sig som arbetslös arbetsökande hos arbetskraftsmyndigheten innan det har gått tre månader från det att den förmån som var avsedd att trygga den studerandes utkomst under studierna har upphört. Denna period på tre månader kan förlängas med en ny tidsfrist på tre månader om den studerande presenterar tillräcklig utredning om att studierna framskrider under tidsfristen och att det är möjligt att slutföra studierna inom ett år från det att den primära förmånen upphört. Tidsfristen kan förlängas i perioder på tre månader för sammanlagt högst ett år. Syftet med undantaget är att ge flexibilitet i fråga om utkomststödet för att den sökande ska kunna slutföra åtminstone en examen, vilket ger den studerande bättre färdigheter för arbetslivet.

Om en heltidsstuderande inte får en primär förmån och det ovannämnda undantaget inte blir tillämpligt, ska Folkpensionsanstalten ge den studerande som ansöker om utkomststöd en tidsfrist på en månad för att anmäla sig som heltidsarbetsökande och ansöka om en primär förmån. Om den studerande inte inom utsatt tid vidtar de åtgärder som krävs av honom eller henne, beaktas grunddelen sänkt med 50 procent i beräkningen av utkomststödet. Det är värt att notera att sänkningen endast gäller grunddelen och inte till exempel boendeutgifter eller hälso-

och sjukvårdsutgifter som beaktas som övriga grundutgifter. Sänkningen av grunddelen fortsätter tills personen har vidtagit de åtgärder som krävs eller att personens livssituation förändras så att åtgärderna inte längre förutsätts av honom eller henne. Sänkningen kan göras endast om den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig.

Enligt propositionen ska en tidsfrist på en månad ges för att anmäla sig som heltidsarbetsökande också när en studerande inte får studiestöd under sommaren på grund av uppehåll i studierna. För att undvika en sänkning av utkomststödets grunddel borde den studerande i praktiken avbryta sina studier för att kunna övergå till att vara arbetslös arbetsökande som söker heltidsarbete och få arbetslöshetsförmån. Alternativt har den studerande möjlighet att låta bli att anmäla sig, varvid utkomststödets grunddel sänks efter att tidsfristen gått ut. Då beaktas den studerandes grunddel sänkt med 50 procent i beräkningen av utkomststödet. Sänkningen av grunddelen gäller endast grunddelen och inte till exempel boendeutgifter eller hälso- och sjukvårdsutgifter som beaktas som övriga grundutgifter. Om en studerande under sommaren får heltidsarbete eller kan bedriva heltidsstudier med studiestöd, ska den studerande inte hänvisas att anmäla sig som arbetsökande.

Grunddelen för en ensamboende studerande som får utkomststöd minskar på grund av sänkningen av nivån på grunddelen med cirka 18 euro per månad enligt 2025 års nivå. Om en ensamboende studerande dessutom får en sänkning av grunddelen med 50 procent (288 euro enligt 2025 års nivå), sjunker utkomststödet för den ensamboende med sammanlagt högst 306 euro. Enligt Folkpensionsanstaltens uppskattning finns det under ett år cirka 3 400 sådana över 25 år fyllda mottagare av utkomststöd som studerar på heltid utan att få studiestöd.

När en heltidsstuderande blir arbetsökande är det i vissa situationer möjligt att arbetslöshetsförmån betalas för slutförandet av studierna. Redan inledda studier kan efter behovsprövning fortsätta som frivilliga studier, om det har gått minst ett år sedan de inledda studierna avbröts. Den som bedriver frivilliga studier ska vara minst 25 år. Bedrivande av frivilliga studier är också förenat med vissa andra kriterier och skyldigheter som ska uppfyllas för att studierna ska stödas med arbetslöshetsförmån. Studierna kan stödas i högst 24 månader. I fråga om grundstudier kan studierna dock stödas i 48 månader.

Även kortvariga studier med arbetslöshetsförmån är möjliga, om den sökande är minst 25 år. Kortvariga studier är riktade till personer som tidigare har studerat och som saknar en liten del av en examen eller behov av att genomföra en kort kompletterande kurs. De kortvariga studierna får omfatta högst 6 månader.

Dessutom kan man via Arbetskraftsservicen hänvisas till yrkesinriktad Arbetskraftsutbildning där man kan avlägga till exempel en del av grundexamen, yrkesexamen eller specialyrkesexamen. Man kan också studera med arbetslöshetsförmån, om studierna betraktas som deltidstudier.

När en heltidsstuderande går från att vara en som ansöker om utkomststöd till en som ansöker om arbetslöshetsförmån finns det en ökad risk för att de påbörjade studierna avbryts. Risken för att studierna avbryts accentueras särskilt hos personer som på heltid avlägger sin andra examen med stöd av det grundläggande utkomststödet, men som när de blir arbetslösa inte uppfyller villkoren för studier med arbetslöshetsförmån. Dessutom riktar sig frivilliga studier och kortvariga studier som stöds med arbetslöshetsförmån till personer som fyllt 25 år, vilket utesluter yngre sökande än det från studier med arbetslöshetsförmån.

Avbrytande av studierna kan ses ha samband med att arbetssökandenas kompetensnivå försämras. Avbrott i studierna kan minska den arbetssökandes möjligheter att få arbete, byta bransch och få bättre lön. Om kompetensen hos dem som söker arbete inte motsvarar arbetsmarknadens krav på yrkesskicklighet, kan arbetslösheten också bli långvarig och för sin del öka utgifterna inom utkomstskyddet för arbetslösa. När arbetslösheten drar ut på tiden ökar kommunernas finansieringsandel som finansiär av arbetslöshetsförmånerna.

Konsekvenser för personer med funktionsnedsättning, personer med nedsatt arbetsförmåga och mottagare av stöd för närståendevård

Propositionen har betydelse för frågor som rör sysselsättningen och försörjningen hos personer med funktionsnedsättning. Med tanke på bedömningen av konsekvenserna av ändringarna är konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning av betydelse. Artikel 27 i konventionen gäller rätten till arbete och tryggheten av möjligheterna till sysselsättning för personer med funktionsnedsättning. Bestämmelser om rätten till social trygghet för personer med funktionsnedsättning finns i artikel 28 i funktionsrättskonventionen. I punkt 2 i artikeln anges att ”konventionsstaterna erkänner rätten för personer med funktionsnedsättning att åtnjuta social trygghet utan diskriminering på grund av funktionsnedsättning”. Den kommitté som övervakar efterlevnaden av funktionsrättskonventionen (CRPD, The Committee on the Rights of Persons with Disabilities) har preciserat innehållet i artikeln i fråga i sin allmänna kommentar nr 8 om rätten till arbete för personer med funktionsnedsättning (General comment No. 8 (2022) on the right of persons with disabilities to work and employment, CRPD/C/GC/8). Rätten till social trygghet för personer med funktionsnedsättning tryggar inkomstbortfall eller brist på inkomster på grund av de hinder som personer med funktionsnedsättning möter när det gäller möjligheterna att arbeta på lika villkor som andra. Därför måste systemet för social trygghet säkerställa ett tillräckligt skydd för arbetslösa arbetssökande med funktionsnedsättning på lika villkor som för andra. Mångfalden av individuella omständigheter, individuella behov och hinder på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning förutsätter att man planerar sådana system för social trygghet som på ett flexibelt sätt svarar mot de enskilda situationerna för personer med funktionsnedsättning. (CRPD/C/GC/8, punkt 78).

För personer med funktionsnedsättning och partiellt arbetsföra arbetstagare kan det ha negativa konsekvenser att de låga arbetsinkomsterna från deltidsarbete i fortsättningen inte kan bortses som inkomst. Samtidigt består inkomsterna för personer med funktionsnedsättning ofta av invalidpension/sjukpension, och mottagare av dessa förmåner är relativt få bland mottagarna av utkomststöd.

I ljuset av forskningsresultaten verkar det som om de som får utkomststöd i genomsnitt har ett sämre hälsotillstånd än den övriga befolkningen. I Folkpensionsanstaltens undersökning⁴⁵ granskades mottagare av utkomststöd i Helsingfors och Uleåborg under 2018. De som fick utkomststöd köper med större sannolikhet receptbelagda läkemedel som ersätts av sjukförsäkringen och får läkemedelsersättning, reseersättningar, sjukdagpenningar eller rehabiliteringspenningar som FPA betalar ut, när skillnaderna i kön, ålder, civilstånd och årsinkomster mellan mottagarna av utkomststöd och jämförelsepersonerna hade beaktats.

⁴⁵ Blomgren, Jenni - Korpela, Tuija - Rättö, Hanna. Toimeentulotuen saajien terveysterveysteisten etuuskien ja terveystalveluiden käyttö: Rekisteritarkastelu Helsingistä ja Oulusta. FPA Arbetsspapper 182/2023. Tillgänglig (på finska): <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/0d449039-fad7-4ebf-aa77-a25a6d753686/content>. Hänvisad 15.7.2025.

Låg socioekonomisk ställning och i synnerhet låga inkomster har samband med svagare hälsotillstånd. Mottagare av utkomststöd hör till de befolkningsgrupper som har de allra lägsta inkomsterna och som har det sämst ställt, så det är större sannolikhet att de som får utkomststöd även får hälsorelaterade förmåner.⁴⁶ Resultaten av undersökningen är i linje med tidigare undersökningar⁴⁷.

Hos unga (18–24-åringar) kan i synnerhet psykiska problem leda till att man blir mottagare av utkomststöd och att stödet blir långvarigt. Dessutom verkar psykiska problem vara ett betydande hinder för att avstå från utkomststödet.⁴⁸

I propositionen föreslås det att av dem som får utkomststöd ska personer som inte omfattas av de primära förmånerna (t.ex. sjukdagpenning, rehabiliteringsstöd eller pension) anmäla sig som arbetssökande som söker heltidsarbete hos arbetskraftsservicen för att nivån på utkomststödet inte ska sänkas. Man ska anmäla sig som arbetssökande inom en tidsfrist på en månad för att utkomststödet grunddel inte ska sänkas. Efter att ha anmält sig ska man fortsätta som arbetssökande hos arbetskraftsservicen och övergå till att få arbetslöshetsförmåner. Om arbetslöshetsförmånen avbryts på grund av klandervärt förfarande, sänks utkomststödet grunddel.

Det finns inga uppgifter om antalet hälsoproblem som påverkar arbetsförmågan hos dem som får utkomststöd, men enligt forskningsdata är hälsoproblem hos dem som får utkomststöd vanliga. Särskilt de personer som redan har hälsoproblem har tytt sig till utkomststödet⁴⁹.

Det är förenat med utmaningar att personer som får utkomststöd övergår från utkomststöd till utkomstskydd för arbetslösa, om personens hälsotillstånd och arbetsförmåga är svaga. Särskilt problematisk är situationen för den grupp mottagare av utkomststöd som själva upplever sig vara arbetsoförmögna och som sin primära förmån har ansökt om invalidpension, sjukdagpenning eller rehabiliteringsstöd men har fått ett avslagsbeslut. I värsta fall kan hälsoproblem hindra fullgörandet av jobbsökningskyldigheten och deltagandet i service.

Då mottagare av utkomststöd med hälsoproblem övergår till att vara kunder hos arbetskraftsservicen förutsätts en noggrann utredning av de individuella behoven, funktionsförmågan och den återstående arbetsförmågan. Detta kommer för sin del att öka trycket på sysselsättningsområdenas sektorsövergripande tjänster och serviceutbud.

Förslaget kan anses ha positiva konsekvenser i situationer där en person trots hälsomässiga utmaningar har kvar arbetsförmåga. Genom en kundrelation hos arbetskraftsservicen kan man

⁴⁶ Blomgren, Jenni - Korpela, Tuija - Rättö, Hanna. Toimeentulotuen saajien terveysterveysteisten etuuskien ja terveystalveluiden käyttö: Rekisteritarkastelu Helsingistä ja Oulusta. FPA Arbetsspapper 182/2023. Tillgänglig (på finska): <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/0d449039-fad7-4ebf-aa77-a25a6d753686/content>. Hänvisad 15.7.2025.

⁴⁷ Se till exempel: Vaalavuo, Maria. Toimeentuloasiakkaiden terveystalveluiden käyttö pääkaupunkiseudulla. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 24(3) 2016, s. 230–250. Tillgänglig: <https://journal.fi/janus/article/view/59353>. Hänvisad 4.8.2025.

⁴⁸ Vaalavuo, Maria – Bakkum, Boris. Mental Health Problems at a Critical Juncture: Exit from Social Assistance among Young Finns. Journal of Social Policy, Volume 50, Issue 4, October 2021, s. 764 – 787. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1017/S0047279420000501>. Hänvisad 4.8.2025.

⁴⁹ Vaalavuo, Maria. Toimeentuloasiakkaiden terveystalveluiden käyttö pääkaupunkiseudulla. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 24(3) 2016, s. 230–250. Tillgänglig: <https://journal.fi/janus/article/view/59353>. Hänvisad 4.8.2025.

på bästa sätt utvärdera den återstående arbetsförmågan, öka delaktigheten och utveckla den arbetssökandes kompetens.

Enligt Folkpensionsanstaltens registeruppgifter för 2024 fick cirka 19 000 hushåll med en mottagare av handikappförmån (handikappbidrag för personer under 16 år, handikappbidrag för personer över 16 år eller vårdbidrag för pensionstagare) utkomststöd. Förändringarna i de disponibla inkomsterna i dessa hushåll är enligt uppskattning i genomsnitt lika stora som i alla hushåll i genomsnitt.

Slopandet av prioriterade inkomster minskar inkomsterna som blir i handen för närståendevårdare som får utkomststöd med 150 euro per månad och i familjer med två närståendevårdare med 300 euro per månad. Enligt tvärsnittsstatistiken för november 2024 fanns det sammanlagt 680 närståendevårdare som fick utkomststöd⁵⁰, vilket är 0,5 procent av dem som fick utkomststöd den månaden. Slopandet av förvärvsinkomstavrdraget kan minska incitamenten att vara närståendevårdare och vikarierande närståendevårdare och på så sätt öka de offentliga utgifterna för social- och hälsovården när vården ska ordnas på något annat sätt.

Särskilt om arbetslösa som ansöker om utkomststöd

De ändringar som föreslås i propositionen kan också granskas via den grupp som består av arbetslösa som ansöker om utkomststöd. Med en arbetslös som ansöker om utkomststöd avses i detta sammanhang sökanden och deras makar, för vilka arbetslöshetsförmånen bedöms vara den rätta primära förmånen.

Enligt lagen om utkomststöd ska en person i åldern 17–64 år som ansöker om utkomststöd anmäla sig som arbetssökande vid Arbetskraftsmyndigheten, om denne inte har en i paragrafen avsedd godtagbar orsak att inte göra så. I nuläget är en godtagbar orsak till exempel deltidsarbete som löntagare. Bestämmelsen gör det möjligt för en delvis sysselsatt person som söker utkomststöd att inte vara aktivt arbetssökande och således har han eller hon varken jobbsökningsskyldighet eller skyldighet att delta i sysselsättningsfrämjande service och därmed inte heller rätt till arbetslöshetsförmån. I propositionen föreslås det att skyldigheten att anmäla sig som arbetssökande i anslutning till det grundläggande utkomststödet ska skärpas genom att man minskar de godtagbara orsakerna och i fortsättningen förutsätter att jobbsökningen är i kraft och att heltidsarbete söks.

Såsom det konstateras i avsnitt 2.1.2.8 i bedömningen av nuläget är en arbetslöshetsförmån den primära inkomstkällan för cirka hälften av de hushåll som får grundläggande utkomststöd. Den som får en arbetslöshetsförmån är anmäld som arbetslös arbetssökande som söker heltidsarbete vid Arbetskraftsmyndigheten och omfattas därmed av eventuell Arbetskraftsservice för arbetslösa. För dem som hör till denna grupp kompletterar det grundläggande utkomststödet utkomstskyddet för arbetslösa och eventuellt allmänt bostadsbidrag och löneinkomst. De ändringsförslag som gäller anmälan som arbetssökande och att hålla jobbsökningen i kraft påverkar inte rätten för dem som hör till gruppen att få grundläggande utkomststöd.

I cirka en tredjedel av de hushåll som får grundläggande utkomststöd är dock antingen den sökande eller dennes make utan de primära orsaksrelaterade förmåner som avses i 19 § 2 mom. i grundlagen eller förvärvsinkomster. De som ingår i gruppen får vanligtvis andra skattefria

⁵⁰ Utkomststöd 2024, Statistikrapport 28/2025, 13.5.2025. Bilagetabell 13. Tillgänglig: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/151498/Utkomstst%c3%b6d%202024.pdf?sequence=5&isAllowed=y>. Hänvisad 7.8.2025

stöd, såsom allmänt bostadsbidrag eller underhållsstöd, men de får inte till exempel utkomstskydd för arbetslösa även om en arbetslöshetsförmån bedöms vara den rätta primära förmånen för personen.

De som ansöker om utkomststöd och som ingår i gruppen omfattas i fortsättningen av strängare skyldigheter än för närvarande. För det första ska den som hör till gruppen i fortsättningen anmäla sig som arbetslös arbetssökande hos Arbetskraftsmyndigheten. Jobsökningen ska också gälla heltidsarbete, det räcker alltså inte längre att söka deltidsarbete. Det förutsätts också att de som hör till gruppen håller sin jobsökning i kraft på det sätt som Arbetskraftsmyndigheten förutsätter. Detta innebär bland annat att personen ska sköta ärenden hos Arbetskraftsmyndigheten inom den tid som myndigheten har satt ut och på det sätt som myndigheten förutsätter, för att jobsökningen inte ska upphöra att vara i kraft. Det räcker inte med att man anmäler sig som arbetssökande och att jobsökningen upphör att vara i kraft, antingen på eget eller på Arbetskraftsmyndighetens initiativ. Om den som ansöker om utkomststöd inte handlar på ovannämnda sätt, kan en sänkning av utkomststödet grunddel göras. Skyldigheterna för dem som hör till gruppen att söka och kvarstå som sökande av den primära förmånen, arbetslöshetsförmånen, skärps jämfört med nuläget.

I avsnitt 4.2.3.2 om konsekvenser för myndigheterna har man bedömt att de ändringsförslag som gäller ansökan om utkomstskydd för arbetslösa kommer att resultera i att antalet arbetslösa arbetssökande ökar med i snitt cirka 16 000 personer per månad. Under ett år ökar antalet nya arbetslösa arbetssökande med cirka 44 000 personer. Bedömningen konstateras vara förenad med betydande osäkerhet när det gäller beteendeantagandena. Dessutom kan en del av målgruppen vara personer som i vilket fall som helst skulle bli kunder hos Arbetskraftsmyndigheten. Denna grupp på 44 000 personer består till stor del av personer utan inkomster och deltidsanställda. En liten del av denna persongrupp kommer att utgöras av föräldrar som sköter barn under skolåldern hemma utan att få en primär förmån och heltidsstuderande som inte får studieförmån.

I propositionen föreslås det också skärpningar i hur ett Arbetskraftspolitiskt klandervärt förfarande påverkar det grundläggande utkomststödet. Av en arbetslös arbetssökande som ansöker om arbetslöshetsförmån förutsätts det att personen aktivt söker arbete på det sätt som avtalats i sysselsättningsplanen eller den plan som ersätter den och att personen tar emot arbete som är lämpligt för honom eller henne. Av en arbetslös arbetssökande som ansöker om arbetslöshetsförmån förutsätts också att personen deltar i lämplig sysselsättningsfrämjande service. Dessa förutsättningar gäller också mottagare av arbetslöshetsförmån som ansöker om grundläggande utkomststöd. Om en person försummar dessa skyldigheter som anknyter till erhållande av arbetslöshetsförmåner utan en sådan giltig orsak som avses i 2 eller 2 a kap. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa, kan personen föreläggas tid utan ersättning för vilken arbetslöshetsförmån inte betalas. I dessa situationer, utöver förlusten av utkomstskydd för arbetslösa, är det också möjligt att sänka det grundläggande utkomststödet med stöd av gällande bestämmelser. Sänkningen kan göras för högst två månader åt gången räknat från vägran eller försummelsen.

Såsom beskrivs i avsnitt 2.2.2 i bedömningen av nuläget genomförs sänkningen sällan i praktiken. Sänkningen förutsätter att Folkpensionsanstalten av Arbetskraftsmyndigheten får uppgift om det klandervärda förfarandet och därefter hör den som ansöker om grundläggande utkomststöd. Dessa och andra administrativa omständigheter som beskrivs i bedömningen av nuläget tar tid. Tiden börjar löpa från det Arbetskraftspolitiskt klandervärda förfarandet, såsom till exempel från vägran att ta emot arbete. Till följd av detta har Folkpensionsanstalten i praktiken inte möjlighet att sänka grunddelen inom två månader från det klandervärda

förfarandet i situationer där det klandervärda förfarandet inom arbetskraftsservicen är en engångsföreteelse.

Enligt förslaget ska tid utan ersättning som gäller en arbetslöshetsförmån leda till en sänkning av det grundläggande utkomststödet, även om det har gått mer än två månader sedan det klandervärda förfarandet inom den sökandes arbetskraftsservice inträffade. Dessutom ska varaktigheten av sänkningen av det grundläggande utkomststödet bindas till hur länge avbrottet i utkomstskyddet för arbetslösa varar. Även i dessa situationer skärps förutsättningarna för att få grundläggande utkomststöd jämfört med nuläget. I avsnitt 4.2.2.1 om de privata hushållens ställning har det konstaterats att under 2024 har cirka 39 000 mottagare av grundläggande utkomststöd fått arbetskraftspolitiska utlåtanden som har förhindrat beviljande av arbetslöshetsförmåner. Av dem var cirka 13 000 karensutlåtanden och cirka 14 000 utlåtanden om skyldigheter. Antalet utlåtanden om att jobbsökningen inte är i kraft var cirka 21 000, om företagsverksamhet som huvudsyssla var cirka 2700 och om heltidsstudier cirka 7 000. Alla dessa utgör situationer där förutsättningarna för en sänkning av grunddelen kan uppfyllas.

De föreslagna ändringarna i villkoren för erhållande av grundläggande utkomststöd kan i fortsättningen sänka beloppet av grundläggande utkomststöd för flera sådana sökande av grundläggande utkomststöd för vilka arbetslöshetsförmånen bedöms vara den rätta primära förmånen. Om hotet om sänkning av grunddelen får mottagaren av utkomststöd att ändra sitt beteende så att ett utlåtande som förhindrar arbetslöshetsförmånen inte ges och rätten till arbetslöshetsförmån bevaras eller uppkommer, kan mottagarens ekonomiska situation förbättras. Till den del de inkomna utlåtandena leder till att grunddelen sänks oftare än hittills försämras hushållets ekonomiska situation. Genom att hänvisa till den primära förmånen och till att uppfylla de skyldigheter som förutsätts enligt den förmånen strävar man ändå efter att arbetslösa personer ska övergå till att omfattas av sysselsättningsfrämjande service, något som stöder övergången till den öppna arbetsmarknaden. Samtidigt får de som hör till denna grupp och som ansöker om grundläggande utkomststöd i fortsättningen i allmänhet en förmån på en bättre nivå än det grundläggande utkomststödet för att trygga sin försörjning, om sysselsättningen inte lyckas.

Konsekvenser för andra sårbara grupper

Samernas traditionella näringar är fiske, hantverk, plockning av naturprodukter, jakt och renskötsel samt moderna former för utövande av dessa näringar. I en enkätundersökning som publicerades 2017 och som sammanhängde med projektet "Saamelainen perinteisten elinkeinojen nykytilanne Suomessa – Biodiversiteettisopimuksen seurantaindikaattorien taustoitus" (på finska, presentationsblad på svenska; ung. "Samernas traditionella näringar i dagens Finland – Bakgrund till uppföljningsindikatorerna för biodiversitetskonventionen") noterades med avseende på inkomsterna från de traditionella näringarna inom samernas hembygdsområde i synnerhet inkomsternas betydelse som extra inkomster. Enligt resultaten var situationen inom nästan alla näringar den att andelen personer som fick 5–25 procent av sina inkomster av näringen i fråga var stor. Detsamma gällde den tid som användes för den aktuella näringen. Betydande inkomster kom däremot in närmast från renskötsel. Skyldigheten att anmäla sig som arbetslös som söker heltidsarbete kan ha konsekvenser i en situation där personens företagsverksamhet inte kan betraktas som bisyssla inom utkomstskyddet för arbetslösa, men den inte heller inbringar det belopp som förutsätts av en primär inkomst inom utkomststödet. Eftersom det belopp som förutsätts är relativt litet, kan det bedömas att ändringen inte oskäligt försämrar möjligheterna att utöva traditionella näringar eller föra traditionen om näringarna vidare. Preciseringsen i denna proposition som gäller boendeutgifterna begränsar inte användningen av provning i situationer där kunden eller familjen har särskilda skäl att bo i en

bostad som överstiger boendenormen. Turismens inverkan på priserna på boende har lyfts fram som ett särdrag för landskapet Lappland. I de kommunspecifika boendenormerna beaktas de genomsnittliga boendegifterna för dem som får utkomststöd, så när priset på boende stiger höjs också normerna.

Bostadslösa personer som saknar stadigvarande bostad kan betraktas som personer i särskilt utsatt ställning. Deras förutsättningar att få arbete och delta i sysselsättningsfrämjande service är små innan inkvarteringssituationen löses. När det gäller att tillgodose bostadslösa personers servicebehov är samarbetet mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet viktigt. När man överväger att till exempel sänka grunddelen för en bostadslös, ska Folkpensionsanstalten med låg tröskel begära ett utlåtande från socialvården. Principen om bostad först har varit en del av den finländska bostadslöshetspolitiken. Enligt principen ska man först lösa avsaknaden av bostad och vid sidan av detta ta in andra tjänster som stöder livskompetensen. Det har dock ansetts viktigt att sträva efter att få arbete genast en trygg miljö kring den egna bostaden har etablerats. I undersökningen har det observerats att sanktioner som grundar sig på skyldigheter som gäller beteende kan fördjupa spiralen av arbetslöshet och utslagning och även försämra sannolikheten att få arbete.⁵¹ Att rikta sanktionerna mot stödmottagare som redan upplever sig vara marginaliserade kan fördjupa känslan av att hamna utanför samhället, försvaga motivationen att förbättra sin egen situation och försämra resultaten av de tjänster som eventuellt erbjuds.

4.2.3.2 Konsekvenser för myndigheterna

Förvaltningslagens (434/2003) 8 § förpliktar Folkpensionsanstalten att inom ramen för sin behörighet och enligt behov ge sina kunder råd i anslutning till skötseln av ett förvaltningsärende samt svara på frågor och förfrågningar som gäller uträttandet av ärenden. Om ärendet inte hör till Folkpensionsanstaltens behörighet ska anstalten om möjligt hänvisa kunden till den behöriga myndigheten. Skyldigheten att anmäla sig som arbetssökande som söker heltidsarbete, skyldigheten att hålla jobbsökningen i kraft samt skyldigheten att ansöka om en primär förmån och möjligheten till en sänkning av grunddelen vid försummelse av dessa är förenat med att Folkpensionsanstalten hänvisar den som ansöker om utkomststöd att anmäla sig som arbetssökande och att hålla sin jobbsökning i kraft samt att ansöka om primär förmån och specificerar vilken förmån den sökande ska ansöka om. Det kan antas att rådgivningsarbetet och besvarandet av frågor och förfrågningar medför en del extra arbete för Folkpensionsanstalten. Om det att man ansöker om en primär förmån i förhållande till utkomststödet innebär att behovet av utkomststöd minskar, kan det ökade rådgivningsarbetet som den nya situationen föranleder komma att kompenseras av att antalet ansökningar om utkomststöd minskar. Till den del behovet av rådgivning gäller skyldigheter för arbetslösa som hör till Arbetskraftsmyndighetens verksamhetsområde och tjänster som ingår i systemet med utkomstskydd för arbetslösa, ansvarar Arbetskraftsmyndigheten för rådgivning och vägledning.

Till välfärdsområdena kan man bedöma att det kommer något fler klienter som behöver socialt arbete som hänvisas från Folkpensionsanstalten i situationer där personernas grunddel sänks under en längre tid, klienterna annars uppger att de har en försämrad ekonomisk situation som orsakar stödbehov för dem eller där sektorsövergripande behov som gäller stöd för arbets- och funktionsförmågan också kräver resurser från socialarbetet. Propositionen bedöms minska vissa personers inkomst mer än andras, och anpassningen till detta kan öka behovet av ekonomiskt

⁵¹ Mäkinen, Niklas - Ojala, Satu. Etuussanktioiden vaikutukset toimeentuloon, hyvinvointiin ja palveluihin osallistumiseen systemaattinen kirjallisuuskatsaus Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti 2024: 61:122–143.

socialarbete och att klienter söker sig till tjänsterna även utan separat hänvisning. Man kan anta att klienter som behöver socialarbete även i fortsättningen blir klienter inom socialarbetet antingen genom att ansöka om kompletterande eller förebyggande utkomststöd, genom sektorsövergripande sysselsättningstjänster, genom anmälningar enligt lagstiftningen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte som ska göras även i fortsättningen eller genom orosanmälningar enligt socialvårdslagen eller anmälningar enligt barnskyddslagen. Den arbetstid som sparas på schablonmässigt utskickande av tider i anknytning till att man i samband med en prövning av sänkningen av grunddelen slopar den hänvisning till bedömning av servicebehovet inom socialvården som gjorts vid en sänkning på 40 procent, kan således anses användas för att trygga tjänsterna inom socialarbetet för klienterna.

Det bedöms att propositionen kommer att resultera i att antalet arbetslösa arbetssökande ökar med i snitt cirka 16 000 personer per månad. Under ett år ökar antalet nya arbetslösa arbetssökande med cirka 44 000 personer. Bedömningen är förenad med betydande osäkerhet när det gäller beteendeantagandena. Dessutom kan en del av målgruppen vara personer som i vilket fall som helst skulle bli kunder hos Arbetskraftsmyndigheten. Om längden på arbetslösheten för dessa personer och därmed kundrelationen inom Arbetskraftsmyndigheternas tjänster inte förlängs utan endast tidigareläggs, ökar de föreslagna ändringarna inte Arbetskraftsmyndigheternas arbetsmängd.

Ökningen av antalet kunder bedöms öka arbetsmängden utifrån den tid som går åt till att ordna möten inom kundserviceprocessen. Serviceprocessen är den enda lagstadgade uppgift som Arbetskraftsmyndigheterna enligt lag ska ordna för nya kunder och allt annat baserar sig på myndigheternas prövning. Sammanlagt förutsätter genomförandet av serviceprocessen tilläggsresurser på cirka 113–123 årsverken. Detta innebär cirka 7 miljoner euro. Uppskattningen är grov och i den har man inte beaktat att kunderna inom utkomststödet kan ha ett servicebehov som eventuellt avviker från genomsnittet.

Propositionen kan bedömas öka personernas vilja att anmäla sig som arbetslösa arbetssökande och hålla sin jobbsökning i kraft. Sakkunnigarbetet i anslutning till registreringen som arbetslös och inledandet av kundrelationer ökar vid Arbetskraftsmyndigheten när antalet kunder ökar (till exempel bedömning av servicebehovet, utarbetande av en sysselsättningsplan, föreläggande av jobbsökningsskyldighet, utredning av rätten till arbetslöshetsförmåner). Dessutom kan det finnas en del personer bland de nya anmälda som klarar av att anmäla sig, men där det visar sig vara problematiskt att uträta andra ärenden. Detta kan synas genom att antalet arbetslöshetsperioder som börjar och avbryts ökar.

Den föreslagna intensifieringen av anmälningsskyldigheten ökar Arbetskraftsmyndighetens arbetsmängd i förhållande till ökningen av antalet kunder redan när jobbsökningen inleds, men också när jobbsökningen fortsätter att vara i kraft bland annat när det gäller bedömningen av de arbetslösas servicebehov och föreläggandet av jobbsökningsskyldighet. Dessutom ökar hänvisningen till den sektorsövergripande samarbetsmodellen i någon mån.

Bristerna i arbets- och funktionsförmågan hos nya kunder som anmäler sig till Arbetskraftsmyndigheten bedöms preliminärt vara betydande åtminstone för en del. Behovet av att bedöma arbets- och funktionsförmågan kan öka efterfrågan på social- och hälsovårdsarbete i denna process. En arbetslös person som behöver social- och hälsovårdstjänster kan också omfattas av lagen om sektorsövergripande främjande av sysselsättningen, varvid han eller hon hänvisas till en sektorsövergripande bedömning av servicebehovet enligt nämnda lag. Där bedömer Arbetskraftsmyndigheten, välfärdsområdet och Folkpensionsanstalten tillsammans med klienten hans eller hennes servicebehov och planerar en servicehelhet som främjar sysselsättningen. Antalet klienter som hänvisas till en sektorsövergripande bedömning av

servicebehovet kan öka till följd av propositionen, vilket ökar arbetet för de myndigheter som deltar i samarbetsmodellen. Samtidigt kommer dock samordningen av tjänster, uppföljningen av serviceprocessen och det behövliga stödet för sysselsättningen sannolikt att minska kundens sporadiska kontakter till olika myndigheter.

Det är möjligt att vissa mottagare av utkomststöd som är skyldiga att anmäla sig som arbetslösa arbetssökande och att ansöka om primär förmån är medlemmar i en arbetslöshetskassa, och de kan ha rätt till inkomstrelaterad dagpenning på grund av arbetslöshet. Eftersom den inkomstrelaterade dagpenningen i allmänhet är ett ekonomiskt stöd med en högre nivå än det grundläggande utkomststödet är det sannolikt att antalet personer som ansöker om utkomststöd i stället för inkomstrelaterad dagpenning är litet. Således antas antalet personer som på basis av skyldigheten övergår till att omfattas av inkomstrelaterad dagpenning vara litet.

Bestämmelser om Ålands självstyrelse finns i grundlagen och i självstyrelselagen för Åland (1144/1991). Landskapets lagstiftningsbehörighet har fastställts på så sätt att självstyrelselagen för Åland innehåller en detaljerad förteckning över de ärenden i vilka landskapet har behörighet. Dessutom innehåller självstyrelselagen detaljerade bestämmelser om de ärenden i vilka riket har lagstiftningsbehörighet. Utkomststödet hör som helhet till landskapets behörighet. Konsekvenserna för landskapet Åland bedöms således i princip vara små. Eventuellt beaktande i självstyrelselagen av de ändringar som nu föreslås i lagen om utkomststöd görs av Åland och det kan förutsätta en längre tid än genomförandetiden att bedöma behovet av ändringar.

4.2.3.3 Sysselsättningskonsekvenser

Som helhet bedöms de föreslagna ändringarna stärka sysselsättningen på medellång sikt med cirka 1 200 sysselsatta, vilket stärker de offentliga finanserna med cirka 29 miljoner euro. Sänkningen av nivån på grunddelen bedöms öka sysselsättningen strukturellt med cirka 400 sysselsatta och ändringarna som gäller sänkningen av grunddelen med cirka 800 sysselsatta. Sänkningen av grunddelen bedöms stärka sysselsättningen endast genom sänkningens hoteffekt. Bedömningarna har härletts från incitamentsändringarna som gäller förmånens nivå och förpliktande karaktär. Bedömningarna är vägledande och förknippade med avsevärd osäkerhet.

Syftet med sanktionerna och hotet om sanktioner är att förändra förmånstagarens beteende. Ur sysselsättningssynvinkel är det en central och eftersträvd beteendeförändring att öka ansträngningen att söka arbete eller sänka tröskeln för att ta emot arbete eller andra ansträngningar som främjar sysselsättningen, till exempel deltagande i tjänster.

Ändringar som gäller sänkning av grunddelen

Förmånssanktioner har observerats påskynda övergången från förmån till arbete, men också försämra kvaliteten på de anställningsförhållanden som följer efter sanktionerna och öka övergången utanför arbetsmarknaden⁵². Sysselsättningskonsekvenserna i sig är osäkra eftersom den kortsiktiga förbättringen av sysselsättningen helt eller delvis kan upphävas om anställningsförhållandena som följer av sysselsättningen är kortare. Det finns få undersökningar om sanktionernas långsiktiga effekter och de genomförda undersökningarna är disponerade för bias på grund av oupptäckt selektion. Som ett exempel på en sådan undersökning observerar

⁵² Busk, H. (2016). Sanctions and the exit from unemployment in two different benefit schemes. *Labour Economics*, 42, S. 159-176.

Wolf (2024) i samband med det grundläggande utkomstskyddet för arbetslösa i Tyskland att sanktionernas långsiktiga effekt på sysselsättningen är nära noll eller mer sannolikt negativ⁵³.

I artikeln i Huuskonens doktorsavhandling (2023) bedöms sanktionering av personer som länge fått arbetsmarknadsstöd med likvärdighetsmetoden och sanktioneringen observeras leda till att arbetssökande avstår från jobbsökning och att sanktioneringen därmed har en försämrade effekt på sysselsättningen⁵⁴. De föreslagna ändringarna svarar på detta problem så att kravet på att mottagare av utkomststöd ska ansöka om primära förmåner ökar i jämförelse med nuläget, och därmed även kravet på att omfattas av serviceprocessen och skyldigheterna.

I forskningslitteraturen (se Lombardi 2019⁵⁵; Walsh 2023⁵⁶; Weber 2024⁵⁷) har det konstaterats att risken för sanktioner (indirekt effekt) är en mer betydande faktor med tanke på sysselsättningseffekterna än den direkta effekten av själva sanktionen. I de ovan konstaterade undersökningarna har sanktionernas indirekta effekt, grovt uppskattat, varit cirka 4–5 gånger så stor som den direkta effekten viktad med antalet som blivit föremål för sanktioner.

Sannolikheten för att lämna arbetslösheten bedöms med hjälp av sannolikheten för mottagare av arbetsmarknadsstöd att lämna arbetslösheten, med beaktande av den typiska, dvs. medianlånga, stödperioden⁵⁸. Dessutom antas det att cirka hälften av de som upphör att lyfta arbetsmarknadsstödet blir sysselsatta⁵⁹.

Under sanktionerna antas sannolikheten för att avsluta förmånen och börja arbeta öka med 75 procent, vilket i allmänhet motsvarar bedömningarna i forskningslitteraturen om förändringar i sannolikheten för att avsluta en förmån (se Alasalmi m.fl. 2020 tabell 1)⁶⁰. Genom att relatera till antagandet om sannolikheten för sysselsättning utan reform får man en uppskattning om att sysselsättningen förbättras med 0,33 förmånsutbetalningsdagar per månad med sänkt grunddel. Månaderna med sänkt grunddel uppskattas till 150 000 med beaktande av beteendeförändringarna, varvid sänkningarna av grunddelen kan uppskattas direkt förbättra

⁵³ Wolf, M. A. (2024). Persistent or temporary? Effects of social assistance benefit sanctions on employment quality. *Socio-Economic Review*, mwad073.

⁵⁴ Huuskonen, Jussi; Essays on the role of public employment services in labour market matching. JYU Dissertations 2023. Tillgänglig: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9705-2>. Hänvisad 3.4.2025.

⁵⁵ Lombardi, S. (2019). Threat effect of monitoring and unemployment insurance sanctions – evidence from two reforms. Working paper 2019:22. Institute for Evaluation of Labour market and Education Policy.

⁵⁶ Walsh, T. (2023). Job search and the Threat of Unemployment Benefit Sanctions (June 14, 2023). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4478427>.

⁵⁷ Weber, E. (2024). The dovish turnaround Germany's social benefit reform and job findings. *Journal of Policy Analysis and Management*, 1–17.

⁵⁸ Medianen för arbetsmarknadsstödsdagar som ersatts på grundval av arbetslöshet var 2023/09 366 dagar. Förutsatt att förmånen är av motsvarande längd försvinner cirka 4 procent av förmånstagarna från förmånen under en månad.

⁵⁹ Bedömningen motsvarar den andel som börjar arbeta eller inleder ett lönesubventionerat arbete av alla som upphör att lyfta arbetsmarknadsstöd som observerats i Kyyräs undersökning (2021). Kyyrä, T. (2021). The Effects of Unemployment Assistance on Unemployment Exits. IZA Discussion Paper No. 14194. Tillgänglig: <https://docs.iza.org/dp14194.pdf>. Hänvisad 3.4.2025.

⁶⁰ Alasalmi, J., Henna, B., Kauhanen, A., Leinonen, T., Solovieva, S., Valkonen, T., & Viikari-Juntura, E. (2020). Työpolitiikka ja työllisyysaste: tutkimukseen perustuvia johtopäätöksiä.

sysselsättningen med 200 årsverken⁶¹. Ovanstående har motiverats med att resultaten som gäller sanktionernas direkta effekter sannolikt ger upphov till överskattningar, och en nolleffekt på lång sikt kan därför inte uteslutas.

Den indirekta effekten bedöms genom att tillämpa formeln för faktorisering som förekommer i Lombardis undersökning (2019), enligt vilken sanktionsreformens totala effekt är lika med:

- Indirekt effekt + (sannolikhet att få sanktion * sanktionens giltighetstid som en andel av periodens längd * förändring av sannolikheten att upphöra att lyfta förmånen).

Om man antar att cirka 200 000 mottagare av grundtrygghetsförmåner löper risk för en sänkning av grunddelen ökar deras sysselsättnings sannolikhet med 19 procent i förhållande till den uppskattade sysselsättningsrisken. Detta leder till att en 0,39 procent större andel av dem som riskerar sanktioner sysselsätts under en månad. Sysselsättningen förbättras därmed med uppskattningsvis $0,0039 * 200\ 000 =$ cirka 800 sysselsatta⁶².

Sänkning av nivån på grunddelen

En sänkning av nivån på utkomststödets grunddel ökar den arbetslösas disponibla inkomst vid övergången från arbetslös till sysselsatt. Denna förstärkning av incitamenten förbättrar sannolikt sysselsättningen. I bedömningen har man tillämpat antagandet att en sänkning av grunddelens nivå med 1 procent stärker sysselsättningen för dem som får utkomststöd med 0,1 procent (elasticitet 0,1). Med dessa antaganden beräknas sysselsättningen stärkas med cirka 400 årsverken⁶³.

Finansministeriet har i tidigare bedömningar av arbetsmarknadsstödet sysselsättningseffekter tillämpat en elasticitet på 0,4 när det gäller förändringar i arbetslösheten i förhållande till förmånsnivån. Det är motiverat att anta att mottagarna av utkomststöd är utvalda och reagerar mindre känsligt på ändringar i incitamenten som gäller sysselsättning. Enligt uppgifterna i FPA:s register över förmånstagare (januari–september) föll månatligen i genomsnitt 8,9 procent av förmånstagarna bort från arbetsmarknadsstödet. Av dem som samtidigt fick utkomststöd och arbetsmarknadsstöd föll månatligen i genomsnitt 3,9 procent bort från förmånerna. Sannolikheten att falla bort från arbetsmarknadsstödet är 2,3 gånger större, vilket delvis motiverar halveringen av att den elasticitet som tillämpas på andra målgrupper. Den tillämpade elasticiteten på 0,1 är mittpunkten mellan 0 och 0,2.

Sysselsättningseffekten kan alternativt bedömas genom att simulera förändringar i sysselsättningsskattegraderna. Genom att tillämpa en deltagandeelasticitet på 0,1–0,2 får man med denna metod en uppskattad sysselsättningseffekt på cirka 300–600 sysselsatta⁶⁴.

⁶¹ I de tillämpade undersökningarna observeras endast realiserade sanktioner. Av denna anledning används i uppskattningen ett antagande om mängden sanktioner som realiseras.

⁶² Eftersom effekten bedöms för de personer som överhuvudtaget har möjlighet att få sanktioner och samma grupp granskas som föremål för effekten har storleken på den grupp som riskerar sanktioner ingen betydelse för beräkningen, endast antalet sanktioner och sanktionernas längd.

⁶³ Nedskärningen av nivån på grunddelen minskar kostnaderna för grunddelen med cirka 28 miljoner euro, vilket kan omvandlas till att motsvara en 100-procentig nedskärning av hela grunddelen för cirka 3 900 personer. Sysselsättningseffekten erhålls genom att multiplicera den ovan beskrivna omräknade besparingsuppskattningen med en elasticitet på 0,1.

⁶⁴ Vid bedömningen har man tillämpat en deltagandeelasticitet på 0,1–0,2 som kan motiveras med slutsatserna i Lundbergs och Norells litteraturoversikt. Övriga antaganden är arbetskraftens storlek på

Uppskattningen har gjorts genom att simulera sysselsättningsskattegraderna med SISU-mikrosimuleringsmodellen⁶⁵. Slutligen fås en uppskattad sysselsättningseffekt genom att multiplicera arbetskraften med förändringen i elasticitetsestimaten och deltagandeskattegraden, som grundar sig på undersökningen⁶⁶. Uppskattningen som gjorts i första hand motsvarar en deltagandeelasticitet på cirka 0,125. Deltagandeelasticiteten är vanligen högre om det i målgruppen finns fler personer som inte arbetar. Urvalet av mottagare av utkomststöd fungerar därför inte som en motivering till att välja en lägre elasticitet i denna alternativa metod.

Övriga ändringar

Slopandet av förvärvsinkomstavdraget för grundläggande utkomststöd påverkar incitamenten för arbete. Incitamenten för att utföra lite deltidsarbete försämras och samtidigt stärks incitamenten för att öka antalet arbetstimmar inom deltidsarbetet eller börja arbeta heltid. Slopandet av förvärvsinkomstavdraget bedöms ha inverkan på incitamenten för sysselsättning från arbetslös till heltidsanställd endast i de få fall där rätten till utkomststöd av olika skäl bibehålls även i heltidsarbete. I en inhemsk undersökning, där effekterna av införandet av förvärvsinkomstavdraget har bedömts, observeras ingen effekt på övergången till arbetsmarknaden i genomsnitt. Ändringen kan emellertid ha haft en liten inverkan på kvinnors sysselsättning⁶⁷.

Skyldigheten att anmäla sig som arbetsökande i en situation där förmånstagaren studerar på heltid utan arbetslöshetsförmån medför sannolikt små konsekvenser för arbetskraftsutbudet och produktiviteten. Ändringen ökar sannolikt i liten utsträckning antalet avbrott i studierna, vilket på längre sikt försämrar dessa personers sysselsättning på lång sikt. Att anmäla sig som arbetslös arbetsökande ökar utbudet av arbetskraft och främjar sysselsättningen på kort sikt. I detta avseende kan den totala effekten vara att sysselsättningen försämras eller förbättras. Med tanke på målgruppens storlek och de motsatta effekterna är ändringens betydelse för sysselsättningen sannolikt liten.

Osäkerhet i bedömningen

Den beräkningsmetod som tillämpats vid bedömningen av sysselsättningseffekten är känslig för olika antaganden. Vid upprättandet av beräkningen har man strävat efter att välja de mest

2,4 miljoner och en förändring i deltagandeskattegraden på 0,13 procent. Lundberg, Jacob & Norell, John (2020). Taxes, benefits and labour force participation: A survey of the quasi-experimental literature. *Journal of the Finnish Economic Association*, 1(2020), 60–77. Tillgänglig: https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2020/10/JFEA_1_2020_WEB_final-60-77.pdf.

⁶⁵ Eftersom mikrosimuleringsmodellen överskattar ändringarna i utkomststödet har den simulerade förändringen i deltagandeskattegraden korrigerats genom att skala neråt (relationstal: 1/3) och simulera förändringen i utkomststödet enligt FPA:s uppskattningar.

⁶⁶ Metoden beskrivs i Ollonqvist, Joonas; Tervola, Jussi; Pirttilä, Jukka; Thoresen, Thor O. (2024). Accounting for Behavioral Effects in Microsimulation: A Reduced Form Approach. *International Journal of Microsimulation*, 17(3), 44–72. doi:10.34196/ijm.00311

⁶⁷ Palviainen Heikki Incentivizing last-resort social assistance clients: Evidence from a Finnish policy experiment. *Int Tax Public Finance* 30, 1–19 (2023). Tillgänglig: <https://doi.org/10.1007/s10797-022-09739-9>. Hänvisad 31.1.2025.

sannolikt motiverbara antaganden som baserar sig på uppgifter som hämtats från material och undersökningar. De känsligheter som är centrala för beräkningen beskrivs i tabell 10.

Tabell 10: Granskning av känsligheten i bedömningen av sysselsättningseffekten.

Bedömningens antaganden	Motivering	Inverkan på bedömningen
De nya sänkningarna av grunddelen omfattar 150 000 månader per år	Bedömningen baserar sig på de arbetskraftspolitiska utlåtanden som FPA har fått.	Bedömningen av sysselsättningseffekten förändras linjärt i förhållande till antalet sänkningar av grunddelen.
Vid bedömningen av sanktionernas direkta effekt tillämpas den antagna ökningen på 75 procent i sannolikheten för sysselsättning under sanktionsperioden.	De flesta undersökningsresultaten tyder på att den sysselsättningseffekt som sanktionerna orsakar varierar mellan 50 och 100 procent. Det valda 75 procent representerar en genomsnittlig uppskattning.	En direkt effekt på 50 procent skulle innebära cirka -250 sysselsatta; en effekt på 100 procent skulle innebära +250 sysselsatta.
Förhållandet mellan direkt och indirekt effekt har uppskattats med koefficienten 4.	Undersökningar har visat att den indirekta effekten kan vara 4–5-faldig jämfört med den direkta effekt som sanktionerna orsakar. Koefficienten 4 används i denna beräkning.	En sänkning av koefficienten med en enhet minskar uppskattningen med cirka 200 sysselsatta, medan en höjning av koefficienten höjer uppskattningen med samma tal.
Den direkta effekten har inte inkluderats i denna bedömning.	Anställningar som följer på sanktioner anses vara mer instabila och det är svårt att bedöma deras sysselsättningseffekt på längre sikt.	Om den direkta effekten inkluderas ökar uppskattningen med cirka +200 sysselsatta.
Sannolikheten för att upphöra att lyfta grundförmånen är 4 procent per månad, varav 50 procent övergår till arbete.	Enligt medianurvalet minskar antalet mottagare av arbetsmarknadsstöd eller motsvarande grundförmån med cirka 4 procent per månad. Av dessa sysselsätts hälften.	En sysselsättningsandel på 25 procent innebär cirka -400 sysselsatta, en andel på 75 procent innebär +400 sysselsatta.
Elasticitetskoefficienten för grunddelen och sysselsättningen har fastställts till 0,1.	Elasticiteten för personer som får arbetsmarknadsstöd har uppskattats till 0,4. När det gäller mottagare av utkomststöd är det motiverat att anta att elasticiteten är lägre än så.	En ändring av elasticitetskoefficienten 0,1 (uppåt eller nedåt) ökar eller minskar bedömningen av sysselsättningseffekten med cirka 400 sysselsatta.

I bedömningarna har man inte beaktat effekterna på sysselsättningen av målgruppens sannolika ökade deltagande i tjänster. I detta avseende beror konsekvenserna på om utbudet av tjänster ökar i enlighet med efterfrågan eller om den ökade efterfrågan åsidosätter deltagandet i tjänster för andra som får förmåner.

De tillämpade undersökningarna har genomförts under olika förhållanden (bl.a. institutioner, målgrupp, arbetsmarknad) och det finns därmed osäkerhet kring deras generaliserbarhet. Dessutom beskriver de tillämpade undersökningarna konsekvenserna ur ett så kallat delbalansperspektiv och beaktar därmed inte de omfattande konsekvenserna för hela ekonomin. Ett mer aktivt jobbsökande kan till exempel åsidosätta andra arbetssökandes sysselsättning, men det ökade utbudet av arbetskraft kan påverka företagen så att de annonserar fler lediga tjänster. I en svag ekonomisk konjunktur är sysselsättningskonsekvenserna sannolikt mindre och i en god konjunktursituation kan konsekvenserna vara större än beräknat.

4.2.3.4 Övriga välbefinnandeeffekter

Propositionen syftar som helhet till en bättre hänvisning av människor till befintliga tjänster som främjar sysselsättningen. Inom sysselsättningstjänsterna är det också möjligt att hänvisa till tjänster som erbjuds inom samarbetsmodellen för sektorsövergripande stöd, som främjar sysselsättningen med stöd av den nuvarande lagstiftningen genast när klientens servicebehov så förutsätter (lagen om sektorsövergripande främjande av sysselsättningen). Om detta lyckas kan man förvänta sig att personernas problematiska livssituationer löses snabbare. Samtidigt kan en noggrann bedömning av klienternas servicebehov lyfta fram omständigheter som det också behövs tjänster för och därmed kan efterfrågan på tjänster också öka i och med den ökade hänvisningen.

Enligt erfarenheterna styr nedskärningarna av stöden efterfrågan på tjänster inom den tredje sektorn. Enligt den senaste statistiken från Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (Ara)⁶⁸ har bostadslösheten börjat öka⁶⁹. Dessutom har diakoniarbetet⁷⁰ och mathjälpsaktörerna rapporterat om en ökad efterfrågan⁷¹. I takt med att människors nettointäkter minskar är det sannolikt att trycket på dessa aktörer ökar.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

Sänkning av grunddelen för invandrare

Under beredningen av propositionen bedömdes det särskilt hur sänkning av utkomststödet grunddel för invandrare ska föreskrivas i 10 § 1 mom. i lagen om utkomststöd. De centrala frågorna var om det ska föreskrivas om sänkning av grunddelen för personer med tillfälliga uppehållstillstånd samt hur det ska föreskrivas i fråga om de invandrare som inte omfattas av

⁶⁸ Den statligt stödda centralen för bostadsbyggande sköter de lagstadgade uppgifterna för Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (Ara), som lades ned den 28 februari 2025. Den nya centralen inledde sin verksamhet den 1 mars 2025.

⁶⁹ Utredning 2/2025 Bostadslösa 2024. Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet. Tillgänglig: <https://www.varke.fi/sv/document/bostadslosa-2024>. Hänvisad 4.4.2025.

⁷⁰ Sosiaali- ja terveystyöryhmien, sosiaalialan työntekijöiden ja diakoniatyöntekijöiden kokemukset ihmisten ajankohtaisista toimeentulovaikeuksista. Fackorganisationen för högutbildade inom socialbranschen Talentia, Kyrkostyrelsen och takorganisationen för social- och hälsovårdsorganisationer SOSTE. Tillgänglig (på finska): <https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2024/11/Tulosyhteenvetoraportti.pdf>. Hänvisad 4.4.2025

⁷¹ Ruoka-avun tilannekatsaus. Kevät 2023. Tillgänglig (på finska): <https://ruoka-apu.fi/wp-content/uploads/2023/05/Ruoka-avun-tilannekatsaus-2023.pdf>. Hänvisad 4.4.2025.

arbetskraftsmyndighetens tjänster som arbetssökande utan av kommunens integrationsfrämjande tjänster.

Tillfälliga uppehållstillstånd är till exempel de uppehållstillstånd på grund av tillfälligt skydd som avses i 110 § i utlänningslagen (301/2004) och som ansökts av personer som flytt Rysslands anfallskrig i Ukraina. År 2022 beviljades cirka 45 000 uppehållstillstånd på grund av tillfälligt skydd och år 2023 cirka 19 000. Tillfälliga uppehållstillstånd är även sådana uppehållstillstånd som avses i 51 § i utlänningslagen (beviljande av uppehållstillstånd på grund av att utläningen är förhindrad att lämna landet), 52 a § (beviljande av uppehållstillstånd för offer för människohandel) och 89 § (beviljande av uppehållstillstånd vid tillämpning av förbud mot tillbakasändning), varav det årligen beviljas mycket få, enstaka tillstånd.

En person med tillfälligt uppehållstillstånd kan få utkomststöd om förutsättningarna för att få utkomststöd uppfylls. Då är en person som ansöker om utkomststöd enligt 2 a § i lagen om utkomststöd skyldig att anmäla sig som arbetssökande, om det inte anges ett undantag som gäller personen i 2 a §. Anmälan som arbetssökande förutsätts i regel inte för till exempel minderåriga barn, heltidsanställda, företagare, studerande och arbetsoförmöga. I lagen om ordnande av arbetskraftsservice föreskrivs om registrering som arbetssökande och i 27 § finns vissa förutsättningar som gäller utländska medborgare. Även om en person med tillfälligt uppehållstillstånd är arbetssökande har han eller hon inte rätt till arbetslöshetsförmåner.

I 10 § 1 mom. 1 punkten i det första lagförslaget i denna proposition föreslås att grunddelen kan sänkas i situationer där en persons arbetslöshetsförmån avbryts tillfälligt eller tills vidare på grund av ett sådant arbetskraftspolitiskt klandervärt förfarande som föreskrivs i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Eftersom personer med tillfälligt uppehållstillstånd inte ens från första början är berättigade till arbetslöshetsförmåner, avses detta moment i lagen om utkomststöd inte gälla dem. Som ett alternativ har man utvärderat att man till 10 § 1 mom. 1 punkten i lagen om utkomststöd ska foga bestämmelser om när grunddelen kan sänkas för sådana personer. I beredningen har man emellertid kommit fram till att sänkningar av grunddelen av utkomststödet på grund av sanktioner inom utkomstskyddet för arbetslösa i princip inte ska gälla de personer som inte får arbetslöshetsförmån. Om utkomststödet grunddel skulle sänkas för dem i vissa situationer som gäller personens jobbsökning och hur de följer bestämmelserna i lagen om utkomstskydd för arbetslösa, skulle problemet med tanke på sänkningen av utkomststödet grunddel vara att arbetskraftsmyndigheterna inte ger arbetskraftspolitiska utlåtanden för personer med tillfälligt uppehållstillstånd. Därmed skulle Folkpensionsanstalten inte kunna få kännedom om situationer där en sådan person har agerat på det sätt som i lagen om utkomstskydd för arbetslösa anges som klandervärt förfarande.

I 10 § 1 mom. 2 punkten i det första lagförslaget i denna proposition föreslås en bestämmelse av samma slag som i den gällande lagen om när grunddelen sänks för en person som omfattas av kommunens integrationsfrämjande tjänster på grund av försummelser i anslutning till integrationsplanen. Till skillnad från den gällande punkten ska personer som i enlighet med 2 a § ska anmäla sig som arbetssökande hos arbetskraftsmyndigheten lämnas utanför tillämpningsområdet. För dem gäller bestämmelserna i 1 punkten. I samband med beredningen av propositionen bedömde man att med beaktande av de åtstramningar som föreslås i 2 a § i lagen om utkomststöd skulle en allt större andel av invandrarna i fortsättningen vara skyldiga att anmäla sig som arbetslösa sökande av heltidsarbete innan de ansöker om utkomststöd. Därför skulle en mindre målgrupp som får utkomststöd bli kvar inom kommunens tjänster. I beredningen bedömdes det vem som blir kvar i en eventuell 2 punkt om man från den skulle ha utslutit arbetssökande på det sätt som beskrivs ovan samt de personer som avses i 2 a § i lagen. Slutresultatet var att 2 punkten inte längre föreslås innehålla någon målgrupp.

I 24 § i integrationslagen föreskrivs om integrationskundens skyldighet att följa integrationsplanen. Till exempel för minderåriga barn, föräldrar som får hemvårdsstöd, personer i anstaltsvård eller arbetsoförmögna finns det ingen föreskriven skyldighet att delta i bedömningen av servicebehovet i fråga om kompetens och integration. Att föreskriva om en sådan skyldighet kan anses vara särskilt utmanande bland annat på grund av orsaker relaterade till likabehandling och deras begränsade möjligheter att delta. Om deras utkomststöd skulle kunna sänkas till exempel för att de inte kommer till bedömningen eller för att de vägrar utarbeta en integrationsplan, skulle det uppmuntra dessa särskilt utsatta målgrupper att inte alls söka sig till kommunens integrationstjänster. Dessutom bedömdes det i beredningen att om det i utkomstlagen föreskrivs om en sänkning av grunddelen för de ovan beskrivna persongrupperna som deltar i kommunens integrationsfrämjande tjänster förutsätter det en reglering enligt vilken kommunen ska lämna ut information om klandervärda förfaranden till Folkpensionsanstalten. Detta skulle vara en ny uppgift för kommunen, vilket förutsätter resurstilldelning, utbildning och uppbyggnad av en anmälningsmekanism. Dessutom ska man bedöma om det är fråga om ett beslut och om det ska föreskrivas om till exempel överklagande eller eventuellt förbud om överklagande. En sådan reglering skulle medföra betydande administrativt arbete och kostnader, och enligt bedömningarna skulle målgruppen vara ganska liten. Enligt den gällande lagen om utkomststöd och även enligt de föreslagna ändringarna kan utkomststödet grunddel endast sänkas om den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig. Den nämnda målgruppen, såsom minderåriga barn, föräldrar som får hemvårdsstöd, sjuka, personer med funktionsnedsättning eller personer som annars är befriade från att anmäla sig som arbetssökande, är en grupp för vilken det åtminstone ofta kan anses oskäligt att utkomststödet sänks. Trots den ovan beskrivna bedömning som gjordes under beredningen av propositionen har den nämnda målgruppen lämnats kvar i 10 § 1 mom. 2 punkten i lagen om utkomststöd. I denna proposition föreslås dock inga ändringar i integrationslagen eller i kommunens skyldighet att lämna ut uppgifter till Folkpensionsanstalten.

Avslag på utkomststöd helt och hållet

I regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering ingår en skrivning om att det ska utredas om villkoren kan ges en starkare förpliktande karaktär genom en möjlighet att neka den sökande utkomststöd när denne har vägrat ta emot arbete, utbildning eller tjänster eller vägrat fullgöra en skyldighet. Under beredningen av propositionen har man bedömt att det inte är möjligt att helt avslå utkomststöd med tanke på 19 § 1 mom. i grundlagen eller de konventioner om mänskliga rättigheter som beskrivs i avsnitt 2.1.1 ovan och som är bindande för Finland. Om stödet avslås helt blir personen helt utan oundgänglig försörjning och omsorg.

Justering av de boendeutgifter som beaktas i utkomststödet med hjälp av genomsnittsmodellen

I beredningen av propositionen har man som en alternativ modell granskat hur man skulle kunna föreskriva om bedömning av förändringar i de genomsnittliga boendeutgifterna, en så kallad genomsnittsmodell. Som alternativ granskades särskilt en sådan genomsnittsmodell, där den kommunvisa gränsen bildas direkt av de genomsnittliga boendeutgifterna för mottagare av utkomststöd som inte har en särskild grund enligt 7 a § 3 mom. i lagen om utkomststöd för att bo i en bostad som överskrider den kommunvisa gränsen som föreskrivs i förordningen, och av de genomsnittliga boendeutgifterna för mottagare av allmänt bostadsbidrag under den valda granskningsperioden. Detta alternativ skulle innebära att förändringen i de kommunvisa gränserna skulle kunna bli mycket stor i förhållande till den gällande kommunvisa gränsen. På en del orter skulle förändringarna jämfört med föregående års gränser uppgå till hundratals

euroenligt statistiken⁷². Man kan anta att medelvärdena varierar från år till år och att fluktuationerna kan vara stora även kontinuerligt, särskilt på orter med relativt få stödmottagare. I beredningen eftersträvades en stabilare modell som kan beskriva nivån på boende till skäligt pris och dess förändring relativt stabilt även på de orter där det inte finns ett statistiskt signifikant antal stödmottagare.

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

5.2.1 Sverige

I 4 kap. den svenska socialtjänstlagen 2001:453 föreskrivs det om utkomststöd och annat ekonomiskt stöd. Utkomststöd (försörjningsstöd) är en central form av ekonomiskt stöd som beviljas i sista hand. Dessutom kan man betala stöd för ”livsföring i övrigt”. I Sverige ansvarar kommunerna för utbetalning av utkomststöd och annat ekonomiskt stöd.

Utkomststöd är en social förmån som beviljas i sista hand och vars syfte är att trygga en minimiförsörjning för individen. Alla som vistas permanent i kommunen har rätt till det. Utkomststödet täcker två typer av rimliga kostnader. Den första typen av kostnader beaktas enligt två nationella normer. Med normbeloppet ska personen täcka utgifter för livsmedel, kläder, skor, fritid, konsumtionsvaror, hälso- och hygienkostnader, tidning och telefon. Den ena normen gäller personliga kostnader och den andra gäller hushållets gemensamma kostnader. År 2025 är den riksomfattande normen för en ensamstående vuxen 5 180 kronor (ca 450 euro), varav andelen för personliga kostnader var 3 910 kronor och andelen för gemensamma hushållskostnader 1 270 kronor. För barn varierar normen för de personliga kostnaderna beroende på barnets ålder. För personer över 10 år är den normala andelen personliga kostnader högre än för en ensamstående vuxen, medan den är som högst för ungdomar i åldern 19–20 år som bor hemma (4 960 kronor).⁷³ I Sverige kan kommunen i enskilda fall avvika, både uppåt och nedåt, från den riksomfattande norm som är bunden till prisnivån och baskonsumtionen om det finns särskilda skäl till detta. Den andra typen omfattar utgifter av rimlig storlek som orsakas av boende, el, arbetsresor, hemförsäkring samt medlemskap i fackförbund och arbetslöshetskassa. Utkomststödet motsvarar skillnaden mellan hushållets utgifter och inkomster. När en person har fått utkomststöd i 6 månader lämnas 25 procent av personens arbetsinkomster obeaktade vid beräkningen av utkomststödet belopp (det skyddade beloppet). Efter två år ska sexmånadersregeln uppfyllas på nytt.

Utöver utkomststöd kan kommuninvånare beviljas stöd för levnadskostnader på annat sätt. Detta är avsett för tillfälliga levnadskostnader i övrigt, såsom kostnader för tandvård, glasögon, hälso- och sjukvård och läkemedel, barns umgängesrätt, flyttning och begravning. Dessa kostnader beaktas till ett rimligt och nödvändigt belopp.⁷⁴

⁷² Medeltal som beräknats med hjälp av uppgifterna för 2023, 60-percentilen och normer för 2025 som beräknats på det föreslagna sättet. Tillgänglig: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/7d75ea1d-6ba7-4b98-804e-c5bc445a052b/82aa0288-2c84-42b6-baca-6a3f9e2743fe/LIITE_20250515122327.PDF. Hänvisad 15.5.2025

⁷³ Riksnormen för försörjningsstöd 2025. Tillgänglig: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/dokument-webb/ovrigt/riksnormen-for-forsorjningsstod-2025.pdf>. Hänvisad 27.1.2025.

⁷⁴ Kotkas, Toomas – Tuovinen Anna-Kaisa – Nykänen Eeva – Kalliomaa-Puha Laura. Sosiaaliset perus- ja ihmisoikeudet sosiaaliturvauudistuksessa. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och

Om mottagaren av utkomststöd är arbetsför, ska han eller hon vara tillgänglig på arbetsmarknaden, dvs. han eller hon ska anmäla sig som arbetslös arbetssökande och aktivt söka arbete. Jobsökningen ska också inriktas på annat arbete än det som motsvarar utbildningen. Om stödmottagaren inte har kunnat erbjudas lämplig arbetsmarknadspolitisk service eller verksamhet, kan kommunens socialnämnd förplikta stödmottagaren att under en viss tid delta i sådan praktik eller annan kompetensfrämjande verksamhet som ska utveckla hans eller hennes möjligheter att försörja sig i framtiden. När verksamhet som är skraddarsydd för individen planeras ska kommunen förhandla med Arbetskraftsmyndigheterna. Om stödmottagaren utan godtagbar orsak försummar sin skyldighet att delta i praktik eller annan verksamhet kan utkomststödet belopp sänkas. Betalningen kan också undantagsvis avbrytas helt om försummelsen fortsätter och personen inte ändrar sitt beteende trots uppmaningar. Kommunen ska emellertid i alla fall se till att personen åtminstone har medel för att trygga sin omedelbara försörjning.⁷⁵

5.2.2 Danmark

Den centrala lagen för tryggnad av minimiförsörjningen i Danmark är den så kallade aktiva lagen (Lov om aktiv socialpolitik, lov nr. 455 af 10/6/1997). I den föreskrivs det om minst fem olika förmåner för tryggnad av minimiförsörjningen, dvs. 1) kontanthjälp, 2) särskilt stöd, 3) utbildningsstöd för utbildade personer under 30 år, 4) självförsörjnings- och hemresebidrag samt övergångsbidrag som är avsedda för invandrare som inte är berättigade till allmänt kontant- eller utbildningsstöd samt 5) särskilt stöd för höga boendekostnader.⁷⁶

Rätt till kontanthjälp har personer som fyllt 30 år, vars utkomst inte kan tryggas med andra primära förmåner och i vars omständigheter det har skett en förändring, såsom sjukdom, arbetslöshet eller separation, och som på grund av denna förändring i omständigheterna inte kan försörja sig själva eller sin familj och inte är underställda någon annans underhållsskyldighet. Även personer under 30 år som har avlagt en yrkesutbildning har rätt till kontanthjälp. För båda åldersgrupperna är det dessutom en ytterligare förutsättning att den sökande har bott i Danmark i minst nio år under de senaste 10 åren som föregick ansökan. Dessutom förutsätts det att den sökande har arbetat heltid i två och ett halvt år under samma 10-årsperiod.⁷⁷

För utbildningsstöd till utbildade under 30 år gäller samma krav på boendetid i Danmark och krav på förändrade omständigheter som för kontanthjälp. Sökande av utbildningsstöd delas in i tre grupper utifrån om sökanden är redo för utbildning genast, inom ett år eller senare. En verksamhetsplan med skyldigheter upprättas för den sökande baserat på gruppen. I gruppen

forskningsverksamhet 2023:12. s. 103, på finska, med presentationsblad på svenska. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-448-4>. Hänvisad 27.1.2025.

⁷⁵ Kotkas, Toomas – Tuovinen Anna-Kaisa – Nykänen Eeva – Kalliomaa-Puha Laura. Sosiaaliset perus- ja ihmisoikeudet sosiaaliturvauudistuksessa. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2023:12, s. 103–105, på finska, med presentationsblad på svenska. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-448-4>. Hänvisad 27.1.2025.

⁷⁶ Kotkas, Toomas – Tuovinen Anna-Kaisa – Nykänen Eeva – Kalliomaa-Puha Laura. Sosiaaliset perus- ja ihmisoikeudet sosiaaliturvauudistuksessa. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2023:12. s. 116–119, på finska, med presentationsblad på svenska. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-448-4>. Hänvisad 27.1.2025.

⁷⁷ Kotkas, Toomas – Tuovinen Anna-Kaisa – Nykänen Eeva – Kalliomaa-Puha Laura. Sosiaaliset perus- ja ihmisoikeudet sosiaaliturvauudistuksessa. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2023:12. s. 117, på finska, med presentationsblad på svenska. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-448-4>. Hänvisad 27.1.2025.

Redo för utbildning genast ska den sökande söka fram och ansöka om utbildning eller försörja sig genom arbete eller utföra nyttigt arbete för en offentlig arbetsgivare, till exempel gå med personer som bor på äldreboende eller assistera fastighetsskötaren på en skola. I gruppen Redo för utbildning inom ett år ska den sökande vid behov delta i färdighetsträningskurser tills färdigheterna motsvarar kravnivån för grundskolans slutprov. Dessutom ska den sökande delta i uppföljningsintervjuer och ansöka om utbildning när färdigheterna för detta har skaffats. Även i gruppen Redo för utbildning senare är den sökande skyldig att skaffa färdigheter enligt kravnivån för grundskolans slutprov. Dessutom är det obligatoriskt att träffa kommunen för ett fysiskt möte varannan månad. Till exempel erbjuds hjälp vid lässtörningar. Dessutom har den sökande i denna grupp rätt till rådgivning och rätt att få en egen kontaktperson som samordnar den ungas ärenden. Den som behöver mycket stöd kan tilldelas en mentor som hjälper till med utmaningarna i livshandlingarna.⁷⁸

Kommunen kan bevilja särskilt stöd för rimliga engångskostnader till den som är i en svår ekonomisk situation. Stödet beviljas i allmänhet för sådana kostnader som man inte kunnat förutse, till exempel hyreskostnader vid hot om vräkning, flyttkostnader, sjukvårds-, läkemedels- och tandvårdskostnader. Särskilt stöd för höga boendekostnader kan beviljas en person som har rätt till andra stöd, även om han eller hon faktiskt inte behöver dem. Förutsättningen är höga boendekostnader och/eller flera barn att försörja.⁷⁹

En förutsättning för utbetalning av förmåner för trygghet av minimiförsörjningen i Danmark är att sökanden, som bedöms vara beredd att arbeta, anmäler sig som arbetslös arbetssökande och aktivt söker arbete. Om den sökande utan godtagbar orsak försummar sin skyldighet att söka arbete, vägrar ta emot ett arbete som erbjuds, inte deltar i sysselsättningsfrämjande tjänster, avbryter arbetet, inte studerar eller inte deltar i aktiveringsåtgärder, minskas beloppet av den kontanthjälp som betalas till honom eller henne med ett belopp som beror på stödbeloppet som betalas till personen och arten av försummelsen. Vid upprepade försummelser kan kommunen dra in stödet helt och hållet för högst tre månader åt gången. Detta förutsätter dock att personen erbjuds en arbetsplats, en sysselsättningsfrämjande tjänst, en studieplats eller en aktiveringsverksamhet genom vilken personen kan fullgöra sina skyldigheter på nytt. Om det är fråga om en person i en utsatt ställning som omfattas av aktiveringsåtgärderna ska kommunen vid övervägandet av sanktioner bedöma om denne har verkliga möjligheter att uppfylla sina skyldigheter. Sanktioner ska inte föreskrivas om en person till exempel har ett allvarligt psykiskt problem eller missbruksproblem. En person som under de senaste tre åren har fått kontanthjälp eller utbildningsstöd i sammanlagt mer än ett år ska ytterligare arbeta 225 timmar för att få fortsatt stöd. Personen måste ha arbetat minst 225 timmar under de senaste 12 kalendermånaderna för att vara berättigad till stöd även i fortsättningen. Om arbetskravet inte uppfylls minskas stödet något.⁸⁰

⁷⁸ Iivonen Saija – Tervola Jussi ja Ollonqvist Joonas. Kansainvälinen vertailu perus- ja vähimmäisturvaetuksista Suomi, Alankomaat, Iso-Britannia, Ruotsi, Tanska ja Viro. THL Työpäpöri 41/2022. s. 11. Tillgänglig: <https://URN.fi/URN:ISBN:978-952-343-943-6>. Hänvisad 27.1.2025.

⁷⁹ Kotkas, Toomas – Tuovinen Anna-Kaisa – Nykänen Eeva – Kalliomaa-Puha Laura. Sosiaaliset perus- ja ihmisoikeudet sosiaaliturvauudistuksessa. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2023:12. s. 118–119, på finska, med presentationsblad på svenska. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-448-4>. Hänvisad 27.1.2025.

⁸⁰ Kotkas, Toomas – Tuovinen Anna-Kaisa – Nykänen Eeva – Kalliomaa-Puha Laura. Sosiaaliset perus- ja ihmisoikeudet sosiaaliturvauudistuksessa. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2023:12. s. 119–120, på finska, med presentationsblad på svenska. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-448-4>. Hänvisad 27.1.2025.

Även om en person i Danmark inte uppfyller ovannämnda stödvillkor har man i rättslitteraturen ansett att även den som helt saknar stöd har rätt till minimiförsörjning direkt med stöd av grundlagen. Denna rätt har i Danmark benämnts grundlagshjälp ”grundlovshjaelp”.⁸¹

5.2.3 Nederländerna

Den viktigaste lagen om trygghet av minimiförsörjningen i Nederländerna är lagen om deltagande (Participatiewet). I fråga om trygghet som beviljas i sista hand föreskrivs det om både allmänt understöd (algemene bijstand) och särskilt understöd (bijzondere bijstand). Kommunerna verkställer understöden. Med det allmänna understödet täcks allmänna, nödvändiga levnadskostnader, såsom mat, kläder, hyra, energi, trafik och hälso- och sjukvård, vars belopp beaktas som kalkylmässiga, enligt den norm som är kopplad till den lagstadgade minimilönen. Med det särskilda understödet täcks särskilda levnadskostnader, såsom glasögon, specialkost, försäkringsavgifter för privat sjukkostnadsförsäkring, flytt- och renoveringskostnader och hushållsapparater. Beloppet beaktas enligt de faktiska kostnaderna. Särskilt understöd kan beviljas även om sökanden inte får allmänt understöd. Det särskilda understödet är en sekundär förmån i förhållande till individuellt inkomststöd och individuellt studiestöd som beviljas med stöd av lagen om deltagande.⁸²

Stödmottagarna har en jobsökningsskyldighet eller skyldighet att delta i sysselsättningsåtgärder eller delaktighetsarbete eller i oavlönade aktiviteter som bestäms av kommunen. Befrielse från jobsökningsskyldigheten kan beviljas av hälsomässiga eller sociala skäl⁸³. Obetalda aktiviteter kan till exempel vara snöröjning på offentliga platser, istandsättning av skogsstigar, krattning av löv, rengöring av trafikskyltar, fågelräkning, läsning för barn i skolor eller övervakning av parkeringsplatser. Brott mot skyldigheterna leder enligt kommunens prövning till att utbetalningen av understödet avbryts eller att beloppet minskas i högst tre månader. Om mottagaren försummar samarbetskyldigheten inom ett år från föregående försummelse, minskas understödet med 100 procent i högst tre månader. Sänkningen på 100 procent görs dock inte om nedskärningen av understödet skulle äventyra personens oundgängliga försörjning. Enligt utredningar om genomförandet av lagen om deltagande följer nästan alla kommuner aktivt upp fullföljandet av jobsökningsskyldigheten. Däremot sänkte endast en tredjedel av kommunerna understöden om mottagaren vägrade att delta i kommunens obetalda aktiviteter.⁸⁴

⁸¹ Kotkas, Toomas – Tuovinen Anna-Kaisa – Nykänen Eeva – Kalliomaa-Puha Laura. Sosiaaliset perus- ja ihmisoikeudet sosiaaliturvauudistuksessa. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2023:12. s. 121, på finska, med presentationsblad på svenska. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-448-4>. Hänvisad 27.1.2025.

⁸² Kotkas, Toomas – Tuovinen Anna-Kaisa – Nykänen Eeva – Kalliomaa-Puha Laura. Sosiaaliset perus- ja ihmisoikeudet sosiaaliturvauudistuksessa. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2023:12. s. 88–89, på finska, med presentationsblad på svenska. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-448-4>. Hänvisad 27.1.2025.

⁸³ Iivonen Saija – Tervola Jussi ja Ollonqvist Joonas. Kansainvälinen vertailu perus- ja vähimmäisturvaetuksista Suomi, Alankomaat, Iso-Britannia, Ruotsi, Tanska ja Viro. THL Työpäperi 41/2022. s. 12. Tillgänglig: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-943-6>. Hänvisad 27.1.2025

⁸⁴ Kotkas, Toomas – Tuovinen Anna-Kaisa – Nykänen Eeva – Kalliomaa-Puha Laura. Sosiaaliset perus- ja ihmisoikeudet sosiaaliturvauudistuksessa. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och

Stödmottagaren har informations- och anmälningsskyldighet bland annat om sina inkomster, utgifter, familj och förändringar i omständigheterna. Om en person på grund av försummelse av informations- eller anmälningsskyldigheten har fått understöd utan grund, ska personen återbetala det understöd som betalats utan grund och dessutom kan administrativa böter utfärdas för personen. Böterna kan vara högst lika stora som det understöd som betalats utan grund. Om överträdelsen eller försummelsen av informations- och anmälningsskyldigheten emellertid upprepas, är bötesbeloppet 150 procent av det obefogat utbetalda understödsbeloppet. Av tvingande skäl kan kommunen avstå från att utfärda böter. När det understödsbelopp som betalats utan grund överskrider den föreskrivna gränsen ska kommunen anmäla beloppet av det understöd som betalats utan grund som brottmål till den allmänna åklagaren.⁸⁵

5.2.4 Förenade kungariket⁸⁶

I Storbritannien tryggas utkomsten för låginkomsttagare genom lagen om en socialskyddsreform (Welfare Reform Act, 8.3.2012). I den föreskrivs om en behovsprövd förmån som kallas Universal Credit och som täcker levnadskostnader, såsom kostnader för mat, kläder och boende. Förmånen har ett normbelopp och är inkomstbunden. Löneinkomster och andra förmåner minskar den förmån som personen får. Utöver grundbeloppet betalas extra understöd för barn, arbetsoförmåga, närståendevårdare eller hyreskostnader.

För att få förmånen Universal credit krävs det motprestationer. För förmånstagaren upprättas ett personligt åtagande där man avtalar om de åtgärder som förmånstagaren har skyldighet att vidta. Åtagandet innehåller också sanktioner som försummelse av skyldigheterna kan leda till. Förmånstagarna delas in i fyra grupper: gruppen för aktiv jobbsökning, den arbetsförberedande gruppen, gruppen för kontakt med arbetsmarknaden och gruppen utan skyldigheter. De som tillhör gruppen för aktiv jobbsökning ska aktivt söka arbete. De som ingår i den arbetsförberedande gruppen behöver tills vidare inte söka arbete på grund av ett begränsat hälsotillstånd eller en funktionsnedsättning, men de förväntas vidta åtgärder, såsom förfaranden för att kartlägga arbetsfärdigheter eller upprätta en meritförteckning. En person i gruppen Kontakt med arbetsmarknaden behöver inte söka arbete ännu till exempel på grund av vård av ett barn över 1 år, men han eller hon måste delta i intervjuer och identifiera utbildningsmöjligheter. Till gruppen Inga skyldigheter hör till exempel personer som arbetar och har en inkomst som överstiger en viss gräns, personer med funktionsnedsättning som inte alls kan arbeta, närståendevårdare som arbetar över 35 timmar i veckan med en person med funktionsnedsättning samt personer som vårdar ett barn under 1 år hemma.

Överträdelse av åtagandena leder för Universal Credits del till administrativa påföljder uppdelade i fyra nivåer. Sanktioner på hög nivå fastställs om mottagaren trots uppmaning inte har sökt ett visst jobb, har avböjt ett arbetserbjudande eller har sagt upp sig eller blivit uppsagd av skäl som har med personen att göra. För den första försummelsen inom ett år utgår en

forskningsverksamhet 2023:12. s. 89–92, på finska, med presentationsblad på svenska. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-448-4>. Hänvisad 27.1.2025.

⁸⁵ Kotkas, Toomas – Tuovinen Anna-Kaisa – Nykänen Eeva – Kalliomaa-Puha Laura. Sosiaaliset perus- ja ihmisoikeudet sosiaaliturvauudistuksessa. Publikationsserie för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2023:12. s. 90, på finska, med presentationsblad på svenska. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-448-4>. Hänvisad 27.1.2025.

⁸⁶ Kotkas, Toomas – Tuovinen Anna-Kaisa – Nykänen Eeva – Kalliomaa-Puha Laura. Sosiaaliset perus- ja ihmisoikeudet sosiaaliturvauudistuksessa. Publikationsserien för statsrådets utrednings- och forskningsverksamhet 2019:33, s. 125–130 och 144, på finska, med svenskt presentationsblad. Tillgänglig: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-448-4>. Hänvisad 27.1.2025.

sanktion på 91 dagar och för den andra eller flera utgår en sanktion på 182 dagar. Sanktionen innebär att beloppet av det månatliga grundunderstödet sänks. Sanktioner på medelnivå följer om mottagaren inte söker arbete eller deltar i arbetsintervjuer. På denna nivå innebär den första försummelsen en sanktion på 28 dagar och från och med den andra försummelsen en sanktion på 91 dagar. Sanktioner på låg nivå fastställs om mottagaren inte deltar i arbetsträning eller en intervju som stöder jobbsökningen. För den första försummelsen följer en 7 dagars sanktion, för den andra en 14 dagars sanktion och från och med den tredje en 28 dagars sanktion. På den fjärde, lägsta nivån fastställs sanktioner om mottagaren endast har skyldighet att delta i en intervju som stöder jobbsökningen, men mottagaren försummar att delta. Sanktionen gäller då tills mottagaren deltar i intervjun. Sanktionerna innebär på alla nivåer att beloppet av det månatliga grundunderstödet sänks. Procentsatsen för sänkningen beror på olika faktorer, bland annat vilken av de fyra förmånstagargrupperna mottagaren tillhör. Förmånen kan till och med avbrytas helt för personer som tillhör gruppen för aktiv jobbsökning. För att garantera en oundgänglig försörjning har den som blivit föremål för sanktioner under vissa förutsättningar rätt till understöd för umbäranden, som måste betalas tillbaka. Understödet för umbäranden är således ett lån vars återbetalning normalt sköts genom att det tas ut i avbetalningar från Universal Credit när det återigen betalas⁸⁷.

6 Remissvar

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om utkomststöd, 64 § i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården och 10 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte var på remiss den 16 maj –27 juni 2025. Begäran om utlåtande sändes till 373 mottagare i tjänsten utlåtande.fi. Även andra än de som fanns på sändlistan till begäran om utlåtande hade möjlighet att yttra sig.

Begäran om utlåtande och de utlåtanden som inkommit, med undantag för de utlåtanden från privatpersoner som inkommit direkt till ministeriets registratörskontor, finns till påseende i den offentliga tjänsten på adressen <https://valtioneuvosto.fi/sv/projekt> med identifieringskoden STM154:00/2024.

Sammanlagt kom det in 184 utlåtanden, av dem 40 från privatpersoner. Följande instanser, privatpersoner inte medräknade, lämnade utlåtande: Akavan opiskelijat, Alavo stad, Allergi- Hud- och Astmaförbundet rf, Ammattiliitto Kelan toimihenkilöt ry, Amnesty International, Biträdande justitiekanslern, Klient- och patientsäkerhetscentret, Autism Finland rf, Business Oulu -työllisyyspalvelut, Diabetesförbundet i Finland rf, Diakonissanstalten, Riksdagens biträdande justitieombudsman, Finlands näringsliv rf, Esbo stad, Etelä-Hämeen työllisyyspalvelut, Södra Karelens välfärdsområde, Södra Österbottens välfärdsområde, Södra Savolax välfärdsområde, Finlands svenska skolungdomsförbund, Förbundet Finlands Svenska Synskadade rf, Gynekologinen potilasjärjestö Korento ry, HARSO ry, Helsingfors förvaltningsdomstol, Helsingfors stad, Studentkåren vid Helsingfors universitet, Hollola kommun, Hyvinge stad, Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab, IBD ja muut suolistosairaudet ry, Ihmisoikeusliitto, Ilomants kommun, Into - etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry, Janakkala kommun, Jyväskylä stad, Folkpensionsanstalten, Utvecklings- och förvaltningscentret, Mellersta Österbottens välfärdsområde, Mellersta Finlands välfärdsområde, Mellersta Nylands välfärdsområde, Kyrkostyrelsen, Kohtuuhintaisten vuokra- ja asumisoikeustalojen omistajat KOVA ry, KoKoA - Föreningen för Utbildade Erfarenhetsexperter rf, Konsumentförbundet rf,

⁸⁷ Citizens advice. Get a hardship payment if you've been sanctioned. Tillgänglig: <https://www.citizensadvice.org.uk/benefits/universal-credit/sanctions/hardship-payment/>. Hänvisad 30.1.2025.

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat, Kymmenedalens välfärdsområde, Lapplands välfärdsområde, Villmanstrands stad, Barnombudsmannens byrå, Lastensuojelun Keskusliitto ry - Centralförbundet för Barnskydd rf, Lempäälä kommun, Lieksa stad, Loppi kommun, Västra Nylands välfärdsområde, Migrationsverket, Mannerheims Barnskyddsförbund rf, Centralförbundet för Mental Hälsa rf, Nätverket för psykisk hälsa, S:t Michels stad, Mikro- och ensamföretagare rf, Nätverket för familjers diversitet, Mänttä-Vilppula stad, Nådendals stad, Naisjärjestöjen Keskusliitto - Kvinnoorganisationernas Centralförbund r.y., Ungdomssektorn rf, Förbundet för Ungdomsbostäder NAL rf, Synskadades förbund rf, Oikeushallinnon toimihenkilöt JHL ry, justitieministeriet, Rättstjänstverket, Närståendevårdarnas förbund rf, undervisnings- och kulturministeriet, Oulainens stad, Servicefacket PAM ry, Rädda barnen rf, Perho kommun, Pienperheyhdistys ry, Birkalands välfärdsområde, Österbottens välfärdsområde, Pohjois-Karjalan Työttömät ry, Norra Österbottens välfärdsområde, Norra Savolax välfärdsområde, rusmedelsombudsmanverksamheten, Päijänne-Tavastlands välfärdsområde, Receptum Oy, Rikoksettoman elämän tukisäätiö sr, Sametinget, Salo stad, Satakunta välfärdsområde, Sininauhaliitto ry, Sininauhasäätiö sr, inrikesministeriet, Sonkajärvi kommun, Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården Valvira, Fackorganisationen för högutbildade inom socialbranschen Talentia rf, Socialombudsmännen rf, Sosiaalityöntekijäin liitto ry, SOSTE Finlands social och hälsa rf, STTK rf, Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf, Suomen apteekkariliitto - Finlands apotekareförbund r.y., Doft- och Kemikalieöverkänsliga i Finland rf, Suomen Kommunistinen Puolue - Finlands Kommunistiska Parti r.p., Finlands Kommunförbund rf, hälso- och fattigdomsarbetsgruppen inom Finlands nätverk mot fattigdom EAPN-fin, styrelsen för Finlands nätverk mot fattigdom EAPN-Fin, Suomen ME/CFS yhdistys ry, Finlands studerandekårens förbund SAMOK rf, Suomen psykologiliitto ry, Reumaförbundet i Finland rf, Socialrättsliga sällskapet i Finland rf, Suomen vuokranantajat ry, Finlands studentkårers förbund (FSF) rf, Taipalsaari kommun, Garantistiftelsen sr, Tammerfors stad, Jämställdhetsombudsmannen, Institutet för hälsa och välfärd THL, Teuva kommun, Dataombudsmannens byrå, Åbo stad, Tusby kommun, arbets- och näringsministeriet, Työttömien Keskusjärjestö ry, Arbetslöshetskassornas Samorganisation rf, Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Socca, Vasa stad, Vailla vakinaista asuntoa ry, Statens ungdomsråd, Statens revisionsverk, finansministeriet, äldreombudsmannen, Vanda och Kervo välfärdsområde, Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen työikäisten asumisen erityissosiaalipalvelujen rakenteellisen sosiaalityön tiimi, Vanda stad, Egentliga Finlands välfärdsområde, Vuokralaiset VKL ry, Förbundet för Ensamstående Föräldrar rf, diskrimineringsombudsmannens byrå, Ensamboende i Finland rf, Universitets Apoteket Ab, miljöministeriet, Y-säätiö sr, Ålands landskapsregering och Äänekoski stad.

6.1 Skyldighet att anmäla sig som arbetssökande som söker heltidsarbete

I propositionen föreslås det att den som får utkomststöd i fortsättningen ska anmäla sig som sökande av heltidsarbete hos Arbetskraftsmyndigheten. Det är fråga om att precisera det gällande villkoret så att anmälan som arbetssökande i princip också kan berättiga till arbetslöshetsförmån, vilket anmälan som sökande av deltidarbete inte möjliggör.

Flera remissinstanser motsatte sig i princip ett tillägg enligt vilket arbetssökningen ska gälla heltidsarbete. Ståndpunkterna motiverades med orsaker som hänförde sig till hälsotillstånd, familjesituation och t.ex. omsorgsansvar. Dessa frågor behandlas nedan.

En del av remissinstanserna motiverade dock sin ståndpunkt med mer allmänna omständigheter och ansåg att ansökan om heltidsarbete i princip är en felaktig förutsättning och till exempel med tanke på deltidarbete ett villkor som minskar sådant arbete. I fråga om detta framförs följande synpunkter.

Förutsättningen att heltidsarbete ska sökas utgör en del av en helhet där en förutsättning för att få utkomststöd ska i fortsättningen i större utsträckning vara skyldighet att ansöka om primära förmåner. I fråga om dem som anmäler sig som arbetssökande är det en absolut förutsättning för att få arbetslöshetsförmån att den arbetssökande söker heltidsarbete, med undantag för dem som får delinvalidpension. Om det inte skulle krävas att den som anmält sig som arbetssökande söker heltidsarbete, kunde rätten till den primära förmånen, dvs. arbetslöshetsförmånen, inte förverkligas. Detta uppfyller inte propositionens mål att minska erhållandet av utkomststöd genom att stärka personers övergång till en primär förmån som motsvarar den sociala risken.

En del av remissinstanserna tolkade skyldigheten att söka heltidsarbete så att det inte längre lönar sig att ta emot kortvarigt arbete eller deltidsarbete. Till denna del konstateras det att det enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa är förenligt med syftet med utkomstskyddet för arbetslösa att ta emot deltidsarbete eller kortvarigt arbete för den som får en orsaksbaserad förmån, dvs. arbetslöshetsförmån, när heltidsarbete inte står till buds. Partiell sysselsättning beaktas vid utbetalningen av arbetslöshetsförmåner så att inkomsten av sådant annat än långvarigt heltidsarbete jämkas med arbetslöshetsförmånens belopp. I praktiken innebär jämkningen att hälften av lönen minskar den arbetslöshetsförmån som den arbetssökande annars skulle ha kunnat få under en period av en månad eller fyra på varandra följande kalenderveckor. Om en sådan person som får arbetslöshetsförmån och som sysselsätts färre än 30 timmar i veckan också ansöker om utkomststöd, utgör arbetstiden inget hinder för utbetalning av utkomststöd, eftersom bakgrunden till detta är sådan jobbsökning av heltidsarbete som är anhängig hos Arbetskraftsmyndigheten. Motiveringen till propositionen har kompletterats till denna del.

Flera remissinstanser ansåg att en del av dem som får grundläggande utkomststöd har svårt att delta i arbetslivet av hälsoskäl eller orsaker som hänför sig till livshandlingen. Personer som läkare konstaterat vara arbetsoförmögna och partiellt arbetsoförmögna kan vara i sådan ställning. I vissa utlåtanden ansågs det dessutom att också olika familjesituationer bör beaktas, såsom ensamförsörjarfamiljer och barnfamiljer med specialbarn, och att lagstiftningen om utkomststöd bör göra det möjligt att beakta de faktiska begränsningarna och göra en individuell prövning. I fråga om dessa mottagare av grundläggande utkomststöd ansåg remissinstanserna att det inte skulle vara motiverat att de ska vara skyldiga att anmäla sig som arbetssökande som söker heltidsarbete.

Med anledning av yttrandena konstateras följande. I lagen om ordnande av Arbetskraftsservice föreskrivs det om serviceprocessen för arbetssökande, som inbegriper bedömning av servicebehovet och stödjande i sökandet av behövlig service och hänvisning till service. Den oro över situationen för partiellt arbetsföra personer eller personer med nedsatt arbetsförmåga som framförts i utlåtandena blir beaktad i diskussionen med Arbetskraftsmyndigheten, vid utarbetandet av sysselsättningsplanen och vid den bedömning av servicebehovet som ligger till grund för dessa. På motsvarande sätt beaktas arbetsförmågan hos partiellt arbetsföra personer eller personer med nedsatt arbetsförmåga när planer som ersätter sysselsättningsplanen utarbetas och i serviceprocessen enligt lagstiftningen om ersättande planer. Således anses det inte vara motiverat att utesluta partiellt arbetsföra personer och personer med nedsatt arbetsförmåga från skyldigheten att anmäla sig som arbetssökande. Motiveringen till propositionen har kompletterats med anledning av remissvaren.

Till den del man i utlåtandena (t.ex. i riksdagens biträdande justitieombudsmans och Centralförbundet för barnskydds utlåtande) lyft fram konsekvenserna av olika familjesituationer och ansvar för vård och omsorg hänvisas det också till den ovan beskrivna beskrivningen av Arbetskraftsmyndighetens roll och beskrivningen av bedömningen av servicebehovet. I fråga om den arbetssökandes centrala skyldighet, dvs. jobbsökning som gäller heltidsarbete, lyfts

dessutom fram arbetskraftsmyndighetens möjlighet att minska jobbsökningsskyldigheten och bl.a. beaktandet av arbetsförmågan och familjesituationen vid prövningen av påföljder inom utkomstskyddet för arbetslösa. Motiveringen till propositionen har kompletterats till denna del, och utlåtandena ger inte heller av denna anledning orsak att ändra själva förslaget.

I det utkast till proposition som var på remiss föreslogs det att skyldigheten att anmäla sig som arbetssökande som söker heltidsarbete inte ska gälla en sådan sökande av utkomststöd som sysselsätts minst 30 timmar i veckan. I utlåtandena (till exempel Folkpensionsanstalten och Mellersta Österbottens välfärdsområde) framfördes synpunkter på partiellt arbetsföra personers och personer med nedsatt arbetsförmågas ställning och möjligheter till ytterligare sysselsättning, synpunkter på arbetsmarknadens funktion och skillnader mellan olika branscher i fråga om mängden arbete som står till buds (särskilt inom servicesektorn) eller skillnader mellan olika branscher i fråga om den maximala arbetstiden för arbetsuppgiften (undervisningssektorn) eller tillsynen över arbetstiden (hemarbete, konstnärer, idrottare) och företagarnas ställning (ingen extern arbetstidsuppföljning). Folkpensionsanstalten föreslog att det i stället för en arbetstidsgräns ska följas upp huruvida en inkomstgräns som det beslutas särskilt om överskrids. Folkpensionsanstalten konstaterade dessutom att den föreslagna arbetstidsbaserade begränsningen ökar anstaltens arbetsmängd och fördröjer behandlingen av utkomststödsärenden på grund av begäranden om tilläggsutredningar.

Med anledning av utlåtandena har propositionen kompletterats med en möjlighet att avvika från gränsen på 30 veckotimmar inom undervisningssektorn, hemarbete och de kreativa och konstnärliga branscherna. Bakgrunden till undantaget är de undantag från arbetstidskravet som tidigare tillämpades i det arbetsvillkor för grunddagpenning för löntagare som Folkpensionsanstalten verkställde. Till andra delar gav yttrandena inte anledning till ändringar.

I propositionen föreslås det att skyldigheten att söka heltidsarbete utvidgas till att gälla sådana studerande som inte får studiestöd. Remissinstanserna framförde kritiska synpunkter på förslaget. En del remissinstanser ansåg att förslaget inte uppmuntrar de studerande att slutföra sina examina. I vissa utlåtanden ansågs det att förslaget straffar de studerande som avlägger en andra examen i situationer där den examen som avlagts först inte sysselsätter dem eller det finns hälsorelaterade eller andra personliga skäl för avläggande av en andra examen. Dessa synpunkter lyftes fram till exempel i utlåtandena från Akavan opiskelijat ry, Studentkåren vid Helsingfors universitet, Finlands svenska skolungdomsförbund FSS rf och undervisnings- och kulturministeriet. Riksdagens biträdande justitieombudsman ansåg att propositionen i fråga om studerande inte beaktar situationer där den studerande inte får studiepenning eller det inte är motiverat att ta studiepenning på vårdgrunder. Utlåtandena bedöms till denna del inte föranleda något behov av ändringar i propositionen.

I propositionen föreslås bestämmelser om ett undantag som ska gälla dem som studerar för sin första examen som ger yrkesfärdigheter. En sådan studerande behöver inte anmäla sig som arbetslös arbetssökande förrän tre månader har förflutit från det att den studierelaterade förmånen upphörde. I fråga om högskolestuderande innebär detta studier som leder till högre högskoleexamen. Undervisnings- och kulturministeriet ansåg i sitt utlåtande att betydelsen av högre högskoleexamen förblir oklar i propositionen. Det bör klargöras vilken ställning den som avlägger lägre högskoleexamen eller yrkeshögskoleexamen har. Även Folkpensionsanstalten ansåg att motiveringen bör i fråga om 3 mom. kompletteras med tanke på vilka examina och utbildningar momentet gäller. Liknande observationer gjordes också i utlåtandet från Finlands studerandekårens förbund SAMOK rf. Övergångsperioden på tre månader ansågs vara ett positivt förslag i några av yttrandena. Folkpensionsanstalten ansåg i sitt utlåtande också att det på basis av propositionen förblir oklart hur man tolkar en situation där studiestödet har dragits in på grund av otillräckliga framsteg i studierna. Tillstånds- och tillsynsverket för social- och

hälsovården Valvira ansåg att förlängningen av tidsfristen bör vara 4 månader i stället för tre månader. Motiveringen till propositionen har kompletterats utifrån utlåtandena.

I propositionen utvidgas skyldigheten att söka heltidsarbete till att gälla också företagare som bedriver olönsam företagsverksamhet. I fråga om företagare ansåg några remissinstanser, såsom riksdagens biträdande justitieombudsman samt Mikro- och ensamföretagare rf, att de föreslagna bestämmelserna inte beaktar riskerna i företagsverksamhet, såsom säsongvariationer, faktureringsrytm eller svårigheter i början av företagsverksamheten. Regleringen hindrar att företagsverksamheten fortsätter i sådana situationer, vilket inte kan understödjas. I utlåtandena från BusinessOulu-sysselsättningstjänsterna och Mellersta Österbottens välfärdsområde ansågs det att förslaget om att ålägga företagare att anmäla sig som arbetssökande är värt att understöda. BusinessOulu-sysselsättningstjänsterna understödde dock inte det att kunden skulle vara tvungen att helt och hållet avsluta sin företagsverksamhet. När det gäller företagare har motiveringen preciserats efter remissförfarandet. Dessutom har ordalydelsen i 2 a § 1 mom. 2 punkten preciserats så att den också gäller dem som sysselsätts i eget arbete. I övrigt bedöms utlåtandena inte föranleda något behov av ändringar i propositionen.

Folkpensionsanstalten föreslog att motiveringen till 2 a § 2 mom. ska kompletteras så att Folkpensionsanstalten avgör sänkningen av grunddelen efter att ha fått uppgift av Arbetskraftsmyndigheten om huruvida företagaren eller den studerande uppfyller villkoren för erhållande av arbetslöshetsförmån. Motiveringen till propositionen har kompletterats utifrån utlåtandena.

I propositionen föreslås det att den gällande skyldigheten enligt lagens tillämpningspraxis om anmälan som sökande av heltidsarbete ska skrivas in på lagnivå i fråga om närstående vårdare och familjevårdare i de fall då vården binder personen för mindre än 4 timmar per dag, och i fråga om detta ansåg SOSTE Finlands social och hälsa rf att propositionen inte i tillräcklig utsträckning beaktar personer som i verkligheten befinner sig i en situation som närstående vårdare utan ett officiellt avtal om närstående vård. I utlåtandet betonades att kriterierna för beviljande av närstående vård varierar regionalt, vilket kan leda till ojämlig ställning för stödmottagarna. I några utlåtanden lyftes det fram att timantalet enligt avtalet om närstående vård de facto inte nödvändigtvis motsvarar det faktiska antalet timmar vård. Södra Karelen välfärdsområde ansåg att definitionen av närstående vård binds till timantalet, inte kan understödjas. I stället för antalet timmar bör det i lagstiftningen hänvisas till vårdens svårighetsklass. Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab ansåg i sitt utlåtande att det på basis av propositionen förblir oklart på vilken rättspraxis minimiantalet på fyra timmar för närstående vårdare grundar sig på. Enligt utlåtandet förblir det dessutom oklart hur familjevårdarens omsorgsansvar på över fyra timmar hindrar jobbsökning. Riksdagens biträdande justitieombudsman ansåg i sitt utlåtande att förslaget inte beaktar situationer där en förälder tillfälligt blir tvungen att vårda sitt barn utan att det uppkommer rätt till stöd för närstående vård. Med anledning av utlåtandena har motiveringen till propositionen preciserats något, men utlåtandena bedöms inte föranleda något egentligt ändringsbehov.

I propositionen lämnas personer som sköter barn under tre år hemma och får stöd för hemvård av barn utanför jobbsökningsskyldigheten. Sosiaaliamiehet - Socialombudsmännen ry motsatte sig att jobbsökningsskyldigheten utsträcks till dem som sköter barn över tre år hemma. Förslaget understöddes av arbets- och näringsministeriet och Södra Karelen välfärdsområde, som ansåg att de föreslagna ändringarna uppmuntrar invandrarföräldrar att söka sig till arbetslivet. Utlåtandena bedöms till denna del inte föranleda något behov av ändringar i propositionen.

Enligt propositionen ska skyldigheten att anmäla sig som sökande av heltidsarbete inte gälla personer som på grund av institutionsvård är förhindrade att ta emot heltidsarbete. Riksdagens biträdande justitieombudsman ansåg att institutionsvården har avvecklats avsevärt och att det har tagits i bruk boendeservice enligt socialvårdslagen som kan innehålla mycket tung vård. Enligt utlåtandet bör detta perspektiv bedömas vid den fortsatta beredningen. Motiveringen till propositionen har kompletterats utifrån utlåtandena.

Några remissinstanser, till exempel riksdagens biträdande justitieombudsman, justitieministeriet och Rättstjänstverket, ansåg att i motiveringen till 2 a § 1 mom. 10 punkten bör bestämmelsens tillämpningspraxis klargöras. Utlåtandena bedöms till denna del inte föranleda något behov av ändringar i propositionen.

Biträdande justitiekanslern ansåg det vara nödvändigt att förslaget till bestämmelser bedöms med hänsyn till 6 § 2 mom. och 18 § i grundlagen. Motiveringen till propositionen har kompletterats utifrån utlåtandena.

6.2 Skyldighet att ansöka om primär förmån

I det utkast till proposition som var på remiss föreslogs det att det till lagen fogas en ny 2 b § som förpliktar sökanden att ansöka om en primär förmån under tiden för studier, arbetslöshet, sjukdom, arbetsoförmåga och ålderdom eller en primär förmån som betalas på basis av ett barns födelse, vid förlust av en försörjare eller vid behov av stöd för boende.

Största delen av remissinstanserna understödde skyldigheten att söka den primära förmånen.

I många utlåtanden, till exempel i flera utlåtanden från sjukdoms- och funktionshinderorganisationer, betonades det att sökande av förmånen dock kan försvåras av att stödtagaren har nedsatt funktionsförmåga. I vissa utlåtanden, såsom utlåtanden från Sossiaaliamiehet - Socialombudsmännen ry, Jväsksylä stad och Institutet för hälsa och välfärd, lyftes det fram brister i digital kompetens, svaga språkkunskaper samt komplexiteten i systemet för social trygghet som faktorer som kan försvåra fullgörandet av skyldigheten.

Största delen av remissinstanserna ansåg att utvecklandet av kundorienterade verksamhets sätt stöder fullgörandet av skyldigheten. Folkpensionsanstalten bör erbjuda tillräcklig, tydlig och tillgänglig handledning för ansökan om förmåner. Detta lyftes fram till exempel i yttrandena från riksdagens biträdande justitieombudsman, Södra Österbottens välfärdsområde och ett flertal organisationer. Justitieministeriet ansåg att det är motiverat att särskilt föreskriva om Folkpensionsanstaltens skyldighet att ge rådgivning för identifiering av och ansökan om en primär förmån. I ett par utlåtanden, såsom i utlåtandet från Birkalands välfärdsområde, föreslogs det att Folkpensionsanstalten på basis av ansökan om utkomststöd ska ta emot en ansökan om en primär förmån.

I några utlåtanden, bland annat i utlåtandena från justitieministeriet och Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab, fästes det avseende vid att formuleringen av bestämmelsen är oklar. Utifrån propositionen är det inte tydligt vad som avses med en uppmaning att ansöka om en primär förmån och vilka åtgärder som förutsätts av myndigheterna. Det förblir också oklart vem som gör en bedömning av vilken förmån mottagaren av utkomststöd sannolikt är berättigad till och om denna bedömning ges i samband med uppmaningen.

Några remissinstanser fäste avseende vid administrativa aspekter. Södra Karelens välfärdsområde ansåg att den föreslagna ändringen kan leda till att stödsökandena ansöker om förmåner som de de facto inte har möjlighet att få för att undvika förfarandet för sänkning av

grunddelen. Södra Österbottens välfärdsområde ifrågasatte om primära förmåner ska sökas upprepade gånger och när ett beslut om avslag kan anses vara i kraft.

I några utlåtanden, såsom yttrandena från Gynekologinen potilasjärjestö Korento ry och Janakkala kommun, fästes avseende vid att förmånssystemet omfattar personer som de facto är arbetsoförmögna, men som dock inte kommer att omfattas av en förmån som grundar sig på sjukdom eller arbetsoförmåga. I dessa utlåtanden ansågs det vara viktigt att om ändringen träder i kraft, ska stödtagarna de facto få en förmån som motsvarar deras livssituation.

Folkpensionsanstalten föreslog att rehabilitering och rehabiliteringspenning ska fogas till 2 b §. Helsingfors stad observerar att stöd som hänför sig till underhållsskyldighet eller stöd som beviljats av försäkringsanstalter inte nämns i 2 b § och föreslår ett tillägg till propositionen om andra sådana förmåner som är primära i förhållande till utkomststödet.

Några aktörer, inklusive biträdande justitiekanslern och Synskadades förbund rf, ansåg att det är nödvändigt att bedöma förslaget i förhållande till 6 § 2 mom. i grundlagen. Justitieministeriet ansåg att förslagets förhållande till 19 och 21 § bör bedömas.

Södra Karelens välfärdsområde konstaterade att man vid genomförandet bör beakta särskilda situationer, såsom personer som vistas i Finland med begränsade rättigheter.

Med anledning av utlåtandena har förslaget till 2 b § kompletterats genom att rehabilitering fogats såsom en situation som bestämmelsen ska gälla. Också motiveringen till propositionen har kompletterats bl.a. genom att en beskrivning av myndighetens rådgivningsskyldighet enligt förvaltningslagen och skyldigheten att överföra ansökan till den behöriga myndigheten har lagts till. I övrigt föranleder utlåtandena inga ändringar i propositionen.

SOSTE rf ansåg att 12 § 4 mom. i folkpensionslagen bör beaktas vid den fortsatta beredningen. Enligt utlåtandet kan en blind person eller en person som är oförmögen att röra sig inte åläggas att ansöka om pension, om personen inte vill bli pensionär. Till denna del bedöms utlåtandet inte föranleda något behov att ändra propositionen, eftersom det grundläggande utkomststödet också i fråga om de personer som avses i 12 § 4 mom. i folkpensionslagen ska betraktas som en sista utväg i förhållande till andra förmåner.

6.3 Sänkning av grunddelen och därtill hörande skälighetsprövning

I det utkast till proposition som var ute på remiss föreslogs det att bestämmelserna om sänkning av grunddelen ska ändras på många sätt.

Vissa remissinstanser, såsom Tammerfors stad, STTK rf och Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab, förhöll sig kritiska till en sänkning av grunddelen i situationer med arbetskraftspolitiska sanktioner. Den kritiska ståndpunkten grundade sig på att propositionens sammantagna konsekvenser tillsammans med de föreslagna ändringarna i lagstiftningen om utkomstskydd för arbetslösa skulle leda till kumulativa och oskäligen straff för utkomststöds klienterna.

Flera aktörer, särskilt organisationer såsom Mannerheims Barnskyddsförbund, Nätverket mot fattigdom i Finland EAPN-Fin och SOSTE Finlands social och hälsa rf, fäste mer allmänt avseende vid att sänkningarna av grunddelen riktar sig särskilt till personer i utsatt ställning och leder till kumulativa negativa välfärdseffekter.

I många utlåtanden, till exempel i justitieministeriets, Päijänne-Tavastlands välfärdsområdes och Konsumentförbundets utlåtanden, förhöll man sig återhållsamt till det, huruvida den halverade grunddelen kan vara förenlig med grundlagens existensminimum.

Med anledning av remissvaren har motiveringen till propositionen kompletterats, men de egentliga förslagen bedöms inte behöva ändras till de delar som nämns ovan.

Folkpensionsanstalten ansåg att det i 10 § 1 mom., som gäller sänkning av grunddelen, ska till alla delar hänvisas till lagen om utkomstskydd för arbetslösa, för att det inte ska uppstå motstridigheter mellan lagen om utkomststöd och lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Med anledning av utlåtandet har momentförslaget och motiveringen till propositionen ändrats för att undvika motstridigheter.

I vissa utlåtanden tog man ställning till tidsfristen för att fullgöra skyldigheten att anmäla sig som arbetssökande eller skyldigheten att ansöka om en primär förmån. I utlåtandena ansågs det att tidsfristen på en månad för ansökan om primär förmån eller anmälan som arbetssökande inte är tillräcklig. Ofta förutsätter de primära förmånerna till exempel att ett läkarutlåtande inhämtas, vilket inte nödvändigtvis är möjligt inom den föreskrivna tiden. Reumaförbundet och IBD ja muut suolistosairaudet ry föreslog att en förlängning av tidsfristen ska vara möjlig enligt prövning för inhämtande av läkarutlåtande. STTK rf ansåg att tidsfristen på en månad för att fullgöra skyldigheten är tillräcklig endast om Folkpensionsanstalten och Arbetskraftsmyndigheterna erbjuder tillräcklig rådgivning och information för att vägleda sökanden. Utvecklings- och förvaltningscentret och Mikro- och ensamföretagare rf ansåg att tidsfristen på en månad inte är en tillräcklig tid för att ordna en företagares situation, utan att för detta bör reserveras minst 2–3 månader. Med anledning av utlåtandena har motiveringen till propositionen kompletterats, men det bedöms inte finnas något behov av att ändra tidsfristens längd med anledning av utlåtandena.

Några remissinstanser tog ställning till hur länge sänkningen av grunddelen varar. Ammattiliitto Kelan toimihenkilöt ry frågade om sänkningen alltid varar i minst två månader, trots att klienten skulle korrigera sin verksamhet följande dag. I flera utlåtanden ansågs det att en sänkning av grunddelen för sex månaders tid i situationer med sanktioner inom utkomstskyddet för arbetslösa, samt en fortsatt sänkning av grunddelen i andra situationer så länge de förutsättningar som anges i lagen uppfylls, kan leda till oskäligen situationer. Dessa synpunkter lyftes fram till exempel i utlåtandena från flera organisationer, till exempel från Amnesty International Finländska sektionen rf. Utifrån utlåtandena har propositionen preciserats i fråga om längden på en sänkning av grunddelen som gäller tills vidare och som beror på en sanktion inom utkomstskyddet för arbetslösa. Dessutom har motiveringen till propositionen kompletterats.

Flera remissinstanser kritiserade det att prövningen av en sänkning av grunddelen ska koncentreras till Folkpensionsanstalten. Remissinstanserna, till exempel Helsingfors stad, Mellersta Nylands välfärdsområde och Klient- och patientsäkerhetscentret, ansåg att sambandet till yrkeskompetensen inom socialvården och bedömningen av servicebehovet ska bevaras. Detta perspektiv betonades också i flera utlåtanden från organisationer. Biträdande justitiekanslern ansåg att förslaget om slopande av skyldigheten att hänvisa till bedömning av servicebehovet bör bedömas särskilt med hänsyn till de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Vanda och Kervo välfärdsområde samt Mellersta Österbottens välfärdsområde understödde förslaget om slopande av hänvisning till bedömning av servicebehovet.

I några utlåtanden, såsom utlåtandena från Amnesty och Sosiaaliamiehet - Socialombudsmännen ry, ansågs det att förfarandet för hörande av klienten inte i tillräcklig utsträckning tryggar tillgodoseendet av stödtagarens rättigheter. Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården Valvira ansåg att motiveringen bör preciseras i fråga om det, vilket är det konkreta förfarandet för att lämna klientens redogörelse av de grunder på vilka klienten anser att grunddelen inte ska sänkas. Preciseringsbehövs särskilt i fråga om hur man i förfarandet beaktar dem som saknar språkkunskaper och skrivkunskaper samt andra utsatta klientgrupper, och dem som saknar datatekniska möjligheter eller färdigheter.

Med anledning av utlåtandena har det till den föreslagna 10 a § 2 mom. fogats ett förslag om att Folkpensionsanstalten kan begära välfärdsområdets utlåtande om de faktorer som påverkar sänkningen av grunddelen, varvid sökanden på förhand ska informeras om begäran om utlåtande. Också motiveringen till propositionen har kompletterats.

Flera remissinstanser ansåg det nödvändigt att prövningen av sänkningen av grunddelen och skälighetsprövningen styrs noggrannare genom att kriterierna för prövningen definieras exaktare i propositionen. Kommentarer i denna riktning framfördes till exempel i utlåtandena från SOSTE rf, Ihmisoikeusliitto ry och diskrimineringsombudsmannen. Folkpensionsanstalten ansåg det nödvändigt att de vägledande principerna sätts i kraft på lagnivå för att ge ramar åt prövningen. Biträdande justitiekanslern ansåg att det i propositionen särskilt bör preciseras utifrån vilka kriterier som tryggar de grundläggande fri- och rättigheterna prövningen görs. Motiveringen till propositionen har kompletterats utifrån utlåtandena.

Enligt Folkpensionsanstalten bör det i propositionen preciseras om det finns en tidsgräns för förfarandet för sänkning av grunddelen. I propositionen ska det preciseras om grunddelen kan sänkas på grund av klandervärt förfarande som skett innan den ändrade bestämmelsen trädde i kraft. Dessutom ska det preciseras när grunddelen kan sänkas på nytt samt vilken inverkan det har i olika situationer om utbetalningen av utkomststødet avbryts. Utifrån utlåtandet har det till propositionen fogats en övergångsbestämmelse om att de bestämmelser som föreslås i propositionen ska tillämpas på sänkning av grunddelen till följd av arbetskraftspolitiskt klandervärt förfarande endast om det klandervärda förfarandet har skett efter ikraftträdandet av bestämmelserna. I övrigt har motiveringarna till propositionen kompletterats.

I en del utlåtanden, såsom i dem från riksdagens biträdande justitieombudsman, Mellersta Finlands välfärdsområde och flera barnrättsorganisationer, fästes särskilt avseende vid barnfamiljernas ställning och vid tillgodoseendet av barnets rättigheter vid sänkning grunddelen. I Klient- och patientsäkerhetscentrets utlåtande ansågs det att avseende bör fästas vid hur behovet av barnskydd i fortsättningen ska identifieras i samband med behandlingen av utkomststødsärenden. Helsingfors stad föreslog att om en sänkning av grunddelen med 50 procent riktar sig till en barnfamilj, ska Folkpensionsanstalten åläggas att göra en anmälan om behov av socialt arbete till välfärdsområdet. Med anledning av utlåtandena har motiveringen till propositionen kompletterats, men det bedöms inte finnas något behov av ändringar med anledning av utlåtandena till övriga delar.

6.4 Nivån på grunddelen och nedskärning av den

I propositionen föreslås det att nivån på grunddelen ska sänkas med tre procent i fråga om ensamstående och personer över 18 år som bor tillsammans med sina föräldrar. I fråga om andra personer över 18 år sänks nivån på grunddelen med 2 procent. Små höjningar föreslås i grunddelen för barn.

Alla remissinstanser som tog ställning till nedskärningarna i nivån på grunddelen förhöll sig negativa till dem. Remissinstanserna motiverade sin negativa ståndpunkt med hänvisning till internationella människorättsövervakningsorgans avgöranden, enligt vilka nivån på den sociala tryggheten i Finland är för låg. Ibland motiverades de negativa ståndpunkterna också med åberopande av de kumulativa effekterna av nedskärningar som gjorts tidigare under regeringsperioden.

Några remissinstanser ansåg det nödvändigt att bedöma hur nivån på grunddelen för närvarande täcker de utgiftsposter som ingår i den. Till exempel Statens revisionsverk yttrade sig om detta. Biträdande justitiekanslern ansåg att det i motiveringen bör klargöras hur rättigheten enligt 19 § 1 mom. i grundlagen tillgodoses efter nedskärningarna i nivån på grunddelen. I ett par utlåtanden, från Valfärdsområdesbolaget Hyvil Ab och Statens revisionsverk, ifrågasattes varför grunddelen skärs ned med olika procent för olika stödtagargrupper. Justitieministeriet ansåg att det i specialmotiveringen till 9 § saknas innehållsmässiga motiveringar.

Utlåtandena bedöms inte föranleda något behov av att ändra nedskärningsprocenterna och det hur nedskärningarna riktas. Motiveringen till propositionen har kompletterats särskilt med anledning av det som nämns i biträdande justitiekanslerns utlåtande.

6.5 Rätten till information

I propositionen föreslås det att Folkpensionsanstalten ska ha rätt att få nödvändiga uppgifter av arbetslöshetskassorna för behandlingen av utkomststödsärenden. I propositionen föreslås det dessutom att det till 18 a § fogas ett nytt 4 mom. där det föreskrivs om Folkpensionsanstaltens rätt att trots sekretessbestämmelserna av penninginstitut få de uppgifter som är nödvändiga för avgörandet av ett utkomststödsärende. Begäran kan framställas om tillräckliga uppgifter och utredningar inte kan fås på något annat sätt och det finns grundad anledning att misstänka att de uppgifter som stödtagaren eller stödsökanden lämnat är otillräckliga eller otillförlitliga. Begäran ska göras skriftligen. Sökanden eller tagaren ska informeras innan begäran om information framställs. Det föreslås att till 18 g § fogas en rätt för valfärdsområdet att på motsvarande grunder få uppgifter av penninginstitut.

Största delen av remissinstanserna, såsom Ammattiliitto Kelan toimihenkilöt, flera kommuner och valfärdsområden förhöll sig positiva till att informationsöverföringen mellan myndigheterna och Folkpensionsanstalten stärks. Folkpensionsanstalten ansåg att lagstiftningen bör göra det möjligt att få uppgifter via ett tekniskt gränssnitt.

När det gäller begäran om uppgifter från penninginstitut fäste man dock i flera utlåtanden avseende vid dataskyddet, klientens integritetsskydd och banksekretessen. En del av remissinstanserna, såsom Lempäälä kommun, Pohjois-Karjalan työttömät och Nätverket mot fattigdom i Finland EAPN-Fin, förhöll sig kritiska till förslaget av denna anledning.

Dataombudsmannens byrå ansåg å andra sidan att sökanden enligt förslaget har tryggats integritetsskydd i och med att sökanden primärt ges möjlighet att lämna de uppgifter som behövs för att avgöra utkomststödsärendet. Enligt utlåtandet stärks rätten till integritetsskydd ytterligare av att begäran till penninginrättningen görs endast i sådana fall där Folkpensionsanstalten har grundad anledning att misstänka att de erhållna uppgifterna är otillräckliga och tillförlitliga.

Många remissinstanser, såsom Statens revisionsverk och justitieministeriet, ansåg i sitt utlåtande att innehållet i de uppgifter som begärs behöver specificeras i den fortsatta beredningen. Justitieministeriet ansåg dessutom att ett separat, överklagbart, beslut om begäran om information verkar behövas. I utlåtandet fästs också avseende vid att det bör bedömas vilken

som är omfattningen av begäranden om kontouppgifter i fråga om alla familjemedlemmar, kontoutdrag från företagsverksamhet och alla penninginstitut.

I vissa utlåtanden, såsom SOSTE rf:s och Rikoksettoman elämän tukisäätiö, ansågs det att regleringen bör göra det möjligt att lämna ut kontouppgifter också när det underlättar stödtagarens utträttande av ärenden. En sådan situation kan uppstå exempelvis när klienten saknar nätbankskoder eller har svårt att lämna de uppgifter som behövs för ansökan till exempel på grund av häktning eller fängelsestraff.

I fråga om välfärdsområdenas förfrågningar hos penninginstitut ansåg justitieministeriet det nödvändigt att bedöma för vilka ändamål välfärdsområdets rätt att få uppgifter av penninginstitut gäller och vilka förutsättningar som ska tillämpas på den. Justitieministeriet ansåg också att överlappningen mellan bestämmelserna om rätt att få uppgifter i lagen om utkomststöd och i 64 § i klientuppgiftslagen bör bedömas. Välfärdsområdesbolaget ansåg att det vore mer ändamålsenligt att ändra bestämmelserna i klientuppgiftslagen och klientavgiftslagen och inte skapa bestämmelser med olika ordalydelser i olika lagar. Enligt riksdagens biträdande justitieombudsman blir det oklart varför 64 § i kunduppgiftslagen begränsar rätten att få uppgifter utan tjänsteinnehavarens beslut endast till beslut om utkomststöd.

I justitieministeriets utlåtande ansågs det att man vid den fortsatta beredningen bör bedöma om välfärdsområdenas rätt att få uppgifter av arbetslöshetskassorna kan preciseras i specialmotiveringen i fråga om informationsinnehåll och användningsändamål.

Det bedöms att utlåtandet inte föranleder något behov av ändringar i propositionen.

Riksdagens biträdande justitieombudsman ansåg att utbetalning av utkomststödet andel direkt till hyresvärderna innebär att hyresvärderna samtidigt får veta att hyresgästen får utkomststöd. Enligt utlåtandet bör frågan behandlas med hänsyn till 10 § i grundlagen. Motiveringen till propositionen har kompletterats utifrån utlåtandena.

6.6 Ökning av kommunens finansieringsandel

I propositionen föreslås det att kommunerna i fortsättningen fullt ut ska svara för kostnaderna för grundläggande utkomststöd för sådana unga i åldern 18–24 år i fråga om vilka det i den familj som ska beaktas med tanke på rätten till utkomststöd inte finns personer i någon annan ålder.

Största delen av de kommunala aktörerna, såsom Kommunförbundet, Helsingfors stad och Åbo stad, understödde inte förslaget om ökning av kommunernas finansieringsandel. Janakkala kommun anser dock att förslaget skapar ett tryck att utveckla tjänster som riktar sig till unga, vilket kan understödjas.

De kommunala aktörerna motiverade sitt negativa ställningstagande till förslaget med att många unga utkomststöds klienters faktiska servicebehov hänförs till social- och hälsovårdstjänster, som välfärdsområdena ansvarar för att ordna. De kommunala aktörerna ansåg att förslaget strider mot regeringsprogrammets skrivning att kommunernas finansieringsansvar för de uppgifter som välfärdsområdena ansvarar för ska slopas.

En del av remissinstanserna, såsom Hyvinge stad, Vasa stad, Tammerfors stad och Vanda stad, föreslog att finansieringsansvaret ska överföras till välfärdsområdena i stället för till kommunerna. En del av remissinstanserna, till exempel Åbo stad, S:t Michels stad, Oulainen

stad och Tusby kommun, ansåg att välfärdsområdenas skyldigheter att erbjuda unga tjänster utan dröjsmål ska stärkas om ändringen genomförs. I några utlåtanden ansågs det att kommunerna ska ha rätt att fakturera välfärdsområdena för kostnaderna för utkomststödet för den tid som välfärdsområdet inte erbjuder den unga de tjänster som de behöver.

I flera utlåtanden fästes uppmärksamhet vid den svaga situationen i de kommunala ekonomierna på en mer allmän nivå. Exempelvis ansåg undervisnings- och kulturministeriet det vara viktigt att förslaget inte försämrar kommunernas förutsättningar att sköta sina lagstadgade uppgifter.

Flera välfärdsområdesaktörer, såsom Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab, Västra Nylands välfärdsområde och Mellersta Österbottens välfärdsområde, anser att förslaget är motiverat. Samtidigt betonas det i välfärdsområdenas utlåtanden att enbart överföringen av finansieringsansvaret inte räcker till för att stödja unga stödtagares sysselsättning eller utbildning, och kommunernas resurser för att garantera de tjänster som behövs måste säkerställas.

Några remissinstanser, såsom Södra Karelens välfärdsområde, Södra Österbottens välfärdsområde och Janakkala kommun, anser i sina utlåtanden att samarbetet mellan kommunerna och välfärdsområdena när det gäller att stödja unga stödmottagare bör intensifieras.

I några utlåtanden, till exempel Finlands Kommunförbunds och Åbo stads utlåtanden, föreslås det att kommunerna, om ändringen genomförs, ska ges omedelbar tillgång till personuppgifter om unga mottagare av utkomststöd.

Vissa remissinstanser, såsom Alavo stad och Ungdomssektorn rf, ifrågasätter hur ett finansieringsansvar som senare kompenseras via statsandelssystemet skulle ha incitamenteffekter för kommunerna.

Finansministeriet ansåg att det inte nödvändigtvis längre är motiverat att ersätta ökningen av kommunernas finansieringsansvar genom statsandelar, eftersom statsandelssystemet för kommunal basservice håller på att reformeras. Enligt utlåtandet bör man därför i propositionen utöver tillägg som görs i statsandelen också granska andra alternativa sätt att ersätta ökningen av kommunernas utgifter. Ett alternativ skulle kunna vara att minska kommunernas finansieringsansvar i andra åldersklasser än i åldersklassen 18–24 år. Några kommunala aktörer, såsom Helsingfors stad, Oulainen stad och Villmanstrands stad, föreslog också att kommunernas finansieringsandel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet för andra stödtagargrupper ska minskas.

I utlåtandena från Helsingfors stad och Sonkajärvi kommun ansågs det att tidpunkten för ändringen är oändamålsenlig. Ansvaret för att ordna arbets- och näringstjänsterna har överförts från staten till kommunerna den första januari 2025. Remissinstanserna ansåg att inga nya systemändringar borde göras så snart efter den ändringen.

Det bedöms att utlåtandena inte föranleder några behov av ändringar i propositionen.

6.7 Förvärvsinkomstavdrag samt ringa förvärvsinkomster och understöd

I propositionen föreslås det att förvärvsinkomstavdraget på 150 euro slopas i fråga om stödmottagare som fyllt 18 år. Största delen av remissinstanserna, såsom Ammattiliitto Kelan toimihenkilöt, Helsingfors stad och Tammerfors stad, förhåller sig kritiska till förslaget om slopande av förvärvsinkomstavdraget. I utlåtandena motiveras detta till exempel med att

förvärvsinkomststavadraget har uppmuntrat stödtagarna att söka sig till tillfälligt arbete eller deltidsarbete. Å andra sidan förhöll sig Valfärdsområdesbolaget Hyvil Ab i sitt utlåtande positivt till förslaget.

I propositionen föreslås det att ringa förvärvsinkomster och understöd för personer över 18 år, som tidigare har varit prioriterad inkomst, i fortsättningen ska beaktas till fullt belopp. Största delen av remissinstanserna, till exempel Södra Österbottens välfärdsområde, Norra Österbottens välfärdsområde, Egentliga Finlands välfärdsområde och Rättstjänstverket, understödde inte förslaget om att ringa inkomster och understöd ska beaktas. De negativa ståndpunkterna motiverades i utlåtandena bland annat med incitamentseffekter.

I många utlåtanden, såsom i utlåtandena från Nätverket för familjers diversitet, Mannerheims Barnskyddsförbund och Rädda barnen rf, ansågs det viktigt att den föreslagna ändringen inte utsträcks till att omfatta barns ringa inkomster och understöd.

Folkpensionsanstalten ansåg det nödvändigt att precisera vad som avses med sådana låga förvärvsinkomster och sådant understöd som barn får.

I några utlåtanden, såsom i justitieministeriets och riksdagens biträdande justitieombudsmans utlåtande, betonas det att det verkar finnas överlappningar i beaktandet av minderårigas förvärvsinkomster och låga inkomster. Med ringa inkomster för personer under 18 år avses enligt utkastet till proposition till exempel sommarinkomster i enlighet med 11 § 1 mom. i lagen om utkomststöd. I Folkpensionsanstaltens etablerade tillämpningspraxis har man dock beaktat understöd som barnet fått, såsom mindre minnesgåvor eller penninggåvor som fås t.ex. på märkesdagar eller vid skolårets slut. Det anses också vara möjligt att de sommarinkomster som den unga sparar senare kommer att beaktas när grunddelens storlek bestäms.

Utlåtandena bedöms inte föranleda några behov av ändringar i propositionen.

6.8 Hälso- och sjukvårdsutgifter

I propositionen föreslås det att bestämmelserna om beaktande av hälso- och sjukvårdsutgifter ändras så att Folkpensionsanstalten till behövligt belopp kan beakta andra nödvändiga hälso- och sjukvårdsutgifter än de som ingår i grunddelen. Folkpensionsanstalten kan vid bedömningen av utgiftens behövliga belopp och nödvändighet ta i beaktande allmänt godkänd vårdpraxis och forskningsresultat samt kostnadseffektiviteten i samband med nya eller särskilt dyra läkemedelspreparat.

Största delen av remissinstanserna motsatte sig ändringsförslaget. I många utlåtanden, såsom utlåtandena från Suomen apteekkariliitto – Finlands apotekareförbund r.y och Institutet för hälsa och välfärd, tolkas förslaget så att det överför prövningsrätt till Folkpensionsanstalten som gör det möjligt att förbigå läkarens bedömning. Denna synpunkt lyfts fram också i många utlåtanden från funktionshinder- och sjukdomsorganisationer. Ammattiiliitto Kelan toimihenkilöt ry ansåg att det i propositionen bör preciseras vad som ska ändras och vem som ska bedöma läkemedlens nödvändighet.

Med anledning av yttrandena konstateras följande. Redan med stöd av den gällande lagen bedömer Folkpensionsanstalten i enskilda fall behövligheten hos hälso- och sjukvårdsutgifter med tanke på det grundläggande utkomststöd som Folkpensionsanstalten beviljar. Vid bedömningen av utgifternas behövliga belopp kan Folkpensionsanstaltens sakkunnigläkare och annan sakkunskap anlitas. Folkpensionsanstalten kan beakta orsaken till utgifterna och utgifternas behövliga belopp. Likaså kan Folkpensionsanstalten vid behovsprövningen beakta

om allmänt accepterad vårdpraxis och medicinsk evidens har beaktats vid förskrivning av ett läkemedel eller preparat, dock med beaktande av eventuella särdrag i klientens helhetsituation. Motiveringen till propositionen har kompletterats utifrån utlåtandena.

I utlåtandet från Gynekologinen potilasjärjestö Korento ry anses det att det utifrån propositionen förblir oklart hur nödvändigheten hos preventivmedel och sådana hälso- och sjukvårdskostnader som står utanför ersättningssystemet men som är väsentliga, ska bedömas. I några utlåtanden, såsom utlåtandena från Universitets Apoteket Ab och Receptum Oy, anses det att de kunder som omfattas av dosdispenseringen och som de facto inte har möjlighet att påverka sin läkemedelsbehandling ska beaktas i propositionen.

Med anledning av yttrandena konstateras följande. I specialmotiveringen till paragrafen konstateras det att läkemedelspreparat som används för att förebygga graviditet ska beaktas som utgifter i utkomststödet på samma sätt som tidigare. På så sätt stöds personens rätt att fatta beslut om sin egen kropp och reproduktion. Folkpensionsanstalten har i sin nuvarande tillämpningspraxis beaktat särdragen i dosdispenseringen, och syftet med propositionen är inte att försvaga denna praxis. Utlåtandena bedöms inte föranleda några behov av ändringar i propositionen.

I några utlåtanden, till exempel i Barnombudsmannens och Tammerfors stads utlåtande, anses det vara problematiskt att formuleringen av bestämmelserna inte förpliktar Folkpensionsanstalten att beakta vårdpraxis och forskningsevidens i sin prövning.

Det bedöms att utlåtandena inte föranleder några behov av ändringar i propositionen, och konstateras följande. Folkpensionsanstalten beaktar redan enligt sin nuvarande tillämpningspraxis vid behovsprövningen, om allmänt accepterad vårdpraxis och medicinsk evidens har beaktats vid förskrivning av ett läkemedel eller preparat, dock med beaktande av eventuella särdrag i klientens helhetsituation. Vid bedömningen av hur utgifterna ska beaktas stöder man sig i fråga om utkomststödet också enligt de föreslagna ändringarna på just dessa kriterier. Dessutom kan kostnadseffektiviteten beaktas i fråga om nya och särskilt dyra läkemedel.

I utlåtandena anses det att närmare styrning behövs för genomförandet. I många utlåtanden, såsom i dem av riksdagens biträdande justitieombudsman, Mellersta Österbottens välfärdsområde, Konsumentförbundet, Västra Nylands välfärdsområde och justitieministeriet, betonades det att det i propositionen bör föras fram kriterier för prövning utifrån vilka nödvändigheten och kriterierna för hälso- och sjukvårdsutgifterna, såsom kostnadseffektiviteten, bedöms. Riksdagens biträdande justitieombudsman ansåg i sitt utlåtande dessutom att nödvändighetsprövningens förhållande till nödvändighetskraven någon annanstans i lag bör förtydligas.

Det bedöms att utlåtandena inte föranleder några behov av ändringar i propositionen. I specialmotiveringen har det framförts kriterier som ska beaktas vid tillämpningen av bestämmelsen.

I flera utlåtanden, bl.a. från Tammerfors stad, Sosiaaliamiehet - Socialombudsmännen ry och Työttömien keskusjärjestö, fästs det avseende vid att ändringen kan leda till ojämlikhet inom hälso- och sjukvården. I några utlåtanden fästs uppmärksamhet vid ställningen för multisyjuka personer och personer med sällsynta sjukdomar. Behandlingen av sådana patienter kan ofta vara experimentell och etablerad vårdpraxis saknas. Den medicinering som är lämplig är inte nödvändigtvis den mest kostnadseffektiva medicineringen. Bland annat Allergi-, Hud- och

Astmaförbundet, Suomen ME/CFS-yhdistys, HARSO ry samt IBD ja suolistosairaudet ry yttrade sig om dessa frågor.

Det bedöms att utlåtandena inte föranleder några behov av ändringar i propositionen, och konstateras följande. Redan enligt den gällande lagstiftningen kan Folkpensionsanstalten vid behovsprövningen beakta om allmänt accepterad vårdpraxis och medicinsk evidens har beaktats vid förskrivning av ett läkemedel eller preparat, dock med beaktande av eventuella särdrag i klientens helhetssituation. Detta har möjliggjort behövlig prövning också när det gäller beaktande av experimentell vård när det finns särskilda medicinska skäl för det i klientens situation. Avsikten är inte att ändra denna prövning genom propositionen.

6.9 Ändringar som hänför sig till boendeutgifter

I det utkast till proposition som var på remiss föreslogs det att närmare bestämmelser än vad som finns i nuläget om hur de genomsnittliga boendeutgifterna bestäms ska utfärdas genom förordning av statsrådet. Till statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd fogas en ny 2 a §, enligt vilken av den genomsnittliga förändringen i boendeutgifterna för mottagare av utkomststöd beaktas i fråga om mottagare av utkomststöd endast boendeutgifterna för de mottagare som inte har en särskild grund för att bo i en bostad som överstiger boendenormen. Förändringen i boendeutgifterna för mottagare av utkomststöd som inte har någon särskild grund och för mottagare av allmänt bostadsbidrag uppskattas enligt 60 procentpunkter för perioden 1 april–31 mars som föregår Folkpensionsanstaltens framställning i slutet av maj. Gränserna för boendeutgifterna ska kunna höjas eller sänkas med högst tre till fem procent per år. Av särskilda skäl ska gränsen för boendeutgifter kunna höjas med mer än fem procent, men dock med högst 10 procent.

En del av remissinstanserna, såsom Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT, Lempäälä kommun och S:t Michels stad, ansåg att en noggrannare normering av boendeutgifterna är ett bra förslag. Riksdagens biträdande justitieombudsman och finansministeriet ansåg att det bör föreskrivas på lagnivå om grunderna för bestämmande av de genomsnittliga boendeutgifterna.

Justitieministeriet anser att bemyndigandet att utfärda förordning bör preciseras så att grunderna för bedömning av förändringar i boendeutgifterna ska framgå tydligare av lagen än vad som föreslagits. I utlåtandet konstateras det att det utifrån propositionen förblir oklart vilka som är de grundläggande bestämmelserna på lagnivå som hänför sig till bedömningen av förändringen i de genomsnittliga boendeutgifterna och om vilka närmare bestämmelser utfärdas genom förordning.

Största delen av remissinstanserna fäste uppmärksamhet vid den dåliga tillgången på hyresbostäder till skäligt pris samt vid att boendenormerna inte motsvarar den faktiska hyresnivån. Detta lyftes fram i utlåtandena från Ammattiliitto Kelan toimihenkilöt ry, ett stort antal organisationer, välfärdsområden och kommunala aktörer samt många privatpersoner. Sametinget ansåg att man vid prövningen av boendeutgifterna särskilt inom samernas hembygdsområde bör beakta turismens inverkan på skäliga boendeutgifter.

HARSO ry fäste avseende vid att möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att använda färder för att utträta ärenden enligt lagen om funktionshinderservice har försämrats. I sådana situationer kan en knäckfråga vid valet av bostad vara bostadens närhet till butiken eller apoteket.

Flera remissinstanser, såsom stiftelsen Y-säätiö sr, Södra Österbottens välfärdsområde och Södra Karelen välfärdsområde, motsatte sig i princip att utkomststöds klienter ska kunna

åläggas att flytta upprepade gånger. I utlåtandena fästes avseende videxempelvis vid de negativa välbefinnandeeffekterna av ett upprepat tryck att flytta. Flera remissinstanser betonade särskilt vikten av att trygga ett permanent boende för barnfamiljer.

Remissinstanserna ansåg det vara viktigt att möjliggöra flexibilitet och individuell prövning. I några utlåtanden, såsom Rättstjänstverkets och SOSTE rf:s utlåtanden, föreslogs en skyddstid, om personen föregående år har flyttat till en bostad som motsvarat det årets norm. Folkpensionsanstalten ansåg att en återföring av prövningen på fem procent skulle göra Folkpensionsanstaltens arbete smidigare och öka möjligheten att tillämpa individuell prövning. Dessutom föreslog Folkpensionsanstalten i fråga om förordningen om precisering av boendeutgifterna, att Folkpensionsanstalten ska göra en framställning utifrån de uppgifter som erhållits under perioden 1.1–31.12., och statsrådet ska fastställa gränserna för boendenormerna för det följande året senast i juli. På så sätt kunde Folkpensionsanstalten vägleda klienterna redan på hösten om eventuella ändringar under det följande året och klienterna kunde förbereda sig på ändringen.

Institutet för hälsa och välfärd anser att boendenormerna för utkomststödet bör fastställas på en högre nivå än enligt de genomsnittliga stödtagarna. Helsingfors stad anser att stora kommuner bör ha områdesspecifika genomsnittliga boendeutgifter. Dessutom bör boendeutgifterna i kommuner med relativt få stödtagare bedömas över kommungränserna.

Finansministeriet ansåg att ändringen delvis strider mot grundlagen. I utlåtandet ifrågasätts också tolkningen enligt vilken 60-percentilen skulle avse genomsnittet. Övergången till genomsnittliga boendeutgifter skulle medföra stora förändringar inom de kommunvisa gränserna, och är ett tecken på att normerna i nuläget inte behandlar invånare i olika kommuner lika, vilket enligt utlåtandet snarare borde vara en grund för att ändra normerna än för att bevara dem.

Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården Valvira ansåg i sitt utlåtande att det på basis av utkastet till proposition förblir oklart vilken inverkan utlåtandena inom socialvården har på fastställandet av de godtagbara boendeutgifterna. Nätverket för psykisk hälsa ansåg i sitt utlåtande att det i fastställandet av boendeutgifterna bör ingå samarbete med socialvården.

Miljöministeriet ansåg i sitt utlåtande att det även i fortsättningen verkar vara motiverat att fastställa boendeutgifterna kommunvis. Hyran för statligt stödda bostäder bestäms enligt självkostnadsprincipen. Under den senaste tiden har det också i fråga om statligt stödda bostäder oftare förekommit situationer där det inte har funnits tillgång till en bostad som är lämplig med tanke på boendeutgiftsgränserna för utkomststödet. Utöver hyresnivån kan också storleken på de bostäder som finns tillgängliga bidra till att sökanden inte kan ta emot en bostad. Det är problematiskt att det då inte beviljas utkomststöd för hyresgarantin för bostaden, eftersom det när skillnaden mellan självrisken och hyran är liten kan vara en förnuftig lösning att ta emot bostaden.

Med anledning av yttrandena har det bifogade förslaget till ändring av statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd ändrats. Den reglering som föreslogs i 2 a § i det utkast till proposition som var på remiss har strukits ur förordningen och lyfts upp på lagnivå i 7 a § 2 mom. Tidsgränsen för när Folkpensionsanstaltens ska årligen göra sitt förslag till social- och hälsovårdsministeriet om ändring av de kommunspecifika gränserna har därtill tidigare lagts till mitten av februari. Också motiveringen till propositionen har ändrats till denna del. I övrigt bedöms de ovan beskrivna utlåtandena inte föranleda behov av ändringar i propositionen.

Några remissinstanser förhöll sig kritiska till att stödtagaren enligt den gällande lagen ställs en tidsfrist på tre månader för att hitta en hyresbostad till skäligt pris. Tidsfristen ansågs vara för kort. Detta lyftes fram till exempel i utlåtandena från KoKoA - Föreningen för Utbildade Erfarenhetsexperter rf, Egentliga Finlands välfärdsområde och Södra Österbottens välfärdsområde. Till denna del konstateras det med anledning av utlåtandena att det utkast till proposition som var på remiss inte innehöll några förslag om detta. Utlåtandena bedöms inte föranleda några behov av ändringar i propositionen.

6.10 Precisering av den personkrets som omfattas av tillämpningsområdet (fogande av ordet lagligen)

I det utkast till proposition som var på remiss föreslogs det att 27 § som gäller den personkrets som omfattas av tillämpningsområdet för utkomststödet ska preciseras så, att det till tillämpningsområdet enligt momentet utöver att vistelsen enligt 1 mom. är stadigvarande ska fogas en förutsättning att vistelsen ska vara laglig. I motiveringen till utkastet till proposition ansågs förslaget vara av teknisk natur, eftersom det vid beredningen av utkastet ansetts att det att vistelsen är stadigvarande innefattar kravet att vistelsen ska vara laglig. Med andra ord bedömdes stadigvarande vistelse innefatta att vistelsen inte kan vara olaglig.

Flera remissinstanser, såsom biträdande justitiekanslern och riksdagens biträdande justitieombudsman, ansåg att förslaget till tillägg inte är av teknisk natur och dessutom konstaterades det att propositionen bör preciseras genom att ange vad som avses med laglig vistelse.

Med anledning av yttrandena har förslaget till precisering av bestämmelsen om tillämpningsområdet ändrats. Likaså har motiveringen till bestämmelsen ändrats och beskrivningen av nuläget i anslutning till detta kompletterats.

6.11 Konsekvensbedömning

De remissinstanser som yttrade sig om propositionens konsekvensbedömningar föreslog i stor utsträckning att konsekvensbedömningarna ska kompletteras.

Propositionens konsekvenser för de mest utsatta poängterades i flera utlåtanden. I utlåtandena lyftes fram bland annat personer med funktionsnedsättning, multisjuka och långtidssjuka, partiellt arbetsföra, arbetsoförmögna, barn, unga, äldre, ensamförsörjare, låginkomsttagare som arbetar, asylsökande, invandrare samt personer som får tillfälligt skydd som utsatta grupper. I utlåtandena betonades dessutom behovet av att bedöma konsekvenserna för rehabiliteringsklienter inom mentalvården och missbrukarvården. I fråga om dessa grupper och även i vidare bemärkelse lyfte remissinstanserna fram behovet av att bedöma tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.

Vissa remissinstanser, såsom jämställdhetsombudsmannen, Ihmisoikeusliitto och Naisjärjestöjen Keskusliitto - Kvinnoorganisationernas Centralförbund r.y., ansåg det nödvändigt att utvidga bedömningen av propositionens könskonsekvenser.

Flera remissinstanser ansåg att propositionens konsekvenser i form av ökning av fattigdom och utkomststödsproblem inte har bedömts tillräckligt. Dessa kommentarer framfördes till exempel i utlåtanden från Ihmisoikeusliitto, Into - etsivä nuorisotyö ja työopajatoiminta ry, Mannerheims Barnskyddsförbund och Förbundet för Ungdomsbostäder NAL rf.

SOSTE Finlands social och hälsa rf lyfte i sitt eget utlåtande fram att man i propositionen inte bedömer de sammantagna konsekvenserna av de föreslagna ändringarna i utkomststödet för människor i sådana situationer när största delen eller alla av dem drabbar samma person och hushåll. Tammerfors stad framförde motsvarande anmärkningar om ändringarnas spridningseffekter.

Vid konsekvensbedömningen ska särskild uppmärksamhet fästas vid de personer för vilka propositionens negativa konsekvenser är som störst. Till exempel biträdande justitiekanslern och justitieministeriet fäste avseende vid detta.

Enligt flera remissinstanser hade propositionens konsekvenser för kommunernas, arbetskraftsmyndigheternas och välfärdsområdenas verksamhet inte bedömts tillräckligt.

Flera remissinstanser, såsom arbets- och näringsministeriet, Helsingfors stad och Åbo stad, ansåg att skyldigheten att anmäla sig som arbetslös arbetsökande ökar arbetskraftsmyndigheternas arbetsmängd. Jyväskylä stad fäste i sitt utlåtande uppmärksamhet vid att antalet ukrainare som får tillfälligt skydd ökar i och med ändringen inom sysselsättningstjänsterna. Detta ökar också behovet av tolkresurser.

I synnerhet välfärdsområdena, men också flera andra remissinstanser, bedömer att behovet av kompletterande och förebyggande utkomststöd ökar till följd av ändringarna i propositionen. Detta lyftes fram till exempel i utlåtandena från Mellersta Finlands välfärdsområde, Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT och Västra Nylands välfärdsområde. Finansministeriet lyfte i sitt eget utlåtande fram att det i propositionen saknas en uppskattning i euro av ökningen av det kompletterande och förebyggande utkomststödet.

Många remissinstanser ansåg att det i propositionen saknas en bedömning av hur ändringarna påverkar välfärdsområdenas ekonomi och serviceförmåga, när antalet klienter inom social- och hälsovårdstjänsterna sannolikt ökar. Sådana kommentarer framfördes till exempel av Klient- och patientsäkerhetscentret, Fackorganisationen för högutbildade inom socialbranschen Talentia rf samt av ett flertal kommun- och välfärdsområdesaktörer. Västra Nylands välfärdsområde ansåg att de långsiktiga kostnadseffekterna i välfärdsområdenas servicesystem bör bedömas.

Några remissinstanser, såsom finansministeriet, Södra Österbottens välfärdsområde och Barnombudsmannen, ansåg att propositionens regionala konsekvenser bör preciseras.

Oikeushallinnon toimihenkilöt JHL ry och Rättstjänstverket bedömde i sina utlåtanden att de föreslagna ändringarna också kommer att ha en betydande inverkan på mängden klientarbete inom intressebevakningen, ekonomi- och skuldrådgivningen och rättshjälpen.

Helsingfors förvaltningsdomstol fäste i sitt utlåtande uppmärksamhet vid att de ändringar som skärper tillgången till stöd och gör stödsystemet mer komplicerat sannolikt avsevärt ökar ändringssökandet, vilket belastar myndigheterna i omprövningsfasen och förvaltningsdomstolarna i besvärsskedet. Förvaltningsdomstolarna står också i nuläget inför betydande utmaningar när det gäller att avgöra utkomststödsärenden utan dröjsmål.

I flera utlåtanden tog man upp propositionens konsekvenser på lång sikt och avsaknaden av dessa i konsekvensbedömningarna. Undervisnings- och kulturministeriet bedömer att avbrott i studierna på lång sikt kan öka utgifterna för social- och utkomstskyddet för arbetslösa, när arbetskraftens kompetens inte motsvarar kraven på yrkesskicklighet och försvårar sysselsättningen. Det är inte heller ändamålsenligt att öka antalet avbrott i studierna med tanke

på läroanstalternas och högskolornas verksamhet. Avbrytandet har också negativa konsekvenser särskilt för unga. Även vissa ungdoms- och studerandeorganisationer, såsom Studentkåren vid Helsingfors universitet och Ungdomssektorn rf, förde fram liknande tankar.

Dessutom framfördes det i vissa utlåtanden att frivilliga studier med arbetslöshetsförmån inte kan beviljas om studierna redan har inletts, och en hel högskoleexamen i allmänhet inte kan avläggas som frivillig utbildning och utbildning som leder till högskoleexamen inte kan skaffas som arbetskraftsutbildning.

Finansministeriet ansåg i sina utlåtanden att förslagen om utlämnande av uppgifter bör bedömas med hänsyn till lagen om informationshantering inom den offentliga förvaltningen samt göras en bedömning enligt 5 § 3 mom. i den lagen. Dessutom ska de planerade bestämmelsernas konsekvenser för handlingsoffentligheten och handlingssekretessen bedömas. Finansministeriet ansåg dessutom att konsekvensbedömningar av de ändringar i informationssystemen som föranleds penninginstitutet och arbetslöshetskassorna också bör göras, om sådana orsakas av propositionen.

Inrikesministeriet lyfte i sitt eget utlåtande fram att de ändringar som görs i utkomststödet grunddel inverkar också på fastställandet av nivån på mottagningspenningens grunddel, som är under beredning vid inrikesministeriet. Den föreslagna ändringen i 11 § i lagen om utkomststöd om slopande av förvärvsinkomstavrdraget för det grundläggande utkomststödet inverkar också på försörjningen för en sysselsatt person som är kund hos en förläggning. Ändringen gäller i synnerhet personer som får tillfälligt skydd och som saknar hemkommun, eftersom deras rätt att arbeta börjar genast när ansökan om tillfälligt skydd registreras.

Folkpensionsanstalten uttalade sig om reformens konsekvenser för sina omkostnader. Folkpensionsanstalten bedömer att reformen kommer att öka dess arbetsmängd avsevärt. Arbetsmängden ökar i synnerhet genom att antalet fall av sänkningar ökar. Sänkingsförfarandet är redan nu ett av de mest arbetskrävande faserna i behandlingen av utkomststödet. Folkpensionsanstalten bedömer också att antalet begäranden om omprövning kommer att öka. De betydligt mindre försämringarna i beaktandet av boendeutgifter som gjordes 2024 ökade antalet begäranden om omprövning med 40 procent. De försämringar av utkomsten som totalreformen leder till för klienterna är betydligt större, vilket innebär att de sannolikt kommer att öka antalet begäranden om omprövning. Folkpensionsanstalten bedömer att effekten på verksamhetskostnaderna är större än vad som föreslås i det utkast till proposition som var på remiss.

Finansministeriet påpekar i sitt eget utlåtande att den beräknade årliga ökningen av förvaltningsutgifterna för Folkpensionsanstalten i det utkast till proposition som var på remiss inte kan anses vara skälig eller med hänsyn till de framlagda uppgifterna trovärdig. Vid den fortsatta beredningen är det skäl att ytterligare precisera denna bedömning.

I utlåtandet från Institutet för hälsa och välfärd bedömdes det att konsekvenserna av sanktionshotet sannolikt är större inom utkomstskyddet för arbetslösa än inom utkomststödet. Vid bedömningen av sysselsättningseffekterna hänvisas det bl.a. till Kyyräs (2021) undersökning, där hälften av mottagarna av arbetsmarknadsstöd sysselsattes och endast en fjärdedel av dem sysselsattes på den öppna arbetsmarknaden och resten i subventionerat arbete, till exempel lönesubventionerat arbete. Anslagen för lönesubvention minskades när arbetskraftsservicen överfördes på kommunernas organiseringsansvar. Enligt utlåtandet är det osannolikt att motsvarande sysselsättningsresultat kan uppnås i nuläget.

SOSTE Finlands social och hälsa rf kommenterade i sitt utlåtande den internationella undersökning som det hänvisades till i samband med konsekvenserna för sysselsättningen, enligt vilken sanktionerna försämrar kvaliteten på framtida anställningsförhållanden och ökar övergång bort från arbetsmarknaden, och den finländska undersökningen, enligt vilken sanktionerna inte ökar sysselsättningen för långtidsarbetslösa arbetssökande utan minskar deras deltagande i arbetskraften. SOSTE Finlands social och hälsa rf bedömer att det utifrån forskningslitteraturen alltså finns en stark risk för att sysselsättningen inte stärks i och med ändringarna och att utslagningen allt längre bort från arbetsmarknaden ökar.

Även andra remissinstanser kommenterade sanktionens sysselsättningseffekter på samma sätt, till exempel Helsingfors stad, Into - etsivä nuorisotyö- ja työpajatoiminta ry, Mannerheims Barnskyddsförbund, Mellersta Finlands välfärdsområde och Kymmenedalens välfärdsområde.

SOSTE Finlands social och hälsa rf framförde också att det för att de strukturella sysselsättningseffekterna ska omvandlas till faktiska sysselsättningseffekter krävs att problemen i anslutning till efterfrågan på arbete löses och att Finlands ekonomi når full sysselsättning. Enligt SOSTE Finlands social och hälsa rf försvagar nedskärningen av socialskyddsformånerna den inhemska efterfrågan och tillväxten, eventuellt under också en längre tid på grund av hystereseffekten.

Amnesty International Finländska sektionen rf konstaterade att sloandet av det skyddade beloppet för förvärvsinkomster enligt propositionen har små sysselsättningseffekter, men att det skyddade beloppet har entydiga positiva effekter på den ekonomiska situationen för dem som får utkomststöd. Liknande frågor lyftes fram till exempel i utlåtandena från Mellersta Nylands välfärdsområde, Rättstjänstverket och Norra Savolax välfärdsområde.

Synskadades förbund rf påpekade att sloandet av förvärvsinkomstvadraget kan ha indirekta konsekvenser för personer med funktionsnedsättning. Sloandet kan ha konsekvenser för tillgången på personliga assistenter. Timantalet för personlig assistans som beviljats personer med synskada är litet. De räcker inte till som heltidsarbete för någon, utan det är fråga om deltidsarbete med få timmar.

Flera remissinstanser, såsom Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården Valvira, Hyvinge stad och Nådendal stad, ansåg att reformen ökar bland annat behovet av mathjälp, diakoniarbete och organisationers arbete. Detta bedömdes i vissa utlåtanden öka till exempel kommunernas och välfärdsområdenas tryck på att öka understöden inom tredje sektorn. I vissa utlåtanden bedömdes situationen inom den tredje sektorn vara svår i och med att statsunderstöden till organisationerna har minskats.

Diskrimineringsombudsmannen påpekade i sitt eget utlåtande att det i det utkast till proposition som var på remiss nämns att man i konsekvenserna för den offentliga ekonomin också har beaktat den förväntade ökningen av antalet mottagare av utkomststöd. Annanstans i propositionen konstateras det att propositionen ökar incitamenten för sysselsättning och bättre hänvisning till tillbudsstående tjänster. Dessa bedömningar verkar stå i strid med varandra.

Nätverket mot fattigdom i Finland EAPN-Fin framförde i sitt utlåtande att trots att utlämnandet av uppgifter har bedömts i förhållande till privatskyddet enligt grundlagen och EU:s dataskydd har motsvarande bedömningar inte gjorts i förhållande till skyddet för privatlivet enligt Europakonventionen (särskilt artikel 8) och förbudet mot diskriminering (artikel 14 och protokoll 12).

Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården (Valvira) lyfter fram att man vid den fortsatta beredningen bör precisera konsekvenserna av utvidgandet av de regionala delegationerna för utkomststödsärenden, ökningen av uppgifterna och kravet att delegationerna ska förenhetliga anvisningarna om kompletterande och förebyggande utkomststöd.

Amnesty International Finländska sektionen rf ansåg i sitt utlåtande att regleringen om utkomststöd bör granskas också med tanke på de rättigheter som tryggas i de internationella människorättskonventionerna. Sådana är bland annat artikel 11.1 (rätt till en tillräcklig levnadsstandard, rätt till en fortlöpande förbättring av levnadsvillkoren) i FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (FördrS 6/1976) samt artikel 13 (rätt till social och medicinsk hjälp), artikel 30 (rätt till skydd mot fattigdom och social utslagning) och artikel 31 (rätt till bostad) i den (reviderade) Europeiska sociala stadgan (FördrS 78–80/2002). Utgångspunkten är att de föreslagna ändringarna bör granskas med hänsyn till förbudet att försämra dessa rättigheter.

Sametinget ansåg att konsekvenserna för samernas rättigheter och ställning som urfolk samt för samernas ställning bör bedömas ur ett jämlikhetsperspektiv.

Med anledning av de ovan beskrivna utlåtandena om konsekvensbedömningen har motiveringen till propositionen och konsekvensbedömningen preciserats och kompletterats på många sätt.

Det föreslogs att propositionens sammantagna konsekvenser med andra regeringspropositioner som är under beredning ska bedömas. Detta lyftes fram till exempel i utlåtandena från Folkpensionsanstalten, biträdande justitiekanslern och Valfärdsområdesbolaget Hyvil Ab. Särskilt lyftes fram social- och hälsovårdsministeriets förslag till lagstiftning om allmänt stöd och arbets- och näringsministeriets förslag till lagstiftning om utveckling av serviceprocessen för arbetsökande och arbetsförmedlingstjänsterna (inbegriper ändringar i påföljderna inom utkomstskyddet för arbetslösa). Vikten av att bedöma de sammantagna konsekvenserna av dessa propositioner betonades med tanke på förmånstagarnas ekonomiska situation och tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna. Med tanke på kommunernas, arbetskraftsmyndigheternas och välfärdsområdenas verksamhet hade man enligt flera remissinstanser inte i tillräcklig utsträckning bedömt de sammantagna konsekvenserna av de propositioner som samtidigt var under beredning.

Dessutom ansåg många remissinstanser att det är nödvändigt att bedöma de sammantagna konsekvenserna med de reformer som redan genomförts. Detta lyftes fram till exempel i utlåtandena från Sosaaliasamiehet - Socialombudsmännen ry, Barnombudsmännens byrå och SOSTE Finlands social och hälsa rf. Enligt utlåtandena har de ändringar i den sociala tryggheten som gjorts under denna valperiod, bland annat indexfrysning i fråga om förmåner, ändringar i bostadsbidraget och utkomstskyddet för arbetslösa, ökat behovet av utkomststöd.

Med anledning av utlåtandena konstateras det att social- och hälsovårdsministeriet bereder en separat bedömning av de sammantagna konsekvenserna av denna proposition och de andra lagändringar som gäller social trygghet och social- och hälsovårdstjänster, som lämnas till riksdagen i form av budgetlagar i samband med statens budgetproposition för 2026, inbegripet konsekvenserna för de grundläggande fri- och rättigheterna och mänskliga rättigheterna. Bedömningen blir klar under hösten och kan då användas som ett komplement till de konsekvensbedömningar som ingår i regeringspropositionerna. Dessutom har motiveringen till propositionen kompletterats med anledning av yttrandena i avsnitt 11.1 Samband med andra propositioner.

6.12 Övrig respons

Inkomsten den sista bankdagen

I propositionen föreslås ett tillägg till 13 § i lagen om utkomststöd, enligt vilket inkomsten den sista bankdagen i månaden beaktas som inkomst i beräkningen för följande månad, med undantag för situationer där man övergår till periodisering av arbetslöshetsförmånen.

Förslaget understöddes av Folkpensionsanstalten och Södra Karelen välfärdsområde. Mellersta Finlands välfärdsområde motsatte sig förslaget och ansåg att den föreslagna bestämmelsen verkar problematisk med tanke på en stödmottagare som under flera månader har rätt till utkomststöd, men som på grund av sin livssituation eller funktionsförmåga inte kan ansöka om utkomststöd annat än då och då. Riksdagens biträdande justitieombudsman och Autism Finland rf ansåg att resultaträkningen alltid bör göras upp på basis av de faktiska disponibla inkomsterna.

Det bedöms att utlåtandena inte föranleder några behov av ändringar i propositionen.

Avslag på stöd

I propositionen föreslås det att det till 13 § 1 mom. i lagen om utkomststöd fogas en bestämmelse om att utkomststöd kan avslås också för kortare eller längre tid än en månad.

Riksdagens biträdande justitieombudsman ansåg i sitt utlåtande att bestämmelserna bör innefatta en styrningsskyldighet för Folkpensionsanstalten för att säkerställa klientens rättigheter. Justitieministeriet ansåg i sitt utlåtande att det förblir oklart om det förutsätts att sökanden alltid lämnar in en ny ansökan i en situation där det är möjligt att godkänna stödet för en del av den period som ansökan gäller, men inte för hela tiden. Om så är fallet ska förslaget bedömas i motiveringen till lagstiftningsordningen med hänsyn till 21 § i grundlagen.

Det bedöms att utlåtandena inte föranleder några behov av ändringar i propositionen.

Betalning av utkomststödet andel av hyran direkt till hyresvärden

I det utkast till proposition som var på remiss föreslogs det att utkomststödet andel av hyran för bostaden alltid ska betalas direkt till hyresvärden, om hyresgarantin för bostaden har beviljats som en del av det grundläggande utkomststödet.

Största delen av remissinstanserna understödde en smidigare hyresbetalning på det föreslagna sättet, eftersom det kan förebygga vräkning och bostadslöshet. Å andra sidan konstaterades det i vissa utlåtanden att stödtagarens egen aktivitet bör stödjas. Suomen vuokranantajat ansåg att man vid den fortsatta beredningen bör bedöma om hyresbetalning till hyresvärden kan understödjas i alla situationer där det grundläggande utkomststödet täcker en del av hyran.

Riksdagens biträdande justitieombudsman ansåg att de föreslagna bestämmelserna innebär att uppgifter som avses i 24 § 1 mom. 25 punkten i offentlighetslagen lämnas ut till hyresvärden. Till denna del framfördes det i utlåtandet att ändringsförslaget inte har motiverats tillräckligt och att dess förhållande till 10 § i grundlagen bör bedömas. Motsvarande kommentarer framfördes i justitieministeriets utlåtande.

Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab ansåg i sitt utlåtande att det utifrån formuleringen förblir oklart om det grundläggande utkomststödet andel avser den självriskandel som blir kvar från

hyran efter bostadsbidraget. I några utlåtanden, t.ex. utlåtande av Statens revisionsverk, anses det att det i propositionen bör klargöras hur bestämmelsen ska tillämpas om mottagaren av utkomststöd bor i en bostad som överstiger hyresnormen.

I några utlåtanden, såsom Helsingfors stads utlåtande, fästes avseende vid att stödmottagaren också kan ha en hyresgaranti som beviljats före den lagändring som trädde i kraft den 1 januari 2017 och som beviljats som grundläggande utkomststöd. Dessutom fäster till exempel Västra Nylands välfärdsområde i sitt utlåtande avseende vid att regleringen också ska omfatta de fall där hyresgaranti har beviljats som kompletterande eller förebyggande utkomststöd.

Med anledning av utlåtandena har förslaget preciserats så att det gäller det grundläggande utkomststöd som Folkpensionsanstalten beviljar. Även motiveringarna i propositionen har kompletterats.

Indragning av utkomststöd

I det utkast till proposition som var på remiss föreslogs det att det till lagen om utkomststöd fogas en ny paragraf om indragning av grundläggande utkomststöd. Det grundläggande utkomststödet kan med stöd av paragrafen dras in när stödtagaren har flyttat utomlands, när stödtagaren har avlidit eller på stödtagarens begäran. Utkomststödet kan dras in också när stödtagaren har börjat arbeta och rätten till grundläggande utkomststöd inte längre uppstår eller när stödmottagaren av någon annan motsvarande orsak inte längre har rätt till grundläggande utkomststöd.

Riksdagens biträdande justitieombudsman ansåg att betydelsen hos att flytta utomlands förblir oklar i propositionen. Dessutom ansåg riksdagens biträdande justitieombudsman och även justitieministeriet att betydelsen hos någon annan motsvarande orsak bör förtydligas i propositionen för att styra Folkpensionsanstaltens tillämpningspraxis. Justitieministeriet konstaterade också att förhållandet mellan den föreslagna paragrafen och nuvarande tillämpningspraxis förblir oklart.

Utifrån utlåtandena har förslaget och motiveringen preciserats så att de gäller allt utkomststöd.

Rättelse av sakfel

I det utkast till proposition som var på remiss föreslogs en ny paragraf i lagen om utkomststöd, enligt vilken 50 § i förvaltningslagen ska tillämpas på rättelse av sakfel i ett beslut.

Till exempel biträdande justitiekanslern och justitieministeriet yttrade sig om rättelse av sakfel. I yttrandena framfördes det till exempel att förhållandet mellan den föreslagna regleringen och grundlagens 21 § om rättsskydd och 6 § om jämlikhet inte har bedömts.

Utifrån remissvaren har förslaget om rättelse av sakfel jämte motivering strukits helt ur propositionen.

Andra iakttagelser

I utlåtandena från Välfärdsområdesbolaget Hyvil Ab och Birkalands välfärdsområde ansågs det att medlen för eget hushåll för ungdomar i eftervård ska vara en privilegierad inkomst till den del de används för anskaffningar eller ändamål som stöder självständighetsprocessen.

Välfrädsområdesbolaget Hyvil Ab, Mellersta Österbottens välfrädsområde och Birkalands välfrädsområde ansåg att intressebevakarens arvode bör beaktas som en utgift i det grundläggande utkomststödet.

Några välfrädsområdesaktörer, såsom Kymmenedals välfrädsområde, Lapplands välfrädsområde, Västra Nylands välfrädsområde och Norra Österbottens välfrädsområde, ansåg att det behövs en guide på lagstiftnings- eller ministerienivå för att styra tillämpningspraxis för det förebyggande och kompletterande utkomststödet.

Med anledning av utlåtandena konstateras det att det utkast till proposition som var på remiss inte innehöll några förslag i fråga om dessa andra iakttagelser. Dessa utlåtanden bedöms inte föranleda ändringar i propositionen.

6.13 Den fortsatta beredningen

Det utkast till proposition som var på remiss har vid den fortsatta beredningen efter remissen ändrats och kompletterats på många sätt bland annat i fråga om den allmänna motiveringen, konsekvensbedömningen, specialmotiveringen och paragrafförslagen. Närmare redogörelser för till vilka delar remissvaren i fråga om olika förslag har lett till att propositionen ändrats eller kompletterats finns ovan under rubrikerna 6.1–6.12.

Efter remissbehandlingen har dessutom det förslag till 10 § 1 mom. om sänkning av grunddelen som varit på remiss omarbetats så, att 2 punkten i det gällande momentet, som gäller sänkning av grunddelen i situationer med klandervärt förfarande i anslutning till utarbetande av en integrationsplan ska kvarstå. Jämfört med den gällande punkten fogas dock till den en begränsning på basis av vilken punkten inte ska tillämpas på invandrare som enligt den föreslagna 2 a § ska anmäla sig som arbetsökande hos arbetskraftsmyndigheten och på vilka därför 1 punkten i samma moment ska tillämpas.

7 Specialmotivering

7.1 Lagen om ändring av lagen om utkomststöd

2 a §. Skyldighet att anmäla sig som arbetsökande. Det föreslås att 1 mom. ändras på många sätt. Enligt det inledande stycket i det gällande momentet gäller skyldigheten att anmäla sig som arbetsökande personer i åldern 17–64 år. Den nedre åldersgränsen ändras till 18 år, med undantag för sådana 17-åriga personer som har fullgjort sin läroplikt. Den nedre åldersgränsen överensstämmer därmed med den nedre åldersgränsen för beviljande av arbetslöshetsförmån enligt 3 kap. 1 § 1 mom. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. På motsvarande sätt föreslås att den övre åldersgränsen förenhetligas med den övre åldersgränsen för beviljande av arbetslöshetsförmån och med den tidpunkt då rätten till ålderspension uppkommer. Pensionsåldern har efter pensionsreformen 2017 varit beroende av personens födelseår. Enligt 10 § 1 mom. i folkpensionslagen (568/2007) har personer som är födda före 1965 rätt till ålderspension vid 65 års ålder. En person som är född 1965 eller senare har rätt till ålderspension i den ålder som med stöd av 11 § i lagen om pension för arbetstagare (395/2006) fastställs som ålder för ålderspension för hans eller hennes åldersklass. För personer födda 1965 och senare är åldersgränsen för ålderspension kopplad till den förväntade livslängden.

Skyldigheten enligt det inledande stycket i 1 mom. i den gällande paragrafen att anmäla sig som arbetsökande på det sätt som föreskrivs i lagen om ordnande av arbetskraftsservice ändras så att en arbetsökande ska anmäla sig som arbetsökande som söker heltidsarbete. I 27 § i lagen om ordnande av arbetskraftsservice föreskrivs det om inledande av jobbsökning, det vill säga

anmälan som arbetssökande. Enligt bestämmelsen inleds en enskild kunds jobbsökning den dag då kunden elektroniskt begär det via den för ändamålet avsedda nättjänsten eller personligen hos Arbetskraftsmyndigheten och kunden registreras som arbetssökande i den i 120 § avsedda nationella informationsresursen för Arbetskraftsservice. Arbetskraftsmyndigheten kan också godkänna en begäran som framförts på annat sätt.

Förutsättningen för att en enskild kund ska registreras som arbetssökande är att personen

- 1) lämnar de uppgifter om sin arbetserfarenhet, arbetsförmåga, utbildning och övriga kompetens som behövs med tanke på sysselsättning och offentlig Arbetskraftsservice,
- 2) meddelar sin adress och andra kontaktuppgifter för att utan dröjsmål kunna nås, och
- 3) vidtar de övriga åtgärder som serviceprocessen för arbetssökande kräver.

Om inte något annat följer av internationella avtal som är förpliktande för Finland, förutsätter registreringen av en utländsk medborgare eller statslös person som arbetssökande dessutom att denna

- 1) på basis av internationella avtal om Arbetskraftens fria rörlighet som är förpliktande för Finland har rätt att komma till Finland för att söka arbete och förvärvsarbeta utan den prövning av tillgången på Arbetskraft som avses i utlänningslagen (301/2004), eller
- 2) har rätt att förvärvsarbeta med stöd av ett uppehållstillstånd och tillståndet inte är förenat med några begränsningar som gäller arbetsgivaren.

Om en enskild kund inte kan registreras som arbetssökande, meddelar Arbetskraftsmyndigheten beslut om att registrering avslås.

Utöver anmälan som arbetssökande som söker heltidsarbete ska jobbsökningen också hållas i kraft på det sätt som avses i lagen om ordnande av Arbetskraftsservice. Det räcker med andra ord inte enbart med att anmäla sig som arbetssökande som söker heltidsarbete, utan jobbsökningen ska dessutom vara i kraft.

I 28 § i lagen om ordnande av Arbetskraftsservice föreskrivs det om de situationer där en jobbsökning upphör att vara i kraft. Enligt bestämmelsen upphör en jobbsökning att vara i kraft om den arbetssökande

- 1) meddelar Arbetskraftsmyndigheten att den arbetssökande inte längre önskar hålla sin jobbsökning i kraft eller inte förnyar sin jobbsökning,
- 2) inte inom den tid som Arbetskraftsmyndigheten har satt ut lämnar de redogörelser om sin arbetserfarenhet, arbetsförmåga, utbildning och övriga kompetens som behövs med tanke på sysselsättning och offentlig Arbetskraftsservice,
- 3) upprepade gånger under en granskningsperiod på 12 månader underlåter att inom den tid som Arbetskraftsmyndigheten har satt ut och på det sätt som myndigheten förutsätter vara i kontakt med myndigheten.

Med att vara i kontakt med myndigheten i enlighet med 1 mom. 3 punkten anses också att anlända till en inledande intervju, ett samtal om jobbsökning och ett kompletterande samtal om jobbsökning vid den tidpunkt som personen själv har reserverat via den för ändamålet avsedda

nättjänsten. I fråga om utländska medborgare eller statslösa personer som är arbetssökande upphör jobbsökningen också att vara i kraft om den arbetssökande inte längre uppfyller de i 27 § 3 mom. angivna förutsättningarna för registrering som arbetssökande.

I 29 § i lagen om ordnande av arbetskraftsservice föreskrivs det om inledande av jobbsökning på nytt. I paragrafen föreskrivs det att när en jobbsökning har upphört att vara i kraft kan den inledas på nytt med iakttagande av vad som föreskrivs i 27 §. Om jobbsökningen har upphört att vara i kraft med stöd av 28 § 1 mom. 2 punkten krävs det dessutom att den enskilda kunden i samband med begäran om att jobbsökning inleds lämnar de upplysningar som arbetskraftsmyndigheten begär. Om jobbsökningen har upphört att vara i kraft med stöd av 28 § 1 mom. 2 eller 3 punkten kan arbetskraftsmyndigheten begränsa personens rätt att på elektronisk väg inleda jobbsökning i den för ändamålet avsedda nättjänsten.

En jobbsökning upphör inte att vara i kraft på grund av sådant klandervärt förfarande eller den tid utan ersättning som föreläggs på grund av förfarandet som anges i 2 kap. 13 och 14 § och 2 a kap. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Bestämmelserna i fråga gäller de skyldigheter för sökande av arbetslöshetsförmån som utgör villkor för att få arbetslöshetsförmån samt de påföljder som åläggs om en person försummar dessa skyldigheter. Följderna av ett sådant förfarande för sökande av utkomststöd behandlas senare i 10 §.

Enligt 2 kap. 1 § 4 mom. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa anses en arbetssökande söka heltidsarbete, om syftet med jobbsökningen och en eventuell sysselsättningsplan är sysselsättning i heltidsarbete. Endast en arbetslös arbetssökande som söker heltidsarbete har rätt till arbetslöshetsförmån enligt 2 § 1 mom. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Enligt förslaget ska Folkpensionsanstalten inte i egenskap av handläggare av utkomststöd avgöra om det är lagenligt att anmäla sig som arbetssökande och om jobbsökningen är i kraft, utan detta avgörs av arbetskraftsmyndigheten, av vilken Folkpensionsanstalten har rätt att få de uppgifter som är nödvändiga för att sköta sina utkomststödsuppgifter på grundval av 18 a § 2 mom. i lagen om utkomststöd och 64 § i kunduppgiftslagen.

I 1 mom. 1–4 punkterna i den gällande paragrafen anges situationer som utgör en godtagbar orsak att inte anmäla sig till arbetskraftsservicen. Det föreslås dels att dessa orsaker preciseras, dels att den etablerade tillämpningspraxisen för paragrafen fogas till förteckningen för att förtydliga lagstiftningen.

Det föreslås att 1 punkten ändras så att all verksamhet som löntagare utgör en grund för att anmäla sig som arbetssökande som söker heltidsarbete. Strävan ska vara att en person arbetar heltid för att trygga sin utkomst. Gränsen för heltidsarbete ska anses vara 30 arbetstimmar per vecka. Den som ansöker om utkomststöd kan vid behov påvisa antalet veckoarbetstimmar med ett arbetsavtal, eller om det inte framgår av arbetsavtalet, ska sökanden till exempel med ett lönekvitto eller någon annan utredning som denne har fått av sin arbetsgivare visa att antalet veckoarbetstimmar för sökandens del överskrids. Med löntagare avses enligt den föreslagna punkten att personen får lön för sitt arbete. Således kan man inte bedöma att förutsättningen som gäller arbete som löntagare enligt punkten uppfylls för till exempel en person som har obetald ledighet på eget initiativ. Tillämpningen av punkten är förenad med undantag, om vilka det föreskrivs nedan i 3 mom.

I den gällande 1 punkten föreskrivs också att en företagare inte behöver anmäla sig som arbetssökande till arbetskraftsservicen. Det krav som gäller sysselsättning som företagare flyttas till 2 punkten, i vilken även tas in nuvarande tillämpningspraxis att företagaren ska anmäla sig som arbetslös, om denne inte får tillräcklig inkomst från sin företagsverksamhet. Tillräcklig inkomst från företagsverksamhet anses vara ett belopp som motsvarar minimibeloppet av

arbetslöshetsförmån. Efter den vanliga förskottsinnehållningen återstår cirka 595 euro att betalas ut av arbetsmarknadsstödet år 2025. Om företagaren inte får minst detta belopp från sin företagsverksamhet ska han eller hon anmäla sig till arbetskraftsservicen som arbetslös arbetsökande som söker heltidsarbete. Utöver företagare ska också de i lagen om utkomstskydd för arbetslösa avsedda personer som är sysselsatta i eget arbete anmäla sig till arbetskraftsservicen som arbetsökande, om inkomsten från eget arbete är mindre än det belopp som konstaterats ovan i fråga om företagare. Med avvikelse från den vedertagna tolkningen av lagstiftningen om utkomstskydd för arbetslösa avses här dock inte närstående vårdare eller familjevårdare som är sysselsatta i eget arbete. I momentet föreskrivs om närstående vårdare i 8 punkten och om familjevårdare i 7 punkten. I Folkpensionsanstaltens uppskattning av de disponibla inkomsterna för företagaren och dennes familj ska i regel ingå alla de inkomster som företagaren har fått och kan få av sin företagsverksamhet. Företagaren ska på begäran av Folkpensionsanstalten lämna ytterligare uppgifter i form av tillförlitliga och aktuella utredningar om sina disponibla inkomster och tillgångar, till exempel kontoutdrag och månadsvis bokföring. Inkomsterna och tillgångarna ska i regel beaktas för den tidsperiod för vilken utkomststödet fastställs. En företagares inkomster varierar dock i allmänhet från månad till månad och företagaren kan själv ha möjlighet att påverka hur mycket och när han eller hon tar ut inkomst från företaget. I fråga om säsongsbetonad företagsverksamhet kan det förutsättas att företagaren anmäler sig till arbetskraftsmyndigheten som arbetsökande som söker heltidsarbete för den tid då företagaren inte får tillräcklig inkomst från sin företagsverksamhet, det vill säga ett belopp som motsvarar det ovannämnda minsta beloppet av arbetslöshetsförmånen.

Förutsättningen som gäller studier på heltid i den gällande 2 punkten föreslås bli flyttad till 3 punkten. Samtidigt preciseras begreppet studier på heltid så att studier på heltid kräver att studeranden får den primära förmån som är avsedd att trygga utkomsten under studierna. Med förmån som tryggar utkomsten under studierna avses till exempel studiestöd eller rehabiliteringspenning som beviljats för utbildning. Tillämpningen av punkten är förenad med ett undantag, om vilket det föreskrivs nedan i 4 mom.

I den gällande 3 punkten hänvisas det till de personer som avses i 3 kap. 3 § 1 mom. och 4 § 1–6 punkten i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Hänvisningen föreslås bli flyttad till 4 punkten. Samtidigt korrigeras felet att 2 mom. saknas i den sistnämnda paragrafen i hänvisningen som en teknisk ändring. Enligt 3 kap. 3 § 1 mom. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa anses den vara arbetsoförmögen som får sjukdagpenning eller partiell sjukdagpenning enligt sjukförsäkringslagen eller sjukpension eller rehabiliteringsstöd enligt folkpensionslagen eller en förmån som med stöd av någon annan lag betalas på grundval av full arbetsoförmåga. Som arbetsoförmögen betraktas även den som konstaterats vara arbetsoförmögen i enlighet med sjukförsäkringslagen eller folkpensionslagen, trots att ingen förmån beviljats honom eller henne. Enligt 3 kap. 4 § 2 mom. 1–6 punkten i lagen om utkomstskydd för arbetsökande är en arbetssökande inte berättigad till arbetslöshetsförmåner när det är fråga om en arbetssökande 1) som får ålderspension eller förtida ålderspension enligt folkpensionslagen eller arbetspensionslagarna, 2) som får arbetslöshetspension, 3) som har rätt till graviditetspenning enligt sjukförsäkringslagen eller som får särskild graviditetspenning, föräldrapenning eller specialvårdpenning, eller som har beviljats ledighet för graviditet och förlossning eller för vård av barn, 4) för den tid han eller hon får avträdelsestöd enligt lagen om avträdelsestöd för lantbruksföretagare (1293/1994) eller lagen om stöd för upphörande med att bedriva jordbruk (612/2006), 5) som får rehabiliteringspenning enligt lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005) eller enligt de lagar som nämns i 3 § i lagen om pension för arbetstagare (395/2006) eller ersättning för inkomstbortfall enligt rehabiliteringsbestämmelserna i olycksfalls- eller

trafikförsäkring eller i lagen om skada, ådragen i militärtjänst (404/1948), eller 6) som får arbetslivspension enligt arbetspensionslagarna.

I den gällande 4 punkten föreskrivs som godtagbar orsak att inte ta emot arbete att man är i anstaltsvård eller har en sjukdom som en läkare konstaterat och därför är förhindrad att ta emot arbete. Enligt förslaget ska anstaltsvård flyttas till 5 punkten. Med anstaltsvård avses också socialvårdstjänster eller hälso- och sjukvårdstjänster som på grund av sin bindande natur kan jämföras med anstaltsvård, även om termen anstaltsvård inte uttryckligen används. Det att en person har ett läkarutlåtande som påvisar arbetsoförmåga, men i fråga om vilken de förutsättningar som föreslås i 4 punkten ovan inte uppfylls, anses inte uppfylla grunden för att inte anmäla sig till Arbetskraftsservicen som arbetssökande som söker heltidsarbete. Skyldigheten att anmäla sig till Arbetskraftsservicen föreslås således bli utvidgad till att även omfatta de personer som har ett läkarutlåtande, men som inte får en sådan förmån som avses i 3 kap. 3 § 1 mom. eller 4 § 2 mom. 1–6 punkterna i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Skyldigheten att anmäla sig som arbetslös sökande av heltidsarbete föreligger även om man i samband med servicen upptäcker betydande brister i klientens livshandling, men personen inte har konstaterats vara arbetsoförmögen på det sätt som avses i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Syftet med ändringen är att se till att personen börjar omfattas av den primära förmånen och de tjänster som lämpar sig för honom eller henne. Enligt den gällande lagstiftningen är det möjligt att få tillgång till sektorsövergripande tjänster som främjar sysselsättning redan i början av arbetslösheten, och då kan även de skyldigheter som fastställs i fråga om dem anpassas till personens faktiska arbetsförmåga.

Nuvarande tillämpningspraxis som grundar sig på förarbetena till lagen tas in på lagnivå i 6–9 punkten. Skyldigheten för dem som vårdar barn i hemmet att anmäla sig som arbetslös arbetssökande preciseras emellertid så att endast vård av barn under 3 år med hemvårdsstöd anses vara en godtagbar orsak att inte anmäla sig.

I 10 punkten i momentet föreskrivs det på samma sätt som i 5 punkten i det gällande momentet att en godtagbar orsak även kan vara någon annan orsak som kan jämföras med de andra punkterna.

Det föreslås att 2 mom. i paragrafen ändras så att i enlighet med det inledande stycket i 1 mom. fogas till momentet de förutsättningar som gäller ansökan om heltidsarbete och upprätthållande av jobsökningen. Om den som ansöker om utkomststöd inte anmäler sig som arbetssökande som söker heltidsarbete hos Arbetskraftsmyndigheten och om personen inte håller sin jobsökning i kraft, sänks personens grunddel på det sätt som föreskrivs i 10 §. I motiveringen till det inledande stycket i 1 mom. anges vad anmälan som arbetssökande förutsätter och de situationer där en jobsökning upphör att vara i kraft.

Av ansökan om heltidsarbete förutsätts här att det är fråga om en så kallad genuin jobsökning, vilket också krävs för att en arbetslös person ska beviljas en primär förmån, det vill säga arbetslöshetsförmån. Folkpensionsanstalten informerar Arbetskraftsmyndigheten om huruvida sökanden uppfyller förutsättningarna för att få arbetslöshetsförmån. För att få utkomststöd ska den sökande i praktiken anmäla sig som arbetslös sökande av heltidsarbete så att han eller hon får rätt till arbetslöshetsförmån enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Till exempel om en företagare inte uppfyller förutsättningarna för att få arbetslöshetsförmån på grund av att företagaren, trots att han eller hon söker heltidsarbete fortsätter med sin företagsverksamhet, som betraktats som heltidsarbete, eller är sysselsatt i eget arbete på ett sätt som betraktas som heltidsarbete, ska företagaren för att undvika att utkomststödet grunddel sänks avsluta sin företagsverksamhet eller upphöra med att vara sysselsatt i eget arbete. Likaså ska en studerande

som inte får arbetslöshetsförmån på grund av sina studier för att undvika att utkomststödets grunddel sänks avsluta sina studier, om inte något annat följer av det som föreslås i 4 mom.

I en situation där Arbetskraftsmyndigheten ger Folkpensionsanstalten eller arbetslöshetskassan ett utlåtande som möjliggör utbetalning av arbetslöshetsförmån och personen även i övrigt uppfyller förutsättningarna för utbetalning av förmånen, tryggas personens utkomst i första hand genom arbetslöshetsförmånen, vilket minskar behovet av utkomststöd. I fråga om partiellt sysselsatta innebär detta rätt till jämkad arbetslöshetsförmån. Jämkad arbetslöshetsförmån betalas så att hälften av den inkomst som betalats under förmånsperioden minskar förmånen sådan den skulle ha betalats till en helt arbetslös. I beräkningen av den jämkade arbetslöshetsförmånen beaktas både arbetsinkomst och arbetslöshetsförmån till bruttobelopp. I beräkningen av utkomststödet beaktas inkomsterna till nettobelopp.

Exempel: Arbetslöshetsförmånens belopp är 37,21 euro per dag⁸⁸ och 744,20 euro per fyra kalenderveckor under perioden 6.10–2.11.2025. Under perioden i fråga har personen en lönebetalningsdag. Lönen är 600 euro brutto, från vilket en förmån som betalas till fullt belopp för dessa fyra veckor drar av hälften av beloppet. Beloppet av den jämkade förmånen för perioden 6.10–2.11.2025 är således 444,20 euro. Personens totala inkomst för tiden är lön 600 euro + jämkad arbetslöshetsförmån 444,20 euro, det vill säga sammanlagt 1044,20 euro.

Paragrafen 3 mom. är nytt och i det föreskrivs om undantag i anslutning till 1 mom. 1 punkten. Undantag från kravet på 30 arbetstimmar per vecka kan göras under de förutsättningar som närmare föreskrivs genom förordning av statsrådet. I momentet föreslås en förteckning över sådana arbeten eller branscher i fråga om vilka det genom förordning föreskrivs om uppfyllandet av det krav som gäller antalet arbetstimmar. Det är fråga om arbeten eller branscher där full arbetstid enligt arbets- eller tjänstekollektivavtalet är ett mindre antal timmar än de i 1 mom. 1 punkten föreslagna 30 timmarna (vissa uppgifter inom undervisningssektorn) eller där lönen inte baserar sig på arbetstid utan på antalet prestationer (hemarbete) eller på projekt (vissa arbeten som utförs av konstnärer och andra anställda inom de skapande och framställande branscherna). Dessutom kan det genom förordning vid behov föreskrivas om arbetstidsgränser för andra motsvarande arbetsuppgifter eller branscher där regleringen av arbetstiden avviker från det normala.

Paragrafens 4 mom. är nytt och i det föreskrivs om undantag i anslutning till 1 mom. 3 punkten. En studerande som studerar till sin första examen som ger yrkesfärdigheter är emellertid inte skyldig att anmäla sig som arbetslös arbetssökande till Arbetskraftsmyndigheten innan det har gått tre månader från det att den primära förmån som avses för att trygga studerandens utkomst under studierna har upphört. I fråga om universitetsstuderande avses med examen i detta sammanhang i regel studier som leder till högre högskoleexamen. Den period på tre månader som avses här gäller således en universitetsstuderande som studerar för högre högskoleexamen, även om han eller hon redan har avlagt lägre högskoleexamen, om den lägre examen i sig inte ger förutsättningar för sysselsättning. Gymnasiestudier anses på grund av sin allmänbildande karaktär inte ge yrkesfärdigheter.

Med upphörande av den primära förmånen avses att den maximala stödtiden uppfylls för förmånen i fråga, vanligtvis studiestöd. Här avses med upphörande av förmånen således inte att stödtagaren själv avslutar stödet, och inte heller sådana situationer där stödet dras in eller avbryts på grund av otillräckliga framsteg i studierna. Tiden på tre månader, inom vilken studeranden

⁸⁸ Arbetsmarknadsstödets och grunddagpenningens bruttobelopp 2025.

ska anmäla sig till Arbetskraftsmyndigheten, föreslås kunna bli förlängd med en ny tidsfrist på tre månader, om studeranden uppvisar en tillräcklig utredning över studiernas framskridande inom tidsfristen och det är möjligt att slutföra studierna inom ett år efter att den primära förmånen upphört. Som tillräcklig utredning över studiernas framskridande kan anses en plan för slutförandet av studierna inklusive en tidsplan som godkänts av läroanstalten, till exempel en uppdaterad studieplan, en personlig kompetensutvecklingsplan eller någon annan utredning av läroanstalten. FPA kan följa upp studiernas framskridande i systemen eller vid behov be klienten om en utredning över studiernas framskridande. Med en tilläggstid på tre månader strävar man efter att ge tid för planering och genomförande av läroanstaltens och/eller socialvårdens stödåtgärder. Det primära målet är att stödja personens utexaminering. Tidsfristen kan dock högst förlängas med 12 månader efter att den primära studieförmånen upphört. Därefter eller, om det saknas grunder för en tidsfrist, redan efter tre månader föreslås den studerande ha skyldighet att anmäla sig som arbetslös arbetssökande som söker heltidsarbete för att undvika en sänkning av utkomststödets grunddel.

Paragrafens 5 mom. är nytt och i den föreskrivs om undantag från skyldigheten att söka heltidsarbete i fråga om dem som får invalidpension i form av delpension. För den som får invalidpension i form av delpension förutsätts det inte att man ansöker om heltidsarbete, utan det räcker med att man anmäler sig som sökande av deltidarbete för att uppfylla den skyldighet som avses i paragrafen.

Skyldigheten att anmäla sig som sökande av heltidsarbete hos Arbetskraftsmyndigheten och skyldigheten att hålla jobbsökningen i kraft samt den möjlighet att sänka grunddelen som hänförs till dessa skyldigheter hör ihop med att Folkpensionsanstalten vid behov hänvisar en sökande av utkomststöd att anmäla sig som arbetssökande och hålla jobbsökningen i kraft. Förvaltningslagens (434/2003) 8 § förpliktar Folkpensionsanstalten att inom ramen för sin behörighet och enligt behov ge sina kunder råd i anslutning till skötseln av ett förvaltningsärende samt svara på frågor och förfrågningar som gäller uträttandet av ärenden. Om ärendet inte hör till Folkpensionsanstaltens behörighet ska anstalten om möjligt hänvisa kunden till den behöriga myndigheten.

2 b §. Skyldighet att ansöka om primär förmån. Paragrafen är ny. Enligt förslaget ska den som ansöker om utkomststöd alltid först ansöka om en förmån som betalas under tiden för studier, arbetslöshet, sjukdom, rehabilitering, arbetsförmåga och ålderdom eller på basis av ett barns födelse, vid förlust av en försörjare eller vid behov av stöd för boende och som personen kan antas vara berättigad till med tanke på personens livssituation och förhållandena. Avsikten är att utkomststöd endast ska fungera som en sista förmån och att alla som har rätt till primära förmåner i första hand ska omfattas av dessa. Andra förmåner som avses i paragrafen är till exempel studiestöd, arbetslöshetsförmåner, rehabiliteringspenning, sjukdagpenning och andra förmåner som tryggar utkomsten under arbetsförmåga, pensioner, barnbidrag, föräldradagpenning och bostadsbidrag. Om den som ansöker om utkomststöd inte ansöker om en primär förmån som personen sannolikt har rätt till på grund av sin livssituation, sänks utkomststödets grunddel i enlighet med de ändringar som föreslås i 10 § nedan.

Skyldigheten att ansöka om primär förmån och möjligheten att sänka grunddelen hör ihop med att Folkpensionsanstalten ska hänvisa en sökande av utkomststöd att ansöka om en primär förmån och anstalten ska också specificera vilken förmån sökanden ska ansöka om. Förvaltningslagens (434/2003) 8 § förpliktar Folkpensionsanstalten att inom ramen för sin behörighet och enligt behov ge sina kunder råd i anslutning till skötseln av ett förvaltningsärende samt svara på frågor och förfrågningar som gäller uträttandet av ärenden. Om ärendet inte hör till Folkpensionsanstaltens behörighet ska anstalten om möjligt hänvisa kunden till den behöriga myndigheten. Av förvaltningslagen följer också en skyldighet att

överföra ansökan (21 § i förvaltningslagen), vilket innebär att om sökanden av misstag lämnar in ansökan till Folkpensionsanstalten trots att det är fråga om ett ärende som hör till en annan myndighets behörighet, ska Folkpensionsanstalten utan dröjsmål överföra handlingen till den myndighet som den anser vara behörig samt underrätta avsändaren om överföringen.

7 a §. Boendeutgifter. I paragrafens gällande 2 mom. föreskrivs om fastställande av det behövliga beloppet av boendeutgifter genom förordning av statsrådet. Enligt det gällande momentet fastställs boendeutgifterna på grundval av den ort där bostaden är belägen och familjens storlek. Boendeutgifterna grundar sig på de genomsnittliga boendeutgifterna för mottagarna av utkomststöd och mottagarna av allmänt bostadsbidrag enligt lagen om allmänt bostadsbidrag. Genom förordning av statsrådet justeras bostadsutgifterna minst en gång per år på ett sätt som motsvarar förändringen i de genomsnittliga bostadsutgifterna för mottagarna av utkomststöd och mottagarna av allmänt bostadsbidrag.

Enligt förslaget ändras momentet så att de boendeutgifter som fastställs genom förordning av statsrådet grundar sig upp till en familjestorlek på fyra personer på de genomsnittliga boendeutgifterna som grundar sig på 60-percentilen för mottagarna av utkomststöd och mottagarna av allmänt bostadsbidrag enligt lagen om allmänt bostadsbidrag. När boendeutgifterna fastställs beaktas de genomsnittliga boendeutgifterna endast för de mottagare som inte har någon i 7 a § 3 mom. i lagen om utkomststöd avsedd särskild grund för att bo i den bostad för vilken utkomststöd söks. Boendeutgifterna justeras minst en gång per år så att de motsvarar 60-percentilen under granskningsperioden, förutsatt att boendeutgifterna har stigit eller sjunkit minst tre procent jämfört med det gällande fastställda beloppet av boendeutgifterna. Det fastställda beloppet av boendeutgifterna höjs eller sänks dock med högst fem procent per år. Av särskilda skäl som förekommer i kommunen kan dock beloppet av de fastställda boendeutgifterna höjas med mer än fem procent, dock högst med 10 procent per år.

Från och med den femte familjemedlemmen kan de kommunvisa gränserna dock bildas som ett enda tal som baserar sig på antalet extra personer. Detta beror på att det i vissa kommuner kan finnas endast ett fåtal sådana familjer med fler än fyra personer som får utkomststöd eller allmänt bostadsbidrag.

Dessutom föreslås det att ordalydelsen "bostadsutgifterna" i den sista meningen i det gällande svenska 2 mom. ändras till "boendeutgifterna" för att motsvara den finska ordalydelsen. Ändringen som gäller rättelsen av den svenskspråkiga ordalydelsen är av teknisk karaktär.

7 b §. Hälso- och sjukvårdsutgifter och övriga utgifter. Det föreslås att 1 mom. ändras. Som övriga grundutgifter beaktas andra hälso- och sjukvårdsutgifter till behövligt belopp än de som ingår i grunddelen. Vid bedömningen av hälso- och sjukvårdsutgifters behövliga belopp och nödvändighet föreslås Folkpensionsanstalten kunna beakta allmänt godkänd vårdpraxis och forskningsresultat samt kostnadseffektiviteten i samband med nya eller särskilt dyra läkemedelspreparat.

Avsikten är inte att ändra tillämpningspraxis enligt det gällande momentet där Folkpensionsanstalten i fråga om det grundläggande utkomststödet i enskilda fall bedömer hälso- och sjukvårdsutgifterna behövliga belopp. Vid bedömningen av utgifternas behövliga belopp kan Folkpensionsanstaltens sakkunnigläkare och annan sakkunskap anlitas. Folkpensionsanstalten kan beakta orsaken till utgifterna och utgifternas behövliga belopp och nödvändighet.

Som andra nödvändiga hälso- och sjukvårdsutgifter än de som omfattas av utkomststödet grunddel kan beaktas till exempel kostnader för läkemedelsbehandling som en yrkesutbildad

person inom hälso- och sjukvården föreskriver enligt allmänt godkänd vårdpraxis till följd av en plötslig sjukdom eller skada. Även kostnader för läkemedelsbehandling av långtidssjukdomar enligt allmänt godkänd vårdpraxis ska beaktas som andra hälso- och sjukvårdsutgifter än de som ingår i grunddelen när vården är i enlighet med allmänt godkänd vårdpraxis eller grundar sig på forskningsresultat, samt i fråga om nya eller särskilt dyra läkemedelspreparat också är kostnadseffektiv. I dessa situationer har mottagaren av utkomststöd ofta beviljats rätt till läkemedelsersättning och i utkomststödet har läkemedlets självriskandel beaktats som utgift. För grundläggande utkomststöd förutsätts det emellertid inte alltid att läkemedlet är ersättningsbart från sjukförsäkringen, även om ersättningsbarheten samt försäljningstillståndet och användningsindikationen för läkemedlet kan ges större betydelse än tidigare när man bedömer utgiftens nödvändighet och behövliga belopp med tanke på utkomststödet. Som andra nödvändiga hälso- och sjukvårdsutgifter än de som ingår i grunddelen beaktas däremot inte till exempel sådan förebyggande vård som inte stöds inom den offentliga hälso- och sjukvården, till exempel vaccinationer som inte ingår i det nationella vaccinationsprogrammet eller receptbelagda vitamin- och spårämnespreparat utan påvisat bristtillstånd. Nikotinersättningsprodukter som kan köpas utan recept eller läkemedel och egenvårdsprodukter som används i estetiska syften föreslås inte heller bli beaktade. Läkemedel som används för att förhindra graviditet föreslås dock bli beaktade som utgifter i utkomststödet på samma sätt som tidigare. På så sätt stöds personens rätt att fatta beslut om sin egen kropp och reproduktion.

Kostnader beaktas inte som utgifter i utkomststödet till den del en person har rätt till motsvarande förmån på annan grund eller från ett primärt system, till exempel ersatt från en försäkring eller ordnad av offentlig hälso- och sjukvård. Det är inte heller ändamålsenligt att utkomststöd fungerar som ett system för läkemedelsersättning parallellt med systemet enligt sjukförsäkringslagen eller att försätta mottagare av utkomststöd i en bättre ställning än personer som själva betalar läkemedelsbehandlingen. Till exempel nya eller särskilt dyra läkemedelsbehandlingar, såsom läkemedel avsedda för behandling av fetma och cancer, vars ersättningsbarhet inte har bedömts eller för vilka ersättning inte har beviljats, föreslås endast bli beaktade i utkomststödet under vissa förutsättningar. Vid bedömningen av nödvändigheten och utgiftens behövliga belopp kan man i utkomststödet beakta tillgängliga behandlingsalternativ, samt i fråga om nya eller särskilt dyra läkemedel även huruvida läkemedelsbehandlingen är kostnadseffektiv. En läkemedelsbehandling anses vara kostnadseffektiv när kostnaderna för den är skäliga i förhållande till den förväntade hälsofördelen, när den till sitt pris hör till de förmånligare läkemedelsbehandlingarna bland jämförbara och utbytbara alternativ och när samhället har råd med den.

9 §. Grunddelens storlek. De grunddelensbelopp som anges i paragrafen och som är på samma nivå som folkpensionsindexet för 2011 föreslås bli ändrade på grund av nedskärningar i grunddelen. Storleken på grunddelen för en ensamstående person presenteras i förslaget i enlighet med den gällande lagen på det sätt som föreskrivs i 9 a § i lagen om utkomststöd på nivån för folkpensionsindexet 2011. I 1 mom. 1 punkten i paragrafen föreskrivs det att grunddelen för en ensamstående person ska vara 449,86 euro. I de andra punkterna i paragrafen anges grunddelens storlek som en procentandel av grunddelen för en ensamstående person. Även denna lagtekniska regleringslösning bibehålls enligt förslaget. Den procentandel för andra än i 1 punkten avsedda personer över 18 år som anges i 2 punkten ökar med en procentenhet till 86 procent. Den i 3 punkten angivna procentandelen för 18 år fyllda personer som bor hos sin förälder förblir 73 procent, den i 4 punkten angivna procentandelen för barn mellan 10 och 17 år stiger med cirka två procentenheter till 72,2 procent och den i 5 punkten angivna procentandelen för barn under 10 år stiger med två procentenheter till 65 procent.

Den i 2 mom. föreskrivna höjningsprocenten som gäller grunddelen för ensamförsörjare som betalas till ensamstående föreslås öka med en procentenhet, det vill säga till 15 procent.

10 §. Sänkt grunddel. I 1 mom. föreskrivs det om situationer i vilka storleken på grunddelen i den sökandes grundläggande utkomststöd sänks med 20 procent. Ordalydelsen i det inledande stycket i momentet ”kan sänkas med högst 20 procent” föreslås bli ändrad till ”sänks med 20 procent”. En sänkning av grunddelen ska alltid göras om förutsättningarna för en sänkning uppfylls och sänkningen inte kan anses oskälig för mottagaren av utkomststöd utifrån den individuella skälighetsprövning som föreslås i det sista momentet i paragrafen.

I 1 mom. 1 punkten föreskrivs det att grunddelens belopp sänks i situationer där en person har förfarit arbetskraftspolitiskt klandervärt så att personen med stöd av 2 kap. 13 eller 14 § eller 2 a kap. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa inte är berättigad till arbetslöshetsförmån för viss tid eller tills vidare. Dessa situationer orsakar i praktiken ett avbrott i utbetalningen av arbetslöshetsförmånen som gäller tillfälligt eller tills vidare. De ovan beskrivna bestämmelserna, i vilka även föreskrivs om försummelse av skyldigheterna och den tid utan ersättning som följer av försummelse, gäller situationer där en sökande av utkomststöd på grund av sitt eget förfarande förlorar sin rätt till en primär förmån, det vill säga arbetslöshetsförmån. När det gäller hänvisningarna till lagen om utkomstskydd för arbetslösa är syftet att säkerställa att sanktionerna för arbetslöshetsförmåner i princip inte ersätts till fullo med utkomststöd, om inte annat krävs på grundval av en individuell skälighetsprövning. I 2 a kap. i den gällande lagen om utkomstskydd för arbetslösa föreskrivs det om förfaranden som är arbetskraftspolitiskt klandervärda, till exempel när en arbetssökande inte har rätt till arbetslöshetsförmån till exempel efter att ha lämnat sitt arbete, vägrat att ta emot arbete eller agerat klandervärt i samband med jobsökning och arbetskraftsservice. I 2 kap. 13 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa föreskrivs det om rätten till arbetslöshetsförmåner för unga som saknar utbildning som ger yrkesfärdigheter och i 14 § i samma kapitel om åtgärder i stället för skyldigheten att söka till en utbildning. I de nämnda paragraferna föreskrivs det om när en ung person som saknar utbildning ska söka till en utbildning för att få arbetslöshetsförmån och i vilka situationer den unga förlorar rätten till arbetslöshetsförmån på grund av försummelse av skyldigheten att söka till en utbildning. Folkpensionsanstalten, som verkställer grundläggande utkomststöd, får information om personens ovan nämnda situationer genom arbetskraftspolitiska utlåtanden.

Paragrafens 1 mom. 2 punkten förblir i övrigt sådan den lyder i den gällande lagen, men överlappningen med 1 punkten stryks. Således gäller 2 punkten inte sådana invandrare som med stöd av 2 a § är skyldiga att anmäla sig som arbetslösa arbetssökande hos arbetskraftsmyndigheten. Däremot gäller 2 punkten till exempel sådana barn, invandrare som får förmåner vid arbetsoförmåga och invandrare som uppnått åldern för ålderspension för vilka kommunen enligt lagen om främjande av integration ska utarbeta en integrationsplan. Utkomststödet grunddel för en sådan person sänks i de situationer som avses i 2 punkten, det vill säga när en person utan grundad anledning har vägrat delta i utarbetandet av en integrationsplan eller i sysselsättningsfrämjande åtgärder som avtalats specificerat i integrationsplanen eller om han eller hon genom sin försummelse har föranlett att ingen integrationsplan har kunnat utarbetas.

Sådana försummelser i anslutning till integrationsplanen som görs av invandrare som med stöd av 2 a § ska anmäla sig som arbetslösa arbetssökande omfattas av 1 mom. 1 punkten. I 2 a kap. 9 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa anges som ett klandervärt förfarande till exempel att utebli från en bedömning av behovet av tjänster enligt integrationslagen, att vägra göra en sådan bedömning eller att genom eget förfarande förhindra att bedömningen görs samt motsvarande klandervärda förfaranden till exempel i fråga om en plan som ersätter sysselsättningsplanen, såsom integrationsplanen. Klandervärda förfaranden när det gäller att

inte delta i tjänster är också tjänster som invandrare hänvisas till genom sysselsättnings- eller integrationsplanen, såsom arbetskraftsutbildning eller integrationsutbildning samt frivilliga studier enligt integrationslagen.

De separata 3 och 4 punkterna i det gällande 10 § 1 mom. stryks, eftersom de överlappar den föreslagna 1 mom. 1 punkten. De personer som avses i punkterna ska i enlighet med 2 a § anmäla sig som arbetslösa arbetssökande till arbetskraftsservicen. Klandervärda förfaranden i samband med arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte beaktas i utkomststödet med stöd av 1 punkten. I 2 a kap. 9 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa föreskrivs det att ett klandervärt förfarande är till exempel vägran att utarbeta en aktiveringsplan eller en sektorsövergripande sysselsättningsplan eller förhindrande av att en sådan utarbetas genom eget handlande samt vägran att delta i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eller förhindrande av att sådan ordnas genom eget handlande.

I 2 mom. i paragrafen föreslås det ingå en bestämmelse om att ifall förutsättningarna i 1 mom. uppfylls ska grunddelen sänkas med exakt 20 procent för en månad. Om förutsättningarna för sänkning av grunddelen enligt 1 mom. därefter fortfarande uppfylls, höjs procentsatsen för sänkning av grunddelen från och med den andra sänkingsmånaden framåt till exakt 40 procent. Det föreslås att förutsättningen för en sänkning med 40 procent i den gällande paragrafen, det vill säga att klienten kan hänvisas till välfärdsområdet för bedömning av servicebehovet slopas.

I det föreslagna 3 mom. föreskrivs det att om en persons arbetslöshetsförmån av de orsaker som anges i 1 mom. 1 punkten har avbrutits för högst en kalendermånad, sänks grunddelen för en månad. Om en persons arbetslöshetsförmån har avbrutits för en längre tid än en månad, görs sänkningen av utkomststödet grunddel för så många månader som avbrottet i arbetslöshetsförmånen varar, beräknat i hela kalendermånader. Till exempel, om karenstiden för arbetslöshetsförmånen är 7, 14 eller 30 dagar, sänks utkomststödet grunddel för en månad. Om karenstiden för arbetslöshetsförmånen är 45 dagar innebär det att utkomststödet grunddel sänks för två månader.

I det föreslagna 4 mom. föreskrivs det om situationer där utbetalningen av arbetslöshetsförmån har avbrutits tills vidare av orsaker som avses i 1 mom. 1 punkten. I dessa fall föreslås sänkningen av utkomststödet grunddel i regel vara i kraft i sex månader. Om en person dock återfår rätten till arbetslöshetsförmån under de sex månaderna eller om rätten redan har återfåtts innan grunddelen börjar sänkas eller personen inte längre ska anses vara arbetslös, upphör sänkningen av grunddelen från och med följande månad, i dessa situationer är sänkningen dock alltid i kraft minst två månader. Att en person inte längre ska anses vara arbetslös kan till exempel bero på att personen börjar arbeta i förvärsarbete eller börjar få en förmån för arbetsoförmåga. Bara det faktum att personen själv avbryter sin jobbsökning hos arbetskraftsmyndigheten avses inte påvisa att inte personen fortfarande ska anses vara arbetslös. I fråga om skyldigheten att vara i arbete kan grunddelen, när övriga villkor uppfylls, sänkas under sammanlagt högst sex månaders tid, oberoende av hur lång tid som förflutit från det att ett fortfarande gällande avbrott i arbetslöshetsförmånen började när en person första gången ansöker om utkomststöd. På grund av avbrott i samma arbetslöshetsförmån sänks utkomststödet grunddel i högst sex månader, oberoende av om avbrottet i personens arbetslöshetsförmån varar längre än sex månader.

I det föreslagna 5 mom. föreskrivs det om situationer där utkomststödet grunddel har sänkts av orsaker som avses i 1 mom. 2 punkten. Då fortsätter sänkningen av grunddelen i enlighet med vad som i den gällande lagen föreskrivs om sänkningens varaktighet. Enligt den gällande lagen kan sänkningen göras för högst två månader åt gången räknat från vägran eller försummelsen.

I det föreslagna 6 mom. föreskrivs det om de situationer där utkomststödets grunddel sänks med 50 procent. Hit hör för det första en sådan situation där en person som fyllt 18 år trots uppmaning inte inom den tidsfrist på en månad som beviljats av Folkpensionsanstalten har ansökt om en sådan i 2 b § avsedd förmån inom det finländska systemet för social trygghet som personen med beaktande av sin livssituation och omständigheterna sannolikt kan antas ha rätt till. Sänkningen görs om personen inte alls har ansökt om en sådan primär förmån. Sänkningen görs inte om ansökan är anhängig. Om en person lämnar in en ansökan och sedan återtar den, betraktas det inte som ansökan om förmån. Som ansökan betraktas inte heller att en person nog lämnar in en ansökan, men ansöker om en förmån som personen inte kan få rätt till (till exempel ansökan om ålderspension när åldersvillkoren inte uppfylls).

I fråga om tidsfristen på en månad lyfts det även fram att det vid tillämpningen av bestämmelsen i regel räcker med att den förmån som sannolikt är rätt med tanke på livssituationen har sökts inom tidsfristen i fråga. För detta räcker det med att ansökan lämnats in. Eventuella brister i bilagor kan åtgärdas genom att ansökan kompletteras. Vid tillämpningen av bestämmelsen betraktas det dock inte som ansökan att personen nog lämnar in en ansökan, men trots uppmaning från den behöriga myndigheten inte lägger fram de utredningar som behövs för behandlingen av ansökan, till exempel så att en ansökan om sjukdagpenning inte kompletteras med ett läkarutlåtande som innehåller en bedömning av arbetsförmågan.

För det andra föreslås det att beloppet av grunddelen sänks med 50 procent om en person som avses i 2 a § trots uppmaning inte inom den tidsfrist på en månad som Folkpensionsanstalten fastställt har anmält sig vid Arbetskraftsmyndigheten som en sådan arbetssökande som avses i 2 a §. I 2 a § förpliktas andra än de som får invalidpension i form av delpension att anmäla sig som arbetssökande som söker heltidsarbete. För personer som får invalidpension i form av delpension räcker det också med att ansöka om deltidarbete för att uppfylla skyldigheten att söka arbete. Utöver anmälan som arbetssökande förutsätts också ansökan om förmån som betalas på grundval av arbetslöshet.

Innan grunddelen kan sänkas på grund av att personen inte har ansökt om en primär förmån eller på grund av att personen inte har anmält sig som arbetssökande ska Folkpensionsanstalten ge den sökande en tidsfrist på en månad för att vidta en av dessa åtgärder eller båda dessa åtgärder.

Om utkomststödets grunddel har sänkts med 20 eller 40 procent på det sätt som avses i 1 mom. 1 punkten eller 2–4 mom., ska personen dock hela tiden vara anmäld hos Arbetskraftsservicen som arbetssökande som söker heltidsarbete, om han eller hon inte har ett giltigt skäl att inte göra det. Folkpensionsanstalten ska vid behov uppmana personen att anmäla sig på det sätt som föreskrivs i 6 mom. Således avses det vid behov vara möjligt att ändra sänkningen av grunddelen från 40 procent till 50 procent från och med den tidpunkt då förutsättningarna för en sänkning med 50 procent uppfylls.

I 7 mom. föreskrivs det om hur länge en sänkning av grunddelen med 50 procent är i kraft. Sänkningen av grunddelen med 50 procent fortsätter tills personen har ansökt om en primär förmån i fråga om vilken en tidsfrist för ansökan enligt 6 mom. har beviljats eller tills personen har anmält sig hos Arbetskraftsmyndigheten som arbetssökande som söker heltidsarbete. Om det konstateras att en annan primär förmån än den förmån som sökanden tidigare uppmanats att ansöka om är lämplig för sökanden ska Folkpensionsanstalten avbryta sänkningen av grunddelen och ge sökanden en ny uppmaning som gäller den nya primära förmånen. Om personen inte inom en månad ansöker om förmånen enligt den nya uppmaningen ska hans eller hennes grunddel därefter igen sänkas med 50 procent. Sökanden ska meddela Folkpensionsanstalten om sin livssituation och förändringar i sina förhållanden, så att

Folkpensionsanstalten får information om dem. Folkpensionsanstalten ska varje månad bedöma om förutsättningarna för sänkning av grunddelen fortfarande uppfylls när den avgör sökandens rätt till utkomststöd för den följande månaden.

I 8 mom. föreskrivs det på samma sätt som i den första meningen i gällande 10 § 3 mom. om skälighetsprövning i samband med situationer där grunddelen sänks. I alla situationer som anges i paragrafen kan grunddelen endast sänkas om sänkningen inte bedöms äventyra den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig.

Bedömningen av om sänkningen är skälig kräver på samma sätt som hittills att en förmånshandläggare vid Folkpensionsanstalten gör en individuell bedömning. Enbart sänkningens varaktighet ska inte anses direkt visa att en sänkning är oskälig, utan skälighetsprövningen förutsätter att det görs en helhetsbedömning av sökandens och familjemedlemmarnas aktuella situation och förhållanden. Om sänkningen pågår länge, till exempel om grunddelen har sänkts med 50 procent under flera månader och sökanden trots uppmaning inte anmäler sig som arbetssökande eller ansöker om en primär förmån, kan sänkningens varaktighet dock vara en faktor som visar att sänkningen är oskälig. Även då ska dock den helhetsbild som Folkpensionsanstalten känner till om sökandens och dennes familjs situation beaktas. Sänkningen ska inte göras, om den äventyrar tillgången till sådan föda eller sådant boende som är en förutsättning för att bevara sökandens eller familjemedlemmarnas hälsa och livskraft eller förmågan att klara sig på egen hand.

Även om det bedöms att tryggheten av ett människovärdigt liv inte i sig äventyras, kan en sänkning i vissa situationer dock vara oskälig. En sådan situation kan bero till exempel på att en familjemedlem nyligen avlidit eller insjuknat allvarligt.

Folkpensionsanstalten ska göra en skälighetsprövning varje gång anstalten kontrollerar om förutsättningarna för en sänkning uppfylls för följande månad. Utöver de bemyndiganden att utfärda förordning som föreslås i propositionen kan Folkpensionsanstalten med stöd av 20 § i lagen om Folkpensionsanstalten (731/2001) meddela anvisningar om behandlingen av förmåner i syfte att säkerställa en enhetlig beslutspraxis. Bemyndigandet att meddela anvisningar har betydelse bland annat med tanke på den föreslagna 10, när Folkpensionsanstalten gör en individuell bedömning av om grunddelen ska sänkas. Bemyndiganden att meddela anvisningar av nuvarande slag har utfärdats med grundlagsutskottets medverkan, även om grundlagsutskottet i sitt utlåtande om regeringens proposition RP 10/2001 rd inte särskilt uttalade sig om bemyndigandet att meddela anvisningar (GrUU 7/2001 rd).

Grundlagsutskottet har bland annat i sitt utlåtande GrUU 19/2025 rd uttalat sig om bemyndiganden att meddela föreskrifter och konstaterat att ”Jämfört med bemyndiganden att utfärda förordning ställs det större krav på exakt avgränsning av bemyndiganden att meddela föreskrifter, vilket betyder att de frågor som bemyndigandet gäller måste preciseras exakt genom lag (se t.ex. GrUU 34/2000 rd). Ur ett grundlagsperspektiv kan andra myndigheter endast i undantagsfall bemyndigas att utfärda rättsnormer (GrUB 10/1998 rd, s. 22/I). I samband med grundlagsreformen nämndes teknisk reglering av smärre detaljer som inte inbegriper prövningsrätt i någon större utsträckning som exempel på myndigheters rätt att utfärda rättsnormer (RP 1/1998 rd, s. 134). ” (GrUU 19/2025 rd, stycke 16)

De individuella situationerna kan dock bedömas variera i så hög grad att det inte är möjligt att genom lag eller förordning av statsrådet föreskriva mer detaljerat än vad som anges ovan om varje situation där ska bedömas att en sänkning av grunddelen är oskälig. Även om Folkpensionsanstalten i fråga om grundläggande utkomststöd kan meddela anvisningar i

enlighet med 20 § i lagen om Folkpensionsanstalten för att främja en enhetlig skälighetsprövning, ska skälighetsprövningen i sista hand göras separat för varje beslut utifrån en individuell bedömning. De anvisningar som meddelas till stöd för tillämpningen är allmänt tillgängliga handlingar som preciserar motiveringen till lagen och som Folkpensionsanstalten har publicerat på nätet. Folkpensionsanstalten ska ha möjlighet att som stöd vid bedömningen också höra kunden närmare. Folkpensionsanstalten ska vid behov också ha möjlighet att begära utlåtande av socialvården om sådana faktorer som påverkar sänkningen av grunddelen, om vilket det enligt förslaget föreskrivs i 10 a § 2 mom. Sökanden ska på förhand informeras om att utlåtande begärs. Folkpensionsanstalten bedömer dock behovet av att begära utlåtande separat, och det begärs inte rutinmässigt i alla situationer.

Folkpensionsanstalten ska i de situationer som avses i 35 § i socialvårdslagen och när de förutsättningar som anges i den lagen uppfylls vid behov även göra en orosanmälan till den myndighet som ansvarar för socialvården i välfärdsområdet. När en persons behov av stöd är uppenbart ska Folkpensionsanstalten i enlighet med 35 § 1 mom. i den gällande socialvårdslagen redan innan tröskeln för att göra en orosanmälan överskrids styra personen till att söka socialservice eller om personen samtycker till det kontakta den myndighet som ansvarar för välfärdsområdets socialvård, så att stödbehovet kan bedömas. Dessutom ska Folkpensionsanstalten i enlighet med 25 § i den gällande barnskyddslagen vid behov göra en anmälan till välfärdsområdet, om de i sin uppgift fått kännedom om ett barn för vars del behovet av vård och omsorg, omständigheter som äventyrar barnets utveckling eller barnets eget beteende kräver att behovet av barnskydd utreds.

10 a §. Förfarande för sänkning av grunddelen. I 1 mom. föreslås det bestämmelser om hörande av klienten i förfarandet för sänkning av grunddelen. Folkpensionsanstalten beslutar om sänkning av grunddelen i ett skriftligt förfarande för en månad åt gången. När Folkpensionsanstalten överväger att sänka grunddelen med 20 procent för första gången ska klienten höras. Det föreslås vara möjligt att genomföra hörandet redan när Folkpensionsanstalten får information från arbetskraftsmyndigheten om en begäran om utredning som gjorts till klienten. Folkpensionsanstalten kan dock inte fatta något egentligt beslut om sänkning av grunddelen (liksom inte heller om förvägran av arbetslöshetsförmån i fråga om utkomstskyddet för arbetslösa) innan Folkpensionsanstalten har fått ett arbetskraftspolitiskt utlåtande där det klandervärda förfarande som ligger till grund för sänkningen har konstaterats. När det är fråga om situationer där en sänkning av grunddelen med 50 procent kan bli aktuell, kan Folkpensionsanstalten inleda hörande av klienten om sänkningen av grunddelen redan samtidigt som klienten ges en tidsfrist på en månad för att ansöka om en primär förmån eller anmäla sig till arbetskraftsservicen. I detta fall ska klienten samtidigt informeras om att denne kan undvika en sänkning av grunddelen genom att vidta den eller de åtgärder som krävs.

Om grunddelen redan har sänkts för en månad och sänkningar görs under de följande månaderna på grund av samma klandervärda förfarande eller underlåtenhet att vidta åtgärder ska hörandet av klienten ingå som en del av ansökan om utkomststöd. Klienten ska då höras separat på nytt endast om det av den ansökan om utkomststöd som klienten lämnat in till Folkpensionsanstalten eller av den information som annars kommit till Folkpensionsanstalten efter att sänkningen av grunddelen inletts framgår sådana nya omständigheter som beskriver förändringar i klientens situation eller förhållanden som kan ha betydelse för bedömningen av huruvida det är skäligt att fortsättningsvis betala klientens grunddel till ett sänkt belopp eller för bedömningen av om förutsättningarna för sänkningen av grunddelen fortsätter. Om det framgår av den nya informationen att sänkningen av grunddelen inte längre kan fortsätta, sänks grunddelen inte längre under den följande månaden och klienten hörs inte.

I 2 mom. i paragrafen föreskrivs det på motsvarande sätt som i det gällande momentet att Folkpensionsanstalten ska avgöra om grunddelen ska sänkas. I momentet föreslås ett nytt tillägg enligt vilket Folkpensionsanstalten kan begära ett utlåtande av välfärdsområdets socialvård om de faktorer som inverkar på sänkningen av grunddelen. Bestämmelser om välfärdsområdets rätt att ge utlåtande till Folkpensionsanstalten finns i 15 § i den gällande lagen, som inte föreslås bli ändrad i denna proposition. Enligt 15 § kan socialvården vid välfärdsområdet ge Folkpensionsanstalten utlåtanden om sina klienter för behandlingen av ärenden som gäller grundläggande utkomststöd. Socialvården ska höra klienten innan utlåtande ges samt informera honom eller henne om de uppgifter som ingår i utlåtandet och ändamålet med utlåtandet. Utlåtandet kan gälla 1) klientens omständigheter och situation som har betydelse när Folkpensionsanstalten bedömer storleken på det behövliga beloppet av övriga grundutgifter, 2) faktorer som inverkar på sänkningen av klientens grunddel, eller 3) behovet att behandla beslutet som brådskande. I utlåtandet får det inte tas in sådana uppgifter som inte behövs för att avgöra ett ärende som gäller grundläggande utkomststöd. Utlåtandet är inte bindande för Folkpensionsanstalten, men Folkpensionsanstalten ska beakta utredningen i utlåtandet när den fattar beslut om grundläggande utkomststöd.

Begäran om utlåtande av socialvården grundar sig på Folkpensionsanstaltens prövning. Avsikten är att begäran om utlåtande av socialvården inte ska göras rutinmässigt, utan begäran ska göras endast när det bedöms att det finns ett särskilt behov av det. Utlåtande kan begäras till exempel när det vid bedömningen av om en sänkning ska göras uppstår en fråga om personens förmåga att ta hand om sig själv eller sina anhöriga eller när det i samband med att personen utträttar ärenden upptäcks att klienten har särskilda svårigheter att söka och få de tjänster som han eller hon behöver på grund av en kognitiv eller psykisk funktionsnedsättning eller sjukdom, missbruk av berusningsmedel eller annat beroendebeteende, behov av flera stöd samtidigt eller av någon annan motsvarande orsak, även om Folkpensionsanstalten inte känner till någon omständighet som klart hindrar en sänkning. Dessutom kan utlåtande begäras i situationer där klienten själv berättar till exempel om en pågående utredning av arbetsförmågan eller någon annan serviceprocess inom socialvården eller om det framgår att personen är bostadslös. Frågan om en persons förmåga att ta hand om sig själv kan uppstå till exempel om grunddelen har sänkts med 50 procent i flera månader och sökanden trots Folkpensionsanstaltens uppmaning inte har aktiverat sig för att anmäla sig som arbetslös arbetssökande eller ansöka om en primär förmån.

Begäran om utlåtande inleder inte en i socialvårdslagen avsedd klientrelation inom socialvården vid välfärdsområdet, och välfärdsområdet kan inte ge ett utlåtande om en person vars situation det inte känner till. I 14 e § i lagen om utkomststöd föreskrivs det om samarbetet mellan Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet och i 14 d § om gemensamma möten med klienten. När det är fråga om en särskilt utsatt kundkrets och deras rätt till åtminstone oundgänglig utkomst, ska tröskeln för att inleda samarbete hållas låg.

I paragrafen stryks 3 och 4 mom. i den gällande paragrafen, där det föreskrivs om förfaranden för hänvisning till välfärdsområdets socialvård för bedömning av servicebehovet i samband med sänkning av grunddelen. På grund av de föreslagna ändringarna i 10 § krävs det inte längre hänvisning till bedömning av servicebehovet i samband med att man överväger att sänka grunddelen. Hänvisningar till välfärdsområdet för bedömning av servicebehovet ska enligt förslaget inte längre göras automatiskt i samband med sänkning av grunddelen. Ansvar för bedömningen av klientens situation i samband med sänkningen av grunddelen ligger helt och hållet hos Folkpensionsanstalten, och i övervägandet kan man allt oftare få kännedom om servicebehov som Folkpensionsanstalten inte har observerat i tidigare ärenden. Om Folkpensionsanstalten anser det nödvändigt att göra en orosanmälan om klientens situation i enlighet med socialvårdslagen, kan den göra det antingen i samarbete med klienten eller i de

mest uppenbara fallen även utan klientens samtycke. Vårdsområdena har etablerade förfaranden för behandling av orosanmälningar, och det är en skyldighet att vid behov behandla anmälan till exempel genom ett hembesök hos klienten. Folkpensionsanstalten förpliktas också av lagen om sektorsövergripande främjande av sysselsättningen, som trädde i kraft vid ingången av 2025. Enligt lagen ska Folkpensionsanstalten, Arbetskraftsmyndigheten eller vårdsområdet hänvisa den arbetslösa till en sektorsövergripande bedömning av servicebehovet när de bedömer samordningen av den service som samordnas inom samarbetsmodellen för sektorsövergripande stöd och som krävs för att den arbetslösa ska få arbete.

11 §. *Inkomster som ska beaktas.* Enligt 2 mom. 1 punkten i den gällande paragrafen beaktas förvärvsinkomster som ska anses ringa och understöd inte som personens och familjens inkomster. Punkten föreslås bli ändrad så att som inkomster beaktas inte förvärvsinkomster som ska anses ringa och understöd endast i fråga om inkomsterna för personer under 18 år. Med ringa förvärvsinkomster och understöd som barn får avses till exempel födelsedagspresenter och ringa eller tillfälliga förvärvsinkomster, såsom inkomster från sommarjobb. Det föreslås att dessa inte beaktas på grund av stimulansaspekter. När det gäller myndiga personer beaktas även ringa förvärvsinkomster och understöd, såsom till exempel penninggåvor, ringa förvärvsinkomster och skatteåterbäringar, fullt ut som personens och familjens inkomster.

I 2 mom. 5 punkten i paragrafen föreslås en teknisk ändring så att man stryker omnämningarna av den förhöjningsdel och den förhöjda förtjänstdel som avses i 6 kap. 3 b § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa, skillnaden mellan förhöjd förtjänstdel som avses i den paragrafen och förtjänstdel som avses i 2 § 1 mom. samt arbetsmarknadsstödet förhöjningsdel som avses i 7 kap. 5 § i den sistnämnda lagen, eftersom punkterna i fråga har upphävts delvis i lagen om utkomstskydd för arbetslösa från och med den 1 januari 2027 och till andra delar från och med den 1 januari 2025. Arbetslöshetsförmånernas förhöjningsdelar och den förhöjda förtjänstdelen har slopats.

Paragrafens 3 mom. föreslås bli ändrad så att 150 euro i månaden lämnas obeaktat endast i fråga om förvärvsinkomsterna för en person under 18 år. Således beaktas en myndig persons förvärvsinkomster som inkomster i sin helhet, om inte annat följer av de undantag för beaktande av inkomster som föreskrivs i 2 mom.

13 §. *Tiden för vilken utkomststöd fastställs och beräkning.* Enligt förslaget fogas till 1 mom. i paragrafen en bestämmelse om att det förutom att bevilja och betala ut utkomststöd även ska vara möjligt att avslå utkomststöd för en kortare eller längre tid än en månad. Ändringen gör det möjligt att i verkställandet av utkomststödet avslå stödet för hela den tid som ansökan gäller om klienten ansöker om utkomststöd för en längre tid än en månad, men inte är berättigad till stöd. Klienten har emellertid alltid rätt att ansöka om stöd på nytt även för den tid som beslutet om avslag gäller. Utgående från den nya ansökan bedöms klientens rätt till utkomststöd på nytt. Ändringen påverkar således inte klientens rätt till stöd, men förenklar verkställandet av utkomststödet då hela ansökningstiden kan avgöras på en gång med samma beslut.

I 3 mom. föreslås en bestämmelse enligt vilken inkomst som erhållits den sista bankdagen i månaden ska beaktas som inkomst i beräkningen för följande månad. Enligt etablerad tillämpningspraxis har en sådan inkomst, vars betalningsdatum är månadens sista bankdag, beaktats som inkomst för följande månad, eftersom den har ansetts de facto vara tillgänglig först för följande månads underhåll. Detta avses i fortsättningen gälla även de situationer där grundläggande utkomststöd inte har ansökts för inkomstens utbetalningsmånad utan först för följande månad.

Ett undantag från beaktandet av inkomsten den sista bankdagen föreslås vara en sådan utbetalningsmånad för arbetslöshetsförmåner där två utbetalningsrater på 20 arbetslöshetsförmånsdagar betalas under samma månad. Enligt etablerad tillämpningspraxis övergår man i dessa situationer till periodisering av arbetslöshetsförmånen, det vill säga arbetslöshetsförmånen omvandlas till månadsinkomst med hjälp av koefficienten 21,5.

16 §. Utbetalning av utkomststöd. Det föreslås att det till 2 mom. fogas en bestämmelse enligt vilken det grundläggande utkomststödet andel av hyran för en bostad betalas direkt till hyresvärden, om hyresgaranti för samma bostad har beviljats som en del av det grundläggande utkomststöd som Folkpensionsanstalten beviljat.

Om hyresgaranti har beviljats före den 1 januari 2017 eller som kompletterande eller förebyggande utkomststöd, kan den andel som beviljats för hyran betalas till hyresvärden med klientens samtycke eller på det sätt som föreskrivs i 16 § 2 mom. i den gällande lagen.

17 a §. Indragning av utkomststöd. Den föreslagna paragrafen är ny. I den föreskrivs det om indragning av utkomststöd, grunderna för indragning och tidpunkten för indragning. Indragning avses kunna användas i situationer där rätten till utkomststöd upphör i sin helhet på basis av en grund som möjliggör indragning. Indragningsgrunden ska gälla alla familjemedlemmar för att det grundläggande utkomststödet för familjen ska kunna dras in på grundval av den. Om indragningsgrunden inte gäller alla familjemedlemmar ska stödet justeras i stället för att dras in. Bestämmelser om justering av utkomststödet finns i 18 § i lagen om utkomststöd.

Utkomststödet kan dras in helt och hållet från och med följande obetalda post, räknat från stödtagarens död eller från det att stödtagaren har flyttat utomlands eller har inlett ett sådant arbete som leder till att rätt till utkomststöd inte längre uppstår. I praktiken utgör arbete ett hinder, om lönen för det är så hög att utkomststöd inte längre kan betalas. Om en mottagare av utkomststöd själv begär att stödet ska dras in, kan stödet dras in från och med den begärda tidpunkten, om stödet ännu inte har hunnit betalas ut. Det föreslås även vara möjligt att dra in stödet från och med nästa obetalda post i andra situationer som motsvarar de som nämns separat i paragrafen.

Trots indragning har klienten alltid rätt att ansöka om utkomststöd på nytt. När klienten lämnar in en ny ansökan avgörs klientens rätt till utkomststöd enligt sökandens aktuella situation.

18 a §. Folkpensionsanstaltens rätt till information och skyldighet att lämna ut uppgifter. Enligt förslaget fogas till 1 mom. i den gällande paragrafen en rätt för Folkpensionsanstalten att på begäran trots sekretessbestämmelserna av arbetslöshetskassan få de uppgifter som är nödvändiga för att handlägga och avgöra ett utkomststödsärende. Folkpensionsanstalten behöver uppgifter om medlemskap i arbetslöshetskassan, huruvida ansökan om inkomstrelaterad dagpenning är anhängig och om uppgifter om utbetalning av inkomstrelaterad dagpenning när den utreder klientens rätt till primära förmåner och överväger en sänkning av grunddelen på grundval av de föreslagna 10 § 5 och 6 mom.

I 2 mom. i den gällande paragrafen föreskrivs det att vad som i 64 § i lagen om kunduppgifter inom social- och hälsovården föreskrivs om en myndighets rätt att trots sekretessbestämmelserna få information också gäller Folkpensionsanstaltens rätt att få sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för skötseln av dess utkomststödsuppgifter. Hänvisningen till 64 § i kunduppgiftslagen ändras så att den endast gäller 1, 3 och 4 mom. i paragrafen. Det finns inte längre något behov av att hänvisa till 2. mom., där det föreskrivs om tillgång till information från penninginstitut, eftersom det föreslås bestämmelser om detta i fråga om verkställandet av utkomststöd i det nya 4 mom. i denna paragraf i lagen om utkomststöd.

Det föreslås att det till paragrafen fogas ett nytt 4 mom. som gäller Folkpensionsanstaltens rätt att få nödvändiga uppgifter om den sökande eller mottagaren av utkomststöd av penninginstitut för att handlägga och avgöra utkomststödsärenden. För att få information förutsätts det att tillräckliga uppgifter och utredningar inte kan fås på något annat sätt och att det finns en grundad anledning att tvivla på tillförlitligheten hos de uppgifter som sökanden eller mottagaren har lämnat. Begäran om erhållande av uppgifter ska framställas skriftligen och innan begäran framställs ska sökanden eller mottagaren underrättas om den.

18 b §. *Uppgifter som välfärdsområdet lämnar ut till Folkpensionsanstalten på eget initiativ.* Det föreslås att paragrafen ska ändras så att den motsvarar ändringarna i 10 och 10 a §. Således stryks 1 mom. och det gällande 2 mom. blir 1 mom. och det gällande 3 mom. blir 2 mom.

18 g §. *Välfärdsområdets rätt till information.* Det föreslås att det till paragrafen fogas ett 2 mom. enligt vilket Folkpensionsanstaltens rätt att få uppgifter från penninginstitut, som föreslås som i 18 a § 4 mom., även tillämpas på välfärdsområdets rätt att få sådana sekretessbelagda uppgifter av penninginstitut som är nödvändiga för att sköta utkomststödsuppgifterna.

18 h §. *Folkpensionsanstaltens skyldighet att på eget initiativ lämna ut uppgifter till välfärdsområdet.* Enligt förslaget stryks Folkpensionsanstaltens skyldighet enligt paragrafen att lämna ut uppgifter om beslut om sänkt grundläggande utkomststöd till välfärdsområdet på grund av de ändringar som föreslås ovan i 10 §. Beslut om sänkning av grunddelen förutsätter inte längre en möjlighet till bedömning av servicebehovet av välfärdsområdets socialvård.

27 §. *Personkrets som omfattas av tillämpningsområdet.* Enligt 1 mom. i den gällande lagen beviljas utkomststöd en sökande eller familj som vistas stadigvarande i Finland. Det föreslås att det till 1 mom. fogas ett krav på uppehållstillstånd i situationer där en myndig person förutsätts ha ett giltigt uppehållstillstånd för sin vistelse med stöd av utlänningslagstiftningen.

Villkoren för utlänningsars inresa och vistelse anges i utlänningslagstiftningen och i internationella avtal som är bindande för Finland. Om det med stöd av ovannämnda lagstiftning krävs att en myndig person har uppehållstillstånd för att vistas i landet, ska det i princip vara i kraft för att personen ska kunna omfattas av den personkrets som omfattas av det utkomststöd som avses i bestämmelsen. I regel behöver tredjelandsmedborgare uppehållstillstånd för vistelser som överstiger 90 dagar.

Enligt förslaget kan kravet på uppehållstillstånd dock uppfyllas redan då ansökan om tillstånd gjorts anhängig, om uppehållstillstånd har sökts i Finland. Här avses närmast sådana situationer där giltighetstiden för ett tidigare beviljat uppehållstillstånd har löpt ut och personen inte har beviljats fortsatt tillstånd i tillräckligt god tid. Med stöd av 60 § i utlänningslagen ska det första uppehållstillståndet i regel sökas före inresan till Finland i det land där sökanden lagligen vistas. Om sökanden när uppehållstillståndet gått ut eller upphör att gälla har en ansökan om fortsatt uppehållstillstånd anhängig och det redan tidigare har ansetts att personens vistelse är stadigvarande eller bedöms vara stadigvarande vid behandlingen av ansökan om utkomststöd, har personen rätt till utkomststöd enligt 1 mom. på samma grunder som andra personer som vistas stadigvarande i Finland, om de övriga allmänna villkoren uppfylls. Om en person i ovannämnda situation får ett negativt lagakraftvunnet beslut om uppehållstillstånd på sin ansökan om fortsatt uppehållstillstånd eller ett verkställbart beslut om avlägsnande ur landet, har personen inte rätt till utkomststöd enligt 1 mom.

Kravet på uppehållstillstånd gäller endast myndiga sökande av utkomststöd. När det gäller ansökan om uppehållstillstånd är barn i princip beroende av vårdnadshavarnas aktivitet. Kravet på uppehållstillstånd gäller inte barn för att barnets rätt till utkomststöd enligt 1 mom. inte ska

äventyras på grund av att vårdnadshavaren är passiv när det gäller att ansöka om uppehållstillstånd för barnet.

Det föreslås inga ändringar i kravet på att vistelsen ska vara stadigvarande. För att vara berättigad till utkomststöd enligt 1 mom. ska personen på samma sätt som för närvarande i alla situationer vistas stadigvarande i landet.

Om en person har fått ett verkställbart beslut om avlägsnande ur landet, föreligger dock inte rätt till utkomststöd enligt 1 mom. Då är det fråga om en person som ska lämna landet och som kan avlägsnas ur landet.

Folkpensionsanstalten, välfärdsområdet och Helsingfors stad ska kontrollera uppehållstillstånd och beslut om avlägsnande ur landet samt uppgifterna om beslutens laga kraft och verkställbarhet hos Migrationsverket.

Genom kravet på uppehållstillstånd preciseras uppehållstillståndets betydelse vid bedömningen av den personkrets som omfattas av tillämpningsområdet. Uppgifter om uppehållstillstånd beaktas i bedömningen av om vistelsen är stadigvarande också för närvarande (se närmare avsnitt 2.1.2.2 i kapitlet om nuläget, Fastställande av utkomststöd och beaktande av utgifter), och syftet med förslaget är att ta in nuvarande tillämpningspraxis i lagen. Tillämpningspraxis för det personrelaterade tillämpningsområdet förblir således i princip oförändrad.

I 2 mom. föreslås inga ändringar. Således ska en person som vistas i landet i brådskande fall beviljas stöd för att trygga nödvändig hjälp så att personens rätt till oundgänglig utkomst och omsorg inte äventyras, oberoende av om sökanden har fått eller ansökt om uppehållstillstånd eller har ett fått ett verkställbart beslut om avlägsnande ur landet.

27 f §. *Kommunens finansieringsandel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet.* I 1 mom. i den gällande paragrafen föreskrivs det att kommunens finansieringsandel av kostnaderna för grundläggande utkomststöd är 50 procent. Det föreslås att kommunens finansieringsandel av kostnaderna för grundläggande utkomststöd ändras så att kommunens finansieringsandel blir 100 procent när sökanden är 18–24 år och det inte finns andra personer än personer i åldern 18–24 år i den familj som ansöker om utkomststöd. Om det i en familj som ansöker om utkomststöd även finns någon som inte är 18–24 år föreslås kommunens finansieringsandel för det grundläggande utkomststöd som betalas till hela familjen vara 50 procent.

7.2 Lagen om ändring av 64 § i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården

64 §. *Rätt för myndigheter inom social- och hälsovården att få uppgifter.* I den gällande paragrafens 2 mom. föreskrivs om social- och hälsovårdsmyndighetens rätt att få uppgifter från penninginstitut. Enligt förslaget ska det till momentet fogas ett undantag enligt vilket det i 18 g § 2 mom. i lagen om utkomststöd ska föreskrivas om rätten att få sådana sekretessbelagda uppgifter från penninginstitut som är nödvändiga för att sköta utkomststödsuppgifter. Ändringen motsvarar de föreslagna ändringarna i lagen om utkomststöd som gäller begäran om uppgifter från penninginstitut.

7.3 Lagen om ändring av 10 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte

10 §. *Skyldighet att delta i utarbetandet av en aktiveringsplan och i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte.* Det föreslås att hänvisningen i 2 mom. till 10 § 1, 3 och 4 mom. i lagen om

utkomststöd stryks. Ändringen anknyter till de ovan föreslagna ändringarna i 10 § i lagen om utkomststöd, på grund av vilka en sänkning av grunddelen enligt lagen om utkomststöd endast beror på bestämmelserna i 2 a kap. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa i situationer där en person i samband arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte förfar klandervärt.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

Enligt 2 a § 3 mom. i den föreslagna lagen om utkomststöd får avvikelser från den i 1 mom. 1 punkten avsedda kravet på 30 arbetstimmar per vecka göras genom förordning av statsrådet. Genom förordning av statsrådet ska det enligt förslaget föreskrivas om arbetstidsgränsen för lärare, arbetstagare som utför hemarbete, konstnärer och personer som utför skapande eller framställande arbete samt vid behov också i fråga om andra motsvarande arbetsuppgifter eller branscher som är ovanliga med avseende på arbetstidsarrangemangen. Avsikten är att bereda den nya statsrådsförordning som här avses så att den kan sändas på remiss under hösten 2025.

Enligt 2 § i statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd lämnar Folkpensionsanstalten årligen före utgången av maj och vid behov även annars en framställning till social- och hälsovårdsministeriet om justering av de gränser för boendeutgifter som anges i bilagan. Det föreslås att 2 § i statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd ska ändras på det sätt som föreslås i bilagan till denna regeringsproposition så, att den tidsfrist inom vilken Folkpensionsanstalten senast årligen ska göra en framställning till social- och hälsovårdsministeriet om justering av gränserna för boendeutgifterna som anges i bilagan till förordningen ändras från slutet av maj till mitten av februari. På detta sätt får social- och hälsovårdsministeriet varen tid att bereda ett förslag till ändring av förordningen och hålla en åtta veckor lång remissbehandling enligt lagberedningsanvisningarna i fråga om de föreslagna nya gränser som avses träda i kraft vid ingången av följande år, och därefter föra ändringarna till statsrådets allmänna sammanträde för avgörande redan under sommaren. Då kunde social- och hälsovårdsministeriet och Folkpensionsanstalten informera om de nya gränser som träder i kraft vid ingången av följande år redan i god tid flera månader innan de träder i kraft. På detta sätt skulle de som får utkomststöd ha möjlighet att förbereda sig på de boendeutgifter som godkänns i utkomststödet och som träder i kraft vid ingången av följande år vid ansökan om bostad som sker under hösten varje år.

9 Ikraftträdande

Lagarna föreslås i huvudsak träda i kraft den 1 februari 2026. Det nya bemyndigandet att utfärda förordning som fogas till i 7 a § om boendeutgifter i lagen om utkomststöd träder emellertid i kraft först den 1 december 2026 och den föreslagna ändringen av 27 § som gäller kommunens finansieringsandel träder i kraft först den 1 januari 2027. På grundval av övergångsbestämmelserna ska 7 b, 9 och 11 § i lagen om utkomststöd som träder i kraft den 1 februari 2026 samt 13 § 3 mom. inte tillämpas på en ansökan om utkomststöd som gäller tiden före den 1 mars 2026 och bestämmelsen i lagen om utkomststöd som träder i kraft den 1 december 2026 ska inte heller tillämpas på en ansökan om utkomststöd som gäller tiden före den 1 januari 2027. På en sänkning av grunddelen på grund av en persons arbetskraftspolitiskt klandervärda förfarande som ägt rum före den 1 februari 2026 tillämpas de bestämmelser som gällde till och med den 31 januari 2026.

10 Verkställighet och uppföljning

Social- och hälsovårdsministeriet informerar om antagandet och stadfästandet av lagen.

Effekterna av ändringarna bör följas upp och utvärderas efteråt. Det finns anledning att följa upp konsekvenserna för behovet av grundläggande utkomststöd som Folkpensionsanstalten verkställer och kompletterande utkomststöd som välfärdsområdena verkställer.

Effekterna av ändringarna på användningen av utkomststöd kan följas upp med hjälp av Folkpensionsanstaltens och Institutet för hälsa och välfärds statistik. Information om verkställandet och frågor som gäller tillämpningen av lagen om utkomststöd kan också fås via den riksomfattande delegationen för utkomststödsärenden och de regionala delegationerna för utkomststödsärenden.

Vad gäller uppföljningen av de ändringar som föreslås i fråga om sänkning av grunddelen är det skäl att beakta att alla de effekter som eftersträvas i propositionen inte realiserar till fullo genast efter ikraftträdandet. Under beredningen av propositionen har man bedömt att ändringarnas effekter, särskilt i fråga om processen för sänkning av grunddelen som anknyter till skyldigheten att ansöka om primära förmåner, realiserar efter en längre tid än ett par månader efter ikraftträdandet av lagen, eventuellt till och med ett halvt år. Att utreda klienternas primära förmåner och hänvisa dem att ansöka om rätt primär förmån kräver separat hörande av klienten och samarbete mellan förmånerna när det gäller en del inkomstlösa klienter. Utredningen bedöms ta längre tid, särskilt när ändringarna träder i kraft, med beaktande av de strama behandlingstider som föreskrivs i lagen om utkomststöd och att utredningsskyldigheten vid lagens ikraftträdande gäller en avsevärt stor grupp klienter, varför utredningen för varje klient inte nödvändigtvis hinner påbörjas eller slutföras inom en kort tid efter ikraftträdandet. Vid beredningen av propositionen har man bedömt att situationen till denna del jämnas ut senast inom ett halvår från ikraftträdandet.

11 Förhållande till andra propositioner

11.1 Samband med andra propositioner

Utöver denna proposition lämnade regeringen under höstsessionen till riksdagen en proposition beredd av social- och hälsovårdsministeriet med förslag till lagstiftning om ett allmänt stöd (nedan RP om allmänt stöd) samt en proposition beredd av arbets- och näringsministeriet med förslag till lagstiftning om utveckling av serviceprocessen för arbetssökande och arbetsförmedlingstjänsterna (nedan RP om utveckling av arbetskraftsservicen).

Denna regeringsproposition (nedan i detta avsnitt RP om utkomststöd) och de två andra nämnda propositionerna påverkar den arbetskraftsservice som erbjuds till arbetslösa och de sociala förmåner som betalas till dem. Nedan beskrivs helheten kortfattat. Propositionshelheten och de sammantagna konsekvenserna av propositionerna har beskrivits och bedömts i mer omfattande grad i den promemoria som upprättats vid social- och hälsovårdsministeriet och arbets- och näringsministeriet. Promemorian är tillgänglig på webbplatsen <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM154:00/2024>.

Anmälan som arbetssökande och service som ska tillhandahållas arbetssökande

Den som ansöker om utkomststöd har i regel en skyldighet att anmäla sig hos arbetskraftsmyndigheten som arbetslös arbetssökande som söker heltidsarbete. Till dessa personer betalas, om förutsättningarna för att få förmånen uppfylls, inkomstrelaterad dagpenning inom utkomstskyddet för arbetslösa eller det nya allmänna stödet. Dessa personer omfattas också av den serviceprocess som arbetskraftsmyndigheten ordnar för arbetssökande

och av andra tjänster och skyldigheter som stöder jobsökningen och sysselsättningen. (RP om utkomststöd)

Regleringen av den serviceprocess som Arbetskraftsmyndigheten ordnar för en arbetssökande förenklas (RP om utveckling av Arbetskraftsservicen). Om arbetslösheten för en arbetssökande som får allmänt stöd drar ut på tiden, ordnar Arbetskraftsmyndigheten en period med intensifierad service (RP om ett allmänt stöd).

Personer som registrerat sig som arbetssökande är skyldiga att skapa och publicera en jobbsökarprofil. Dessutom blir det mer förpliktande att söka de platser som Arbetskraftsmyndigheten anvisar den arbetssökande, och skyldigheten för deltidsarbetande att söka ett visst antal arbetsmöjligheter per månad skärps. (RP om utveckling av Arbetskraftsservicen)

Social trygghet

Grunddagpenningen och arbetsmarknadsstödet inom utkomstskyddet för arbetslösa slås samman till en förmån som går under namnet allmänt stöd. I regel motsvarar villkoren för betalning av allmänt stöd villkoren för de nuvarande arbetslöshetsförmånerna, och för en klar majoritet av dem som i nuläget fått arbetslöshetsförmån motsvarar det allmänna stödets belopp grunddagpenningen eller arbetsmarknadsstödet. (RP om allmänt stöd)

Det föreslås ändringar i påföljderna inom utkomstskyddet för arbetslösa i fråga om jobsökningen, serviceprocessen för arbetssökande och den service som stöder jobsökningen och möjligheterna att få arbete. Ändringarna gäller både dem som får inkomstrelaterad dagpenning och dem som får allmänt stöd. För den första försummelsen föreläggs en sju kalenderdagar lång tid utan ersättning, en så kallad karens. Om försummelserna upprepas förlorar den arbetssökande sin rätt till arbetslöshetsförmån tills vidare och föreläggs alltså en skyldighet att vara i arbete. (RP om utveckling av Arbetskraftsservicen och RP allmänt stöd)

Om en mottagare av utkomststöd förlorar sin rätt till inkomstrelaterad dagpenning inom utkomstskyddet för arbetslösa eller det allmänna stödet, kan utkomststödet grunddel sänkas graderat med 20 eller 40 procent under högst sex månader beroende på hur länge personen förlorar den inkomstrelaterade dagpenningen eller det allmänna stödet. Regeln är att utkomststödet sänks om personen förlorar rätten till inkomstrelaterad dagpenning eller allmänt stöd, men i lagen föreskrivs det om vissa undantag. (RP om utkomststöd)

Om en person som ansöker om grundläggande utkomststöd inte anmäler sig som arbetslös arbetssökande som söker heltidsarbete eller ansöker om primära förmåner, kan personens grunddel sänkas tills vidare med 50 procent. (RP om utkomststöd)

Sammanfattning av de viktigaste samlade konsekvenserna

Om propositionerna genomförs, kommer de samlade konsekvenserna att beröra den arbetslösa Arbetskraften, som är en mycket heterogen grupp av människor. De samlade konsekvenserna för arbetslösas utkomst beror i huvudsak på konsekvenserna av de arbetslösas beteende. En närmare bedömning av dessa konsekvenser är dock förenad med betydande osäkerhetsfaktorer. Syftet med påföljderna och hotet om sådana är också att styra personens beteende. På grund av arbetslöshetens åldersgruppsvisa struktur och könsfördelningen bland arbetslösa och mottagare av utkomststöd uppskattas konsekvenserna framför allt gälla unga och män. Även lågutbildade,

invandrare och långtidsarbetslösa kommer sannolikt att vara föremål för de samlade konsekvenserna. En central samlad konsekvens är att individens utkomst påverkas.

De grundläggande fri- och rättigheter som är centrala med tanke på propositionerna är jämlikhet, rätt till arbete, näringsfrihet och rätt till social trygghet, vilka tryggas i grundlagen. Dessutom bedöms i promemorian förhållandet till de förpliktelser som är internationellt bindande för Finland, såsom FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Olika funktionsnedsättningar påverkar handlingsmöjligheterna på olika sätt, så det går inte att dra generella slutsatser om konsekvenserna för alla personer med funktionsnedsättning. Hälsoillståndet hos mottagarna av utkomststöd är i snitt sämre än hos den övriga befolkningen, vilket innebär att övergången för mottagarna av utkomststöd från utkomststöd till utkomstskydd för arbetslösa kan vara förenad med utmaningar, om personens arbets- och funktionsförmåga är svag. De ändringar som föreslås i propositionen om utveckling av arbetskraftsservicen avses dock leda till att arbetskraftsmyndigheterna beaktar arbets- och funktionsförmågan på ett bättre sätt och kan lägga resurser på de arbetssökande som behöver mer stöd. Förslagen främjar faktisk jämlikhet. De ändringar som föreslås i propositionerna resulterar inte heller i att personer med funktionsnedsättning till exempel förlorar sin rätt till utkomstskydd för arbetslösa på grund av att de vägrar ta emot arbete som de på grund av sin funktionsnedsättning inte kan utföra eller i att grunddelen i deras utkomststöd sänks på grund av partiell arbetsförmåga eller funktionsnedsättning. Det allmänna stödet anses trygga den grundläggande försörjningen för personer med funktionsnedsättning när de är arbetslösa och fullgöra de förpliktelser som är bindande för Finland enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Propositionerna anses inte heller i övrigt stå i strid med jämlikhetskravet enligt grundlagen. Skyldigheten enligt propositionen om utkomststöd att hos arbetskraftsmyndigheten anmäla sig som arbetssökande som söker heltidsarbete kommer endast att gälla personer som inte har någon godtagbar orsak att inte ta emot arbete. I propositionen om utveckling av arbetskraftsservicen beaktas också i fråga om skyldigheten att publicera jobbsökarprofiler till exempel personernas arbetsförmåga och språkkunskaper. De samlade konsekvenserna av förslagen medför också en positiv inverkan på jämlikheten i situationer där personer övergår från utkomststödet.

Rätten till social trygghet försvagas endast av att utkomststödets förvärvsinkomstavgifter slopas och av den nivåförändring som föreslås i grunddelen. Till övriga delar kan arbetslösa som söker utkomststöd och personer som hänvisas att anmäla sig som arbetssökande hos arbetskraftsmyndigheten och som söker utkomststöd genom sitt eget förfarande handla så att de inte förlorar sin rätt till arbetslöshetsförmåner eller så att utkomststödets belopp inte sänks. Det uppskattas att det årliga antalet nya arbetssökande som på grundval av de samlade konsekvenserna av ändringarna föreläggs skyldighet att vara i arbete och som omfattas av prövning av sänkning av utkomststödets grunddel kommer att vara cirka 4 200. Det ökade antalet sänkningar av utkomststödets grunddel till följd av de samlade konsekvenserna av propositionerna beräknas minska utgifterna för utkomststödet med cirka fem miljoner euro per år. Dessutom bedöms de samlade konsekvenserna i någon mån stärka reformernas självständiga sysselsättningseffekter.

De ändringar som innebär att mottagare av utkomststöd övergår till att omfattas av den orsaksbaserade förmånen, det vill säga utkomstskyddet för arbetslösa, stöder genomförandet av den prioriteringsordning för sociala förmåner som avses i grundlagen. Dessutom har alla tre propositioner bedömts bilda en helhet som stöder den i grundlagen tryggade rätten till arbete.

Konsekvensen av alla tre propositioner är att Arbetskraftsmyndighetens arbetsmängd blir klart mindre. Även om de ändringar som föreslås i propositionen om utkomststöd och propositionen om allmänt stöd bedöms öka Arbetskraftsmyndighetens arbetsmängd, kommer de ändringar som föreslås i propositionen om utveckling av Arbetskraftsservicen att minska arbetsmängden så mycket att den till följd av de samlade konsekvenserna av propositionerna minskar med cirka 450 årsverken. De samlade konsekvenserna av propositionerna anses inte heller stå i strid med kommunernas självstyrelse, som tryggas i grundlagen, eller äventyra genomförandet av finansieringsprincipen.

Förslagen i propositionen om utkomststöd och i propositionen om allmänt stöd kommer att öka Folkpensionsanstaltens arbetsmängd bland annat på grund av att sänkningarna av utkomststödet grunddel blir fler, antalet sökande av primära förmåner (i huvudsak allmänt stöd) ökar och antalet begäranden av omprövning ökar. Till följd av detta ökar kostnaderna med 10 miljoner euro. De samlade konsekvenserna av alla tre propositioner är indirekta för välfärdsområdena, eftersom inga fler uppgifter föreslås för välfärdsområdena. Konsekvenserna grundar sig på bättre och snabbare servicehandledning.

11.2 Förhållande till budgetpropositionen

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för år 2026 och avses bli behandlad i samband med den. De ekonomiska konsekvenserna av propositionen hänför sig till moment 33.10.57 Grundläggande utkomststöd (förslagsanslag) och moment 33.20.52 Statsandel till grundskyddet inom arbetslöshetsförmånerna (förslagsanslag).

De ändringar som föreslås i propositionen minskar utgifterna för grundläggande utkomststöd med 107 miljoner euro år 2026 och med 188 miljoner euro per år från och med år 2027. Ändringarna beaktas i sin helhet under moment 33.10.57.

Kommunens finansieringsandel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet är 50 procent. Kommunens finansieringsandel beaktas genom ett motsvarande avdrag från den statsandel för basservice som ska betalas till kommunen (moment 28.90.30). Avdraget görs med två års fördröjning, vilket innebär att de förändringar i utgifterna för det grundläggande utkomststödet som görs från och med 2026 beaktas under momentet från och med 2028. En höjning av kommunernas finansieringsansvar till 100 procent för 18–24-åringar kompenseras också under moment 28.90.30. Finansieringsansvaret ändras från och med 2027 och kompensationen görs då från och med 2029.

Den utgiftsökande effekten för utkomstskyddet för arbetslösa är 50 miljoner euro år 2026 och 99 miljoner euro från år 2027.

12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

12.1 Rätt till oundgänglig försörjning och omsorg

Förslaget har särskilt nära samband med 19 § 1 mom. i grundlagen där vars och ens rätt till oundgänglig försörjning och omsorg som behövs för ett människovärdigt liv har tryggats. Enligt förarbetena till bestämmelsen är syftet med bestämmelsen att trygga minimivån på förutsättningarna för ett människovärdigt liv, dvs. ett så kallat existensminimum (RP 309/1993 rd s. 20/II). Bestämmelsen anses ha ett nära samband med 7 § 1 mom. i grundlagen som tryggar rätten till liv. En förutsättning för att tillämpa bestämmelsen är att personen inte själv förmår skaffa sig den trygghet som avses i bestämmelsen eller får den genom andra sociala trygghetssystem eller av andra personer. Med oundgänglig försörjning och omsorg avses en

sådan inkomstnivå och service som tryggar förutsättningarna för ett människovärdigt liv. Enligt förarbetena till bestämmelsen omfattar sådant stöd till exempel att se till att den stödbehövande får den föda och har möjlighet till sådant boende som är en förutsättning för att hälsan och livskraften ska bevaras. Förutsättningarna för att få hjälp ska utredas genom individuell behovsprövning. (RP 309/1993 rd s. 73/II).

Bestämmelsen avspeglar Finlands internationella förpliktelser i fråga om mänskliga rättigheter och i synnerhet artikel 13.1 i den reviderade europeiska sociala stadgan (FördrS 80/2002). Enligt den ska personer som saknar och som inte genom egna ansträngningar eller på annat sätt kan skaffa sig tillräckliga inkomster eller medel för sin försörjning och som inte heller kan få sådana medel från andra källor, såsom socialförsäkringssystem, få nödvändig hjälp samt, vid sjukdom, den vård deras tillstånd kräver.

Grundlagen tryggar rätten enligt 19 § 1 mom. som en subjektiv rättighet för alla. För att alla ska kunna tillförsäkras denna rättighet behövs det i praktiken lagstiftning på lägre nivå, där det precis som nu ingår stadganden om stödformer, förutsättningarna för att få stöd och behovsprövning samt procedurer (GrUB 25/1994 rd s. 10/II). Utkomststödet är en stödform som konkretiserar den rättigheten. I samband med att lagen om utkomststöd stiftades granskade grundlagsutskottet sambandet mellan utkomststödet och 19 § 1 mom. i grundlagen. Enligt utskottet tryggar utkomststödssystemet en socialt acceptabel levnadsstandard, som i de flesta fall går utöver rättigheten enligt 19 § 1 mom. i grundlagen (GrUU 31/1997 rd s. 5). Utskottet konstaterade att i praktiken har dock utkomststöd avsett för utgifter som egentligen ska täckas av grunddelen fortlöpande måst beviljats för att komplettera tryggheten enligt 19 § 2 mom. i grundlagen. Utkomststödet (dåvarande) nivå skulle med andra ord inte uppfattas som en miniminivå enligt 19 § 1 mom. i grundlagen. Lagstiftarens skyldighet att utforma systemet med utkomststöd så att det ger individerna tillräckliga faktiska möjligheter att komma i åtnjutande av sina rättigheter kan härledas ur den grundläggande karaktären hos den subjektiva rättigheten i 19 § 1 mom. i grundlagen och ur det allmänna skyldighet enligt 22 § i grundlagen att se till att de grundläggande fri- och rättigheterna respekteras. (GrUU 31/1997 rd, s. 3).

Eftersom utkomststödet syftar till att trygga en socialt acceptabel levnadsstandard täcks genom stödet också sådana utgifter som inte ingår i en oundgänglig försörjning enligt grundlagen. Därav följer att 19 § 1 mom. i grundlagen inte som utgångspunkt hindrar en sänkning av utkomststödet nivå så länge som det i samband med sänkningen alltid bedöms på individnivå att ingens rätt till den oundgängliga försörjning som krävs för att människovärdigt liv äventyras. Vilket penningbelopp som ger det skydd som förutsätts i 19 § 1 mom. i grundlagen bestäms alltså i sista hand på individnivå, och det kan vara lägre än utkomststödet grunddel.

De stater som har satt i kraft Europeiska sociala stadgan har förbundit sig till att skydda de sociala och ekonomiska rättigheter som anges i stadgans artiklar. Europarådets kommitté för sociala rättigheter som övervakar Europeiska sociala stadgan konstaterade i sitt avgörande av den 15 februari 2023 att nivån på den sociala tryggheten i Finland är för låg. Vid bedömningen av om nivån på den sociala tryggheten är tillräcklig använder Europarådets kommitté för sociala rättigheter en mekanisk beräkningsgrund för att granska enskilda förmånsbelopp i förhållande till landets medianinkomst. Kommittén anser att nivån på socialskyddsformånen är för låg om den understiger 50 procent av medianinkomsten. Om en förmån underskrider denna gräns men ändå utgör över 40 procent av medianinkomsten kan man också beakta kompletterande förmåner vid bedömningen av förmånsnivån. Finland har bedömt minimiskyddets tillräcklighet på ett annat sätt. Kommitténs beräkningsformel tar inte hänsyn till att Finlands system för social trygghet är en omfattande helhet av olika tjänster och sociala förmåner. I Finland kan försörjningen bestå av en kombination av olika stöd och till exempel klientavgifterna inom den offentliga hälso- och sjukvården ersätts i princip som övriga grundutgifter utöver

utkomststödet grunddel. Granskningen som är kopplad till den ekvivalenta medianinkomsten tar dock inte hänsyn till detta.

Enligt grundlagsutskottets utlåtandep Praxis planeras och utvecklas den sociala tryggheten i enlighet med samhällets ekonomiska tillgångar (GrUB 25/1994 rd, s. 11/1). Grundlagsutskottet har ansett att i den mån det är fråga om grundläggande utkomstförmåner som direkt finansieras av det allmänna är det logiskt att förmånerna dimensioneras med hänsyn till den rådande situationen inom samhällsekonomin och den offentliga ekonomin (GrUU 34/1996 rd, s. 3/I, se även GrUU 47/2017 rd, s. 2, GrUU 14/2023, s. 4, GrUU 15/2023, s. 3 och GrUU 16/2023, s. 3). Till exempel ansåg utskottet i sitt utlåtande om avskaffandet av barnbidragets indexbindning att i en tid när konjunkturerna viker kan syftet att spara in på de statsfinansiella utgifterna anses som en godtagbar anledning att göra ett smärre ingrepp i förmånsbeloppen (GrUU 11/2015 rd, s. 3). Enligt utskottet är det också klart att försämringar inte får ominstegöra kärnan i skyldigheterna i fråga om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna (t.ex. GrUU 14/2015 rd, s. 3). Utskottet har ansett det väsentligt att beakta grund- och människorättsaspekten när strukturella spar- och utvecklingsbeslut fattas och att man bör försöka finna lösningar som garanterar att de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses när man förbereder och fattar beslut (GrUU 52/2014 rd).

Med stöd av grundlagsutskottets tolkningar kan det konstateras att det är möjligt att försämra utkomstskyddet åtminstone när den offentliga ekonomin har blivit sämre och rättigheten är direkt finansierad av det allmänna. Enligt regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering har skuldkvoten inom den offentliga ekonomin ökat avsevärt över de senaste cirka femton åren. Utan betydande åtgärder kommer underskottet i de offentliga finanserna att förbli stort och skuldkvoten kommer att fortsätta att öka, vilket kommer att undergräva de offentliga finansernas förmåga att trygga välfärdssamhällets funktion under och efter eventuella framtida kriser.

I denna proposition föreslås att nivån på grunddelen i det grundläggande utkomststödet sänks för personer som fyllt 18 år. Den faktiska storleken på nedskärningen varierar mellan olika persongrupper. Den största nedskärningen på tre procent gäller ensamstående och personer som har fyllt 18 år och bor hos sina föräldrar. Enligt 2025 års nivå uppgår nedskärningarna till högst 17,80 euro. Nedskärningarnas procentuella nivå är cirka två till tre procent. Eftersom den nuvarande nivån på det grundläggande utkomststödet är högre än det existensminimum som tryggas i grundlagen, är det med tanke på grundlagen inte omöjligt att skära i det grundläggande utkomststödet. Regeringen anser att nivån på grunddelen till det grundläggande utkomststödet kan bedömas uppfylla kraven i 19 § 1 mom. i grundlagen även efter den föreslagna nedskärningen. Regeringen bedömer att det för att trygga välfärdssamhällets funktionsförmåga är viktigt att spara av alla samhällsmedlemmar, också av dem som behöver sådant ekonomiskt stöd som beviljas i sista hand, så att man kan bidra till att trygga möjligheten att upprätthålla den sociala tryggheten, inklusive ekonomisk trygghet i sista hand, även i framtiden.

I propositionen föreslås det att utgifter som hänför sig till hälso- och sjukvård och beaktas till behövligt belopp som övriga grundutgifter ska begränsas till nödvändiga utgifter för hälso- och sjukvård. Vid bedömningen av behövliga belopp och nödvändighet ska allmänt godkänd vårdpraxis och forskningsresultat beaktas samt kostnadseffektiviteten i samband med nya eller särskilt dyra läkemedelspreparat. Folkpensionsanstalten bedömer i enskilda fall om det är nödvändigt att betala utgifter för hälso- och sjukvård. Till exempel ett vaccin som inte ingår i det nationella vaccinationsprogrammet kan lämnas oersatt och likaså ett nytt eller särskilt dyrt läkemedel där behandlingen inte bedöms vara kostnadseffektiv. Omfattningen av hälso- och sjukvårdsutgifter och till exempel ersättning av läkemedel för utkomststöd har inte behandlats som en enskild fråga i grundlagsutskottets beslutspraxis. Vid beredningen av förslaget har det

bedömts att ersättning av nödvändiga läkemedel i den omfattning som förslaget avser inte utgör en konflikt med tanke på 19 § 1 mom. i grundlagen.

Enligt grundlagsutskottet är det möjligt att även ålägga mottagare av utkomststöd skyldigheter utan hinder av 19 § 1 mom. i grundlagen (GrUU 31/1997 rd, s. 4, GrUU 34/2010 rd, s. 2, GrUU 11/2023 rd, s. 4). I samband med att lagen om utkomststöd stiftades ansåg grundlagsutskottet att det var möjligt att sänka grunddelen med 20 eller 40 procent då de förutsättningar uppfylldes som föreslogs i den då aktuella regeringspropositionen. Då föreslogs som en förutsättning för sänkningen med 20 procent att personen utan motiverat skäl har vägrat ta emot arbete som erbjudits honom individuellt eller att delta i en arbetskraftspolitisk åtgärd eller genom egen försummelse föranlett att detta inte har kunnat erbjudas honom. Som en förutsättning för den större sänkningen på 40 procent föreslogs då upprepad vägran eller försummelse. Dessutom förutsattes det att det är fråga om ett sådant arbete eller en sådan arbetskraftspolitisk åtgärd som skulle innebära att personen ifråga kunde skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv och att sänkningen inte bör anses oskälig. Utskottet ansåg i sin bedömning att det är viktigt att personen har erbjudits en reell möjlighet att skaffa sig sin utkomst genom att arbeta eller delta i en arbetskraftspolitisk åtgärd. Den arbetskraftspolitiska åtgärden ska då vara konkret, tillräckligt långvarig och erbjuda oundgänglig utkomst medan den varar. Betydelsen av en vägran eller försummelse kan inte vara tidsmässigt obegränsad när paragrafen tillämpas. Dessutom konstaterade utskottet att oskälighetskriteriet bör tolkas enligt principen om tolkning av de grundläggande fri- och rättigheterna i en positiv anda. Grunddelens storlek får inte minskas så mycket att personen inte längre kan garanteras en oundgänglig utkomst enligt 19 § 1 mom. i grundlagen. (GrUU 31/1997 rd, s. 4–5). Riksdagens social- och hälsovårdsutskott ansåg då med anledning av grundlagsutskottets utlåtande att det var ändamålsenligt att begränsa den tidsmässiga begränsningen av sänkningen av grunddelen till två månader (ShUB 33/1997 rd s. 8). När lagen om utkomststöd stiftades tillfogades det därför i riksdagen en bestämmelse i 10 § enligt vilken sänkningen kan vara högst två månader åt gången räknat från vägran eller försummelse.

Sedan lagen om utkomststöd stiftades har 10 § om sänkning av grunddelen ändrats flera gånger och bland annat har det till sänkingsgrunderna fogats skyldigheter i anslutning till främjande av integration och arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte främst när det gäller hänvisningsbestämmelser då annan lagstiftning som gäller olika sänkingsgrunder har ändrats. Ändringarna har även berört ändringar i lagstiftningen om utkomstskydd för arbetslösa och sysselsättningservice. Dessa reformer har också ofta varit föremål för bedömning av grundlagsutskottet, men främst när det gäller andra bestämmelser än de som ingår i lagen om utkomststöd.

Som en ny grund för sänkning av grundläggande utkomststöd föreslås skyldigheten att ansöka om primär förmån. Om en myndig sökande trots Folkpensionsanstaltens uppmaning inte inom en månad ansöker om en förmån som är primär i förhållande till utkomststöd och som sökanden kan antas ha rätt till och som betalas på grund av studier, arbetslöshet, sjukdom, arbetsoförmåga och ålderdom eller vid barnafödelse och förlust av en försörjare eller behov av stöd för boende kan sökandens grunddel sänkas med 50 procent. Skyldigheten att ansöka om primära förmåner kan inte bedömas utgöra ett hinder med tanke på tillämpningen av 19 § 1 mom. i grundlagen. I motsats till vad som konstaterats ovan innebär bestämmelsen i grundlagen i fråga att en sistahandsförmån kommer i fråga först när en person inte kan skaffa sin oundgängliga utkomst till exempel genom andra sociala förmåner. Den föreslagna sänkingsprocenten på 50 är mer än vad grunddelen tidigare har kunnat sänkas med stöd av lagen om utkomststöd. Vid beredningen av propositionen har man bedömt att storleken på det utkomststöd som betalas efter sänkningen med 50 procent fortfarande uppfyller kravet på att kunna skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv enligt 19 § 1 mom. i grundlagen. För varje sänkning av

grunddelen ska det dock enligt förslaget separat göras en individuell bedömning av huruvida sänkningen av grunddelen äventyrar den oundgängliga utkomsten som behövs för att trygga ett människovärdigt liv för den som sänkingsprövningen gäller. Om så är fallet för personen i fråga kan sänkningen inte göras. I propositionen har man inte avsett att någon ska omfattas av en sänkning av grunddelen med 50 procent under en längre tid, utan syftet med förslaget är att effektivisera förverkligandet av målet att den sökandes rätt till primära förmåner som sannolikt lämpar sig för denne ska undersökas i alla situationer. Målet är att utkomststödets i enlighet med sitt ursprungliga syfte ska vara en förmån som beviljas i sista hand för dem som inte kan trygga sin utkomst genom sin egen verksamhet, genom omvårdnad från en sådan person som är försörjningspliktig gentemot honom eller henne eller på något annat sätt.

I propositionen föreslås också en sänkingsprocent på 50 procent för det fall att en person som enligt 2 a § ska anmäla sig till arbetskraftsservicen som arbetssökande som söker heltidsarbete inte gör det. Även på denna sänkingsprocess ska det tillämpas en individuell bedömning av huruvida sänkningen är skäligen och huruvida sänkningen inte kan göras om den äventyrar den oundgängliga utkomsten som behövs för att trygga ett människovärdigt liv för den som bedömningen gäller. Enligt den gällande lagen kan utkomststödet grunddel sänkas med 20 procent och vidare med 40 procent, om en person genom försummelse har orsakat att han eller hon inte har kunnat erbjudas offentligt arbete eller arbetskraftsservice. I förslaget utvidgas kretsen av personer som enligt 2 a § ska anmäla sig till arbetskraftsservicen som arbetssökande som söker heltidsarbete jämfört med den krets av personer som enligt den gällande lagen ska anmäla sig som arbetssökande. Utvidgningen gäller till denna del personer som arbetar mindre än 30 timmar i veckan, sådana som vårdar barn under skolåldern hemma och som inte får hemvårdsstöd, heltidsstuderande som inte får någon studieförmån för sina studier samt personer som har ett läkarutlåtande om arbetsoförmåga men som ändå inte är berättigade till förmåner på grund av arbetsoförmågan. Vid beredningen av propositionen har det bedömts att 19 § 1 mom. i grundlagen inte utgör ett hinder för de nämnda skärpningarna av skyldigheterna i anknytning till jobbsökning. Inte heller till exempel den reviderade Europeiska sociala stadgan hindrar enligt kommittén för sociala rättigheter att skäliga och ändamålsenliga villkor för jobbsökningen ställs och att en försummelse leder till sanktion, bara nödvändig hjälp ändå alltid säkerställs. Syftet med de föreslagna ändringarna är att tydliggöra utkomststödet karaktär av en stödform som beviljas i sista hand och att effektivisera de förfaranden som syftar till att få arbetslösa som är arbetsföra eller i arbetsför ålder att omfattas av arbetskraftsservice. En persons arbetsförmåga eller arbetsoförmåga ska bedömas inom systemet med social trygghet som helhet. Ett läkarutlåtande där en person konstateras vara arbetsoförmögen innebär inte direkt att personen har rätt till sistahandsförmånen enligt 19 § 1 mom. i grundlagen utan att försöka försörja sig själv med sin befintliga arbetsförmåga. Den primära förmånen för en person som har ett läkarutlåtande om arbetsoförmåga är en social förmån som betalas ut på grundval av arbetsförmåga, till exempel sjukdagpenning eller invalidpension/sjukpension. Om en person enligt ett sådant förmånsbeslut anses kunna arbeta, har personen också en skyldighet att söka arbete och därmed främja sitt eget jobbsökande med tanke på utkomststödet.

Enligt propositionen slopas den tidsgräns på två månader som föreskrivs om sänkning av grunddelen, enligt vilken en sänkning kan göras för högst två månader åt gången räknat från vägran eller försummelse, i samband med sänkningar av grunddelen som beror på arbetskraftspolitiskt klandervärda förfaranden. Syftet är till denna del först och främst att utkomststödet inte till fullo ska "täcka upp" avbrott i utbetalningen av arbetslöshetsförmåner som beror på stödmottagarens förfaranden som ska anses vara arbetskraftspolitiskt klandervärda. Enligt ovan sagda har grundlagsutskottet konstaterat att betydelsen av en vägran eller försummelse som leder till sänkning av grunddelen inte kan vara tidsmässigt obegränsad när paragrafen tillämpas (GrUU 31/1997 rd, s. 5). I propositionen föreslås det att sänkningen av utkomststödet ska fortsätta i situationer där sänkningen beror på ett tillfälligt avbrott i

arbetslöshetsförmånen, men högst så länge avbrottet varar anpassat till hela kalendermånader. I situationer där grunddelen sänks på grund av att avbrottet i arbetslöshetsförmånen varar tills vidare föreslås sänkningen fortsätta i högst sex månader. Om personens rätt till arbetslöshetsförmåner återställs under de sex månaderna eller om personen inte längre ska anses vara arbetslös, upphör sänkningen av grunddelen redan från och med följande månad, men varar ändå alltid minst två månader. Om sänkningen beror på att den primära förmånen inte har ansökts trots uppmaning eller på att stödmottagaren trots uppmaning inte har anmält sig som arbetslös sökande av heltidsarbete hos Arbetskraftsservicen beror sänkningens varaktighet på när stödmottagaren agerar på det sätt som uppmaningen förutsätter. Detta innebär emellertid inte en på förhand beslutad, tidsmässigt obegränsad sänkning av grunddelen. Även om varaktigheten av sänkningen av grunddelen i de sistnämnda situationerna inte anges som ett på förhand fastställt antal månader eller motsvarande i lagen om utkomststöd fattas beslut om sänkningen av grunddelen för en månad åt gången. Beslut om fortsatt sänkning fattas varje månad på nytt för följande månad och sänkningen är kopplad till hur länge stödmottagaren fortsätter sitt förfarande som ledde till sänkningen. Således ska Folkpensionsanstalten varje månad kontrollera om förutsättningarna för sänkningen fortfarande gäller. Folkpensionsanstalten ska dessutom varje månad när den fattar ett stödbeslut och redan innan sänkningen påbörjas göra en skälighetsbedömning av huruvida en sänkning av grunddelen för den ifrågakommande månads utkomststöd kan anses vara sådan att den inte äventyrar den oundgängliga utkomsten som behövs för att trygga ett människovärdigt liv för den sökande. De föreslagna ändringarna av sänkningens varaktighet kan således inte bedömas vara i strid med 19 § 1 mom. i grundlagen.

Tidsgränsen på två månader för sänkning av grunddelen bibehålls i de situationer där sänkningen beror på försummelser i anslutning till integrationsplanen. Försummelser i anslutning till integrationsplanen förblir enligt förslaget grunder för sänkning av grunddelen enligt 10 § 1 mom. 2 punkten i den gällande lagen, men momentet preciseras så att 2 punkten endast gäller de invandrare som inte är skyldiga att anmäla sig som arbetssökande vid Arbetskraftsmyndigheten enligt 2 a § i den lagen. Klandervärda förfaranden i anslutning till integrationsplanen för den som anmält sig som arbetslös arbetssökande som söker heltidsarbete beaktas i 10 § 1 mom. 1 punkten. Regeringen anser att det fortfarande är möjligt att sänka grunddelen för de invandrare som fortsättningsvis omfattas av 10 § 2 mom. 2 punkten på samma sätt och på samma grunder som enligt den gällande lagen.

I propositionen preciseras den personkrets som omfattas av tillämpningsområdet enligt 27 § 1 mom. i lagen om utkomststöd genom att det till lagen fogas ett krav på uppehållstillståndets giltighet för myndiga personer. Även om syftet med tillägget är att lyfta nuvarande tillämpningspraxis till lagnivå, kan betoningen av uppehållstillståndets giltighet i praktiken för en enskild myndig person innebära att personen inte har rätt till utkomststöd enligt 27 § 1 mom. i lagen om utkomststöd, om han eller hon inte har ansökt om uppehållstillstånd eller fortsatt uppehållstillstånd och hans eller hennes tidigare uppehållstillstånd har upphört att gälla eller rätten att vistas i Finland utan uppehållstillstånd har upphört. Eftersom bedömningen av huruvida vistelsen är stadigvarande för närvarande grundar sig på en helhetsbedömning är det möjligt att en person i enskilda fall har bedömts vara stadigvarande bosatt i Finland, även om uppehållstillståndet inte är i kraft och ansökan om uppehållstillstånd inte har gjorts i tid. Enligt propositionen accentueras betydelsen av huruvida uppehållstillståndet är giltigt och en myndig person som enligt utlänningslagen ska ha uppehållstillstånd har inte rätt till utkomststöd enligt 27 § 1 mom. i lagen om utkomststöd, om uppehållstillståndet inte är i kraft och ansökan om det inte heller är anhängig. Personen har dock då rätt att få åtminstone oundgänglig försörjning och omsorg tryggad i enlighet med 27 § 2 mom. i lagen om utkomststöd. Detta motsvarar den trygghet som avses i 19 § 1 mom. i grundlagen, vilken tillkommer alla som vistas inom finländsk jurisdiktion. Detta innebär en miniminivå för förutsättningarna för ett människovärdigt liv. I

specialmotiveringen till det nämnda 27 § 2 mom. (se RP 127/2022, s. 62) sägs det att det oftast tolkas så att nödvändighetsartiklar omfattar kost, nödvändiga läkemedel och kläder samt logi. Det har inte ansetts möjligt att entydigt fastställa ett minimibelopp för stödet i lagen, eftersom det grundar sig på en situationsbunden prövning. Rätten till att trygga nödvändig hjälp betyder alltså att de inte har rätt till så kallat utkomststöd till fullt belopp. Det är fråga om hjälp av akut karaktär som kan vara mindre än det stöd som avses i 27 § 1 mom. (RP 127/2022, s. 62–63).

12.2 Jämlikhet

Enligt 6 § 1 mom. i grundlagen är alla lika inför lagen. Bestämmelsen uttrycker inte bara ett krav på rättslig jämlikhet utan också en tanke om faktisk jämställdhet. I den ingår ett förbud mot godtycke och ett krav på enahanda bemötande i likadana fall (RP 309/1993 rd, s. 46). Kravet på jämlik behandling riktas också till lagstiftaren. Medborgare eller grupper av medborgare kan inte godtyckligt genom lag försättas i en fördelaktigare eller ofördelaktigare ställning än andra.

I 6 § 2 mom. i grundlagen ingår ett diskrimineringsförbud enligt vilket ingen utan godtagbart skäl får särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Förteckningen är inte uttömmande, eftersom det är förbjudet att särbehandla någon också utifrån en annan orsak som gäller hans eller hennes person än en sådan som uttryckligen nämns i förteckningen. En sådan orsak kan vara till exempel den samhällseliga ställningen (se RP 309/1993 rd, s. 46–48, se också till exempel GrUU 53/2016 rd och GrUU 31/2014 rd). Grundlagsutskottet har av hävd ansett att likabehandlingsaspekterna i 6 § i grundlagen spelar en viss roll såväl när medborgarna ges fördelar eller rättigheter genom lag som när de påförs skyldigheter (se till exempel GrUU 31/2014 rd). Jämlikhetsbestämmelsen kräver ändå inte att alla medborgare i alla avseenden ska behandlas lika, om inte förhållandena är likadana.

Redan nu är den som ansöker om utkomststöd skyldig att enligt bästa förmåga dra försorg om sig själv och sitt eget uppehälle och sträva efter att trygga sin utkomst genom förvärvsarbete, verksamhet som företagare eller till exempel med hjälp av andra så kallade primära förmåner. I propositionen utvidgas de persongrupper som med tanke på utkomststödet ska anmäla sig som arbetslösa arbetssökande och det krävs att en arbetssökande söker heltidsarbete. Dessutom ska den som ansöker om utkomststöd ansöka om eventuella primära förmåner, om han eller hon inte tidigare har ansökt om dem.

Skyldigheten att ansöka om primära förmåner innebär enligt propositionen att om Folkpensionsanstalten upptäcker att den som ansöker om grundläggande utkomststöd inte har ansökt om den primära förmån som sannolikt hör till honom eller henne, ska Folkpensionsanstalten uppmana den sökande att ansöka om förmånen och ge den sökande en tidsfrist på en månad att ansöka. Om den sökande inte inom tidsfristen på en månad har ansökt om förmånen i fråga, kan hans eller hennes utkomststöd sänkas med 50 procent på det sätt som närmare föreslås i 10 a § 5 och 6 mom. enligt propositionen. Den sänkning av grunddelen som hänför sig till den föreslagna skyldigheten att ansöka om primär förmån och till försummelsen att ansöka om den har inget samband med hur personens rätt till den primära förmånen avgörs. Det är endast fråga om att den sökande ska ansöka om eventuella andra förmåner som hör till det finländska systemet för social trygghet. Medan ansökan om en primär förmån är anhängig ska utkomststödet grunddel inte sänkas på den grunden att den sökande inte har ansökt om en primär förmån. Medan ansökan är anhängig anses förmånen ur utkomststödet synvinkel ha sökts. Folkpensionsanstalten beslutar inte vid behandlingen av det grundläggande utkomststöd om den sökandes rätt till primära förmåner, utan de behandlas och avgörs fortsättningsvis hos den myndighet som verkställer förmånen i fråga på det sätt som i lagstiftningen föreskrivs om varje förmån.

Skyldigheten att ansöka hör ihop med att Folkpensionsanstalten ska hänvisa en sökande av utkomststöd att ansöka om en primär förmån och anstalten ska specificera vilken förmån sökanden ska ansöka om. Skyldigheten att ansöka försätter inte en enda människogrupp i en ojämlig ställning. Också till exempel personer med funktionsnedsättning eller begränsningar i funktionsförmågan kan förutsättas ansöka om en primär förmån. Det kan i princip inte anses vara svårare att söka någon annan förmån än att söka grundläggande utkomststöd. Den myndighet vars behörighet förmånen i fråga hör till har en skyldighet enligt förvaltningslagen att till exempel be den sökande komplettera sin ansökan om ansökan är bristfällig. Av förvaltningslagen följer också en skyldighet att överföra ansökan, vilket innebär att om sökanden av misstag lämnar in ansökan till fel myndighet, ska myndigheten utan dröjsmål överföra handlingen till den myndighet som den anser vara behörig samt underrätta avsändaren om överföringen. Om sökanden av misstag lämnar in en ansökan om primär förmån till Folkpensionsanstalten i ett ärende där Folkpensionsanstalten inte är behörig, ska Folkpensionsanstalten med stöd av den gällande förvaltningslagen överföra ansökan till den myndighet som ska behandla ansökan. Av förvaltningslagen följer också en rådgivningsskyldighet enligt vilken en myndighet inom ramen för sin behörighet ska ge sina kunder råd i anslutning till skötseln av ett förvaltningsärende och sträva efter att hänvisa kunden till den behöriga myndigheten, om ärendet inte hör till myndighetens egen behörighet.

Att rätten till primära förmåner har utretts för den som ansöker om utkomststöd kan också bedömas ligga i den sökandes eget intresse. Ofta är betalningsperioderna för primära förmåner längre eller förmånens belopp större än utkomststödet.

Kravet på att söka heltidsarbete hänför sig till skyldigheten att ansöka om primära förmåner. I fråga om dem som anmäler sig som arbetssökande är det en absolut förutsättning för att få arbetslöshetsförmån att den arbetssökande söker heltidsarbete, med undantag för dem som får delinvalidpension. Skyldigheten att söka heltidsarbete gäller enligt den föreslagna 2 a § inte alla som ansöker om utkomststöd. Skyldigheten skulle enligt paragrafen inte gälla sådana persongrupper som redan arbetar heltid eller i tillräcklig utsträckning eller har andra godtagbara orsaker att inte anmäla sig vid Arbetskraftsmyndigheten. Däremot ska personer som inte har någon godtagbar orsak att inte anmäla sig vid Arbetskraftsmyndigheten och att ta emot arbete anmäla sig som sökande av heltidsarbete. I förteckningen över godtagbara orsaker i 1 mom. i den paragrafen har man strävat efter att samla de situationer som godtagbart hindrar en från att ta emot arbete. Undantag för dem som får invalidpension i form av delpension föreslås i 4 mom.

Propositionen utvidgar de persongrupper som enligt lagen om utkomststöd ska anmäla sig som arbetssökande vid Arbetskraftsmyndigheten för att grunddelen inte ska sänkas. Skyldigheten utvidgas till exempel till att gälla deltidsanställda som arbetar mindre än 30 arbetstimmar i veckan, företagare som inte får oundgänglig försörjning av företagsverksamhet eller personer som vårdar barn under skolåldern hemma och som inte får stöd för hemvård. Även sådana personer som i ett läkarutlåtande bedömts vara arbetsoförmögna, vars arbetsoförmåga inte uppfyller villkoren för sjukdagpenning eller annan förmån vid arbetsoförmåga, ska i fortsättningen anmäla sig som sökande av heltidsarbete och hålla sin jobbsökning i kraft för att undvika att det grundläggande utkomststödet sänks. Ur utkomststödet synvinkel räcker det med att anmäla sig som sökande av heltidsarbete och att hålla jobbsökningen i kraft genom att delta i serviceprocessen för arbetssökande. Vid beredningen av propositionen har det ansetts viktigt att de nämnda persongrupperna ska komma att omfattas av Arbetskraftsservicen och hänvisningen till de tjänster som ingår i den.

Skyldigheten enligt propositionen att hos Arbetskraftsmyndigheten anmäla sig som arbetssökande som söker heltidsarbete står inte i konflikt med jämlikhetskravet enligt grundlagen, eftersom anmälningsskyldigheten endast gäller personer som inte har någon

godtagbar orsak att inte ta emot arbete. En bedömning av hälsotillståndet med tanke på vilken social förmån en person ska omfattas av i det finländska systemet för social trygghet hör inte enbart till den läkare som sköter personen. Propositionen utgår från att Folkpensionsanstalten vid handläggningen av det grundläggande utkomststödet inte avgör vilken betydelse den behandlande läkarens utlåtande har med tanke på personens faktiska arbetsförmåga, utan att den frågan bedöms i beslutsprocesserna för de förmåner vid arbetsoförmåga som hör till de primära förmånerna. Om en person då inte har rätt till förmåner vid arbetsoförmåga, är hans eller hennes primära förmån i det finländska systemet för social trygghet en arbetslöshetsförmån som förutsätter att han eller hon anmäler sig som arbetssökande som söker heltidsarbete. På detta sätt kommer personen åt att omfattas av arbetskraftsservicen där det till arbetskraftsmyndighetens skyldigheter hör att beakta personens arbetsförmåga i serviceprocessen och till exempel utreda personens arbets- och funktionsförmåga som påverkar förutsättningarna för jobbsökning och sysselsättning och vid behov hänvisa den arbetssökande till undersökningar och bedömningar av arbetsförmågan samt till andra sakkunnigbedömningar. Dessutom beaktas arbetsförmågans inverkan på sysselsättningsmöjligheterna som en del av denna serviceprocess för arbetskraftsservice, när jobbsökningsskyldigheten föreläggs.

Det krav som ingår i propositionen om att myndiga personer som ansöker om utkomststöd ska ha ett uppehållstillstånd som är i kraft och rätten att få utkomststöd till så kallat fullt belopp enligt 27 § 1 mom. i lagen om utkomststöd kan inte anses strida mot 6 § i grundlagen. Att det för att få utkomststöd till fullt belopp förutsätts att den som ansöker om utkomststöd alltid har ansökt om uppehållstillstånd när gällande lagstiftning om uppehållstillstånd förutsätter det, särbehandlar inte personer med olika medborgarskap godtyckligt. Tvärtom anser regeringen att genom att betona ikraftvarande uppehållstillstånd vid bedömningen av huruvida vistelsen i Finland är stadigvarande, säkerställs lagstiftningens koherens och det att alla som ansöker om utkomststöd behandlas jämlikt genom att förutsätta att alla sökande handlar enligt gällande lagstiftning och således ansöker om uppehållstillstånd i situationer där det enligt gällande lagstiftning ska sökas. I denna proposition ändras inte den gällande lagstiftningen om ansökan om uppehållstillstånd.

12.3 Näringsfrihet och rätt till arbete

Enligt 18 § 1 mom. i grundlagen har var och en i enlighet med lag rätt att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon valt fritt. Syftet med bestämmelsen är att stärka vars och ens rätt att genom arbete, yrke eller näring skaffa sig sin försörjning. Dessutom stärker bestämmelsen principen om fritt företagande, då yrke och näring uttryckligen nämns som metoder för att skaffa sig försörjning. En av utgångspunkterna i bestämmelsen är individens egen aktivitet för att skaffa sig sin försörjning. Rätten att fritt välja sitt arbete är också kopplad till jämlikhet och diskrimineringsförbud. Vissa faktiska omständigheter begränsar den rätt som tryggas i bestämmelsen. Yrkesutövarnas och näringsidkarnas valmöjligheter begränsas av deras förmåga att sälja sina produkter och tjänster så att de kan försörja sig. (RP 309/1993 rd, s. 71.)

Enligt 18 § 2 mom. i grundlagen ska det allmänna främja sysselsättningen och verka för att alla tillförsäkras rätt till arbete. Det främjande av sysselsättningen som avses i bestämmelsen innebär att det allmänna strävar efter att trygga rätten till arbete för envar och att det allmänna ska sträva efter att förhindra uppkomsten av en grupp permanent arbetslösa (se RP 309/1993 rd, s. 72, GrUU 44/2000 rd, s. 2, GrUU 17/1995 rd, s. 1–2).

Finland har ratificerat den av Internationella arbetsorganisationen, nedan ILO, år 1988 antagna konventionen nr 168, nedan ILO:s konvention 168, som gäller främjande av sysselsättning och skydd mot arbetslöshet. I ingressen till ILO:s konvention 168 framhålls vikten av arbete och

produktiv sysselsättning i varje samhälle, både på grund av de resurser de skapar för samhället och också på grund av den inkomst de ger arbetstagarna, den sociala roll de ger och den känsla av självuppskattning som arbetstagarna får genom dem. Vidare konstateras det i ingressen att det är nödvändigt att anta nya internationella normer för främjande av full, produktiv och fritt vald sysselsättning med alla tillgängliga medel, innefattande socialförsäkring.

I propositionen föreslås det i 2 a § 1 mom. 2 punkten att en person som inte får sin oundgängliga försörjning som löntagare eller genom att sysselsätta sig som företagare eller i eget arbete ska anmäla sig som arbets sökande som söker heltidsarbete hos Arbetskraftsmyndigheten. I fråga om löntagare avser detta arbete som inte är utförd på heltid. Med belopp som krävs för oundgänglig försörjning ska enligt specialmotiveringen i fråga om företagare avses ett belopp som motsvarar minimibeloppet av arbetslöshetsförmånen. Förslaget strider inte mot 18 § i grundlagen. Om en person i praktiken inte kan trygga sin utkomst som löntagare eller genom eget arbete eller verksamhet som företagare, är det motiverat att förutsätta att personen anmäler sig hos Arbetskraftsmyndigheten som sökande av heltidsarbete och börjar omfattas av Arbetskraftsservice. En arbetsför person ska sträva efter att trygga sin utkomst genom förvärsarbete, om han eller hon i praktiken inte kan trygga den med ofullständig arbetstid som löntagare eller genom verksamhet som företagare eller i eget arbete, och Arbetskraftsservicen är som servicesystem i servicestrukturen ett system som erbjuder stöd för att uppnå detta mål. Den primära förmånen för arbetsföra personer är i det finländska systemet för social trygghet en arbetslöshetsförmån som förutsätter att han eller hon anmäler sig som arbets sökande som söker heltidsarbete.

Genom att hänvisa personer utan arbete som är mottagare av utkomststöd till Arbetskraftsservice (och arbetslöshetsförmåner) strävar också det allmänna på det sätt som avses i grundlagsutskottets utlåtan depraxis efter att förhindra uppkomsten av en grupp permanent arbetslösa. Förslaget kan anses vara i linje med de grundläggande fri- och rättigheterna som gäller näringsfrihet och rätt till arbete och med internationella förpliktelser.

12.4 Rätt att få och lämna ut personuppgifter

Enligt 10 § 1 mom. i grundlagen är vars och ens privatliv, heder och hemfrid tryggade. Närmare bestämmelser om skydd av personuppgifter utfärdas genom lag. Grundlagsutskottet har ansett att skyddet av personuppgifter i första hand ska tillgodoseas med stöd av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning, nedan EU:s allmänna dataskyddsförordning) och allmän nationell lagstiftning. Även med tanke på tydligheten i regleringen bör vi förhålla oss restriktivt när det gäller att införa nationell speciallagstiftning. Sådan lagstiftning bör vara avgränsad till nödvändiga bestämmelser inom ramen för det nationella handlingsutrymme som EU:s allmänna dataskyddsförordningen medger (GrUU 14/2018 rd, s. 5). Nationell speciallagstiftning bör reserveras för situationer då den är dels tillåten enligt EU:s allmänna dataskyddsförordning, dels nödvändig för att tillgodose skyddet för personuppgifter (GrUU 2/2018 rd, s. 5).

I propositionen tillämpas det nationella handlingsutrymme som grundar sig på EU:s allmänna dataskyddsförordning till den del det omfattar särskilda bestämmelser om behandlingen av personuppgifter. Behandlingen av personuppgifter ska bygga på en sådan allmän rättslig grund som avses i artikel 6 i EU:s allmänna dataskyddsförordning. En lämplig rättslig grund för den behandling av personuppgifter som Folkpensionsanstalten och välfärdsområdet utför är artikel 6.1 c i den allmänna dataskyddsförordningen, enligt vilken behandling av personuppgifter är laglig när behandlingen är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den

personuppgiftsansvarige. Den registrerades rättigheter vid sådan behandling grundar sig på dataskyddsförordningen. Användningen av det nationella handlingsutrymmet ska utgå från artikel 6.3 i dataskyddsförordningen, enligt vilken bestämmelser i dataskyddsförordningen kan anpassas genom att anta särskilda bestämmelser till exempel angående vilken typ av uppgifter som ska behandlas, de registrerade, utlämnande av personuppgifter och behandlingens ändamålsbundenhet.

Grundlagsutskottet har analyserat bestämmelserna om myndigheternas rätt att trots tystnadsplikten få och lämna ut information med avseende på skyddet för privatlivet och för personuppgifter i 10 § 1 mom. i grundlagen, och då fäst vikt bland annat vid vad och vem rätten att få information gäller och hur rätten är kopplad till nödvändighetskriteriet. Myndigheternas rätt att få och möjlighet att lämna ut uppgifter har kunnat gälla ”behövliga uppgifter” för ett visst syfte, om lagen ger en uttömmande förteckning över innehållet i uppgifterna. Om innehållet däremot inte anges i form av en förteckning, ska det i lagstiftningen ingå ett krav på att ”uppgifterna är nödvändiga” för ett visst syfte (GrUU 48/2018 rd, s. 4, GrUU 12/2019 rd, s. 3–4, GrUU 17/2016 rd, s. 5 och de utlåtanden som nämns där).

Uppgifter om socialvård ingår inte längre i EU:s allmänna dataskyddsförordning i de särskilda kategorier av persongrupper som avses i artikel 9. I vår nationella lagstiftning är uppgifter om socialvård sekretessbelagda och gällande tolkningspraxis utgår från att redan uppgiften om att en person är klient inom socialvården är sekretessbelagd. Grundlagsutskottet har i samband med behandlingen av dataskyddslagen konstaterat att bestämmelserna om behandling av känsliga uppgifter fortfarande bör analyseras också utifrån praxis för tidigare bestämmelser på lagnivå. Uppgifter om socialvård är fortfarande känsliga uppgifter och således ska grundlagsutskottets ställningstaganden om behandling av känsliga uppgifter tas i beaktande när bestämmelser om sådana föreskrivs. Det bör finnas exakta och noga avgränsade bestämmelser om att det är tillåtet att behandla känsliga uppgifter bara om det är absolut nödvändigt (se t.ex. GrUU 14/2018 rd och GrUU 15/2018 rd, s. 37).

Grundlagsutskottet har lagt särskild vikt vid huruvida de uppgifter som lämnas ut är av känslig art. Utskottet har bedömt att i ju större utsträckning privatpersoner gör sina betalningar via ett bankkonto i stället för att använda kontanter, desto mer detaljerad blir den bild man kan få av deras privatliv utifrån transaktionerna på kontot. Transaktionerna kan rentav avslöja känsliga uppgifter såsom medlemskap i religionssamfund och användning av hälso- och sjukvårdstjänster. Enligt utskottet jämföras detaljerade kontouppgifter om en fysisk person på grund av detta med känsliga uppgifter som hör till kärnområdet av skyddet av privatlivet (GrUU 48/2018 rd, s. 4). Enligt EU:s allmänna dataskyddsförordning ska känsliga personuppgifter skyddas särskilt noggrant, eftersom behandling av dessa kan orsaka avsevärda risker vad gäller de grundläggande fri- och rättigheterna. Grundlagsutskottet har därför särskilt uppmärksammat behovet av att begränsa behandlingen av känsliga uppgifter med exakta och noga avgränsade bestämmelser i den nödvändiga regleringen, som inom ramen för dataskyddsförordningen ska vara detaljerad och omfattande (GrUU 65/2018 rd, s. 45, GrUU 15/2018 rd, s. 40).

Grundlagsutskottet bedömde i början av årtusendet en reglering där Folkpensionsanstalten trots sekretessbestämmelserna och oberoende av personens samtycke har rätt att av penninginstitut få sådana uppgifter som är nödvändiga för avgörandet av ett ärende. Detta innebär att banksekretessen bryts när det gäller den som söker eller får en förmån. Även om utskottet då inte ansåg att banksekretessen är en faktor som hör till kärnan i privatlivet, ansåg utskottet att sistahandsutvägen var av betydelse för lagstiftningsordningen, det vill säga att begäran om information hade kopplats till villkoret att tillräckliga uppgifter och utredningar inte kan fås på annat sätt och att det fanns motiverad anledning att misstänka att den som sökt eller fått en förmån har lämnat otillräckliga eller otillförlitliga uppgifter. Utskottet förutsatte också att

sökanden eller mottagaren ska underrättas om detta innan begäran framförs (GrUU 14/2002 rd, s. 4/II).

I propositionen föreslås det att Folkpensionsanstaltens och välfärdsområdenas rätt att från penninginstitut få sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för att sköta utkomststödsuppgifterna ändras så att inlämnandet av en begäran till ett penninginstitut inte förutsätter ett överklagbart beslut om själva begäran såsom i den gällande regleringen, utan att det räcker att begäran lämnas skriftligt och att sökanden eller mottagaren informeras om detta innan begäran lämnas. För handläggningen av utkomststödsärendet är det nödvändigt att få kontouppgifterna antingen av den sökande själv eller genom att Folkpensionsanstalten inhämtar dem. Utgångspunkten för den föreslagna regleringen i propositionen är att uppgifterna ska fås av den som ansöker om eller får utkomststöd. En begäran till penninginstitutet avses vara ett sekundärt sätt att få de begärda uppgifterna, och enligt förslaget kan begäran endast göras om tillräckliga uppgifter och utredningar inte annars fås och det finns en grundad anledning att tvivla på tillräckligheten eller tillförlitligheten hos de uppgifter som sökanden eller mottagaren lämnat. För att sköta den utkomststödsuppgift som föreskrivs i lagen anses det vara nödvändigt att Folkpensionsanstalten och välfärdsområdena har rätt att få uppgifter från penninginstitut i sådana situationer där tillräckliga uppgifter och utredningar inte annars fås.

Enligt förslaget ska det även införas en rätt för Folkpensionsanstalten att på begäran trots sekretessbestämmelserna avgiftsfritt av arbetslöshetskassan få de uppgifter som är nödvändiga för behandlingen och avgörandet av ett utkomststödsärende. Folkpensionsanstalten ska på förhand informera kunden om denna möjlighet. Även i detta avseende är den föreslagna regleringen nödvändig för att handlägga och avgöra ärenden som gäller grundläggande utkomststöd.

Dessutom föreslås det i proposition att det grundläggande utkomststödet andel av hyran för bostaden alltid betalas direkt till hyresvärden, om hyresgarantin för bostaden har beviljats som en del av det grundläggande utkomststöd som Folkpensionsanstalten beviljat. I praktiken innebär förslaget att hyresvärden i dessa fall i samband med den månatliga hyresbetalningen får uppgift om att kunden för tillfället får utkomststöd. Hyresvärden har redan uppgifter sedan tidigare om att personen fått utkomststöd, eftersom utkomststödet andel oberoende av kundens samtycke betalas till hyresvärden endast om hyresgarantin för bostaden har betalats som grundläggande utkomststöd. Förslaget har samband med det allmännas uppgift enligt 19 § 4 mom. i grundlagen, det vill säga att främja vars och ens rätt till bostad och möjligheter att själv ordna sitt boende. Förslaget har också samband med rätten enligt 19 § 1 mom. i grundlagen som till exempel omfattar ordnande av boende som är nödvändigt med tanke på hälsan och livsförmågan. Syftet med förslaget är att trygga boendets varaktighet.

I propositionen har strävan varit att begränsa de negativa konsekvenserna för skyddet för privatlivet genom att avgränsa rätten till information och informationsbehandlingen. Tröskeln för tillgång till uppgifter som ingår i förslaget har höjts genom att binda rätten till uppgifter endast till det nödvändiga. Även informationsinnehållet i rätten att få uppgifter anges i lagförslaget och specialmotiveringen. Därmed kan den föreslagna regleringen till dessa delar bedömas vara proportionerlig och uppfylla kraven i grundlagen och EU:s allmänna dataskyddsförordning.

12.5 Kommunal självstyrelse

Bestämmelser om uppgifter som åläggs kommunerna utfärdas enligt 121 § 2 mom. i grundlagen genom lag. Grundlagsutskottet har i sin praxis framhållit att när man lagstiftar om uppgifter gäller det samtidigt att beakta finansieringsprincipen och se till att kommunerna har faktiska

möjligheter att klara av dem. Grundlagsutskottet har i sin utlåtandep Praxis ansett att finansiella uppgifter för kommunerna med hänsyn till att självstyrelsen är skyddad i grundlagen inte får vara så stora att de försämrar kommunernas verksamhetsvillkor på ett sätt som äventyrar kommunernas möjligheter att självständigt bestämma om sin ekonomi och därmed också om sin förvaltning (GrUU 50/2005 rd, s. 2/I, GrUU 41/2002 rd, s. 3/II).

Det föreslås att kommunernas finansieringsansvar för kostnaderna för grundläggande utkomststöd höjs från 50 procent till 100 procent för sådana mottagare av utkomststöd som är 18–24 år och där det inte finns personer i någon annan ålder i den familj som får utkomststöd. Utvidgningen av kommunernas finansieringsandel föreslås bli ersatt genom statsandelssystemet för kommunal basservice i form av en permanent ökning av statsandelen. Således äventyrar det utökade finansieringsansvaret inte kommunernas möjlighet att självständigt besluta om sin ekonomi och framstår således inte som problematisk med hänsyn till 121 § i grundlagen.

Samtidigt kommer kommunernas utgifter att öka genom att Arbetskraftsmyndigheternas utgifter ökar. Propositionen om utkomststöd kommer uppskattningsvis att öka antalet kunder hos Arbetskraftsmyndigheterna med 44 000 personer per år. Denna personkrets kommer till stor del att utgöras av personer utan inkomster och av deltidsanställda som redan med stöd av gällande lagstiftning borde styras till att bli kunder hos Arbetskraftsmyndigheten, och som redan nu hör till dem som Folkpensionsanstalten har i uppgift att hänvisa till rätt förmån. En liten del av denna persongrupp kommer att vara föräldrar som sköter barn under skolåldern hemma utan att få en primär förmån och heltidsstuderande som inte får studieförmån. Det bedöms att tidpunkten för när de som sköter barn hemma utan förmån börjar omfattas av Arbetskraftsmyndighetens tjänster kommer att tidigareläggas, men dessa bedöms inte utgöra någon egentlig ny persongrupp hos Arbetskraftsmyndigheten.

Även i fråga om de studerande som ingår i denna persongrupp bedöms det att tidpunkten då de börjar omfattas av Arbetskraftsmyndighetens tjänster kommer att tidigareläggas, och inte heller de bedöms utgöra någon egentlig ny persongrupp. Det rör sig om studerande som inte får en primär förmån, exempelvis studiestöd, för sina studier, till exempel för att de har förbrukat sina studiestöds månader eller för att studierna inte har framskridit inom den målsatta tiden. I propositionen om utkomststöd föreslås i 2 a § 4 mom. i lagen om utkomststöd en bestämmelse som gör det möjligt att stödja studier som dragit ut på tiden med utkomststöd i högst ett år, om det är realistiskt att studierna kan slutföras inom den tidsfristen. Således kommer den persongrupp som hänvisas till Arbetskraftsmyndigheten att vara sådana studerande som har haft betydande utmaningar eller fördröjningar i sina studier.

På ovannämnda grunder bedöms det att propositionen om utkomststöd inte medför en sådan ny kundgrupp hos Arbetskraftsmyndigheten för vilka det i enlighet med kommunernas finansieringsprincip ska betalas ersättning till kommunerna. Propositionen bedöms således inte heller till denna del utgöra något problem med hänsyn till 121 § i grundlagen.

12.6 Rätt att utfärda förordning

I 80 § i grundlagen föreskrivs om utfärdande av förordningar och delegering av lagstiftningsbehörighet. Enligt 1 mom. kan Republikens president, statsrådet och ministerierna utfärda förordningar med stöd av ett bemyndigande i grundlagen eller i någon annan lag. Genom lag ska dock utfärdas bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter samt om frågor som enligt grundlagen i övrigt hör till området för lag.

Det gällande 7 a § 2 mom. i lagen om utkomststöd innehåller ett bemyndigande att utfärda förordning, enligt vilket bestämmelser om det behövliga beloppet av sökandens boendeutgifter

som avses i 1 mom. 1–3 punkten utfärdas genom förordning av statsrådet. Boendeutgifterna fastställs på grundval av den ort där bostaden är belägen och familjens storlek. Boendeutgifterna grundar sig på de genomsnittliga boendeutgifterna för mottagarna av utkomststöd och mottagarna av allmänt bostadsbidrag enligt lagen om allmänt bostadsbidrag. Genom förordning av statsrådet justeras bostadsutgifterna minst en gång per år på ett sätt som motsvarar förändringen i de genomsnittliga bostadsutgifterna för mottagarna av utkomststöd och mottagarna av allmänt bostadsbidrag. I propositionen föreslås det att 2 mom. ändras så att det i momentet föreskrivs noggrannare än för närvarande om hur beloppet av de genomsnittliga boendeutgifterna ska bedömas och i vilka situationer de boendeutgifter som fastställts genom förordning ska ändras. På detta sätt föreskrivs det på lagnivå närmare om hur de belopp av boendeutgifter som är kommunspecifika och som beror på familjestorleken och som fastställs genom förordning av statsrådet som utfärdas med stöd av bemyndigandet att utfärda förordning i momentet ska bildas.

I propositionen ingår dessutom ett förslag till ett nytt 2 a § 3 mom. som innehåller ett bemyndigande att utfärda förordning enligt vilket närmare bestämmelser om förutsättningarna för att avvika från det krav på 30 arbetstimmar per vecka som föreslås i 2 a § 1 mom. 1 punkten kan föreskrivas i fråga om lärare, arbetstagare som utför hemarbete, personer som utför skapande eller framställande arbete, och andra som arbetar inom branscher där regleringen av arbetstiden avviker från det normala. Avsikten är att genom förordning av statsrådet föreskriva om gränsen som gäller antalet arbetstimmar i samband med skyldigheten att söka heltidsarbete inom utkomststödet för de branscher för vilka gränsen enligt huvudregeln på 30 arbetstimmar per vecka inte kan tillämpas.

De föreslagna bemyndigandena att utfärda förordning är på det sätt som grundlagen kräver klart avgränsade och genom förordning föreslås inte heller bestämmelser om omständigheter som ska anges i lag. Således kan de föreslagna bemyndigandena inte anses stå i strid med 80 § i grundlagen.

På de grunder som anges ovan kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Propositionen innehåller ny slags reglering om sänkning av det grundläggande utkomststödet och sänkningens varaktighet med hänsyn till den oundgängliga försörjning och omsorg som tryggas i 19 § i grundlagen. Till denna del innefattar förslaget exempelvis frågan huruvida en sänkning av grunddelen med 50 procent är möjlig med tanke på det existensminimum som tryggas i den nämnda bestämmelsen i grundlagen. Beroende på tolkningssättet innehåller propositionen eventuellt också ny slags bedömning med tanke på kommunernas finansieringsprincip enligt 121 § i grundlagen. Av dessa skäl anser regeringen det dock önskvärt att grundlagsutskottet ger ett utlåtande i frågan.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av lagen om utkomststöd

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om utkomststöd (1412/1997) 2 a §, 7 a § 2 mom., 7 b § 1 mom., 9 § 1 och 2 mom., 10 och 10 a §, 11 § 2 mom. 1 och 5 punkten, 11 § 3 mom., 13 § 1 och 3 mom., 16 § 2 mom., 18 a § 1 och 2 mom., 18 b och 18 h §, 27 § 1 mom. samt 27 f § 1 mom.,

av dem 2 a § och 11 § 2 mom. 5 punkten sådana de lyder i lag 411/2023, den finska språkdräkten i 7 a § 2 mom. sådan den lyder i lag 1242/2023, den svenska språkdräkten i 7 a § 2 mom. sådan den lyder i lag 847/2024, 7 b § 1 mom., 10 a §, 11 § 3 mom., 13 § 1 och 3 mom., 18 a § 1 mom., 18 b och 18 h §, 27 § 1 mom. och 27 f § 1 mom. sådana de lyder i lag 1023/2022, 9 § 1 mom. sådant det lyder delvis ändrat i lag 1317/2018, 9 § 2 mom. sådant det lyder i lag 1220/2019, 10 § sådan den lyder i lagarna 1023/2022, 411/2023 och 1106/2024, 11 § 2 mom. 1 punkten sådan den lyder i lag 49/2005 samt 18 a § 2 mom. sådant det lyder i lag 738/2023, samt fogas till lagen en ny 2 b §, till lagen en ny 17 a §, i stället för den 17 a § som upphävts genom lag 1107/2016 samt till 18 a §, sådan den lyder i lagarna 1023/2022 och 738/2023, ett nytt 4 mom. och till 18 g §, sådan den lyder i lag 738/2023, ett nytt 2 mom., som följer:

2 a §

Skyldighet att anmäla sig som arbetsökande

En person som har fyllt 18 år, som ansöker om utkomststöd och som inte uppnått den ålder som berättigar till ålderspension enligt 10 § 1 mom. i folkpensionslagen (568/2007), eller en person som är 17 år gammal och som har fullgjort sin läroplikt, är skyldig att anmäla sig som arbetsökande som söker heltidsarbete och hålla sin jobbsökning i kraft på det sätt som avses i lagen om ordnande av arbetskraftsservice (380/2023), om inte personen

- 1) arbetar som löntagare i arbete där antalet arbetstimmar är minst 30 timmar per vecka,
- 2) får den utkomst som oundgängligen behövs genom sysselsättning som företagare eller i eget arbete,
- 3) studerar på heltid och får en primär förmån som är avsedd att trygga utkomsten under studierna,
- 4) är en sådan person som avses i 3 kap. 3 § 1 mom. eller 4 § 2 mom. 1–6 punkten i lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002),
- 5) på grund av anstaltsvård är förhindrad att ta emot arbete,
- 6) vårdar hemma ett barn som är under tre år och för det får sådant stöd för hemvård som avses i lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn (1128/1996),
- 7) arbetar som en sådan familjevårdare som avses i familjevårdslagen (263/2015) så att den vård som uppdragsavtalet om familjevård avser binder personen för minst 4 timmar per dag,
- 8) är en sådan närståendevårdare som avses i lagen om stöd för närståendevård (937/2005) så att den vård som avtalet om närståendevård avser binder personen för minst 4 timmar per dag,
- 9) fullgör värnplikt eller civiltjänst, eller
- 10) på grund av någon annan godtagbar och med i 1–9 punkten nämnda orsaker jämförbar orsak är förhindrad att ta emot arbete.

Om en person som ansöker om utkomststöd inte anmäler sig vid Arbetskraftsmyndigheten som arbetssökande som söker heltidsarbete och inte håller sin jobbsökning i kraft, sänks utkomststödet grunddel för personens del med iakttagande av bestämmelserna i 10 §.

Från det krav som gäller antalet arbetstimmar per vecka som avses i 1 mom. 1 punkten kan det avvika i fråga om lärare, arbetstagare som utför hemarbete, konstnärer och personer som utför skapande eller framställande arbete och andra som arbetar inom branscher där regleringen av arbetstiden avviker från det normala. Hur kraven för antalet arbetstimmar har uppfyllts bestäms då genom att det på grundval av arbetsinkomsterna eller arbetstiden anges om verksamheten är väsentlig. När det gäller arbetstagare som utför hemarbete, konstnärer och personer som utför skapande eller framställande arbete förutsätter en avvikelse från kravet som gäller antalet arbetstimmar i 1 mom. 1 punkten att arbetstiden inte utgör en grund för lönen. Närmare bestämmelser om de förutsättningar under vilka det kan avvika från det krav som gäller antalet arbetstimmar och som avses i 1 mom. 1 punkten utfärdas genom förordning av statsrådet.

Trots vad som föreskrivs i 1 mom. är en studerande som avses i 1 mom. 3 punkten och som studerar för att avlägga sin första examen som ger yrkesfärdigheter, ändå inte skyldig att anmäla sig som arbetslös arbetssökande vid Arbetskraftsmyndigheten innan tre månader har förflutit från det att den primära förmån som är avsedd att trygga den studerandes utkomst under studierna upphört. Den period på tre månader som avses här kan förlängas med en ny tidsfrist på tre månader om den studerande presenterar tillräcklig utredning om att studierna framskrider under tidsfristen och att det är möjligt att slutföra studierna inom ett år från det att den primära förmånen upphört. Tidsfristen kan förlängas sammanlagt för högst ett år.

Trots vad som föreskrivs i 1–4 mom. förutsätts det inte i fråga om skyldigheten att anmäla sig som arbetssökande att en sådan arbetssökande som får invalidpension i form av delpension söker heltidsarbete.

2 b §

Skyldighet att ansöka om primär förmån

Den som ansöker om utkomststöd är skyldig att ansöka om en sådan primär förmån i förhållande till utkomststödet som betalas under tiden för studier, arbetslöshet, sjukdom, rehabilitering, arbetsoförmåga och ålderdom eller en primär förmån som betalas på basis av ett barns födelse, vid förlust av en försörjare eller vid behov av stöd för boende och som personen kan antas vara berättigad till.

7 a §

Boendeutgifter

Bestämmelser om det behövliga beloppet av sökandens boendeutgifter som avses i 1 mom. 1–3 punkten utfärdas genom förordning av statsrådet. Boendeutgifterna fastställs på grundval av den ort där bostaden är belägen och familjens storlek. Boendeutgifterna grundar sig upp till en familjestorlek på fyra personer på de genomsnittliga boendeutgifterna som grundar sig på 60-percentilen för mottagarna av utkomststöd samt mottagarna av allmänt bostadsbidrag enligt lagen om allmänt bostadsbidrag (938/2014). Då beaktas de genomsnittliga boendeutgifterna endast för de mottagare som inte har någon särskild grund för att bo i bostaden. Genom förordning av statsrådet justeras boendeutgifterna minst en gång per år på ett sätt som motsvarar förändringen i de genomsnittliga boendeutgifterna för mottagarna av utkomststöd och mottagarna av allmänt bostadsbidrag, förutsatt att förändringen är minst tre procent. Det fastställda beloppet av boendeutgifterna höjs eller sänks dock med högst fem procent per år. Av

särskilda skäl som förekommer i kommunen kan dock beloppet av boendeutgifterna höjas med mer än fem procent och högst med 10 procent per år. Från och med den femte familjemedlemmen kan boendeutgifterna fastställas som ett enda tal som baserar sig på antalet extra personer.

7 b §

Hälso- och sjukvårdsutgifter och övriga utgifter

Som övriga grundutgifter beaktas till behövligt belopp andra nödvändiga hälso- och sjukvårdsutgifter än de som ingår i grunddelen. Folkpensionsanstalten kan vid bedömningen av utgiftens behövliga belopp och nödvändighet ta i beaktande allmänt godkänd vårdpraxis och forskningsbevis samt kostnadseffektiviteten hos nya eller särskilt dyra läkemedelspreparat.

9 §

Grunddelens storlek

Utkomststödets grunddel per månad är

- 1) för ensamstående 449,86 euro,
- 2) för andra personer över 18 år än de som avses i 1 punkten 86 procent av grunddelen enligt 1 punkten, om inte 3 punkten föranleder annat,
- 3) för personer som fyllt 18 år och som bor tillsammans med sina föräldrar 73 procent av grunddelen enligt 1 punkten,
- 4) för barn mellan 10 och 17 år 72,2 procent av grunddelen enligt 1 punkten, samt
- 5) för barn under 10 år 65 procent av grunddelen enligt 1 punkten.

Grunddelen enligt 1 mom. 1 punkten tillkommer även en förälder som bor tillsammans med sitt barn som fyllt 18 år och varken är gift eller bor under äktenskapsliknande förhållanden enligt 3 § 1 mom. Till en ensamförsörjare betalas grunddelen för en ensamstående förhöjd med 15 procent.

10 §

Sänkt grunddel

Grunddelens belopp sänks med 20 procent för en person vars behov av utkomststöd föranleds av att

1) personen har förfarit arbetskraftspolitiskt klandervärt så att personen inte med stöd av 2 kap. 13 eller 14 § eller 2 a kap. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa är berättigad till arbetslöshetsförmån för viss tid eller tills vidare,

2) en invandrare som avses i lagen om främjande av integration (681/2023) och som inte är skyldig att anmäla sig som arbetssökande vid arbetskraftsmyndigheten enligt 2 a § i denna lag, utan grundad anledning har vägrat delta i utarbetandet av en integrationsplan eller i sysselsättningsfrämjande åtgärder som avtalats specificerat i integrationsplanen eller om invandraren genom sin försummelse har föranlett att ingen integrationsplan har kunnat utarbetas.

Om grunddelens belopp sänkts med 20 procent redan en månad och förutsättningarna för en sänkning av grunddelen fortsätter även under följande månad, fortsätter sänkningen av grunddelen med 40 procent så länge förutsättningarna för en sänkning av grunddelen uppfylls.

Om en persons arbetslöshetsförmån av de orsaker som avses i 1 mom. 1 punkten har avbrutits för högst en kalendermånad, sänks utkomststödets grunddel för en månad. Om en persons arbetslöshetsförmån av de orsaker som avses i 1 mom. 1 punkten har avbrutits för längre tid än en månad, sänks utkomststödets grunddel för så många månader som avbrottet i arbetslöshetsförmånen varar, beräknat i hela kalendermånader.

I situationer där arbetslöshetsförmån tills vidare inte betalas av de orsaker som avses i 1 mom. 1 punkten, fortsätter sänkningen av utkomststödets grunddel sex månader. Sänkningen av grunddelen upphör dock tidigare, om personens rätt till arbetslöshetsförmåner återställs tidigare eller om personen inte längre ska betraktas som arbetslös, men varar ändå minst två månader.

Om grunddelen sänks på grund av orsaker som avses i 1 mom. 2 punkten kan sänkningen vara högst två månader åt gången räknat från vägran eller försummelsen.

Grunddelens belopp sänks med 50 procent för en person vars behov av utkomststöd föranleds av att personen

1) som fyllt 18 år trots uppmaning inte inom en tidsfrist på en månad har ansökt om en sådan primär förmån som avses i 2 b § och som personen med beaktande av livssituationen och omständigheterna sannolikt kan antas ha rätt till,

2) som enligt 2 a § är skyldig att anmäla sig som arbetssökande trots uppmaning inte inom en tidsfrist på en månad har anmält sig som arbetssökande.

Sänkningen av grunddelen med 50 procent fortsätter så länge

1) personen inte har ansökt om en sådan primär förmån som avses i 6 mom. 1 punkten,

2) personen inte har anmält sig på det sätt som avses i 6 mom. 2 punkten.

Trots vad som föreskrivs i 1–7 mom. kan sänkningen av grunddelen endast göras om den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och om sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig.

10 a §

Förfarande för sänkning av grunddelen

Innan grunddelen sänks ska klienten ges tillfälle att presentera utredning om skälen till att grunddelen inte ska sänkas eller till att sänkningen är oskälig. När sänkningen av grunddelen fortsätter på samma grunder och med samma belopp som grunddelen har sänkts föregående månad, ska klienten särskilt ges tillfälle att presentera ny utredning endast om det av ansökan eller annars framkommer skäl på basis av vilka det kan anses nödvändigt att höra klienten på nytt.

Folkpensionsanstalten avgör huruvida grunddelen ska sänkas. Folkpensionsanstalten kan begära ett utlåtande av välfärdsområdets socialvård om de faktorer som inverkar på sänkningen av grunddelen. Sökanden ska på förhand informeras om att utlåtande begärs.

11 §

Inkomster som skall beaktas

Som inkomster beaktas dock inte

1) förvärvsinkomster och understöd som ska anses som ringa för en person som är under 18 år,

5) kostnadsersättning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa och lagen om ordnande av arbetskraftsservice och ersättning för uppehälle enligt lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005),

Utöver det som föreskrivs i 2 mom. ska för en inkomsttagare under 18 år inte beaktas 150 euro per månad av förvärvsinkomster.

13 §

Tiden för vilken utkomststöd fastställs och beräkning

Utkomststödet fastställs per månad. Utkomststöd kan vid behov beviljas, utbetalas och avslås för kortare eller längre tid än en månad.

Då de utgifter enligt 7 och 7 a–c § som utgör grund för utkomststödet samt inkomsterna enligt 11 § och tillgångarna enligt 12 § räknas ut, beaktas utgifterna, inkomsterna och tillgångarna för den tidsperiod för vilken utkomststödet fastställs. Inkomst som erhållits den sista bankdagen i månaden beaktas dock som inkomst i beräkningen för följande månad, med undantag för situationer där det övergår till periodisering av arbetslöshetsförmånen. Inkomsterna kan dock delas upp i poster som beaktas under flera sådana tidsperioder för vilka utkomststöd fastställs, om det är skäligt med beaktande av inkomstens engångsnatur eller grunden för inkomsten eller dess användningsändamål.

16 §

Utbetalning av utkomststöd

Utkomststödet kan av särskilda skäl betalas till sökandens familjemedlem eller till den som sörjer för stödtagaren för att användas för stödtagarens uppehälle eller annars användas för betalning av utgifter för stödtagarens uppehälle. Det grundläggande utkomststödet andel av hyran för bostaden betalas dock alltid direkt till hyresvärden, om hyresgarantin för bostaden har beviljats som en del av det grundläggande utkomststöd som Folkpensionsanstalten beviljat.

17 a §

Indragning av utkomststöd

När rätten till utkomststöd upphör helt och hållet dras utkomststödet in från och med

- 1) följande obetalda post, när stödtagaren har flyttat utomlands,
- 2) följande obetalda post, när stödtagaren har avlidit,
- 3) den begärda tidpunkten, när stödtagaren begär att stödet ska dras in,
- 4) följande obetalda post, när stödtagaren har börjat arbeta och rätten till utkomststöd inte längre uppstår, eller
- 5) följande obetalda post, när stödtagaren på grund av annan motsvarande orsak än de som avses i 1–4 punkten inte längre har rätt till utkomststöd.

18 a §

Folkpensionsanstaltens rätt till information och skyldighet att lämna ut uppgifter

Folkpensionsanstalten har trots sekretessbestämmelserna rätt att av välfärdsområdets socialvårdsmyndighet på begäran avgiftsfritt få uppgifter och utredningar som finns hos socialvårdsmyndigheten och som är nödvändiga för behandlingen och avgörandet av ett

utkomststödsärende som handläggs vid Folkpensionsanstalten. Folkpensionsanstalten har också trots sekretessbestämmelserna rätt att av en arbetslöshetskassa på begäran avgiftsfritt få uppgifter som är nödvändiga för behandlingen och avgörandet av ett utkomststödsärende. Folkpensionsanstalten har dessutom rätt att av en socialvårdsmyndighet och av skattemyndigheterna få sekretessbelagda personuppgifter som finns i deras personregister oberoende av klientens samtycke, om det är nödvändigt för behandlingen av ett utkomststödsärende som avses i denna lag. Folkpensionsanstalten ska på förhand informera klienten om denna möjlighet.

Vad som i 64 § 1, 3 och 4 mom. i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården (703/2023), nedan kunduppgiftslagen, föreskrivs om en myndighets rätt att trots sekretessbestämmelserna få information gäller också Folkpensionsanstaltens rätt att få sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för skötseln av dess utkomststödsuppgifter enligt denna lag.

Folkpensionsanstalten har trots sekretessbestämmelserna rätt att på begäran avgiftsfritt av penninginstitut få sådana uppgifter om den som söker om eller får utkomststöd som är nödvändiga för behandlingen och avgörandet av ett utkomststödsärende, om tillräckliga uppgifter och utredningar annars inte kan fås och om det finns grundad anledning att misstänka att den som sökt eller får utkomststöd har lämnat otillräckliga eller otillförlitliga uppgifter. Begäran om att få uppgifterna ska framställas skriftligen. Innan begäran framställs ska sökanden eller mottagaren underrättas om detta.

18 b §

Uppgifter som välfärdsområdet lämnar ut till Folkpensionsanstalten på eget initiativ

Välfärdsområdet kan lämna Folkpensionsanstalten de uppgifter som ingår i socialvårdens utlåtande som avses i 15 §.

Välfärdsområdet kan lämna Folkpensionsanstalten uppgifter om beslut om kompletterande eller förebyggande utkomststöd för klienten, om det bedömer att detta är av betydelse för avgörandet av klientens följande ärende som gäller grundläggande utkomststöd.

18 g §

Välfärdsområdets rätt till information

Vad som i 18 a § 4 mom. föreskrivs om Folkpensionsanstaltens rätt att trots sekretessbestämmelserna få uppgifter av penninginstitut gäller också välfärdsområdets rätt att få sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för skötseln av dess utkomststödsuppgifter enligt denna lag.

18 h §

Folkpensionsanstaltens skyldighet att på eget initiativ lämna ut uppgifter till välfärdsområdet

Folkpensionsanstalten ska på eget initiativ trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller utlämnande av uppgifter i de situationer som avses i 14, 14 c och 14 e § lämna välfärdsområdet uppgifter om handläggningen av ansökan om utkomststöd.

27 §

Personkrets som omfattas av tillämpningsområdet

Utkomststöd beviljas en sökande eller familj som vistas stadigvarande i Finland. Vistelsens faktiska karaktär ska utredas individuellt för varje sökande. Om vistelsen av en myndig person kräver uppehållstillstånd, ska uppehållstillståndet vara i kraft. Kravet på uppehållstillstånd enligt denna lag uppfylls dock redan då tillståndsansökan gjorts anhängig, om uppehållstillstånd har sökts i Finland. Rätt till utkomststöd enligt detta moment föreligger inte, om personen har fått ett verkställbart beslut om avlägsnande ur landet.

27 f §

Kommunens finansieringsandel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet

Kommunens finansieringsandel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet är 50 procent. Kommunens finansieringsandel är dock 100 procent, om den sökande är 18–24 år och det i familjen endast finns personer i åldern 18–24 år. Vid utbetalningen av grundläggande utkomststöd ska Folkpensionsanstalten rikta kostnaderna till den kommun inom vilken sökanden eller familjen stadigvarande vistas.

Denna lag träder i kraft den 20 . Lagens 7 a träder dock i kraft först den 1 december 2026 och 27 f § den 1 januari 2027.

På en ansökan om utkomststöd som gäller tiden före den 1 mars 2026 tillämpas 7 b, 9 och 11 § samt 13 § 3 mom. i deras lydelse vid ikraftträdandet av denna lag.

På en ansökan om utkomststöd som gäller tiden före den 1 januari 2027 tillämpas 7 a § i dess lydelse vid ikraftträdandet.

På en sänkning av grunddelen på grund av en persons arbetskraftspolitiskt klandervärda förfarande som ägt rum före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

2.

Lag

om ändring av 64 § i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården (703/2023) 64 § 2 mom. som följer:

64 §

Rätt för myndigheter inom social- och hälsovården att få uppgifter

Vad som i 1 mom. föreskrivs om skyldighet att lämna uppgifter gäller också penninginstitut, om en myndighet inom socialvården inte får tillräckliga uppgifter och utredningar av dem som nämns i 1 mom. och om det finns grundad anledning att misstänka att de uppgifter som klienten eller dennes lagliga företrädare har lämnat är otillräckliga eller otillförlitliga. Begäran ska framställas skriftligen till penninginstitutet. En tjänsteinnehavare inom socialvården som tillförordnats av en behörig myndighet som svarar för ordnandet av socialservice är berättigad att fatta beslutet om att begäran ska framställas. Innan begäran framställs till penninginstitutet ska klienten underrättas om den. Bestämmelser om rätten för en myndighet inom socialvården att av penninginstitut få sådana sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för skötseln av myndighetens utkomststödsuppgifter finns med avvikelse från vad som föreskrivs ovan i detta moment i 18 g § 2 mom. lagen om utkomststöd (1412/1997).

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

3.

Lag

om ändring av 10 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (189/2001) 10 § 2 mom., sådant det
lyder i lag 1372/2014, som följer:

10 §

*Skyldighet att delta i utarbetandet av en aktiveringsplan och i arbetsverksamhet i
rehabiliteringssyfte*

I fråga om uteblivande från ett möte där en aktiveringsplan utarbetas och vägran att delta i
utarbetandet av en aktiveringsplan och i sådan arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte som in-
går i aktiveringsplanen eller den sektorsövergripande sysselsättningsplanen tillämpas 2 a kap.
9–14 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

Helsingfors den 20xx

Statsminister

Petteri Orpo

Minister för social trygghet Sanni Grahn-Laasonen

1.

Lag

om ändring av lagen om utkomststöd

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om utkomststöd (1412/1997) 2 a §, 7 a § 2 mom., 7 b § 1 mom., 9 § 1 och 2 mom., 10 och 10 a §, 11 § 2 mom. 1 och 5 punkten, 11 § 3 mom., 13 § 1 och 3 mom., 16 § 2 mom., 18 a § 1 och 2 mom., 18 b och 18 h §, 27 § 1 mom. samt 27 f § 1 mom.,

av dem 2 a § och 11 § 2 mom. 5 punkten sådana de lyder i lag 411/2023, den finska språkdräkten i 7 a § 2 mom. sådan den lyder i lag 1242/2023, den svenska språkdräkten i 7 a § 2 mom. sådan den lyder i lag 847/2024, 7 b § 1 mom., 10 a §, 11 § 3 mom., 13 § 1 och 3 mom., 18 a § 1 mom., 18 b och 18 h §, 27 § 1 mom. och 27 f § 1 mom. sådana de lyder i lag 1023/2022, 9 § 1 mom. sådant det lyder delvis ändrat i lag 1317/2018, 9 § 2 mom. sådant det lyder i lag 1220/2019, 10 § sådan den lyder i lagarna 1023/2022, 411/2023 och 1106/2024, 11 § 2 mom. 1 punkten sådan den lyder i lag 49/2005 samt 18 a § 2 mom. sådant det lyder i lag 738/2023, samt fogas till lagen en ny 2 b §, till lagen en ny 17 a §, i stället för den 17 a § som upphävts genom lag 1107/2016 samt till 18 a §, sådan den lyder i lagarna 1023/2022 och 738/2023, ett nytt 4 mom. och till 18 g §, sådan den lyder i lag 738/2023, ett nytt 2 mom., som följer:

Gällande lydelse

2 a §

Skyldighet att anmäla sig som arbetsökande

En person i åldern 17–64 år som ansöker om utkomststöd är skyldig att anmäla sig som arbetsökande på det sätt som föreskrivs i lagen om ordnande av arbetskraftsservice (380/2023), om han eller hon inte

- 1) arbetar som löntagare eller företagare,
- 2) studerar på heltid,
- 3) är en sådan person som avses i 3 kap. 3 § 1 mom. eller 4 § 1–6 punkten i lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002),

Föreslagen lydelse

2 a §

Skyldighet att anmäla sig som arbetsökande

En person som har fyllt 18 år, som ansöker om utkomststöd och som inte uppnått den ålder som berättigar till ålderspension enligt 10 § 1 mom. i folkpensionslagen (568/2007), eller en person som är 17 år gammal och som har fullgjort sin läroplikt, är skyldig att anmäla sig som arbetsökande som söker heltidsarbete och hålla sin jobbsökning i kraft på det sätt som avses i lagen om ordnande av arbetskraftsservice (380/2023), om inte personen

- 1) arbetar som löntagare i arbete där antalet arbetstimmar är minst 30 timmar per vecka,
- 2) får den utkomst som oundgängligen behövs genom sysselsättning som företagare eller i eget arbete,
- 3) studerar på heltid och får en primär förmån som är avsedd att trygga utkomsten under studierna,

Gällande lydelse

4) på grund av anstaltsvård eller på grund av sjukdom som en läkare konstaterat är förhindrad att ta emot arbete, eller

5) på grund av någon annan godtagbar och med ovannämnda orsaker jämförbar orsak är förhindrad att ta emot arbete.

Om den som ansöker om utkomststöd inte anmäler sig som arbetssökande vid Arbetskraftsmyndigheten, kan utkomststödet grunddel sänkas med iakttagande av bestämmelserna i 10 §.

Föreslagen lydelse

4) är en sådan person som avses i 3 kap. 3 § 1 mom. eller 4 § 2 mom. 1–6 punkten i lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002),

5) på grund av anstaltsvård är förhindrad att ta emot arbete,

6) vårdar hemma ett barn som är under tre år och för det får sådant stöd för hemvård som avses i lagen om stöd för hemvård och privat vård av barn (1128/1996),

7) arbetar som en sådan familjevårdare som avses i familjevårdslagen (263/2015) så att den vård som uppdragsavtalet om familjevård avser binder personen för minst 4 timmar per dag,

8) är en sådan närståendevårdare som avses i lagen om stöd för närståendevård (937/2005) så att den vård som avtalet om närståendevård avser binder personen för minst 4 timmar per dag,

9) fullgör värnplikt eller civiltjänst, eller

10) på grund av någon annan godtagbar och med i 1–9 punkten nämnda orsaker jämförbar orsak är förhindrad att ta emot arbete.

Om en person som ansöker om utkomststöd inte anmäler sig vid Arbetskraftsmyndigheten som arbetssökande som söker heltidsarbete och inte håller sin jobbsökning i kraft, sänks utkomststödet grunddel för personens del med iakttagande av bestämmelserna i 10 §.

Från det krav som gäller antalet arbetstimmar per vecka som avses i 1 mom. 1 punkten kan det avvika i fråga om lärare, arbetstagare som utför hemarbete, konstnärer och personer som utför skapande eller framställande arbete och andra som arbetar inom branscher där regleringen av arbetstiden avviker från det normala. Hur kraven för antalet arbetstimmar har uppfyllts bestäms då genom att det på grundval av arbetsinkomsterna eller arbetstiden anges om verksamheten är väsentlig. När det gäller arbetstagare som utför hemarbete, konstnärer och personer som utför skapande eller framställande arbete förutsätter en avvikelse från kravet som gäller antalet arbetstimmar i 1 mom. 1 punkten att arbetstiden inte utgör en grund för lönen. Närmare bestämmelser om de förutsättningar under vilka det kan avvika från det krav som gäller antalet arbetstimmar

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

och som avses i 1 mom. 1 punkten utfärdas genom förordning av statsrådet.

Trots vad som föreskrivs i 1 mom. är en studerande som avses i 1 mom. 3 punkten och som studerar för att avlägga sin första examen som ger yrkesfärdigheter, ändå inte skyldig att anmäla sig som arbetslös arbetssökande vid Arbetskraftsmyndigheten innan tre månader har förflutit från det att den primära förmån som är avsedd att trygga den studerandes utkomst under studierna upphört. Den period på tre månader som avses här kan förlängas med en ny tidsfrist på tre månader om den studerande presenterar tillräcklig utredning om att studierna framskrider under tidsfristen och att det är möjligt att slutföra studierna inom ett år från det att den primära förmånen upphört. Tidsfristen kan förlängas sammanlagt för högst ett år.

Trots vad som föreskrivs i 1–4 mom. förutsätts det inte i fråga om skyldigheten att anmäla sig som arbetssökande att en sådan arbetssökande som får invalidpension i form av delpension söker heltidsarbete.

2 b §

Skyldighet att ansöka om primär förmån

Den som ansöker om utkomststöd är skyldig att ansöka om en sådan primär förmån i förhållande till utkomststödet som betalas under tiden för studier, arbetslöshet, sjukdom, rehabilitering, arbetsförmåga och ålderdom eller en primär förmån som betalas på basis av ett barns födelse, vid förlust av en försörjare eller vid behov av stöd för boende och som personen kan antas vara berättigad till.

7 a §

Boendeutgifter

Bestämmelser om det behövliga beloppet av sökandens boendeutgifter som avses i 1 mom. 1–3 punkten utfärdas genom förordning av statsrådet. Boendeutgifterna fastställs på grundval av den ort där bostaden är belägen och familjens storlek. Boendeutgifterna

7 a §

Boendeutgifter

Bestämmelser om det behövliga beloppet av sökandens boendeutgifter som avses i 1 mom. 1–3 punkten utfärdas genom förordning av statsrådet. Boendeutgifterna fastställs på grundval av den ort där bostaden är belägen

Gällande lydelse

grundar sig på de genomsnittliga boendeutgifterna för mottagarna av utkomststöd och mottagarna av allmänt bostadsbidrag enligt lagen om allmänt bostadsbidrag (938/2014). Genom förordning av statsrådet justeras bostadsutgifterna minst en gång per år på ett sätt som motsvarar förändringen i de genomsnittliga bostadsutgifterna för mottagarna av utkomststöd och mottagarna av allmänt bostadsbidrag.

Föreslagen lydelse

och familjens storlek. Boendeutgifterna grundar sig *upp till en familjestorlek på fyra personer* på de genomsnittliga boendeutgifterna *som grundar sig på 60-percentilen* för mottagarna av utkomststöd *samt* mottagarna av allmänt bostadsbidrag enligt lagen om allmänt bostadsbidrag (938/2014). *Då beaktas de genomsnittliga boendeutgifterna endast för de mottagare som inte har någon särskild grund för att bo i bostaden.* Genom förordning av statsrådet justeras *boendeutgifterna* minst en gång per år på ett sätt som motsvarar förändringen i de genomsnittliga *boendeutgifterna* för mottagarna av utkomststöd och mottagarna av allmänt bostadsbidrag, *förutsatt att förändringen är minst tre procent. Det fastställda beloppet av boendeutgifterna höjs eller sänks dock med högst fem procent per år. Av särskilda skäl som förekommer i kommunen kan dock beloppet av boendeutgifterna höjas med mer än fem procent och högst med 10 procent per år. Från och med den femte familjemedlemmen kan boendeutgifterna fastställas som ett enda tal som baserar sig på antalet extra personer.*

7 b §

Hälso- och sjukvårdsutgifter och övriga utgifter

Som övriga grundutgifter beaktas till behövt belopp andra hälso- och sjukvårdsutgifter än de som ingår i grunddelen.

7 b §

Hälso- och sjukvårdsutgifter och övriga utgifter

Som övriga grundutgifter beaktas till behövt belopp andra *nödvändiga* hälso- och sjukvårdsutgifter än de som ingår i grunddelen. *Folkpensionsanstalten kan vid bedömningen av utgiftens behövtiga belopp och nödvändighet ta i beaktande allmänt godkänd vårdpraxis och forskningsbevis samt kostnadseffektiviteten hos nya eller särskilt dyra läkemedelspreparat.*

9 §

Grunddelens storlek

Utkomststödet grunddel per månad är

9 §

Grunddelens storlek

Utkomststödet grunddel per månad är
1) för ensamstående 449,86 euro,

Gällande lydelse

1) för ensamstående 463,77 euro,
2) för andra personer över 18 år än de som avses i 1 punkten 85 procent av grunddelen enligt 1 punkten, om inte 3 punkten föranleder annat,

3) för personer över 18 år som bor tillsammans med sina föräldrar 73 procent av grunddelen enligt 1 punkten,

4) för barn mellan 10 och 17 år 70 procent av grunddelen enligt 1 punkten, samt

5) för barn under 10 år 63 procent av grunddelen enligt 1 punkten.

Grunddelen enligt 1 mom. 1 punkten tillkommer även en förälder som bor tillsammans med sitt barn som fyllt 18 år och varken är gift eller bor under äktenskapsliknande förhållanden enligt 3 § 1 mom. Till en ensamförsörjare betalas grunddelen för en ensamstående förhöjd med 14 procent.

10 §

Sänkt grunddel

Grunddelens belopp kan sänkas med högst 20 procent för en person vars behov av utkomststöd föranleds av att

1) personen utan grundad anledning har vägrat att ta emot ett arbete som erbjudits honom eller henne individuellt och bevisligen eller att delta i sådan offentlig arbetskraftsservice som under en skälig tid skulle trygga hans eller hennes försörjning eller om han eller hon genom sin försummelse har föranlett att arbete eller offentlig arbetskraftsservice inte har kunnat erbjudas, eller av att en person som uppnått myndighetsåldern men inte fyllt 25 år och som saknar yrkesutbildning har avbrutit eller vägrat delta i utbildning så att han eller hon enligt 2 kap. 13 eller 14 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa inte är berättigad till arbetslöshetsförmån,

2) en invandrare som avses i lagen om främjande av integration (681/2023) utan grundad anledning har vägrat delta i utarbetandet av en integrationsplan eller i sysselsättningsfrämjande åtgärder som

Föreslagen lydelse

2) för andra personer över 18 år än de som avses i 1 punkten 86 procent av grunddelen enligt 1 punkten, om inte 3 punkten föranleder annat,

3) för personer som fyllt 18 år och som bor tillsammans med sina föräldrar 73 procent av grunddelen enligt 1 punkten,

4) för barn mellan 10 och 17 år 72,2 procent av grunddelen enligt 1 punkten, samt

5) för barn under 10 år 65 procent av grunddelen enligt 1 punkten.

Grunddelen enligt 1 mom. 1 punkten tillkommer även en förälder som bor tillsammans med sitt barn som fyllt 18 år och varken är gift eller bor under äktenskapsliknande förhållanden enligt 3 § 1 mom. Till en ensamförsörjare betalas grunddelen för en ensamstående förhöjd med 15 procent.

10 §

Sänkt grunddel

Grunddelens belopp *sänks* med 20 procent för en person vars behov av utkomststöd föranleds av att

1) *personen har förfarit arbetskraftspolitiskt klandervärt så att personen inte med stöd av 2 kap. 13 eller 14 § eller 2 a kap. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa är berättigad till arbetslöshetsförmån för viss tid eller tills vidare,*

2) en invandrare som avses i lagen om främjande av integration (681/2023) *och som inte är skyldig att anmäla sig som arbetssökande vid arbetskraftsmyndigheten enligt 2 a § i denna lag,* utan grundad anledning har vägrat delta i utarbetandet av en integrationsplan eller i

Gällande lydelse

avtalats specificerat i integrationsplanen eller om han eller hon genom sin försummelse har föranlett att ingen integrationsplan har kunnat utarbetas,

3) en person som avses i 3 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (189/2001) har vägrat delta i utarbetandet av en aktiveringsplan enligt den lagen eller en sektorsövergripande sysselsättningsplan enligt lagen om sektorsövergripande främjande av sysselsättningen (381/2023),

4) en person som avses i 3 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte har utan giltig orsak enligt 2 a kap. 14 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa vägrat delta i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte eller avbrutit eller av eget förvållande varit tvungen att avbryta arbetsverksamheten i rehabiliteringssyfte.

Grunddelens belopp kan sänkas med ett större belopp än vad som nämns i 1 mom., dock sammanlagt med högst 40 procent, om en person

1) efter att utkomststödets grunddel sänkts på det sätt som avses i 1 mom., fortsätter att förfara på det sätt som avses i 1 mom. 1–4 punkten, och

2) utan grundad anledning vägrar delta i bedömning av servicebehovet enligt 10 a §.

Sänkningen enligt 1 och 2 mom. kan göras endast om den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskäligen. Sänkningen kan göras för högst två månader åt gången räknat från vägran eller försummelsen.

Föreslagen lydelse

sysselsättningsfrämjande åtgärder som avtalats specificerat i integrationsplanen eller om *invandraren* genom sin försummelse har föranlett att ingen integrationsplan har kunnat utarbetas.

Om grunddelens belopp sänkts med 20 procent redan en månad och förutsättningarna för en sänkning av grunddelen fortsätter även under följande månad, fortsätter sänkningen av grunddelen med 40 procent så länge förutsättningarna för en sänkning av grunddelen uppfylls.

Om en persons arbetslöshetsförmån av de orsaker som avses i 1 mom. 1 punkten har avbrutits för högst en kalendermånad, sänks utkomststödets grunddel för en månad. Om en persons arbetslöshetsförmån av de orsaker som avses i 1 mom. 1 punkten har avbrutits för längre tid än en månad, sänks utkomststödets grunddel för så många månader som avbrottet i arbetslöshetsförmånen varar, beräknat i hela kalendermånader.

I situationer där arbetslöshetsförmån tills vidare inte betalas av de orsaker som avses i 1 mom. 1 punkten, fortsätter sänkningen av utkomststödets grunddel sex månader. Sänkningen av grunddelen upphör dock tidigare, om personens rätt till arbetslöshetsförmåner återställs tidigare eller om personen inte längre ska betraktas som arbetslös, men varar ändå minst två månader.

Om grunddelen sänks på grund av orsaker som avses i 1 mom. 2 punkten kan sänkningen vara högst två månader åt gången räknat från vägran eller försummelsen.

Gällande lydelse

10 a §

Förfarande för sänkning av grunddelen

Innan grunddelen sänks ska klienten ges tillfälle att presentera utredning om skälen till att grunddelen inte ska sänkas eller till att sänkningen är oskälig. När Folkpensionsanstalten överväger att sänka grunddelen ska Folkpensionsanstalten vid behov anvisa klienten till välfärdsområdets socialvård för bedömning av servicebehovet enligt 36 § i socialvårdslagen. Folkpensionsanstalten ska informera sökanden om detta i förväg.

Folkpensionsanstalten avgör huruvida grunddelen ska sänkas.

Föreslagen lydelse

Grunddelens belopp sänks med 50 procent för en person vars behov av utkomststöd föranleds av att personen

1) som fyllt 18 år trots uppmaning inte inom en tidsfrist på en månad har ansökt om en sådan primär förmån som avses i 2 b § och som personen med beaktande av livssituationen och omständigheterna sannolikt kan antas ha rätt till,

2) som enligt 2 a § är skyldig att anmäla sig som arbetssökande trots uppmaning inte inom en tidsfrist på en månad har anmält sig som arbetssökande.

Sänkningen av grunddelen med 50 procent fortsätter så länge

1) personen inte har ansökt om en sådan primär förmån som avses i 6 mom. 1 punkten,

2) personen inte har anmält sig på det sätt som avses i 6 mom. 2 punkten.

Trots vad som föreskrivs i 1–7 mom. kan sänkningen av grunddelen endast göras om den inte äventyrar den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och om sänkningen inte heller i övrigt kan anses oskälig.

10 a §

Förfarande för sänkning av grunddelen

Innan grunddelen sänks ska klienten ges tillfälle att presentera utredning om skälen till att grunddelen inte ska sänkas eller till att sänkningen är oskälig. När sänkningen av grunddelen fortsätter på samma grunder och med samma belopp som grunddelen har sänkts föregående månad, ska klienten särskilt ges tillfälle att presentera ny utredning endast om det av ansökan eller annars framkommer skäl på basis av vilka det kan anses nödvändigt att höra klienten på nytt.

Folkpensionsanstalten avgör huruvida grunddelen ska sänkas. Folkpensionsanstalten kan begära ett utlåtande av välfärdsområdets socialvård om de faktorer som inverkar på sänkningen av grunddelen. Sökanden ska på förhand informeras om att utlåtande begärs.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

När sänkning av grunddelen övervägs i en situation som avses i 10 § 2 mom., ska Folkpensionsanstalten alltid innan grunddelen sänks på det sätt som avses i det momentet anvisa klienten till välfärdsområdets socialvård för bedömning av servicebehovet enligt 36 § i socialvårdslagen. Folkpensionsanstalten ska informera sökanden i förväg om att sökanden kan undvika att grunddelen sänks genom att delta i bedömning av servicebehovet eller annars kan grunddelen sänkas i enlighet med 10 § 2 mom. Folkpensionsanstalten ska ge sökanden en skälig tid att delta i bedömning av servicebehovet innan grunddelen sänks.

Välfärdsområdets socialvårdsmyndighet avgör på basis av en bedömning av servicebehovet enligt 36 § i socialvårdslagen vilken service klienten erbjuds och upprättar vid behov en klientplan tillsammans med klienten och andra myndigheter.

11 §

Inkomster som skall beaktas

Som inkomster beaktas dock inte

1) förvärvsinkomster som skall anses ringa och understöd,

5) kostnadsersättning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa och lagen om ordnande av arbetskraftsservice, ersättning för uppehälle enligt lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005), förhöjningsdel och förhöjd förtjänstdel enligt 6 kap. 3 b § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa, skillnaden mellan förhöjd förtjänstdel som avses i den paragrafen och förtjänstdel som avses i 2 § 1 mom. i det kapitlet samt arbetsmarknadsstödet förhöjningsdel enligt 7 kap. 5 § i den lagen,

11 §

Inkomster som skall beaktas

Som inkomster beaktas dock inte

1) förvärvsinkomster och understöd som ska anses som ringa för en person som är under 18 år,

5) kostnadsersättning enligt lagen om utkomstskydd för arbetslösa och lagen om ordnande av arbetskraftsservice och ersättning för uppehälle enligt lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005),

Utöver det som föreskrivs i 2 mom. ska för en inkomstagare under 18 år inte beaktas 150 euro per månad av förvärvsinkomster.

13 §

Gällande lydelse

Utöver det som föreskrivs i 2 mom. ska 150 euro per månad av inkomsttagarens förvärvsinkomster inte beaktas.

13 §

Tiden för vilken utkomststöd fastställs och beräkning

Utkomststödet fastställs per månad. Utkomststöd kan vid behov beviljas och utbetalas för kortare eller längre tid än en månad.

Då de utgifter enligt 7 och 7 a–7 c § som utgör grund för utkomststödet samt inkomsterna enligt 11 § och tillgångarna enligt 12 § räknas ut, beaktas utgifterna, inkomsterna och tillgångarna för den tidsperiod för vilken utkomststödet fastställs. Inkomsterna kan dock delas upp i poster som beaktas under flera sådana tidsperioder för vilka utkomststöd fastställs, om det är skäligt med beaktande av inkomstens engångsnatur eller grunden för den eller av dess användningsändamål.

16 §

Utbetalning av utkomststöd

Utkomststödet kan av särskilda skäl betalas till sökandens familjemedlem eller till den som sörjer för understödstagaren för att användas för understödstagarens uppehälle eller annars användas för betalning av utgifter för hans uppehälle.

Föreslagen lydelse

Tiden för vilken utkomststöd fastställs och beräkning

Utkomststödet fastställs per månad. Utkomststöd kan vid behov beviljas, *utbetalas och avslås* för kortare eller längre tid än en månad.

Då de utgifter enligt 7 och 7 a–c § som utgör grund för utkomststödet samt inkomsterna enligt 11 § och tillgångarna enligt 12 § räknas ut, beaktas utgifterna, inkomsterna och tillgångarna för den tidsperiod för vilken utkomststödet fastställs. *Inkomst som erhållits den sista bankdagen i månaden beaktas dock som inkomst i beräkningen för följande månad, med undantag för situationer där det övergår till periodisering av arbetslöshetsförmånen.* Inkomsterna kan dock delas upp i poster som beaktas under flera sådana tidsperioder för vilka utkomststöd fastställs, om det är skäligt med beaktande av inkomstens engångsnatur eller grunden för *inkomsten* eller dess användningsändamål.

16 §

Utbetalning av utkomststöd

Utkomststödet kan av särskilda skäl betalas till sökandens familjemedlem eller till den som sörjer för *stödtagaren* för att användas för *stödtagarens* uppehälle eller annars användas för betalning av utgifter för *stödtagarens* uppehälle. *Det grundläggande utkomststödet andel av hyran för bostaden betalas dock alltid direkt till hyresvärden, om hyresgarantin för bostaden har beviljats som en del av det grundläggande utkomststöd som Folkpensionsanstalten beviljat.*

17 a §

Indragning av utkomststöd

Gällande lydelse

18 a §

Folkpensionsanstaltens rätt till information och skyldighet att lämna ut uppgifter

Folkpensionsanstalten har trots sekretessbestämmelserna rätt att av välfärdsområdets socialvårdsmyndighet på begäran avgiftsfritt få uppgifter och utredningar som finns hos socialvårdsmyndigheten och som är nödvändiga för behandlingen och avgörandet av ett utkomststödsärende som handläggs vid Folkpensionsanstalten. Folkpensionsanstalten har dessutom rätt att av en socialvårdsmyndighet och av skattemyndigheterna få sekretessbelagda personuppgifter som finns i deras personregister oberoende av klientens samtycke, om det är nödvändigt för behandlingen av ett utkomststödsärende som avses i denna lag. Folkpensionsanstalten ska på förhand informera klienten om denna möjlighet.

Föreslagen lydelse

När rätten till utkomststöd upphör helt och hållet dras utkomststödet in från och med

1) följande obetalda post, när stödtagaren har flyttat utomlands,

2) följande obetalda post, när stödtagaren har avlidit,

3) den begärda tidpunkten, när stödtagaren begär att stödet ska dras in,

4) följande obetalda post, när stödtagaren har börjat arbeta och rätten till utkomststöd inte längre uppstår, eller

5) följande obetalda post, när stödtagaren på grund av annan motsvarande orsak än de som avses i 1–4 punkten inte längre har rätt till utkomststöd.

18 a §

Folkpensionsanstaltens rätt till information och skyldighet att lämna ut uppgifter

Folkpensionsanstalten har trots sekretessbestämmelserna rätt att av välfärdsområdets socialvårdsmyndighet på begäran avgiftsfritt få uppgifter och utredningar som finns hos socialvårdsmyndigheten och som är nödvändiga för behandlingen och avgörandet av ett utkomststödsärende som handläggs vid Folkpensionsanstalten.

Folkpensionsanstalten har också trots sekretessbestämmelserna rätt att av en arbetslöshetskassa på begäran avgiftsfritt få uppgifter som är nödvändiga för behandlingen och avgörandet av ett utkomststödsärende. Folkpensionsanstalten har dessutom rätt att av en socialvårdsmyndighet och av skattemyndigheterna få sekretessbelagda personuppgifter som finns i deras personregister oberoende av klientens samtycke, om det är nödvändigt för behandlingen av ett utkomststödsärende som avses i denna lag. Folkpensionsanstalten ska på förhand informera klienten om denna möjlighet.

Vad som i 64 § 1, 3 och 4 mom. i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården (703/2023), nedan kunduppgiftslagen, föreskrivs om en

Gällande lydelse

Vad som i 64 § i lagen om kunduppgifter inom social- och hälsovården (703/2023), nedan kunduppgiftslagen, föreskrivs om en myndighets rätt att trots sekretessbestämmelserna få information gäller också Folkpensionsanstaltens rätt att få sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för skötseln av dess utkomststödsuppgifter enligt denna lag.

Föreslagen lydelse

myndighets rätt att trots sekretessbestämmelserna få information gäller också Folkpensionsanstaltens rätt att få sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för skötseln av dess utkomststödsuppgifter enligt denna lag.

Folkpensionsanstalten har trots sekretessbestämmelserna rätt att på begäran avgiftsfritt av penninginstitut få sådana uppgifter om den som söker om eller får utkomststöd som är nödvändiga för behandlingen och avgörandet av ett utkomststödsärende, om tillräckliga uppgifter och utredningar annars inte kan fås och om det finns grundad anledning att misstänka att den som sökt eller får utkomststöd har lämnat otillräckliga eller otillförlitliga uppgifter. Begäran om att få uppgifterna ska framställas skriftligen. Innan begäran framställs ska sökanden eller mottagaren underrättas om detta.

18 b §

Uppgifter som välfärdsområdet lämnar ut till Folkpensionsanstalten på eget initiativ

18 b §

Uppgifter som välfärdsområdet lämnar ut till Folkpensionsanstalten på eget initiativ

I de situationer som avses i 10 § 1 mom. 2–4 punkten och 2 mom. samt 10 a § 1 och 3 mom. ska välfärdsområdet trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller utlämnande av uppgifter på eget initiativ lämna Folkpensionsanstalten de uppgifter som behövs för prövningen av om utkomststödet grunddel ska sänkas. Välfärdsområdet ska överväga hur behövt det är att lämna ut uppgifter med beaktande av stödtagarens situation som helhet och med beaktande av att sänkningen inte får äventyra den utkomst som oundgängligen behövs för att trygga ett människovärdigt liv och inte heller i övrigt får anses oskälig.

Välfärdsområdet kan lämna Folkpensionsanstalten de uppgifter som ingår i socialvårdens utlåtande som avses i 15 §.

Välfärdsområdet kan lämna Folkpensionsanstalten uppgifter om beslut om kompletterande eller förebyggande utkomststöd för klienten, om det bedömer att

Gällande lydelse

Dessutom kan välfärdsområdet lämna Folkpensionsanstalten de uppgifter som ingår i det utlåtande av socialvården som avses i 15 §.

Välfärdsområdet kan lämna Folkpensionsanstalten uppgifter om beslut om kompletterande eller förebyggande utkomststöd för klienten, om det bedömer att detta är av betydelse för avgörandet av klientens följande ärende som gäller grundläggande utkomststöd.

18 g §

Välfärdsområdets rätt till information

Bestämmelser om välfärdsområdets socialvårdsmyndighets rätt att av Folkpensionsanstalten på begäran få de uppgifter som är nödvändiga för skötseln av socialvårdsmyndighetens uppgifter enligt denna lag finns i 64 § i kunduppgiftslagen.

18 h §

Folkpensionsanstaltens skyldighet att på eget initiativ lämna ut uppgifter till välfärdsområdet

Folkpensionsanstalten ska trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller utlämnande av uppgifter på eget initiativ lämna välfärdsområdet uppgifter om ett beslut enligt 10 § 1 och 2 mom. om sänkt grundläggande utkomststöd och i de situationer som avses i 14, 14 c och 14 e § uppgifter om handläggningen av ansökan om utkomststöd.

27 §

Föreslagen lydelse

detta är av betydelse för avgörandet av klientens följande ärende som gäller grundläggande utkomststöd.

18 g §

Välfärdsområdets rätt till information

Vad som i 18 a § 4 mom. föreskrivs om Folkpensionsanstaltens rätt att trots sekretessbestämmelserna få uppgifter av penninginstitut gäller också välfärdsområdets rätt att få sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för skötseln av dess utkomststödsuppgifter enligt denna lag.

18 h §

Folkpensionsanstaltens skyldighet att på eget initiativ lämna ut uppgifter till välfärdsområdet

Folkpensionsanstalten ska på eget initiativ trots sekretessbestämmelserna och andra begränsningar som gäller utlämnande av uppgifter i de situationer som avses i 14, 14 c och 14 e § lämna välfärdsområdet uppgifter om handläggningen av ansökan om utkomststöd.

27 §

Personkrets som omfattas av tillämpningsområdet

Utkomststöd beviljas en sökande eller familj som vistas stadigvarande i Finland. Vistelsens faktiska karaktär ska utredas individuellt för varje sökande. Om vistelsen av en myndig person kräver uppehållstillstånd,

Gällande lydelse

*Personkrets som omfattas av
tillämpningsområdet*

Utkomststöd beviljas en sökande eller familj som vistas stadigvarande i Finland. Vistelsens faktiska karaktär ska utredas individuellt för varje sökande.

Föreslagen lydelse

ska uppehållstillståndet vara i kraft. Kravet på uppehållstillstånd enligt denna lag uppfylls dock redan då tillståndsansökan gjorts anhängig, om uppehållstillstånd har sökts i Finland. Rätt till utkomststöd enligt detta moment föreligger inte, om personen har fått ett verkställbart beslut om avlägsnande ur landet.

27 f §

*Kommunens finansieringsandel av
kostnaderna för det grundläggande
utkomststödet*

27 f §

*Kommunens finansieringsandel av
kostnaderna för det grundläggande
utkomststödet*

Kommunens finansieringsandel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet är 50 procent. Vid utbetalningen av grundläggande utkomststöd ska Folkpensionsanstalten rikta kostnaderna till den kommun inom vilken sökanden eller familjen stadigvarande vistas.

Kommunens finansieringsandel av kostnaderna för det grundläggande utkomststödet är 50 procent. *Kommunens finansieringsandel är dock 100 procent, om den sökande är 18–24 år och det i familjen endast finns personer i åldern 18–24 år.* Vid utbetalningen av grundläggande utkomststöd ska Folkpensionsanstalten rikta kostnaderna till den kommun inom vilken sökanden eller familjen stadigvarande vistas.

Denna lag träder i kraft den 20 . Lagens 7 a träder dock i kraft först den 1 december 2026 och 27 f § den 1 januari 2027.

På en ansökan om utkomststöd som gäller tiden före den 1 mars 2026 tillämpas 7 b, 9 och 11 § samt 13 § 3 mom. i deras lydelse vid ikraftträdandet av denna lag.

På en ansökan om utkomststöd som gäller tiden före den 1 januari 2027 tillämpas 7 a § i dess lydelse vid ikraftträdandet.

På en sänkning av grunddelen på grund av en persons arbetskraftspolitiskt klandervärda förfarande som ägt rum före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

2.

Lag

om ändring av 64 § i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården (703/2023) 64 § 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

64 §

*Rätt för myndigheter inom social- och
hälsovården att få uppgifter*

Föreslagen lydelse

64 §

*Rätt för myndigheter inom social- och
hälsovården att få uppgifter*

Vad som i 1 mom. föreskrivs om skyldighet att lämna uppgifter gäller också penninginstitut, om en myndighet inom socialvården inte får tillräckliga uppgifter och utredningar av dem som nämns i 1 mom. och om det finns grundad anledning att misstänka att de uppgifter som klienten eller dennes lagliga företrädare har lämnat är otillräckliga eller otillförlitliga. Begäran ska framställas skriftligen till penninginstitutet. En tjänsteinnehavare inom socialvården som tillförordnats av en behörig myndighet som ansvarar för ordnandet av socialservice är berättigad att fatta beslutet om att begäran ska framställas. Innan begäran framställs till penninginstitutet ska klienten underrättas om den.

Vad som i 1 mom. föreskrivs om skyldighet att lämna uppgifter gäller också penninginstitut, om en myndighet inom socialvården inte får tillräckliga uppgifter och utredningar av dem som nämns i 1 mom. och om det finns grundad anledning att misstänka att de uppgifter som klienten eller dennes lagliga företrädare har lämnat är otillräckliga eller otillförlitliga. Begäran ska framställas skriftligen till penninginstitutet. En tjänsteinnehavare inom socialvården som tillförordnats av en behörig myndighet som svarar för ordnandet av socialservice är berättigad att fatta beslutet om att begäran ska framställas. Innan begäran framställs till penninginstitutet ska klienten underrättas om den. *Bestämmelser om rätten för en myndighet inom socialvården att av penninginstitut få sådana sekretessbelagda uppgifter som är nödvändiga för skötseln av myndighetens utkomststödsuppgifter finns med avvikelse från vad som föreskrivs ovan i detta moment i 18 g § 2 mom. lagen om utkomststöd (1412/1997).*

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av 10 § i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (189/2001) 10 § 2 mom., sådant det lyder i lag 1372/2014, som följer:

Gällande lydelse

10 §

Skyldighet att delta i utarbetandet av en aktiveringsplan och i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte

Föreslagen lydelse

10 §

Skyldighet att delta i utarbetandet av en aktiveringsplan och i arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte

I fråga om uteblivande från ett möte där en aktiveringsplan utarbetas och vägran att delta i utarbetandet av en aktiveringsplan och i sådan arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte som ingår i aktiveringsplanen eller den sektorsövergripande sysselsättningsplanen tillämpas 2 a kap. 9–14 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa och 10 § 1, 3 och 4 mom. i lagen om utkomststöd.

I fråga om uteblivande från ett möte där en aktiveringsplan utarbetas och vägran att delta i utarbetandet av en aktiveringsplan och i sådan arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte som in-går i aktiveringsplanen eller den sektorsövergripande sysselsättningsplanen tillämpas 2 a kap. 9–14 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Statsrådets förordning

om ändring av statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd

I enlighet med statsrådets beslut
ändras i statsrådets förordning om det behövliga beloppet av boendeutgifter för utkomststöd (144/2024) 2 §, sådan den lyder i förordning 580/2024, som följer:

2 §

Justering av gränserna för boendeutgifter

Folkpensionsanstalten gör årligen senast den 15 februari, och vid behov även annars, en framställning till social- och hälsovårdsministeriet om justering av de gränser för boendeutgifter som anges i bilagan.

Denna förordning träder i kraft den _____ 20 .